

BEGROTING 2023

Inhoudsopgave

Voorwoord	4
Leeswijzer	6
Deel 1 2023 in vogelvlucht	7
Deel 2 Programmaplan	
1. Ruimte en water	14
2. Milieu en energie	25
3. Platteland en natuur	37
4. Bereikbaarheid	49
5. Economie	73
6. Cultuur en maatschappij	90
7. Openbaar bestuur	104
8. Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering	114
Deel 3 Paragrafen	
1. Weerstandsvermogen en risicobeheersing	128
2. Financiering	148
3. Bedrijfsvoering	153
4. Lokale heffingen	162
5. Onderhoud kapitaalgoederen	169
6. Grondbeleid	172
7. Verbonden partijen	174
8. Nationaal Programma Groningen	192
9. Grote transitie	196
Deel 4 Financiële begroting	
1. Overzicht van lasten en baten	204
2. Uiteenzetting van de financiële positie	209
Bijlagen	
1. Uitgangspunten meerjarenramingen 2022-2026	242
2. Productenraming	243
3. Overzicht investeringsprojecten	248
4. Subsiestaat	250
5. Afkortingenlijst	252

Voorwoord

Verantwoording voor de toekomst

Bij de Begroting 2022 was het perspectief voor de economie gunstig en keken wij met vertrouwen en vol energie naar voren, naar het laatste volledige kalenderjaar van dit college. De voor u liggende Begroting 2023 wordt u onder een minder gunstig gesternte aangeboden en omgeven met de nodige onzekerheden. Door de oorlog in Oekraïne zijn de prijzen van dagelijkse behoeften, zoals energie, benzine en voedingsmiddelen en van bouw- en grondstoffen gestegen. Dit heeft geleid tot de hoogste inflatie ooit en een daarmee gepaard gaande daling van de koopkracht voor veel huishoudens en opnieuw zware tijden voor ondernemers. Ook raakt dit het financieel perspectief van de provincie, van onze verbonden partijen en andere partners. Vanuit onze verantwoordelijkheid naar het volgend college, legt dit een extra gewicht op het maken van zorgvuldige keuzes.

Van polycrisis naar grote transities

Tegelijk hebben we nog steeds te kampen met een stapeling van samenhangende, elkaar versterkende of aanjagende en soms ook doorkruisende crises: woningbouw, stikstof, energie, klimaat, arbeidsmarkt, vluchtelingen....De grote, urgente opgaven krijgen vorm en uitvoering via de verschillende nationale programma's, maar vragen om een gebiedsgerichte aanpak. Zoals de provincies ook verzocht hebben in een persbericht naar aanleiding van Prinsjesdag, kijkt de Rijksoverheid daarbij ook nadrukkelijk naar de provincies. Provincies zijn als gebiedsautoriteit immers in staat om de keuzes te maken die nodig zijn om ruimte te geven aan alle opgaven. Met de uit het Verhaal van Groningen voortvloeiende Strategische Toekomstagenda Groningen (STAG), vertalen en prioriteren wij de nationale programma's in grote transities op het gebied van Wonen en Bereikbaarheid, Natuur en Stikstof en Klimaat en Energie. Zo verbinden wij de lokale, regionale, nationale en internationale opgaven. Om u een goed inzicht in de stand van zaken te geven, is in deze begroting een aparte paragraaf Grote transities opgenomen.

Maar niet alleen waar het opgaven in het fysieke domein betreft, ook ten aanzien van het toezicht en de ondersteuning van gemeenten bij de huisvesting van vergunninghouders, asielzoekers en andere vluchtelingen (zoals uit Oekraïne) en de mogelijke verantwoordelijkheid voor de verdeling van opvanglocaties wordt een beroep gedaan op de provincies.

Financieel perspectief

Het financieel perspectief tot en met 2025 laat jaarlijks een stijging zien, kent geen grote onzekerheden vanuit de financiering van het Rijk en is daarmee solide te noemen. Vanaf het jaar 2026 bestaat er meer onzekerheid over de provinciale financiën. Het Rijk heeft aangekondigd de middelen die via het accres van het provinciefonds ter beschikking worden gesteld vanaf 2026 te verlagen. In de Miljoenennota is een geringe compensatie voor dit "ravijn" aangekondigd. Deze compensatie betreft alleen het boekjaar 2026. Dit is verwerkt in de septembercirculaire Provinciefonds. Met de kennis van nu wordt de negatieve financiële impact voor de provincie Groningen voor 2026 geschat op € 5,7 miljoen en structureel op ongeveer € 10 miljoen. Of deze ontwikkeling daadwerkelijk een structureel karakter krijgt is op dit moment nog onbekend. Dat zal in de komende periode moeten blijken. Feit is wel dat het Rijk inzet op een situatie waarbij medeoverheden (waaronder provincies) meer hun eigen broek moeten gaan ophouden. Bijvoorbeeld door het uitbreiden van het eigen belastinggebied. Hierover vindt in IPO-verband overleg plaats, maar een uniform standpunt door de twaalf provincies is hierover nog niet bepaald. Daarbij moet ook worden aangetekend dat de provincies uitsluitend een standpunt kunnen innemen. De uiteindelijke beslissing over uitbreiding van het belastinggebied én in welke vorm dat gebeurt is voorbehouden aan het Rijk.

In de Begroting 2022 hebben wij vanuit het stamkapitaal € 10 miljoen beschikbaar gesteld om te voorzien in een Cofinancieringsfonds en in de Perspectiefnota 2023 hebben wij dit fonds laten groeien tot € 15 miljoen. Wij stellen voor vanuit het fonds opgaven te honoreren die annex zijn aan de grote transities, te weten veenoxidatie, klimaat (adaptatie en mitigatie) en Hydrohub MW-testcentrum. Bovendien sparen we binnen het fonds voor Deltaplan/Lelylijn. Daarmee is het fonds grotendeels ingezet. Bij de aanvang van het volgend college en de Perspectiefnota 2024 dient te worden bezien of - en hoe - we verder willen met het Cofinancieringsfonds.

Tot slot

De Begroting 2023 is de laatste begroting die dit college u aanbiedt. Wij kijken terug op een turbulente collegeperiode: direct in 2019 liet het klimaat zien dat het haar menens was met de hoogste temperaturen ooit in Nederland gemeten, in 2020 greep het coronavirus razendsnel om zich heen en leidde tot voor volledig nieuwe en ontwrichtende situaties en maatregelen, direct begin 2021 trad ons kabinet af, wat leidde tot de langste Nederlandse kabinetsformatie ooit en dit jaar viel Rusland buurland Oekraïne binnen, met ook grote gevolgen voor Nederland. Ondanks alles, hebben wij samen met u het oog gehouden op het werken aan een toekomstbestendige provincie, op het realiseren van de kansen en ambities uit het coalitieakkoord en het verbeteren van de Brede Welvaart voor alle Groningers.

Leeswijzer

De begroting is opgebouwd uit vier delen.

Deel 1 2022 in vogelvlucht

Dit deel bevat een financiële samenvatting van de begroting en een verwijzing naar onze beleidsaccenten in de verschillende programma's.

Deel 2 Programmaplan

In het Programmaplan wordt per beleidsprogramma ingegaan op de beoogde maatschappelijke effecten en de wijze waarop wordt getracht deze te bereiken. Dit is uitgewerkt binnen de acht programma's in deel 2 van de begroting. De programma-indeling naar de acht programma's is gebaseerd op de zeven kerntaken uit de door alle provincies vastgestelde Kompas 2020.

Bij de uitwerking van de begroting hebben wij onderscheid gemaakt in de drie W-vragen: Wat willen we bereiken, Wat gaan we daarvoor doen en Wat mag het kosten. Wij hebben deze W-vragen in deel 2 weergegeven in termen van Beleidsdoelen (veelal meerjarig), Prestaties (veelal jaargebonden) en Lasten/Baten (jaargebonden). De prestaties zijn geen complete opsomming van reguliere werkzaamheden maar sluiten aan bij de prioriteiten vanuit ons coalitieakkoord en de uitwerking daarvan in de Kadernota's 2019-2023, 2020-2024, 2021-2025 en Perspectiefnota 2023 en de Begrotingen 2020, 2021, 2022 en 2023.

Elk programma begint met een inleiding waarin op hoofdlijnen de beleidsvoornemens ingeleid worden. Daarna volgt de doelenboom, die een samenvatting geeft van de inhoud van het betreffende programma en de relatie geeft met andere programma's. Na de doelenboom zijn de beleidskaders van het betreffende programma opgenomen. De indicatoren zijn vervolgens onderverdeeld in (vanuit BBV) verplichte en eigen indicatoren. De bestaande eigen indicatoren worden steeds kritisch bekeken op nut en noodzaak, en waar nodig geschrapt. Er zijn nieuwe indicatoren opgenomen naar aanleiding van de dit jaar vastgestelde uitvoeringsprogramma's voor milieu en mobiliteit.

Elk beleidsprogramma eindigt met het overzicht van lasten en baten en de toelichting erop.

Deel 3 Paragrafen

De voorgeschreven zeven paragrafen in deel 3 zijn nadere toelichtingen op onderwerpen die van wezenlijk belang zijn voor het inzicht in de financiële positie van de provincie Groningen. Daaraan is een achtste paragraaf toegevoegd waarin wordt ingegaan op het Nationaal Programma Groningen (NPG) en een negende paragraaf voor grote transities (uit de Perspectiefnota 2023).

Deel 4 Financiële begroting

Het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) schrijft voor dat de financiële begroting bestaat uit twee onderdelen: de uiteenzetting van de financiële positie en het overzicht van de baten en lasten. Dit overzicht vervult een functie bij de autorisatie van de baten en lasten en dient daarom integraal te zijn, dat wil zeggen: het moet alle baten en lasten zoals opgenomen in het programmaplan bevatten.

Deel 1

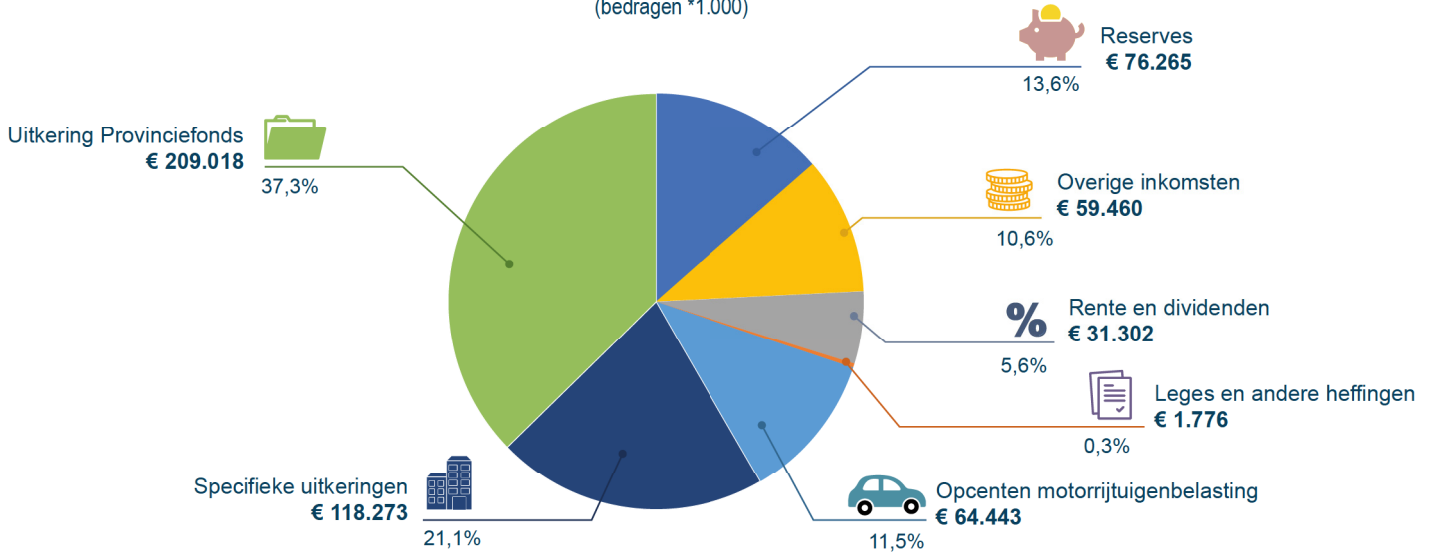
2023 in vogelvlucht

Inkomsten

Waar komt het geld vandaan?

Totale inkomsten € 560.537

(bedragen *1.000)

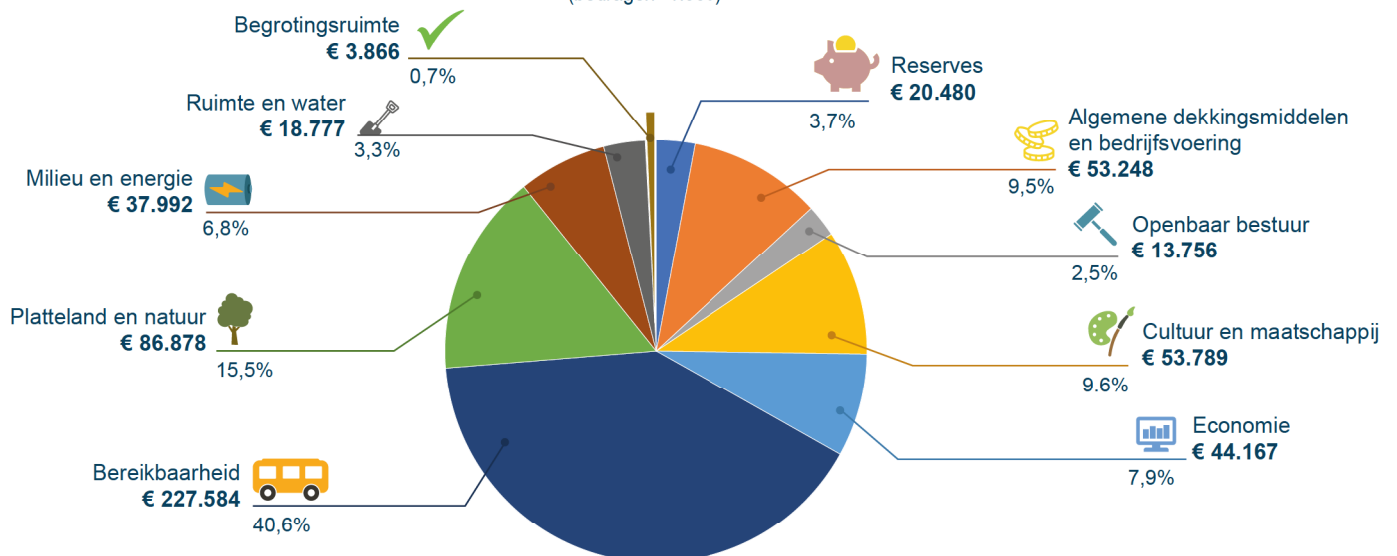

Uitgaven

Waar gaat het geld naar toe?

Totale uitgaven € 560.537

(bedragen *1.000)

Hier werkt de provincie Groningen aan

Schadeherstel

Bevorderen versnelde uitvoering herstel aardbevingschade en versterking.

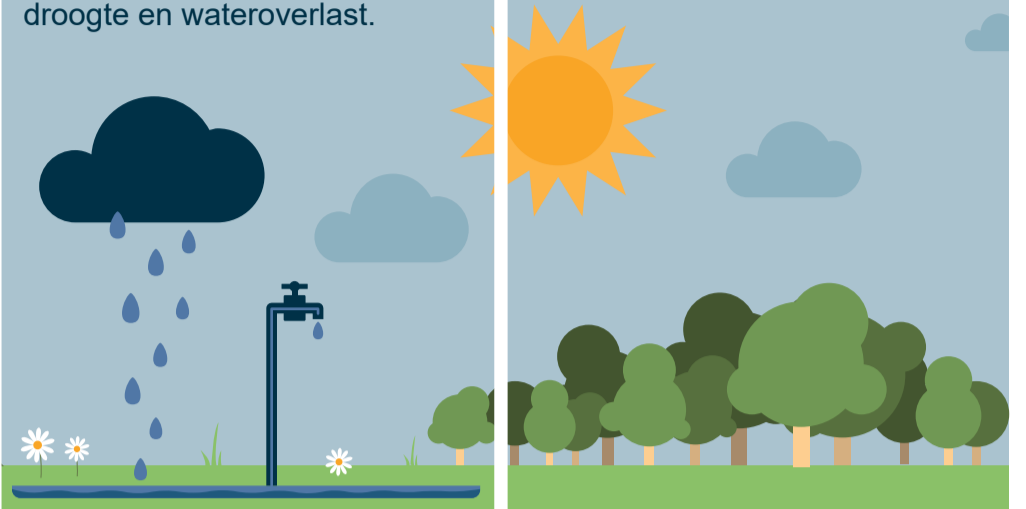
Duurzame energie

55% CO₂-reductie in 2030.

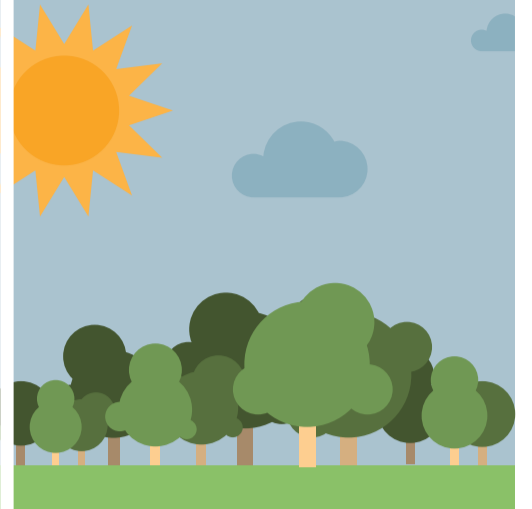
Klimaatadaptatie

Omgaan met gevolgen van de klimaatverandering zoals droogte en wateroverlast.

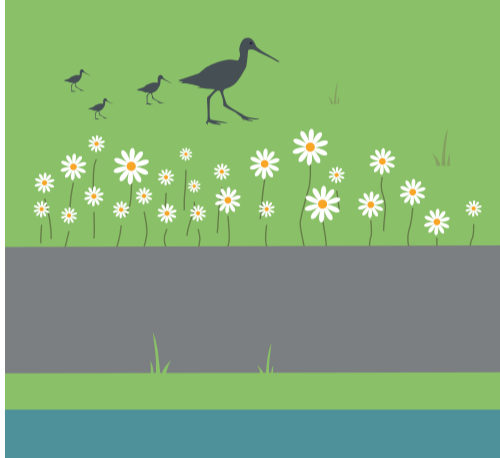
Nieuwe natuur en bos

Aanleggen, beschermen en beheren.

Biodiversiteit

Vergroten natuurwaarden in natuur- en landbouwgebied.

Duurzame landbouw

Stimuleren biologische en natuurinclusieve landbouw, verduurzaming en innovatie.

Meer fietsers

Fietsen stimuleren: laadpalen voor e-bikes, doorfietsroutes, veilige fietspaden.

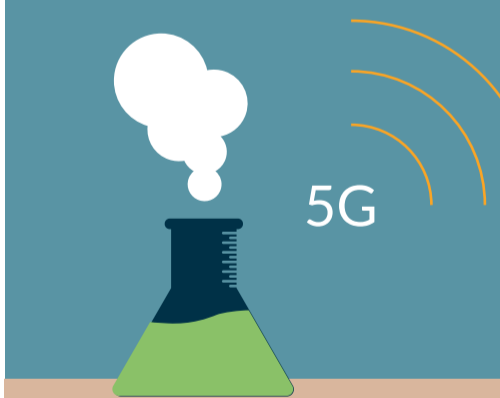
Slim en groen vervoer

Reishubs, bussen en treinen zonder CO₂-uitstoot, zelfrijdend vervoer.

Economische groei

Focus op verduurzaming chemie en digitalisering.

Mensen aan het werk

Meer (passende) banen en betere aansluiting onderwijs - arbeidsmarkt.

Leefbaarheid, zorg en wonen

Verbeteren brede welvaart.

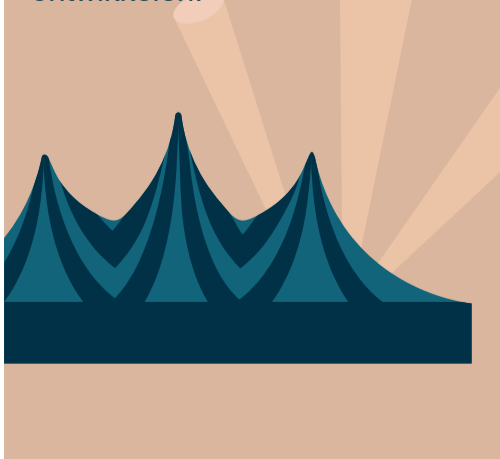
Milieu

Voorkomen en wegnemen milieuhinder, maatregelen stikstof.

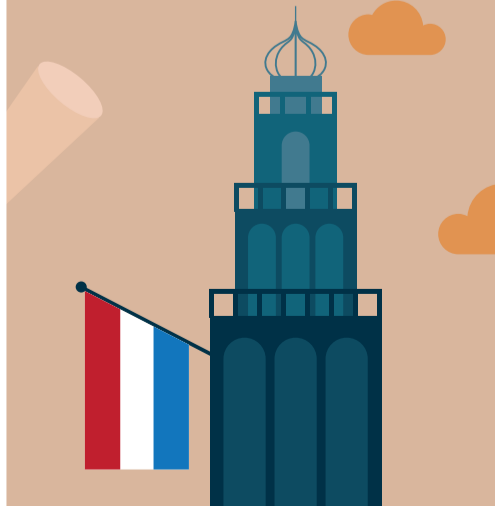
Vrijtijdssector en ondernemen

Recreatie en toerisme verder ontwikkelen.

Cultuur en erfgoed

Restauratie en onderhoud monumenten.

Open data

Verbeteren digitale dienstverlening.

Participatie

We betrekken organisaties, inwoners en andere belanghebbenden bij onze plannen.

Kerngegevens Begroting 2023

Omschrijving	
Lengte provinciale wegen (km)	508
Lengte provinciale fietspaden (km)	215
Lengte provinciale vaarwegen (km)	110
Lengte sloten (km)	574
Bermoppervlakte (ha)	583
Vaste bruggen, viaducten en tunnels	196
Tunnelgemalen	37
Beweegbare bruggen provinciale vaarwegen	48
Sluizen provinciale vaarwegen	6
Bushaltes	369
Verkeersregelininstallaties (GOP + GVT + VRI)	34
Geluidsschermen:	
• stuks	63
• meter	9.146
Oppervlakte land (ha) per 1-1-2022	231.586
Oppervlakte water (ha) per 1-1-2022	64.387
Aantal inwoners per 1-1-2022:	590.170
• waarvan jonger dan 20	115.818
• waarvan 20 tot en met 64 jaar	352.873
• waarvan 65 jaar en ouder	121.479
Aantal gemeenten	10
Aantal waterschappen (inclusief Wetterskip Fryslân)	3
<u>Per inwoner in euro's</u>	
• uitgaven 2022	950
• begrotingsruimte 2022	7
• opbrengsten opcenten motorrijtuigenbelasting 2022	109

Samenstelling Provinciale Staten

Partij	Zetels
GroenLinks (GL)	6
Partij van de Arbeid (PvdA)	5
Forum voor Democratie	2
ChristenUnie (CU)	4
Socialistische partij (SP)	4
Volkspartij voor Vrijheid en Democratie (VVD)	4
Democraten 66 (D66)	3
Christen Democratisch Appèl (CDA)	3
Groninger Belang (GB)	3
Partij voor het Noorden (PvN)	2
Partij voor de Vrijheid (PVV)	2
Partij voor de Dieren (PvdD)	1
50PLUS	1
Belang van Nederland	1
Ons Groningen	1
GO	1
Totaal	43

Samenstelling Gedeputeerde Staten

Gedeputeerde Staten kennen zes gedeputeerden, die elk een partij vertegenwoordigen.

Voorzitter	René Paas
GL	Melissa van Hoorn
PvdA	Tjeerd van Dekken
CU	Johan Hamster
VVD	Mirjam Wulfse
CDA	IJzebrand Rijzebol
D66	Fleur Gräper-van Koolwijk

Deel 2

Programmaplan

1. Ruimte en water

1. Ruimte en water

Inleiding

Ruimte

De druk op de ruimte in de provincie Groningen is hoog. Door de ruimteclaims van energietransitie, woningbouw, waterveiligheid, klimaatadaptatie, natuurontwikkeling, bedrijvigheid en verduurzaming van de landbouw neemt de druk alleen maar toe. Met behulp van de viewer Inzicht in Ruimte kan een integrale afweging worden gemaakt over deze verschillende ruimteclaims.

Deze ruimteclaims zijn vaak gemeentegrens overschrijdend, onderling concurrerend en ze zijn van invloed op de ruimtelijke kwaliteit en het karakter van de provincie. Om die reden poogt de provincie een zo goed mogelijk zicht te houden op de ontwikkelingen die ruimte vragen en, in afstemming met gemeenten, Rijk en andere relevante partijen de ruimteclaims geregisseerd en, waar mogelijk gecombineerd te faciliteren of te prioriteren. Zo is er bijvoorbeeld heel regelmatig belangstelling van bedrijven om zich hier te vestigen. Met een aantal gemeenten werken we op dit gebied intensief samen.

Bedrijven met een kleinere ruimtevraag kunnen terecht op bestaande bedrijventerreinen. Voor het in de toekomst kunnen blijven huisvesten van grootschalige en hoogwaardige industrie is het nodig om nu al vast te kijken of en waar industrieterreinen uitgebreid kunnen worden. Dit doen wij omdat voor het uitbreiden van industrieterreinen lange procedures nodig zijn. Voor een uitbreiding van industrieterreinen zijn namelijk diverse verkenningen nodig op ruimtelijk, economisch en financieel gebied. Visiedocumenten en ruimtelijke verkenningen om te kijken wat voor uitbreiding geschikte locaties zijn. De verkenning heeft tot doel te trechteren naar een beperkt aantal locaties die voor uitbreiding in aanmerking kunnen komen en doen we in samenwerking met gemeenten. Mocht de verkenning leiden tot het voornemen om industrieterreinen daadwerkelijk te willen uitbreiden, dan zijn wij voornemens dat samen met de gemeente(n) via een gebiedsgerichte aanpak en een open planproces vorm te geven. Bij de ontwikkeling van de Oostpolder (uitbreiding van de Eemshaven) verschuift het accent inmiddels van verkenning richting planuitwerking. Samen met de omgeving wordt een masterplan opgesteld en wordt toegewerkt naar een projectbesluit inclusief milieueffectrapportage.

Water en klimaatadaptatie

Als provincie houden wij ons bezig met de bescherming tegen wateroverlast en overstromingen (waterveiligheid) en de beschikbaarheid van schoon en voldoende oppervlakte- en grondwater. Na meerdere droge zomers achter elkaar en de overstromingen in Limburg is klimaatadaptatie een onderwerp waar de samenleving zich langzamerhand steeds meer van bewust wordt, juist ook als het gaat om de noodzaak om hier werk van te maken. De klimaatverandering zal een grote invloed hebben op alle functies in de provincie Groningen (droogte, wateroverlast, hitte, watervoorziening). Klimaatadaptatie betekent dat we ons moeten voorbereiden op de veranderingen in het klimaat. Voor een belangrijk deel leidt klimaatverandering tot aanpassingen van de inrichting van het landelijk gebied. Dat doen we door gebiedsgericht en integraal te werken. In het kader van het Nationaal Programma Landelijk Gebied worden gebiedsplannen opgesteld. Klimaatadaptatie wordt daarvan een wezenlijk onderdeel.

In 2022 hebben de gezamenlijke partners in de werkregio Groningen - Noord-Drenthe de Regionale Adaptatiestrategie (RAS) vastgesteld. Vanuit de werkregio bereiden we de uitvoering voor met concrete maatregelen. Wij nemen op meerdere vlakken initiatieven rond het thema klimaatadaptatie, zoals de zoektocht naar en gebruik van duurzame grondwatervoorraden en hoe om te gaan met het gebruik van oppervlaktewater. Van groot belang vinden wij de betrokkenheid en bewustwording van inwoners bij klimaatadaptatie. In het landelijk gebied spelen grote ontwikkelingen over de toekomstbestendigheid van de inrichting, waarbij naast mogelijke gevolgen voor de landbouw, ook maatregelen in de sfeer van klimaat en waterkwaliteit mogelijk worden gemaakt.

Doelenboom

Maatschappelijk doel

Een veilige en bewoonbare provincie met een zo hoog mogelijke ruimtelijke kwaliteit en voorzien van betrouwbare watersystemen

Programma doel

Een zo hoog mogelijke ruimtelijke kwaliteit in onze provincie, zowel in stedelijk gebied als in het buitengebied
Zorgen voor een veilige en bewoonbare provincie, die is voorzien van betrouwbare, duurzame en flexibel ingerichte watersystemen

Deelprogramma

Ruimtelijke ontwikkeling

Waterbeheer

Middelen

€ 39,0 miljoen

€ 11,4 miljoen

Beleidsdoelen

Een zo hoog mogelijke ruimtelijke kwaliteit in onze provincie, zowel in stedelijk gebied als in het buitengebied

Zorgen voor integrale waterveiligheid en zoet watervoorziening

Verbeteren waterkwaliteit

Duurzaam gebruik grondwater

Indicatoren

Aantal verkochte kavels
Blauwestad
2023: 35
2024 t/m 2026: 95

1159 km regionale waterkeringen voldoet aan de veiligheidsnormen

% waterlichamen met een goede ecologische kwaliteit (oppervlaktewater)
% waterlichamen met een goede biologische toestand
% waterlichamen met een goede fysisch chemische toestand
% parameters en maatlatten dat de score 'goed' heeft

Trendmatige verandering van grondwaterstanden (in het zoetgrondwaterdeel van de provincie) van meer dan 0 cm per 10 jaar

Relaties met andere (deel)programma's

2.1 Milieu
3. Platteland en natuur
4. Bereikbaarheid
5. Economie
6. Cultuur en maatschappij

1.1 Ruimtelijke ontwikkeling
2.1 Milieu
3. Platteland en natuur
5. Economie

1.1 Ruimtelijke ontwikkeling
2.1 Milieu
3. Platteland en natuur
5. Economie

1.1 Ruimtelijke ontwikkeling
2.1 Milieu
3. Platteland en natuur
5. Economie

Beleidskaders

Vigerend beleidskader	Volgend afweegmoment
Omgevingsvisie 2016-2020 en Omgevingsverordening provincie Groningen 2016	2023
Nationaal Waterprogramma 2022-2027	2027
Richtlijn Overstromingsrisico's (ROR)	
<ul style="list-style-type: none">• Voorlopige Overstromingsrisicobeoordeling (VORB)• Overstromingsgevaar- en overstromingsrisicokaarten• Overstromingsrisicobeheerplan	2024 2025 2027
Kaderrichtlijn Water (KRW) 2021-2027	
<ul style="list-style-type: none">• Stroomgebiedbeheerplannen 2022-2027	2027
Beleidsnota Drinkwater 2021-2026	2026
Kader toezicht op de waterschappen in de provincie Groningen	niet bekend
Deltaprogramma 2022	jaarlijks

1.1. Ruimtelijke ontwikkeling

Beleidsdoel Ruimtelijke kwaliteit

Een zo hoog mogelijke ruimtelijke kwaliteit in onze provincie, zowel in stedelijk gebied als in het buitengebied

Indicatoren							
	Realisatie		Streefwaarden				
	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Verplichte indicatoren (BBV)							
N.v.t.							
Eigen indicatoren							
Aantal verkochte bouwkavels Blauwestad	68	154	60	35	35	33	27

Bron: Grondexploitatie Blauwestad 2022.

Prestaties

Bestaande prioriteiten

- Viewer 'Inzicht in Ruimte'
Doel: Via de viewer Inzicht in Ruimte wordt de ruimtelijk integrale realisatie mogelijk gemaakt van de verschillende ambities die alle een claim leggen op de zowel ruimtelijk als regeltechnisch beperkt beschikbare ruimte in de provincie.
Resultaat 2023
 - Doorontwikkelingen van de viewer (versie 2.0) en inzetten als instrument voor integraal werken bij projecten en beleidsontwikkeling.
- Regiodeal Oost-Groningen
Doel: Rijk, regionale overheden, de bedrijven, kennisinstellingen en maatschappelijke organisaties zijn samen opgetrokken om regionale opgaven aan te pakken, dit heeft de regio's en daarmee Nederland versterkt.
Resultaat 2023
 - De projecten uit 2021 ten aanzien van de Regiodeal Oost-Groningen, die in juli 2020 door het Rijk en de regio is ondertekend (deal van € 30 miljoen), zijn in uitvoering. Uitvoering van het Regiodeal-programma loopt door in 2023, 2024 en eventueel, bij verlenging, in 2025.
- Implementatie Omgevingswet
De Omgevingswet treedt naar verwachting in werking op 1 januari 2023. Wij starten met het werken met de Omgevingswet met een digitaal stelsel (DSO) dat niet volledig werkt. De inzet van (tijdelijke) alternatieve maatregelen zijn nodig, intern en in de regio.
Resultaat 2023
 - Instrumenten zijn vastgesteld en gepubliceerd en het muteren van plannen is mogelijk.
 - Werkprocessen werken.
 - Met name uitvoering wettelijke taken (VTH) zowel intern als in de regio en als ketenpartner.
 - Tijdelijke Alternatieve Maatregelen vervangen voor structurele oplossingen met betrekking tot het DSO. Hierbij liggen het initiatief en verantwoordelijkheid bij het Rijk.
- Brede beleidsmatige herziening Omgevingsvisie en -verordening
Resultaat 2023
 - Opleveren van een concept ontwerpvisie en nota reikwijdte en detailniveau (onderdeel planmer). (Zie Koersdocument september 2022.)
- Gebiedsontwikkeling industrieterreinen
Resultaat 2023
 - Samen met gemeenten uitvoeren van diverse verkenningen, analyses en onderzoeken om te bepalen of er nieuwe ruimte (uitbreiding industrieterreinen) gevonden moet worden voor economische ontwikkelingen en zo ja waar. Vanaf 2021 zijn hiernaar verschillende verkenningen gestart, op basis waarvan in 2022 en 2023 visie en uitgangspunten worden

geformuleerd ten behoeve van de herziening van de Provinciale Omgevingsverordening. Voor de A7/N33-regio is inmiddels een perspectief/gebiedsvisie opgesteld als bouwsteen voor de provinciale Omgevingsvisie.

- Samen met gemeenten ontwikkelen van gebiedsvisies waarbij het resultaat van genoemde verkenningen, analyses en onderzoeken een onderlegger vormt. Indien industrieterreinen uitgebreid worden dit vormgeven via een gebiedsgericht en open planproces om zo te komen tot een nieuw bestemmingsplan, omgevingsplan of inpassingsplan. Dit betreft voor een groot deel analyses en producten die (conform de wet) nodig zijn voor het omgevingsplan/ milieueffectrapportage (mer) op het gebied van aspecten zoals bodem, geluid, externe veiligheid, flora en fauna, geur, stikstof, water, financiële en maatschappelijke haalbaarheid.
- Samen met gemeente Het Hogeland ten behoeve van de fase van planuitwerking een open planproces doorlopen voor de ontwikkeling van de Oostpolder. Hierbij wordt voor 2023 gekoerst op de oplevering Masterplan en plan-mer.

Prioriteiten Perspectiefnota 2023

- Grote transitie Wonen en bereikbaarheid. Zie programma 4. Bereikbaarheid, beleidsdoel Publieke mobiliteit.
- Grote transitie Regie op ruimte
 - We leveren in januari 2023 een tussenrapportage aan het Rijk en komen in juni 2023 met ons Plan van Aanpak voor de door het rijk gevraagde inzet op de Nationale Programma's. We zorgen dat dit Plan van Aanpak goed aansluit bij ons Koersdocument als voorloper op de Omgevingsvisie.
 - We hebben medio 2023 een operationeel systeem van afstemming met de gemeenten, waterschappen en belangenorganisaties, als onderdeel van deze aanpak. Zo borgen we een evenwichtige ruimtelijke agenda die de belangen van de provincie en de nationale belangen dient en die zo integraal mogelijk gefundeerde, overkoepelende ruimtelijke afwegingen faciliteert.
- Realisatie woningbouw Groningen-West
 - Een bestuurlijke en medewerkersorganisatie die gezamenlijk de ontwikkelingen in het gebied ten westen van de stad begeleiden en integraal bespreken, teneinde de voortgang van projecten te bespoedigen en rechtszaken voorkomen;
 - Een plan voor natuurcompensatie als gevolg van de lopende ontwikkelingen in de periode 2023-2030;
 - Een bijdrage aan het Gebiedsplan Nationaal Programma Landelijk Gebied, op basis van het Raamwerk Westpoort-Matsloot (2022) en de Klimaatadaptatiestudie (2022);
 - Een aanpak Omgevingswaarden Milieu rondom Cosun/andere bedrijvigheid in dit gebied;
 - Een samenwerkingsverband rondom de integrale aanpak Aanpak Aduarderdiep.
- Flexpool woningbouwplannen (Regeling specifieke uitkering flexibele inzet ondersteuning woningbouw)
 - Door iedere gemeente is in 2023 een flexpolaanvraag gedaan voor ofwel versnelling van de woningbouw ofwel herstructurering van de woningbouw ofwel het maken van een woonzorgvisie.

Regulier

- Uitvoeren [Subsidieregeling ruimtelijke kwaliteit provincie Groningen](#):
 - De subsidie ruimtelijke kwaliteit kan helpen (de grote) ruimtelijke opgaven in goede banen te leiden door subsidiëring van onderzoek en ontwerp op het gebied van stedenbouw en landschap. Onderzoek levert aandacht en kennis op over de kwaliteiten van het landschap en de bebouwing. Ontwerpers geven inzicht in hoe we op een goede manier om kunnen gaan met deze kwaliteiten bij ruimtelijke opgaven. Zo willen we de ruimtelijke kwaliteit van onze provincie verbeteren zodat deze aantrekkelijk blijft voor inwoners en bezoekers.
- Uitvoering door het projectbureau Blauwestad gebiedsontwikkeling Blauwestad (per woongebied): Het Havenkwartier
 - Realisatie (november 2022-oktober 2023) en oplevering (november/december 2023) brug Beekjuffer; (vaar)verbinding woongebied Het Park en Het Havenkwartier, ter vervanging van de bestaande dam.
 - Realisatie en geplande oplevering (december 2023) twee verkeersbruggen in Het Havenkwartier als ook een vaarduiker ter vervanging van een bestaande dam ter ontsluiting van de woonstraat Scheepsmeter in Het Havenkwartier.

- Gefaseerde realisatie bouwrijp maken bouwgebieden Havenkwartier Midden. De oplevering van de eerste fase is december 2022. De tweede fase wordt gerealiseerd in 2023/2024, met een geplande oplevering in juni 2024.
- Realisatie en oplevering (december 2023) bouwrijp maken bouwgebied Havenkade (40-70 (wooneenheden in combinatie met bedrijfs-/horeca-/werkruimte).
- Realisatie en bouw woningen Havenkwartier Midden (Berlage Singels); doorlopend in 2023.
- Verkoop (gestart september 2022), realisatie en bouw (pakhuis)woningen in combinatie met kleinschalige bedrijfs-/werkruimte en horecafuncties Havenkade (geheel 2023).

Het Park

- Verkoop kavels fase 4 Het Park en planvoorbereiding en uitwerking verkaveling fase 5 Het Park, inclusief herinrichting infra/wegen.

Het Wold

- Aanleg en oplevering (februari 2023) van de (autoverkeer)brug (de Boneschanskerbrug) in verband met de verdere ontsluiting van woongebied Het Wold.
- In verband met toegenomen bebouwing en bewoning het door ontwikkelen en versterken van de groenstructuren/openbaar groen in woongebied Het Wold.

Het Riet

- Realisatie en geplande oplevering (juli 2023) bouw- en woonrijp maken eilanden Langeland, Endelave inclusief drie bruggen en twee vaarduikers en het eiland Bornholm (realisatie in vanaf 2023 en oplevering in 2024 inclusief één brug).

Ringprojecten

- Uitvoeren diverse projecten oost- en westzijde.

Regulier

- Beheer en onderhoud woongebieden (tot 2025), inclusief onderwatermaaien Oldambtmeer en waterwegen Blauwestad.
- Werkervaringsplaatsen ('social return') beheer en onderhoud, met gebruikmaking van buitenwerkplaats (Oostereinde).
- Focus op organiseren en faciliteren van evenementen door derde partijen.
- Recreatieve en economische ontwikkeling: her bestraten en plaatsen hekwerk bij horecapaviljoen Redersplein 8 (Heerlijke streken).

1.2. Waterbeheer

Beleidsdoel Waterveiligheid

Zorgen voor integrale waterveiligheid en zoetwatervoorziening

Indicatoren							
	Realisatie		Streefwaarden				
	2020	2019	2022	2023	2024	2025	2026
Verplichte indicatoren (BBV)							
N.v.t.							
Eigen indicatoren							
De regionale waterkeringen voldoen aan de veiligheidsnormen	1147 km	1153 km	1159 km	1159 km	1159 km	1159 km	1159 km

Het streven is dat alle 1159 km regionale waterkeringen van de waterschappen Noorderzijlvest, Hunze en Aa's en Wetterskip Fryslân aan de veiligheidsnormen voldoen. Elke zes jaar toetsen de waterschappen hun regionale keringen. Daarna wordt een versterkingsprogramma opgesteld en uitgevoerd. De provincie bespreekt jaarlijks de voortgang van dit programma met het waterschap.

Prestaties

Bestaande prioriteiten

- Klimaatadaptatie: klimaatbestendig maken fysiek ruimtelijk domein en leefomgeving:
 - De watersystemen voldoen aan de normen voor waterveiligheid.
 - Voorkomen schade door hittestress, wateroverlast en droogte;
 - Beschikbaar hebben van voldoende zoet water van voldoende kwaliteit voor de diverse belangen;
 - Kennisvergroting, innovatie en nieuwe werkgelegenheid;
 - Bewustwording bij beleidsmakers en publiek.

Resultaat 2023

- Start van de gezamenlijke uitvoering van de Regionale Klimaatadaptatiestrategie van de werkregio Groningen - Noord-Drenthe.
- Reductie van CO₂; Veenoxidatie
 - Opstellen en vaststellen van gebiedsplannen om veenoxidatie tegen te gaan.
- Resultaat 2023
 - Uitwerken gebiedsplannen.

Prioriteiten Perspectiefnota 2023

- B-AKWA:
 - In 2000 is met de Groningse waterschappen een overeenkomst gesloten in het kader van de 'Herschikking van taken in het waterbeheer'. Jaarlijks vergoedt de provincie de kosten van de toen overgedragen kanalen, kades, bruggen en kunstwerken. Daarnaast krijgt het waterschap Hunze en Aa's een bijdrage op grond van de overeenkomst 'Van Turfvaart naar Toervaart'. De bijdragen worden geïndexeerd op basis van de GWW-index van het CBS. Door de hoge inflatie zijn de kosten aanzienlijk gestegen.

Regulier

- Organiseren Jongerenklimaat-event;
- Opbouwen Netwerken en samenwerkingsverbanden GCA (Global Center on Adaptation).

Beleidsdoel Waterkwaliteit

Verbeteren waterkwaliteit

Indicatoren	Realisatie		Streefwaarden				
	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Verplichte indicatoren (BBV)							
% waterlichamen met een goede ecologische kwaliteit (oppervlaktewater) ¹⁾²⁾	0,0%	0,0%	0,0% ³⁾				
Landelijke waarde ²⁾	0,0%	0,0%					
Eigen indicatoren ⁴⁾							
% waterlichamen met een goede biologische toestand	15,2%	21,2%	n.n.b.				
% waterlichamen met een goede fysisch chemische toestand	48,5%	30,3%	n.n.b.				
% parameters en maatlaten dat de score 'goed' heeft	69,0%	71,9%	n.n.b.				

- 1) Bron: [Informatiehuis Water](#). Betreft alle KRW-waterlichamen die in beheer zijn van waterschappen Noorderzijlvest en Hunze en Aa's en Wetterskip Fryslân, voor zover liggend in de provincie Groningen, met de waardering 'goed'. Beoordeeld volgens de beoordelingsmethode van de Europese Kaderrichtlijn Water. De provincie bespreekt jaarlijks de voortgang van de KRW met de waterschappen.
- 2) In 2015 en 2020 waren in de provincie Groningen geen oppervlaktewateren met de waardering 'goed' voor ecologische kwaliteit. Nederland kent verschillende watertypen: 'natuurlijk', 'kunstmatig', of 'sterk veranderd'. Binnen deze watertypen is een aantal subcategorieën te onderscheiden. Ieder aangewezen KRW-waterlichaam wordt ondergebracht bij één van deze categorieën. Ieder watertype heeft zijn eigen GEP (gewenst ecologisch potentieel) dat bepaald wordt door verschillende parameters. De parameter die het laagst scoort bepaalt de ecologische kwaliteit van het oppervlaktewater in de range van 'zeer goed', 'goed', 'matig', 'ontoereikend', en 'slecht'. Een waterlichaam kan geen goede kwaliteit hebben als één van de parameters niet voldoet. Van de 33 waterlichamen in had geen enkel waterlichaam in 2020 de score 'goed'. In 2027 moeten alle waterlichamen over een goede ecologische kwaliteit beschikken of moet deze door de doorwerking van genomen maatregelen binnen bereik zijn.
- 3) De KRW-stroomgebiedbeheerplannen zijn vastgesteld voor de periode 2022-2027. Het jaar 2023-2024 is een nieuw ijkmoment voor het vaststellen van de realisatiewaarden die in 2027 gehaald moeten zijn. Tussentijdse streefwaarden worden niet bepaald.
- 4) De ecologische kwaliteit van een waterlichaam wordt bepaald door de biologische toestand (maatlaten voor vis, algen, macrofauna en waterplanten), de fysisch chemische toestand (parameters als fosfor, stikstof, doorzicht en zuurstof) en de aanwezigheid van specifieke verontreinigende stoffen. Gezamenlijk kan het om maximaal 12 parameters en maatlaten per waterlichaam gaan en ongeveer 75 stoffen. Als één van deze parameters of maatlaten een score lager dan 'goed' heeft en er specifiek verontreinigde stoffen gemeten worden, is de ecologische kwaliteit van het waterlichaam niet goed. Onder de eigen indicatoren wordt het percentage van de Groningse waterlichamen met een goede biologische toestand, een goede fysisch chemische toestand en het percentage parameters dat een goede score heeft weergegeven. Deze aanvullende indicatoren zeggen meer over de werkelijke verbetering van de waterkwaliteit.

Prestaties

Bestaande prioriteiten

- KRW-doelstellingen bereikt in 2027.
Resultaat 2023
 - Wij voeren grondwatermaatregelen uit. De waterschappen oppervlaktemaatregelen.
 - Gezamenlijk gaan we werken aan de tussenevaluatie.

Prioriteiten Perspectiefnota 2023

- Start evaluatie toestand waterkwaliteit in relatie tot de KRW-doelstellingen.

Regulier

- Als onderdeel van de stroomgebiedbeheerplannen van de stroomgebieden Eems en Rijndelta zijn door uw Staten op 15 december 2021 vastgesteld en door het Rijk in maart 2022 de doelen, begrenzingsen en de toestand van de Groningse KRW-waterlichamen vastgesteld. Er worden geen tussentijdse streefwaarden bepaald. Deze planperiode van de KRW loopt van 2022-2027.

Bijdrage verbonden partij Waterbedrijf Groningen aan dit beleidsdoel

- Zorg dragen voor de drinkwatervoorziening (het produceren en leveren van drinkwater) in haar verzorgingsgebied.

Beleidsdoel Grondwater

Duurzaam gebruik grondwater

Indicatoren	Realisatie		Streefwaarden				
	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Verplichte indicatoren (BBV)							
N.v.t.							
Eigen indicatoren							
Trendmatige verandering van grondwaterstanden (in het zoet grondwater deel van de provincie) ¹⁾		1,05 cm per 10 jaar ²⁾	> 0 cm per 10 jaar	> 0 cm per 10 jaar	> 0 cm per 10 jaar	> 0 cm per 10 jaar	> 0 cm per 10 jaar

¹⁾ Jaarlijks wordt de trend bepaald conform analyse van KWR Water Research Institute (meenemen van neerslag en verdamping).

²⁾ Voor de indicator zijn vijf peilbuizen/filters geselecteerd. De metingen zijn gecorrigeerd voor neerslag en verdamping. Bij één van de filters was sprake van een trendmatige verlaging die overigens niet zichtbaar was als alleen de laatste tien jaar worden meegenomen. Bij de overige vier filters was geen trend zichtbaar.

Prestaties

Prioriteiten

- We willen een robuuste drinkwatervoorziening in Groningen. Daarvoor willen we onder andere een strategische voorraad grondwater (ASV) aanwijzen. In 2022 worden de onderzoeken naar de ASV afgerond en starten we met een MER-procedure.

Regulier

N.v.t.

Totaal lasten en baten

Deelprogramma	Rekening 2021	Begroting 2022 na wijziging	Begroting 2023	Meerjarenraming		
				2024	2025	2026
LASTEN						
Ruimtelijke ontwikkeling	16.120	19.051	14.121	9.478	8.036	7.406
Waterbeheer	2.534	2.823	4.656	2.727	2.101	1.925
Totaal lasten	18.654	21.874	18.777	12.205	10.137	9.331
BATEN						
Ruimtelijke ontwikkeling	15.437	13.742	8.825	6.793	5.350	4.719
Waterbeheer	606	972	934	1.071	430	402
Totaal baten	16.043	14.714	9.759	7.864	5.780	5.121
Saldo	2.611	7.160	9.018	4.341	4.357	4.210
RESERVEMUTATIES						
Toevoegingen	3.390	0	0	0	0	0
Onttrekkingen	1.212	2.095	1.848	225	225	225
Saldo reservemutaties	2.178	-2.095	-1.848	-225	-225	-225
Saldo na reservemutaties	4.789	5.065	7.170	4.116	4.132	3.985

Bedragen x € 1.000

Specificatie verschillen Begroting 2023 versus actuele Begroting 2022

Deelprogramma	Begroting 2022 na wijziging	Begroting 2023	Saldo
Saldo vóór reservemutaties	7.160	9.018	-1.858
<u>Verschillen per productgroep</u>			
Ruimtelijk beleid en ontwikkeling			430
Wonen			-418
Waterkeringen en waterberging			-44
Grondwater			14
Waterhuishouding			-1.840

Bedragen x € 1.000

2. Milieu en energie

2. Milieu en energie

Inleiding

Milieu

Wij willen een aantrekkelijke provincie zijn, waar je wilt ondernemen, wonen, werken en recreëren. Om dit te realiseren streven wij naar een gezonde, schone (gifvrije), veilige, duurzame en leefbare omgeving. Door deze kernwaarden als uitgangspunt te nemen, willen we “Brede Welvaart” voor iedereen in Groningen dichterbij brengen. Schone lucht en bodem en zuiver en veilig drinkwater staan hierbij centraal, maar ook een omgeving waarbij milieuhinder tot een minimum is beperkt. Hierbij gaan we de milieu- en gezondheidsopgave zoveel mogelijk koppelen aan de andere grote (transitie)opgaven. Met name op het gebied van de energietransitie en de vergroening van de chemie streven we ook na grote milieu- en gezondheidswinst te behalen. Denk hierbij vooral aan de waterstof- en circulaire economie; we streven ernaar juist aan de koplopers in deze transitie ruimte te bieden zich in de komende jaren in de provincie te vestigen.

Onze doelstellingen richten zich enerzijds op de (milieu)compartimenten die zo essentieel zijn voor de kwaliteit van leven en de gezondheid van mens en dier en tevens een voorwaarde zijn voor ecologische vitaliteit en -diversiteit: bodem lucht en water. Onze doelstellingen richten zich anderzijds op de bronnen die verantwoordelijk zijn voor de gezondheidseffecten door verontreiniging en hinder: bedrijven, vervoer/wegen en schadelijke stoffen (bijv. Zeer Zorgwekkende Stoffen).

Energie

De Klimaatagenda Groningen is de uitwerking van Europese en nationale klimaatdoelstellingen in Groningen. Deze doelstellingen zijn gericht op het terugdringen van de uitstoot van broeikasgassen. De Klimaatagenda geeft een overzicht van wat wij als provincie doen om de doelen te behalen en wat we daarvoor nodig hebben. Daarmee is deze Klimaatagenda onze bijdrage aan het Nationaal Klimaatakkoord.

Wij ondersteunen de ambitie uit het Klimaatakkoord om in 2030 49 procent CO₂-emissiereductie te realiseren ten opzichte van 1990. We streven naar een reductie van 55 procent.

In 1990 was de CO₂-emissie in onze provincie 8,6 Mton. We werken dus toe naar een uitstoot van max 4,4 Mton CO₂ in 2030.

Daarnaast geldt dat wij energieneutraliteit nastreven in 2035 voor datgene waar we direct invloed op hebben als provincie, als gevolg van eigendom (onze eigen gebouwen en ons wagenpark) of inkoop (inclusief concessies en aanbestedingen, als 'launching customer'). Wij willen hierin een voorbeeldfunctie blijven vervullen.

Beleidskaders

Vigerend beleidskader	Volgend afweegmoment
Omgevingsvisie 2016-2020 en Omgevingsverordening provincie Groningen 2016	2023
Strategische Milieu-agenda	n.v.t.
Milieuprogramma	2024
Nota Ondergrond	2025
Meerjarenprogramma Bodem & Ondergrond 2020-2025	2025
Klimaatagenda Groningen 2030	2023

2.1. Milieu

Beleidsdoel Milieukwaliteit

Een schoon, gezond, veilig, hindervrij en circulair Groningen voor alle inwoners waarbij we milieudruk en -hinder proberen te voorkomen dan wel zo veel mogelijk te beperken

Indicatoren							
	Realisatie		Streefwaarden				
	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Verplichte indicatoren (BBV)							
N.v.t.							
Eigen indicatoren							
Aantal meldingen over geur- en geluidhinder	158	92	p.m.	max. 150	max. 150	max. 150	max. 150
Naleving bij Brzo-/Sevezo-inrichtingen	48% voldoet	p.m.	p.m.	p.m. ¹⁾	p.m.	p.m.	p.m.
Aantal belaste en hoog belaste woningen door fijnstof en stikstofdioxide				p.m. ²⁾	p.m.	p.m.	p.m.

¹⁾ Nog te bepalen (dashboard nog moet worden ontwikkeld in 2022-2023).

²⁾ Nog door te berekenen o.b.v. het beleidsdoel SLA en streven naar de tussendoelen van de WHO.

Prestaties

Nieuwe prioriteiten

- **Gebiedsgericht beleid**
Wij vergroten ons inzicht in de opeenstapeling van last en druk op de omgeving, om zo nodig maatregelen te kunnen nemen. Het huidige regionale basisbeschermingsniveau houden we zoveel mogelijk intact. Dit is van provinciaal belang.
Resultaat 2023
 - Start innovatieproject(en) die bijdragen aan objectief en gedragen beeld van milieukwaliteit en hinder, waarbij samenwerking met omgeving centraal staat.*Resultaat 2023-2026*
 - Analyse op basis van gegevens Milieumonitor knelpunten hinder, risico en verontreiniging.
 - Ontwikkeling Omgevingswaarden voor luchtkwaliteit.
 - Doorontwikkeling monitoring milieukwaliteit en gezondheid.
- **Milieubeleid bedrijven**
We kiezen voor ambitieuze en scherpe milieunormen en stellen als dat nodig is strenge voorschriften aan de bedrijfsvoering van grote industriële (Brzo-/RIE 4-)bedrijven.
Resultaat 2023
 - Monitoringssystematiek emissiegegevens bedrijven;
 - Afwegingskader voor de vergunningverlening;
 - Programmatische actualisatie.*Resultaat 2023-2026*
 - Bestaande saneringssituaties zijn, waar mogelijk opgelost.
 - Excellente uitvoering VTH-taken
 - Een actueel vergunningenbestand, conform uitgangspunten beleid (meest strenge kant Beste Beschikbare Technieken
 - Verbeterde doorwerking beleid naar uitvoering op basis van monitoringsgegevens.

- **Zeer zorgwekkende stoffen (ZZS)**
 We geven prioriteit aan het verminderen en voorkómen van de emissie van gevaarlijke stoffen en in het bijzonder ZZS via de lucht, bodem en (grond)water en door de recycling van afval om hiermee blootstelling van mens en natuur zoveel mogelijk te beperken.
Resultaat 2023
 - Start ontwikkeling emissieregistratiesysteem, met inzicht in mogelijke impact van (p)ZZS en ZZS.
 - Inzichtelijk maken monitoring uitstoot per bedrijf. Prioriteit ligt bij uitstoot van ZZS naar de lucht.*Resultaat 2023-2026*
 - Beleidsontwikkeling van effectief beleid voor (p)ZZS.
 - Versterking kennisnetwerk (p)ZZS in Groningen.
- **Gezondheid**
 We willen gezondheidseffecten door verontreiniging en hinder voor de burger voorkomen en verminderen. We geven hierbij prioriteit aan het verminderen van de gezondheidseffecten door milieubelasting op de volgende thema's: geuroverlast van bedrijven, geluid van wegverkeer en luchtverontreiniging.
Resultaat 2023
 - Voorbereiding Leefbaarheidsplatform;
 - Overzicht plekken met en zonder stapeling van milieubelastingen en hinder.*Resultaat 2023-2026*
 - Aanscherping voorschriften in vergunningen en intensiveren van het toezicht bij bedrijven die wezenlijk bijdragen aan stapeling, mits daarvoor een wettelijke grondslag is.
- **Overige onderwerpen: Afval**
Resultaat 2023
 - Start dashboard monitoring afval, reststromen en emissies van bedrijven;
 - Afsprakennotitie over ontwikkelruimte afvalverwerkende bedrijven in Omgevingsplannen;
 - Verkenning subsidie-instrument om hoogwaardige recyclingbedrijven aan te trekken.*Resultaat 2023-2026*
 - Ketengerichte aanpak met ruimte voor experimenten circulaire economie;
 - Monitoringsraamwerk circulaire economie Noord-Nederland;
 - Vermindering risico's afvalsector;
 - Nagaan van de mogelijkheden voor het instellen van een provinciaal asbestfonds.
- **Overige onderwerpen: Omgevingsveiligheid**
Resultaat 2023
 - Actualisatie Basisnet;
 - Rapportage ten behoeve van Omgevingsvisie inzake herijking strategisch beleid Omgevingsveiligheid op basis van onderzoek naar impact van aardbevingen, waterstof, wind op land en klimaatverandering in relatie tot Omgevingswet.*Resultaat 2023-2026*
 - Onderzoek impact transities op omgevingsveiligheid;
 - Herijking strategisch beleid inzake omgevingsveiligheid.
- **Overige onderwerpen: Ondergrond en bodem**
Resultaat 2023
 - Integratie van de monitoring onder de Wet bodembeheer met monitoringsprogramma van de Kaderrichtlijn Water en uitbreiding met (p)ZZS (incl. SPUK-aanvraag);
 - Onderzoek monitoring ZZS en historische verontreinigingen en onderzoek gezamenlijke monitoring met gemeenten.*Resultaat 2023-2026*
 - Zorgvuldige overdracht bodemtaken aan gemeenten;
 - Kennisinfrastructuur ondergrond en bodem.

Prioriteiten Perspectiefnota 2023

- **Commissie m.e.r.:**
 Extra adviesverzoeken aan de Commissie m.e.r. in verband met toenemend aantal mer-procedures.
- **Meting SiC-vezels:**
 Continuering van de metingen SiC-vezels met bestaand meetnet rondom Oosterhorn.
- **Kosten vergunningen (Omgevingswet):**
 Uitvoering geven aan het VTH-proces zoals bedoeld onder de Omgevingswet.

- Uitvoeringsprogramma Milieu:
Start Uitvoeringsprogramma Milieuprogramma (zie bovenvermelde resultaten 2023-2026).

Regulier

- Zoveel mogelijk benaderen van de nieuwe WHO-advieswaarden door middel van streng vergunnen en maatregelen uit het Schone Lucht Akkoord;
- Maatregelen uitvoeringsplan Schone Lucht Akkoord uitvoeren, onder andere uitvoering geven aan de verschillende pilots en SPUK-projecten;
- Uitvoering geven aan het in september 2022 bekendgemaakte Besluit financiële zekerheid door het aanpassen van vergunningen (zie brief behandeling motie 'De vervuiler betaalt' d.d. 6 oktober 2017).

Bijdrage verbonden partij Omgevingsdienst Groningen aan dit beleidsdoel

- Uitvoeren vergunningverlenende, toezichthoudende en handhavingstaken op het gebied van het omgevingsdomein voor de deelnemers (waaronder de provincie Groningen), waarmee de deelnemers de kwaliteit van de uitvoering van deze taken willen verbeteren.

Beleidsdoel Duurzaamheid

Duurzaamheid is verankerd in de gehele organisatie, in alle portefeuilles, beleidskeuzes, opgaven, programma's en projecten.

Indicatoren	Realisatie		Streefwaarden				
	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Verplichte indicatoren (BBV)							
N.v.t.							
Eigen indicatoren							
Actief uitvoeren van of bijdragen aan projecten om verduurzaming hierin verder vorm en inhoud te geven		5	3				
Er vindt structureel overleg plaats met externe netwerkpartners in een best passende vorm.		1	2				
Er vindt structureel overleg plaats provinciebreed (afdelingen)		2	2				
Uitvoeren van een ambitiewebsessie		4	4				
Organiseren van duurzaamheidsactiviteiten voor een breed publiek, waaronder de jaarlijkse uitreiking van de Duurzaamheidsaward		3	3				

Er zijn geen streefwaarden voor 2023 opgenomen omdat het programma Duurzame ontwikkeling eind 2022 afloopt. Een vervolgprogramma is nog in ontwerp.

Prestaties

Bestaande prioriteiten

- Provincie is in de zomer van 2021 gestart met de CO2 Prestatieladder om de eigen CO₂-uitstoot inzichtelijk te maken en waar mogelijk te reduceren.
Resultaat 2023
 - In het najaar van 2022 vindt de audit plaats voor certificering op niveau 3. Mits dit wordt toegekend, wordt in 2023 niveau 3 onderhouden. Tevens wordt dan verkend wat de mogelijkheden en vereisten zijn om eventueel door te klimmen naar niveau 4 of 5.
- Monitoring van duurzaamheid in de interne organisatie
Resultaat 2023
 - De interne duurzaamheidsmonitor wordt verder uitgebreid en geactualiseerd.
- Sustainable Development Goals (SDG's).
Resultaat 2023
 - Er wordt voor de organisatie verkend welke SDG's passen bij het beleid van de organisatie en zouden kunnen dienen als duurzame doelen waarop gekoerst gaat worden.

Regulier

- Geen

Beleidsdoel Gaswinning

Inzetten op een zorgvuldig gebruik van de ondergrond, waarbij sprake is van een veilig en verantwoord niveau van gaswinning en bijdragen aan oplossingen voor schadeherstel en versterking en het creëren van een kansrijk perspectief voor het aardbevingsgebied waardoor het vertrouwen bij de Groninger bevolking wordt hersteld.

Indicatoren	Realisatie		Streefwaarden				
	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Verplichte indicatoren (BBV)							
N.v.t.							
Eigen indicatoren							
N.v.t.							

Voor wat betreft de schadeafhandeling, versterking en de hoogte van de gaswinning heeft de provincie geen systeemverantwoordelijkheid maar een coördinerende en faciliterende rol. Daarom zijn geen indicatoren opgenomen. Voor het Nationaal Programma Groningen zijn aparte afspraken gemaakt over indicatoren. Hiervoor wordt op overkoepelend niveau voor het gehele programma gerapporteerd door het bestuur van Nationaal Programma Groningen.

Prestaties

Bestaande prioriteiten

- Een effectief en efficiënt proces van schadeherstel en versterking, waarin de inwoner centraal staat en waardoor in Groningen net zo veilig gewoond en gewerkt kan worden als elders in Nederland en waar sprake is van een normale woningmarkt.
- Het Rijk heeft in 2018 de verantwoordelijkheid overgenomen van NAM voor wat betreft de schadeafhandeling en de versterking. De uitvoering ligt middels de Tijdelijke wet Groningen inmiddels bij het IMG voor schadeherstel. Een wijziging van de Tijdelijke wet Groningen is in procedure voor het wettelijk verankeren van versterking bij de NCG. Wij zijn een constructieve gesprekspartner voor het Rijk, de aardbevingsgemeenten, de uitvoeringsorganisaties en de maatschappelijke organisaties bij de uitvoering van een slagvaardige versterkingsoperatie, ruimhartige schadevergoeding voor de inwoners, snelle verlaging van het winningsniveau, verbetering van de bestuurlijke structuren en het ontwikkelen en verbeteren van het perspectief van de provincie. We vervullen hierbij een agenderende, adviserende en faciliterende rol.
- Het Rijk is verantwoordelijk voor de hoogte van de gaswinning. Wij volgen nauwlettend het Kabinetsbesluit om de gaswinning zo snel mogelijk terug te brengen naar nul. Voor ons hangt de hoogte van de winning en de afhandeling van schade en versterking nadrukkelijk samen. Indien noodzakelijk, tekenen wij samen met de andere overheden beroep aan tegen het vaststellingsbesluit van de minister.
- Het Rijk keert een lumpsum-bedrag uit voor uitvoering werkzaamheden in het gaswinningsdossier. Daarnaast worden aanvullende afspraken gemaakt t.a.v. de financiering van het Agroprogramma, het MKB-programma, Sociale Pijler en de financiering van de maatschappelijke organisaties.
- De financiering van de betrokken maatschappelijke organisaties verloopt via de provincie waarbij de middelen bij het Rijk vandaan komen. Vanaf 2023 wordt voor meerdere jaren een financiering van het Rijk, via de provincie, aan de maatschappelijke organisaties verstrekt. De provincie zet deze middelen weg via een begrotingswijziging.
- Nationaal Programma Groningen: nieuw perspectief bieden voor onze provincie. (Zie paragraaf Nationaal Programma Groningen.)

Resultaat 2023

In samenwerking met Rijk, regio, uitvoeringsorganisaties (NCG, IMG) en maatschappelijke organisaties:

- Wordt ingezet op de versterking van gebouwen op basis van een reële planning, mede op basis van het versnellingspakket zoals vastgelegd in het BOG van 23 januari 2020, de bestuurlijke afspraken van 6 november 2020, het Bouwakkoord en de lokale plannen van aanpak.
- Is een rechtvaardige en ruimhartige behandeling binnen een redelijke afhandelingstermijn van nieuwe schademeldingen door het IMG bevorderd.

- Wordt bevorderd dat het IMG een regeling immateriële schade voor minderjarigen opstelt en in uitvoering neemt.
- Wordt zorg gedragen voor het inregelen van de bestuurlijke (samenwerkings)structuren die bijdragen aan het op de juiste wijze uitvoering geven aan de Tijdelijke wet Groningen.
- Beoordelen of het vaststellingsbesluit 2022-2023 voldoet aan de eisen die de wet daaraan stelt.

Resultaat 2023

- Bevorderen van de versterking van gebouwen cf. een reële planning, zoals vastgelegd in het BOG van 23 januari 2020, het Bouwakkoord, de lokale plannen van aanpak en de bestuurlijke afspraken van 6 november 2020.
- Bevorderen van rechtvaardige en ruimhartige afhandeling van schademeldingen door IMG.
- Bevorderen van de beëindiging gaswinning uit het Groningerveld voor de leveringszekerheid eind 2023 of 2024.
- Realisatie van investeringen in Nationaal Programma Groningen, in samenwerking met Rijk, gemeenten en regionale partners en met een zo groot mogelijke financiële hefboom. (Zie paragraaf Nationaal Programma Groningen.)
- Projecten vallend onder het thematisch programma van Nationaal Programma Groningen in uitvoering brengen. (Zie paragraaf Nationaal Programma Groningen.)

Regulier

N.v.t.

2.2. Energie en klimaat

Beleidsdoel Energietransitie

Streven naar 49% CO₂-emissiereductie in 2030 in onze provincie ten opzichte van de CO₂-uitstoot in 1990, dus van 8,6 Mton CO₂ in 1990 naar maximaal 4,4 Mton CO₂ in 2030

Indicatoren							
	Realisatie		Streefwaarden				
	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Verplichte indicatoren (BBV)							
Totale emissie broeikasgassen (uitgedrukt in CO ₂ -equivalenten) in absolute aantallen (tonnen uitstoot) ³⁾	5,7 mln.	n.n.b.	n.n.b.				
Landelijke waarde ³⁾	118,2 mln.						
Totale productie van hernieuwbare energie in petajoule (PJ)	14,07	n.n.b.	n.n.b.				
Landelijke waarde (PJ) ⁴⁾	193,97						
Eigen indicatoren ¹⁾							
Realisatie taakstelling wind	656,4 MW	727,8 MW.	n.n.b.	855,5 MW	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Energie door zonneweides	298 MWp zon-PV	712 MWp zon-PV	n.n.b.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
CO ₂ emissiereductie, 0,08 Mton CO ₂ -reductie per jaar		n.n.b.	0,24 Mton	0,32 Mton	0,40 Mton		
RES: 5,7 TWh duurzame energie in 2030 (2020 = 4 TWh) - aantal verleende vergunde incl. geplaatste TWh zon - aantal verleende vergunde incl. geplaatste TWh wind		1,4 TWh 0,728 TWh	2,5 TWh	4,0 TWh	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.
Aantal verleende vergunningen op orde en toezicht energiebesparing en CO ₂ -reducerende voorschriften: 0,2 Mton per jaar -aantal aangepaste vergunningen -aantal provinciale bedrijven toezicht ²⁾	9	n.n.b.	0,6 Mton	0,8 Mton	1,0 Mton	n.n.b.	n.n.b.

Ten aanzien van de verplichte indicatoren (bron: Klimaatmonitor RWS) zijn nog geen provinciale doelstellingen of streefwaarden voor de komende periode vastgelegd.

¹⁾ De [Klimaatagenda Groningen 2030](#) is op 30 september 2020 behandeld in Provinciale Staten. De eigen indicatoren zijn op basis hiervan aangepast. Voor de monitoring worden gegevens gebruikt uit openbare gegevensbronnen zoals de Nederlandse Emissieregistratie, CBS, Klimaatmonitor, Planbureau voor de Leefomgeving et cetera. De meest geactualiseerde data, die zijn gepubliceerd, betreffen het jaar 2020. Veel cijfers zijn terug te vinden op de [nationale klimaatmonitor](#).

²⁾ Alle vergunningen op orde en toezicht uitgevoerd op het naleven van energiebesparende en CO₂-reducerende voorschriften, met inachtneming van wijzigingen in nationale wetgeving (onder andere CO₂-normering, Omgevingswet).

³⁾ Totaal bekende CO₂-uitstoot (aardgas, elektriciteit, stadswarmte, voertuigbrandstoffen)

⁴⁾ Totaal bekende hernieuwbare energie (bron: klimaatmonitor)

Bestaande prioriteiten

- Wij ondersteunen de ambitie uit het Klimaatakkoord om in 2030 49% CO₂ emissiereductie te realiseren ten opzichte van 1990. We streven naar een reductie van 55%.

Resultaat 2023

- Het behalen van de taakstelling windenergie op land.
- Het realiseren van duurzame-energieproductie op eigen grond.
- Het doorontwikkelen van ruimtelijke inpassingsprincipes voor duurzame energieproductie.

Resultaat 2020-2023

- Doel 5,7 TWh duurzame energie in 2030 (van 4 TWh in 2020).

Prioriteiten Perspectiefnota 2023

- Grote transitie Klimaat en energie

Wind op zee:

- Het borgen van de provinciale inzet (energie, economie, ecologie) bij het Programma Aansluiting Wind op Zee Eemshaven (PAWOZ), met als resultaat het opleveren van een gedragen tracékeuze voor aansluiting van offshore windparken boven de Wadden op de Eemshaven.
- Hier geven we invulling aan door samen met regiopartners het Rijk te ondersteunen en inhoudelijk en procesmatig te adviseren bij het doorlopen van en de besluitvorming in de noodzakelijke ruimtelijke procedures, het afstemmen van PAWOZ op andere ruimtelijke trajecten (zoals ontwikkeling Oostpolder), het creëren van draagvlak en het omgevingsmanagement.
- Nog in 2022 verwacht het Rijk de Notitie Reikwijdte en Detailniveau te kunnen vaststellen. In 2023 worden de onderzoeken in het kader van de milieueffectrapportage en integrale effectanalyse uitgevoerd om daarmee het programma te kunnen vaststellen, zodat in 2024 de projectenfase kan starten.
- Tevens zetten we in op de uitbreiding van locaties voor windenergie op zee na 2031 waarvan de aanlanding zowel in de vorm van elektriciteit als mogelijk waterstof in de Eemshaven plaatsvindt.
- Tenslotte draagt deze opgave bij aan een verbeterde samenwerking rond het Waddendossier. Deze opgave draagt daarmee bij aan de beleidsthema's klimaat, waterstof, economie, wadden en landbouw.

Regulier

- Regionale Energiestrategie (RES)

Resultaat 2023

- De Regionale Energiestrategie Groningen, gezamenlijk gedragen ambitie voor de productie van duurzame elektriciteit in de provincie in 2030 en daarnaast een actuele regionale structuur voor warmte.
- Het ruimtelijk faciliteren van de ambitie uit de Regionale Energiestrategie.
- Deelnemers aan de RES faciliteren om winsten opwek duurzame elektriciteit zoveel mogelijk binnen de regio houden.

Totaal lasten en baten

Deelprogramma	Rekening 2021	Begroting 2022 na wijziging	Begroting 2023	Meerjarenraming		
				2024	2025	2026
LASTEN						
Milieu	25.400	27.271	32.778	25.187	20.211	12.618
Energie en klimaat	5.551	11.271	5.214	1.490	798	798
Totaal lasten	30.951	38.542	37.992	26.677	21.009	13.416
BATEN						
Milieu	7.972	14.675	14.513	13.449	9.109	1.360
Energie en klimaat	2.315	4.622	1.291	692	0	0
Totaal baten	10.287	19.297	15.804	14.141	9.109	1.360
Saldo	20.664	19.245	22.188	12.536	11.900	12.056
RESERVEMUTATIES						
Toevoegingen	272	0	0	0	0	0
Onttrekkingen	4.165	5.281	155	155	155	0
Saldo reservemutaties	-3.893	-5.281	-155	-155	-155	0
Saldo na reservemutaties	16.771	13.964	22.033	12.381	11.745	12.056

Bedragen x € 1.000

Specificatie verschillen Begroting 2023 versus actuele Begroting 2022

Deelprogramma	Begroting 2022 na wijziging	Begroting 2023	Saldo
Saldo vóór reservemutaties	19.245	22.188	-2.943
<u>Verschillen per productgroep</u>			
Bodemsanering			661
Afval en duurzaam bodembeheer			-4.734
Gaswinning			-1.193
Vergunningverlening, toezicht en handhaving			607
Ontgrondingen			52
Duurzame ontwikkeling			9
Milieubeleid			-1.072
Energie en klimaat			575
Energietransitie			2.152

Bedragen x € 1.000

3. Platteland en natuur

3. Platteland en natuur

Inleiding

Het landelijk gebied staat op de vooravond van een grote transitie die de komende jaren in het kader van de landelijke stikstof/water- en klimaatopgave zal gaan plaatsvinden.

In juni 2022 hebben beide ministers van LNV de Startnotitie Transitie Landelijk Gebied en het Landbouwperspectief naar de Tweede Kamer gestuurd. In deze beleidsvoornemens zit een stevige rol voor de provincies om het transitieproces met de doelen Natuur/Stikstof, Kaderrichtlijn Water en Klimaat integraal via een gebiedsplan en gebiedsprocessen vorm te geven. We zullen deze opdracht uitvoeren teneinde ons eigen beleid ook te realiseren. Hiervoor zullen wij met duidelijke kaders vanuit Provinciale Staten een gebiedsplan op hoofdlijnen gaan opstellen in nauwe samenwerking met gebiedspartners in verschillende deelgebieden.

Wij gaan in 2023 verder met de opgaven, die in het landelijk Programma Natuur (PN) zijn vastgesteld en werken aan een nieuwe programmering voor 2024-2030. In en rondom het Natuurnetwerk Nederland (NNN) blijven we natuurherstel- en hydrologische maatregelen nemen om de negatieve effecten van stikstof op habitats en soorten te beperken én leefgebied te verbeteren. Ook werken we mee aan een landelijke uitwerking 'Agenda Natuurinclusief'. Het realiseren van concrete maatregelen in het veld blijft in 2023 overeind: het afronden van het huidige NNN, Bos en Hout, (agrarisch) natuurbeheer en het investeren in ecologische verbindingzones en landschapsmaatregelen.

De tweede tranche van het adaptief programma Eems-Dollard 2050 voor de periode 2021-2026 is in uitvoering. In dit programma werken overheden, bedrijven en natuur- en milieuorganisaties samen aan natuurherstel van de Eems-Dollard. De Eems-Dollard is het laatste estuarium van werelderfgoed Waddenzee. Projecten voor natuurherstel worden gecombineerd met dijkversterking, slibvang en zilte teelt. Andere projecten richten zich op de nuttige toepassing van slib als grondstof voor de landbouw, dijkversterking en bouw materiaal. Door deze maatregelen wordt de natuur sterker en het land beter beschermd tegen overstromingen, tegelijk ontstaat ruimte voor economische ontwikkeling.

Wij hebben een Programma Duurzame Landbouw opgesteld voor de periode 2020-2024. Dit programma hebben wij, vergezeld van de route naar een Visie op de landbouw, op 28 september 2020 vastgesteld. Het programma geeft invulling aan de doelen voor landbouw, zoals opgenomen in de Kadernota 2019-2023 (uitwerking coalitieakkoord). In 2023 komen we in overleg met de sector met een voorstel hoe we in 2024 het programma kunnen voortzetten.

Doelenboom

Maatschappelijk doel

Landschappelijke kwaliteit, behouden biodiversiteit en verduurzaming landbouw is van belang voor een gevoel van verbondenheid met en eigenheid van de streek en een plezierige leefomgeving.

Programmadoel

Beschermen en ontwikkelen van de biodiversiteit
 Beschermen en versterken van het landschap en het culturele erfgoed
 Vitale landbouw als een gezamenlijke verantwoordelijkheid van de sector en de maatschappelijke omgeving

Deelprogramma

Natuur en landschap	Landbouw
---------------------	----------

Middelen

€ 218,9 miljoen	€ 18,2 miljoen
-----------------	----------------

Beleidsdoelen

Beschermen en ontwikkelen van de biodiversiteit binnen het Natuurnetwerk Nederland	Beschermen en versterken van het landschap en het culturele erfgoed	Verduurzaming en innovatie in de landbouw, met ruimte voor schaalvergroting binnen begrenzing	Stimuleren van biologische landbouw
--	---	---	-------------------------------------

Indicatoren

Ingerichte NNN: Nieuwe natuurwaarden binnen het NNN 2023: 104 ha Beheer NNN: Beheer natuurwaarden binnen het NNN 2023: 21,699 ha Toename areaal verworven gronden t.b.v. het NNN 2023: 115 ha	Aantal herstelde landschapselementen: 11 per jaar Aantal natuur- en landschapsmaatregelen op boerenerven: 50 per jaar Aantal uitvoeringsprogramma's Landschapsconvenant: 3 per jaar	N.n.b.	Areaal biologische landbouw 2023: 5% van het totale areaal
--	--	--------	---

Relaties met andere (deel)programma's

2.2 Energie en klimaat 3.2 Landbouw 5. Economie 6. Cultuur en maatschappij	2.2 Energie en klimaat 6.1 Cultuur 6.2 Erfgoed en archeologie	2. Milieu en energie 5. Economie	N.v.t.
---	---	-------------------------------------	--------

Beleidskaders

Vigerend beleidskader	Volgend afweegmoment
Omgevingsvisie 2016-2020 en Omgevingsverordening provincie Groningen 2016	2023
Beleidsnota Natuur 2013-2021	2023
Natuurvisie provincie Groningen ¹⁾	2023
Beleidsnotitie Landschap	nog niet bekend
Visie Agrarisch Natuur en Landschapsbeheer na 2016	nog niet bekend
Programma Landelijk Gebied 2017-2027 ('Mooi Grunn')	2027
AgroAgenda Noord-Nederland	nog niet bekend
Programma Duurzame Landbouw 2020-2024	2024

¹⁾ Dit betreft een aanvulling op Beleidsnota Natuur 2013-2021 in het kader van de Wet natuurbescherming 2017.

3.1. Natuur en landschap

Beleidsdoel Natuurnetwerk Nederland

Beschermen en ontwikkelen van de biodiversiteit binnen het Natuurnetwerk Nederland

Indicatoren							
	Realisatie		Streefwaarden				
	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Verplichte indicatoren (BBV)							
Ingerichte NNN: Ontwikkeling van nieuwe natuurwaarden binnen het Natuurnetwerk Nederland (in ha) ¹⁾ Landelijke waarde	377	432	79	104	127	118	662
Beheer NNN: Beheer van natuurwaarden binnen het Natuurnetwerk Nederland (in ha) ¹⁾ Landelijke waarde	21.096	21.517	21.595	21.699	21.826	21.944	22.606
Eigen indicatoren							
Toename areaal verworven gronden ten behoeve van NNN (in ha)	101	86	115	115	115	115	115

¹⁾ De realisatiegegevens 2020 en 2021 zijn afkomstig uit de Voortgangsrapportage Natuur (Prolander). Realisatie 2021 en streefwaarden 2023 tot en met 2026 betreffen een inschatting van Prolander op basis van actuele inzichten uit de Prestatieovereenkomst Prolander 2023.
De beheercijfers betreffen het NNN op land en het Groningse deel van de Waddenzee.
De landelijke (realisatie)waarden zijn afkomstig van waarstaatjeprovincie.nl.

Prestaties

Bestaande prioriteiten

- Reductie van CO₂; Bossen
Resultaat 2023
Aanleg extra (voedsel) Bos en hout;
- Biodiversiteit: vergroten natuurwaarden in natuur- en landbouwgebied en toegankelijk voor recreatie en toerisme (vergroten, ontwikkelen en versterken toeristische infrastructuur)
Resultaat 2023
 - Oplossen geïnventariseerde recreatieve knelpunten samen met terrein beherende organisaties
 - Versterken toeristische infrastructuur en ontsluiting in omgeving van het Natuurnetwerk Nederland (in 2024 afhankelijk van programma nieuw college);
 - Vergroten natuurwaarden in natuur- en landbouwgebied en toegankelijk voor recreatie en toerisme (vergroten, ontwikkelen en versterken toeristische infrastructuur): in concreto drie projecten ter verbetering toeristische infrastructuur van natuurterreinen.
- Versterking soortenbeleid
Resultaat 2023
 - Maatregelen uitvoeren ter versterking/begeleiding akkerweidevogels, wolf, bever en zeehonden en exoten en Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF).
 - Procesgeld inzetten ten behoeve van beleidsuitwerking doelsoorten;
 - Wolfwerende noodrasters aanschaffen.
- Realisatie Waddenopgave en Eems-Dollard
Resultaat 2023
 - Start inrichting Groote Polder (fase 1) afronden verkenning en besluitvorming over de omlegging van het spui, de recreatiesluis in het centrum van Delfzijl en de zoetwatervoorziening (Groote Polder fase 2). Met de daadwerkelijke inrichting van de Groote

Polder wordt gewacht tot er duidelijkheid is over het project Eemszijlen omdat dit consequenties heeft voor de inrichting. Voor het-project Eemszijlen is een MIRT-verkenning (Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport (MIRT)) gestart. De belangrijkste stap die gezet wordt is het in beeld brengen van de effecten op het watersysteem. De inrichting van de Grote Polder kan naar verwachting in 2023 starten op het moment dat duidelijk is of de spui-locatie verlegd gaat worden, omdat de doorgang door de primaire kering aangepast moet worden op het moment dat het spui verlegd gaat worden.

- Stevige bestuurlijke rol in Bestuurlijk Overleg Wadden (BOW);

Grote projecten:

- Haven Lauwersoog, Visie Lauwersoog, Vergroening chemie, Eemszijlen/Grote Polder, Noordpolderzijk, Werelderfgoedcentrum, Klimaatadaptatie kustzone Westpolder, Gebiedsontwikkeling/versterking Lauwersmeerdijk en Zoutkamp, Dubbele Dijk, IBP-VLOED.
- GS bepalend in Waddenbeleid;
- Ecologie en Economie in balans (E&E) 2020-2024: Programma in de Eemsdelta gericht op ruimte voor duurzame economische en ecologische ontwikkeling.

Resultaat 2023

- We hebben de dialoog op het grensvlak van ecologie en economie in de Eemdelta gefaciliteerd;
- We hebben op basis van de herijking van de ambities een nieuwe overeenkomst voor het netwerk van E&E opgesteld en deze is vastgesteld door het netwerk.
- We hebben de afstemming over ruimtegebruik en ruimtelijke kwaliteit, mede ten behoeve van gebiedsontwikkeling gefaciliteerd;
- We hebben nieuwe koppelkansen industrie, landbouw en natuur verkend;
- We hebben de samenwerking en communicatie binnen en met E&E in kaart gebracht en gefaciliteerd;
- We hebben schurende onderwerpen geagendeerd en besproken;
- E&E-partners hebben zelf dossiers en issues aangedragen waarvoor ze E&E willen inzetten;

- **Bos en Hout**

Centraal doel van Bos en Hout is om vanuit de groene functies bij te dragen aan de grote transities, opgaven en projecten.

- Ons streven is een groei van bos en houtige opstanden (onder andere lanen en erfbeplantingen) in onze provincie met 1 procent per jaar overeenkomend met 750 ha, bos en hout in allerlei varianten. Dit realiseren wij door aankopen en inrichten van gronden met bos, via het subsidiespoor en door onderzoek en opdrachten.

Resultaat 2023

- Inzet beplanting langs wegen en op erven in het buitengebied;
- Uitbreiding Bos en Hout door de provincie via verwerving van gronden en aanleggen van bos (ca. 25 ha). Dit is mede afhankelijk van kansen die zich in de grondmarkt voordoen en voldoende beschikbaarheid van plantmateriaal.
- Uitbreiding bos en hout via nieuwe subsidieregeling voor aanleg van bos en beplanting:
 - o Programmalijn Bos ca. 15 ha,
 - o Programmalijn lijnvormige elementen (zoals houtsingels en weg- en laanbeplanting) ca. 18 ha
 - o Programmalijn Vergroenen van erven in het buitengebied (ca. 6 ha).Resultaten zijn afhankelijk van de hoeveelheid subsidieaanvragen en de mogelijkheden van cofinanciering.
- Verkenning vergroening bedrijventerreinen, zo mogelijke koppelen aan klimaat- en kwaliteitsinvesteringen op bedrijventerreinen.
- Verkenning van mogelijkheid tot subsidiëring van aanleg bos en hout op bedrijventerreinen. Totaal is de verwachting (zie begroting Uitvoeringsprogramma Bos en Hout) om in 2023 met eigen aanleg en subsidies en opdrachten circa 80 ha bos te realiseren. Het behalen van deze taakstelling is mede afhankelijk van toekomstige beschikbare middelen, kansen in de markt, beschikbaarheid van voldoende plantmateriaal, subsidieaanvragen en (co)financieringsmogelijkheden derden.

- **Opgave Wadden (zie bij Regulier).**

- **Stikstof biodiversiteit**

In 2019 heeft de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS) buiten werking gesteld. Hiermee verdween de grondslag onder alle Wet natuurbeschermingvergunningverlening waarbij sprake is van stikstofdepositie op overbelaste Natura 2000 gebieden. Het Rijk en de provincies zijn sindsdien doende een alternatief voor de

PAS vorm te geven. Middels een beleidsregeling stikstof is de vergunningverlening voor de Wet natuurbescherming weer op gang gekomen. Daarnaast wordt via een gebiedsgerichte aanpak een verlaging van de depositie van de overbelaste Natura2000-gebieden in Nederland in gang gezet. In Groningen betreft het Natura2000 gebied Lieftingsbroek. Inmiddels heeft het Rijk de Startnota Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) naar de Tweede Kamer gestuurd met daarin een voorgestelde aanpak om de doelen Stikstof/biodiversiteit, water en klimaat. De provincies hebben in dit NPLG een belangrijke rol in de vorm van het opstellen van een gebiedsplan/-programma alsook de gebiedsgerichte uitvoering hiervan.

Resultaat 2023

Uitvoering geven aan het gebiedsproces Lieftingsbroek:

- Natuurmaatregelen om de habitattypen in het gebied te herstellen en versterken: planvorming en uitvoering (bevorderen voeding met basenrijk grondwater).
- Gerichte bronmaatregelen bij piekbelasters: mogelijkheden verkennen, enkele maatregelen uitvoeren (no regret, versnellingsaanpak, aankoop op basis van vrijwilligheid).
- Samen met regionale partijen zoeken naar koppelkansen met andere opgaven in het gebied.
- De adviescommissie Lieftingsbroek zal zijn adviezen opleveren als input voor het gebiedsplan.
- De eerste tranche van de opkoopregeling zal afgerond worden
- In noordelijk verband wordt er gewerkt aan een nieuw op te zetten subsidietraject waarbij op vrijwillige basis in de praktijk ervaringen opgedaan wordt met kleine stikstof reducerende maatregelen. Dit heeft de potentie om de stikstofuitstoot met grote stappen te verlagen. De planning is dat de subsidieregeling eerste kwartaal van 2023 in werking treedt.

Uitvoeren Pilot landbouw en ervaringen uitdragen naar andere bedrijven

Resultaat 2023

- Opstellen van een gebiedsplan-op-hoofdpijnen met duidelijke kaders van uw Staten, onder onze verantwoordelijkheid en met een adviesrol door een provinciale commissie met partners (waarmee eerder gespard is over regievoering). Zie ook hieronder bij Nieuwe prioriteiten Perspectiefnota 2023, Grote transitie Natuur en stikstof.
- Uitvoering geven aan de (lopende) Groninger Aanpak Stikstof;
- Uitvoeren pilot landbouw en ervaringen uitdragen naar andere bedrijven;
- Uitvoeren natuurherstelmaatregelen in het kader van Programma Natuur;
- Subsidieren eerste uitvoeringsprojecten vanuit noordelijk verband (Groningen-Fryslân-Drenthe), laaghangend fruit;
- Tweede en derde tranche opkoop moet tot verdergaande reductie leiden.
- Eerste natuurherstelmaatregelen zullen uitgevoerd kunnen worden.

Prioriteiten Perspectiefnota 2023

- Grote transitie Natuur en stikstof
 - Vóór 1 juli 2023 zullen wij een gebiedsplan inleveren bij LNV. Het gebiedsplan is besproken in zeven à tien deelgebieden met boeren en andere relevante betrokkenen. Het gebiedsplan zal voor de deelgebieden omschrijven welke maatregelen wij op het gebied van Stikstof/biodiversiteit, Kaderrichtlijn Water en Klimaat (veenoxidatie/methaan) wij voornemens zijn. Tevens zullen wij in dit gebiedsplan aspecten als klimaatadaptatie, landschap, infra, erfgoed etc. meenemen. Het gebiedsprogramma moet zicht geven op de uitvoering in de periode tot 2030-2035, de kosten daarvan en de sociaal-economische impact daarvan. Onze verwachting is dat dit resulteert in een reservering van LNV van honderden miljoenen euro's voor de uitvoering in Groningen. De vervolgstap, welke nu is voorzien vanaf 1 juli 2023, is dat we per deelgebied deze gebiedsplannen gaan uitwerken en daarmee concreet invulling gaan geven aan de gestelde doelen. Wij zullen enkele herinrichtingsprojecten gaan starten om complexe inrichtingsvraagstukken met een gebiedscommissie en een wettelijk instrument ter hand te nemen.
 - Per januari 2023 stellen wij via SNN een subsidieregeling open voor agrariërs om relatief eenvoudige stikstofmaatregelen te nemen om op deze manier de uitstoot van stikstof ook op korte termijn al te kunnen reduceren.
 - Wij zullen voorbereidingen treffen om provinciale doelen, waarvoor geen rijksgeld beschikbaar is maar die wel passen in de integrale aanpak, in de vorm van nadere uitwerkings- en/of uitvoeringsplannen;
 - Een uitvoeringsplan voor de bemensing van de uitvoeringsfase wordt opgesteld en vanaf september 2023 uitgevoerd. Gelet op de krapte van de arbeidsmarkt zal veel aandacht

- besteed worden aan de samenwerking met Prolander, provincie Drenthe, interne werving/prioritering en de samenwerking met partners en adviesbureaus.
- Bos en Hout. (Zie ook hierboven bij Bestaande prioriteiten.)
- Faunafonds BIJ12:
 - Uitkeren van faunaschade
Agrariërs kunnen, indien zijn schade door dieren aan hun gewas of vee hebben, een tegemoetkoming aanvragen. Denk hierbij bijvoorbeeld aan schade veroorzaakt door ganzen aan grasland en wintertarwe en wolven die schapen doden. Op basis van de door ons vastgestelde beleidsregels krijgen agrariërs een tegemoetkoming voor deze schade. In de meeste gevallen is dit 95% van de geleden schade.
 - Deelnemersbijdrage foerageergebieden
In Groningen hebben we een aantal ganzenfoerageergebied waarmee we trek ganzen rust en voedsel bieden. Daarmee dragen we zorg aan de internationale verplichting om trek ganzen te beschermen. Agrariërs die onderdeel zijn van een ganzenfoerageergebied krijgen een deelnemerspremie per hectare.
 - Organisatiekosten:
BIJ12 geeft namens de provincies uitvoering aan de faunaschaderegeling en andere zaken die voor de hand liggen om gezamenlijk in uitvoering te hebben. Denk hierbij aan advies over preventie van gewasschade, het doen van onderzoek en monitoring.
- Werelderfgoedcentrum Waddenzee. (Zie hieronder bij Regulier.)

Regulier

- Waddenkust:
 - Programma Eems-Dollard:*
Uitvoering van het adaptief [programma Eems-Dollard 2050](#) dat gericht is op ecologische verbetering met ruimte voor economische versterking van de Eems-Dollard.
 - Programma 2.0 Eems-Dollard 2050 voor de periode 2021-2026*
 - Samenwerking met Duitsland:
Uitvoeren van drie gezamenlijke projecten: 1. Eems-Dollard symposium gericht op kennisuitwisseling tussen wetenschap, beleid en beheer, 2. Uitwisselingsproject van wederzijdse kennis en ervaring met het toepassen van slib uit de Eems-Dollard op landbouwgrond. 3. Uitwerken aanpak om te komen tot een gezamenlijke ecologische sedimentmanagementstrategie.
 - Dubbele Dijk:
Uitwerken inrichting en beheer noordelijk en zuidelijk deel van het tussengebied van de Dubbele Dijk; start aanleg getijdenduiker in het zuidelijk deel.
 - Project Eemszijlen;
Verkenning omlegging spui, zoetwatervoorziening, recreatiesluis, zoet-zout.
 - Pilot ophogen landbouwgronden met slib uit de Eems-Dollard:
Uitvoeren ontwatering perceel en controlemetingen; monitoren en beantwoorden eerste kennisvragen.
 - Opschalingsproces voor ophogen landbouwgronden en kleirijperijen via Interbestuurlijk Programma VLOED:
In 2023 komen de uitgewerkte scenario's beschikbaar op basis waarvan besluitvorming voor de eerste fase van opschaling kan volgen.
 - Plaatsen van rifblokken van baggerslib in de Eems-Dollard voor onderzoek naar het vestigingsklimaat voor biobouwers;
 - Start verkenning Pilot buitendijkse slibsedimentatie;
 - Opleveren jaarrapportage Kennisontwikkeling en monitoring.
 - Programma Lauwersmeer/Lauwersoog;*
 - Door middel van het opstellen van jaarplannen wordt ieder jaar gewerkt aan de uitvoering van het programma.
 - Uitvoering meerjarige projecten:
 - Uitvoering Werelderfgoedcentrum Waddenzee; aanbesteding bouw.
 - o De financiering voor het Werelderfgoedcentrum Waddenzee (WEC) is rond.
 - o De aannemer heeft een vast bedrag afgegeven voor de bouw van het WEC.
 - o De bouw van het WEC start in het voorjaar van 2023 (na het stormseizoen). Oplevering van het gebouw wordt verwacht in 2025.
- Beheer en monitoring broedeilanden bij de Eemshaven en bij het industriegebied Oosterhorn
 - Monitoring broedsucces visdiefjes en noordse sterns op de broedeilanden.

- Beheer Natuurnetwerk Groningen en Agrarisch Natuurbeheer
 - Openstelling Subsiestelsel Natuur en Landschap (SNL) ten behoeve van toekennen middelen beheer Natuurnetwerk Groningen voor het beheer van natuurterreinen binnen het natuurnetwerk door terrein beherende organisaties (Natuurmonumenten, Groninger Landschap, Staatsbosbeheer, Bosgroep en Natuurcollectief).
 - Subsidieopenstelling Agrarisch Natuur en Landschapsbeheer (ANLB) ten behoeve van toekennen middelen agrarisch natuurbeheer (akker- en weidevogels) in de daartoe aangewezen gebieden in het natuurbeheerplan Groningen (zogenaamde akker- en weidevogelkerngebieden).

Bijdrage verbonden partij Prolander aan beleidsdoel

- Vertalen van provinciaal beleid op het gebied van plattelands- en gebiedsontwikkeling in concrete gebiedsprojecten.

Bijdrage verbonden partij Waddenfonds aan beleidsdoel

- Behartiging van de belangen van de deelnemende provincies (waaronder Groningen) met betrekking tot het beheer van het Waddenfonds en de besteding van middelen ten laste van dit fonds.

Beleidsdoel Landschap

Beschermen en versterken van het landschap en het culturele erfgoed

Indicatoren							
	Realisatie		Streefwaarden				
Omschrijving	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Verplichte indicatoren (BBV)							
N.v.t.							
Eigen indicatoren							
Aantal herstelde landschapselementen, bijvoorbeeld <ul style="list-style-type: none">• molenbiotopen• slingertuinen• pingoruïnes• borgterreinen• (laan)beplantingen		3	11	11	11	11	11
Uitvoering (kleine) natuur- en landschapsmaatregelen op boereerven		59	50	50	50	50	50
Uitvoeringsprogramma's Landschapsconvenant		3	3	3	3	3	3

Prestaties

Prioriteiten

- Realisatie landschapskwaliteit
Resultaat 2023
 - Doorvertaling van de uitvoeringsagenda's uit het landschapsconvenant Westerwolde, Gorecht en Westerkwartier in concrete subsidieprojecten;
 - Verlenen subsidie landschapsprojecten;
 - Landschappelijke inpassing lokale energieprojecten;
 - 30 Tennetprojecten in uitvoering en 18 in planvorming.

Regulier

N.v.t.

Bijdrage verbonden partij Waddenfonds aan beleidsdoel

- Behartigen van de belangen van de deelnemende provincies (waaronder Groningen) met betrekking tot het beheer van het Waddenfonds en de besteding van middelen ten laste van dit fonds.

3.2. Landbouw

Beleidsdoel Innovatie landbouw

Verduurzaming en innovatie in de landbouw, met ruimte voor schaalvergroting binnen begrenzing

Indicatoren

Indicatoren	Realisatie		Streefwaarden				
	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Verplichte indicatoren (BBV)							
N.v.t.							
Eigen indicatoren							
N.v.t.							

Wij hebben Programma Duurzame Landbouw 2020-2024 opgesteld. Dit programma is op 28 september 2020 vastgesteld en daarna gedeeld met uw Staten. In het programma zijn ambities en uitvoeringslijnen opgenomen, maar nog geen indicatoren voor de uitvoering. Zoals in de Najaarsmonitor 2020 aangekondigd sluiten we hiervoor aan bij de provinciebrede discussie over indicatoren. Verder zal in het kader van de nieuwe Omgevingsvisie ook een visie op de landbouw in Groningen worden ontwikkeld.

Prestaties

Bestaande prioriteiten

- Programma Duurzame Landbouw
Het Programma Duurzame Landbouw 2020-2024 is in uitvoering. Vanuit dit programma wordt naast Natuurinclusieve Landbouw (zie hieronder) en biologische landbouw (zie beleidsdoel biologische landbouw) en Eiwittransitie (zie hieronder) uitvoering gegeven aan het stimuleren van precisielandbouw, (regionale) kringlopen, korte ketens en verzilting.
Resultaat 2023
 - We komen met beleid voor de verdere verduurzaming van de intensieve veehouderij.
 - Er wordt gewerkt aan een nieuw programma uitgewerkt dat vanaf 2024 in uitvoering kan gaan.
- Regiodeal Natuurinclusieve Landbouw Noord-Nederland is in uitvoering. Zie ook de [brief aan uw Staten van 20 mei 2020](#) en de brief aan Staten van juli 2021. Op 30 september 2022 komt de derde voortgangsrapportage aan de orde in de stuurgroep Regio Deal NIL. Daarna gaat de voortgangsrapportage naar uw Staten.
Resultaat 2023
 - Uitvoeren van projecten en onderzoeken op basis van de streefbeelden en actieplannen van de gebieden;
 - Uitvoeren subsidieregeling boerenexperimenten in noordelijke Kleischil, Veenkoloniën, Westerwolde en Oldambt;
 - Uitvoering geven aan het Leernetwerk Bodem, agrariërs werken in dit netwerk samen aan het verbeteren van de bodemkwaliteit en het bodemleven.
 - Kennisdelen en kennisontwikkeling door directe betrokkenheid van het Kennisconsortium Regio Deal in de verschillende gebieden. Hiermee wordt een basis gelegd om te leren en om Noord-Nederland als proeftuin te benutten.
- Uitvoeren van Programma Westerkwartier Natuurinclusief
- Uitvoeren van Programma Fascinating.
- Doen van onderzoek naar opbrengsten van eiwitteelten en ontwikkelen van eiwitverwerkende innovaties.

Regulier

- Uitvoeren Uitvoeringsprogramma Landbouw 2020-2024
Resultaat 2023
 - Ambities uit het programma zijn vertaald naar concrete activiteiten en projecten..
 - Concrete stappen zijn gezet richting toekomstbestendige landbouw.

Beleidsdoel Biologische landbouw

Stimuleren van biologische landbouw

Indicatoren	Realisatie		Streefwaarden				
	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Verplichte indicatoren (BBV)							
N.v.t.							
Eigen indicatoren							
Areaal biologische landbouw (in ha) (bron: Skal Biocontrole)	5.168	5.195	> 5.130	5% van het totale areaal	n.t.b.	n.t.b.	n.t.b.

In 2022 is in totaal nog 229 ha in omschakeling.

NB. Wij hebben het Programma Duurzame Landbouw 2020-2024 opgesteld. Dit programma is op 28 september 2020 vastgesteld en daarna gedeeld met uw Staten. In het programma zijn ambities en uitvoeringslijnen opgenomen, maar nog geen indicatoren voor de uitvoering. Zoals in de Najaarsmonitor 2020 aangekondigd sluiten we hiervoor aan bij de provinciebrede discussie over indicatoren. Verder zal in het kader van de nieuwe Omgevingsvisie ook een visie op de landbouw in Groningen worden ontwikkeld.

Prestaties

Bestaande prioriteiten

- Programma Duurzame Landbouw 2020-2024

Resultaat 2023

- 5% van het totale areaal in de provincie Groningen is biologisch.
- Uitvoeren van programma Biologische Landbouw als onderdeel van het Uitvoeringsprogramma Duurzame Landbouw 2020-2024
- Kennisontwikkeling en kennisdeling door organiseren van studiegroepen, keukentafelgesprekken en demonstraties;
- Uitvoeren van subsidieregeling boerenexperimenten.

Regulier

- Uitvoeren Uitvoeringsprogramma Landbouw 2020-2024

Resultaat 2023

- Ambities uit het programma zijn vertaald naar concrete activiteiten en projecten.

Totaal lasten en baten

Deelprogramma	Rekening 2021	Begroting 2022 na wijziging	Begroting 2023	Meerjarenraming		
				2024	2025	2026
LASTEN						
Natuur en landschap	61.063	80.262	73.645	50.571	49.722	44.919
Landbouw	4.000	7.345	13.233	3.903	552	552
Totaal lasten	65.063	87.607	86.878	54.474	50.274	45.471
BATEN						
Natuur en landschap	21.301	18.102	17.046	7.701	6.521	3.118
Landbouw	1.661	2.971	8.123	751	0	0
Totaal baten	22.962	21.073	25.169	8.452	6.521	3.118
Saldo	42.101	66.534	61.709	46.022	43.753	42.353
RESERVEMUTATIES						
Toevoegingen	4.818	505	0	0	0	0
Onttrekkingen	5.553	16.854	10.138	3.639	758	758
Saldo reservemutaties	-735	-16.349	-10.138	-3.639	-758	-758
Saldo na reservemutaties	41.366	50.185	51.571	42.383	42.995	41.595

Bedragen x € 1.000

Specificatie verschillen Begroting 2023 versus actuele Begroting 2022

Deelprogramma	Begroting 2022 na wijziging	Begroting 2023	Saldo
Saldo vóór reservemutaties	66.534	61.709	4.825
<u>Verschillen per productgroep</u>			
Natuurontwikkeling			-1.009
Natuurbeheer			997
Landschap			-144
Waddengebied			6.494
Beheer flora en fauna			-778
Landbouw			-735

Bedragen x € 1.000

4. Bereikbaarheid

4. Bereikbaarheid

Inleiding

In september 2022 hebben wij het Programma Mobiliteit Provincie Groningen vastgesteld. Dit programma ligt op moment van schrijven van deze begroting ter besluitvorming voor in uw Staten. Het programma Mobiliteit stelt de kaders voor het mobiliteitsbeleid voor de komende tien tot vijftien jaar. Mobiliteit heeft daarbij als doel om brede welvaart te bevorderen; deze brede welvaart valt uiteen in acht maatschappelijke opgaven. Wij organiseren zorgeloze mobiliteit om bij te dragen aan deze maatschappelijke opgaven. Wij werken aan zorgeloze mobiliteit aan de hand van zes mobiliteitsthema's. De manier waarop we dat doen, verandert van een knelpuntgerichte aanpak naar een opgavegerichte aanpak. We kijken meer vanuit het bovenliggende doel in plaats van naar een concreet knelpunt. Een integrale benadering is hierbij het uitgangspunt. In het bij het Programma behorende Uitvoeringsprogramma Mobiliteit is opgenomen op welke opgaven wij de komende jaren de focus zullen leggen. Naast een aantal reguliere zaken en het afronden van nog bestaande opgaven en projecten, zijn voor het komende jaar de onderdelen uit het Uitvoeringsprogramma Mobiliteit opgenomen waarvan is aangegeven dat hier in 2023 mee gestart wordt.

In het kader van het nieuwe Programma en Uitvoeringsprogramma Mobiliteit organiseren we goede monitoring op het behalen van de doelen en of we daarmee de maatschappelijke opgaven dienen. Per mobiliteitsthema zijn hiervoor indicatoren opgesteld. Deze gaan over ontwikkeling, aanbod, gebruik en beleving van de infrastructuur, diensten en voorzieningen die wij bieden. Zoals afgesproken in de Begroting 2022 zijn de indeling in thema's en de daarbij geformuleerde indicatoren van het Programma Mobiliteit opgenomen in onderliggend hoofdstuk. Passend bij de cyclus van het Uitvoeringsprogramma wordt in ieder geval vijfjaarlijks verantwoord over de doelen die bij de indicatoren staan en in hoeverre deze behaald zijn, in sommige gevallen is dit jaarlijks. Deze resultaten worden betrokken bij het opstellen van het volgende uitvoeringsprogramma. Daarnaast verantwoordt u hier jaarlijks over de stand van zaken van de uitvoering binnen de mobiliteitsthema's waarmee we ook laten zien of we op schema zitten om de gestelde doelen te bereiken.

Wij werken aan zorgeloze mobiliteit aan de hand van de volgende zes thema's:

Publieke Mobiliteit

Met publieke mobiliteit bieden we een doeltreffend systeem om van A naar B te komen waarbij alle vervoersvormen naadloos op elkaar aansluiten. Hiermee bieden wij onze reizigers een begrijpbare, betaalbare, toegankelijke, betrouwbare en sociaal veilige reis.

De afgelopen jaren tijdens de coronacrisis hebben drastische gevolgen gehad voor het gebruik van trein, bus en de hubtaxi. Helaas heeft dit ook tot aanpassingen in de dienstverlening geleid. Wij hebben in de Perspectiefnota 2023 een voorstel opgenomen om voor het jaar 2023 en verder voor de exploitatie van trein en bus een risicoreservering op te nemen van € 5 miljoen. Bij de Kadernota 2021-2025 is een risicoreservering van € 1,6 miljoen opgenomen. De totale risicoreservering komt hiermee uit op € 6,6 miljoen. Hiermee kunnen eventuele tegenvallers in de exploitatie bij trein en/of bus worden opgevangen.

In 2023 gaan wij, ervan uitgaande dat er geen nieuwe lockdowns als gevolg van corona komen, samen met onze partners aan de slag om (potentiële) reizigers weer terug te krijgen en daarmee ook het gebruik van trein, bus en hubtaxi te vergroten. Dit doen we met campagnes om de hubtaxi, trein en bus onder de aandacht te brengen bij de potentiële reizigers. Een voorbeeld hiervan is de landelijke campagne OV-ok. Zo hopen we weer terug te komen op zo'n 90% van het reizigersniveau van voor de coronacrisis.

In 2023 wordt hiernaast doorgewerkt aan de hubs en meerdere spoorprojecten zoals; Spoorzone Groningen, de Wunderline bouwstap 1, spoorlijn Veendam-Stadskanaal en ERTMS. Ook zullen verkennende vervolgstappen worden gezet ten aanzien van Deltaplan van het Noorden en de spoorprojecten die daartoe behoren; de Lelylijn, de Nedersaksenlijn en verbeteringen op het bestaande spoor naar de Randstad. Dit wordt opgepakt door een in 2022 gezamenlijk met partners op te richten projectorganisatie.

Ook zal in 2023 een start worden gemaakt met het opstellen van een agenda deelmobiliteit.

Actieve Mobiliteit

Actieve mobiliteit is elke manier van reizen waarvoor je zelf actief beweegt. Deze vorm van mobiliteit veroorzaakt geen uitstoot, weinig hinder en bevordert de gezondheid. Wij werken daarom aan het stimuleren van fietsen en wandelen.

Waar corona negatieve effecten had op gebruik van openbaar vervoer, zagen we juist dat wandelen en fietsen enorm toenamen. We maakten massaal ommetjes en fietstochten in onze eigen omgeving. Die interesse van onze inwoners willen we ook in de toekomst vasthouden.

Er wordt doorgewerkt aan het fietsbeleid zoals dat is vastgelegd in ons Uitvoeringsprogramma Fiets 2020-2023, welke nu onderdeel uitmaakt van het Programma Mobiliteit. Samen met de gemeenten zorgen we ervoor dat het fietsnetwerk in de provincie veilig en comfortabel is. We hebben bijvoorbeeld het subsidiebedrag voor de subsidieregeling verkeersveiligheid vergroot. Binnen deze regeling zullen wij samen met de gemeenten de veiligheid van de fietsers kunnen verbeteren. In 2023 willen we opnieuw zo'n subsidie uitvraag voor gemeenten beschikbaar stellen. Ook leggen wij in 2023 het eerste deel van de doorfietsroute Groningen-Leek aan en realiseren we weer een stuk van de doorfietsroute naar Assen. Hiernaast wordt via de fietsgemeenschap de samenwerking tussen overheid, bedrijfsleven en belangorganisaties op het thema fiets gestimuleerd.

Ook werken we samen met Groningen Bereikbaar om forensen te verleiden om de auto te laten staan en vitaal aan de werkdag te beginnen door naar kantoor te fietsen. En we zetten ons in om de verkeersveiligheid van fietsers verder te verbeteren. We realiseren ca. 10 veilige fietsoversteken over provinciale wegen.

Ook zal in 2023 worden gestart met het opstellen van een Wandelagenda. Dit is een nieuw beleidsthema binnen mobiliteit.

Goederenvervoer en Logistiek

Logistiek is meer dan alleen het transport van goederen van de ene naar de andere locatie. Het is een verzamelterm voor alles wat komt kijken bij de organisatie, planning, behandeling en het vervoer van goederenstromen. Het gaat over de hele keten van vervoer van grondstoffen tot tussen- en eindproducten en van recyclematerialen tot nieuwe grondstoffen. Voor ons is logistiek daarom een steeds belangrijker thema, waaraan wij in het Programma Mobiliteit apart aandacht besteden. Wij willen ons inzetten om logistiek te versterken en te verduurzamen. In 2023 willen wij hierin de eerste stappen zetten, onder andere door het logistieke netwerk in kaart te brengen. Ook inventariseren we knelpunten, door een logistiek platform op te richten en door onderzoek te doen naar de kansen voor modal-shift in de Aduarderdiepzone (zie thema Infrastructuur).

Infrastructuur

Een goed infrastructuurnetwerk binnen en naar de provincie Groningen maakt de ruimtelijke en economische ontwikkeling van onze provincie mogelijk. Bovendien is het belangrijk voor het leefcomfort van onze inwoners en essentieel om mee kunnen doen aan de samenleving. Het gaat dan om wegen, vaarwegen en bruggen en fietspaden. Een belangrijk deel van onze inspanningen gaat naar een adequate ontwikkeling én instandhouding van deze infrastructuur.

Ook in 2023 grijpen wij groot onderhoud aan om waar mogelijk werk met werk te maken en andere opgaven aan te pakken. Zo zullen wij voor het Aduarderdiep bezien wat de mogelijkheden zijn voor de realisatie van een ecologische verbindingzone, natuurvriendelijke oevers en of er kansen zijn voor een verschuiving van vervoer over de weg naar vervoer over water (modal-shift).

We pakken een regierol voor de recreatievaart. Het betreft het komen tot een (met andere vaarwegbeheerders) functioneel afgestemd en verbeterde potentie én benutting van het recreatieve vaarwegennetwerk binnen de provincie Groningen.

De werkzaamheden voor Aanpak Ring Zuid gaan volop door op het hele tracé. Komend jaar wordt in de bouwput naast het tijdelijke Julianaplein gewerkt aan het nieuwe Julianaplein. In de Verdiepte Ligging verschuiven de werkzaamheden van betonwerk naar het aanbrengen van alle installaties.

Ook werken we verder aan andere infrastructurele projecten zoals diverse projecten groot onderhoud, N355, Rondweg Bedum, Blauwe Roos, Ellerhuizerbrug en Knijpsbrug zoals opgenomen bij het onderdeel infrastructuur.

Wij verwachten dat de onzekerheden op de Europese markten ook in 2023 nog tot kostenstijgingen en vertragingen kunnen leiden bij de uitvoering van infrastructurele projecten en onderhoudswerkzaamheden.

Slimme en Groene Mobiliteit

Met slimme mobiliteit bedoelen we alles wat we kunnen doen om mobiliteit efficiënter, inclusiever, schoner en veiliger te organiseren. Groene mobiliteit staat voor alles wat we kunnen doen om de negatieve effecten van mobiliteit te verminderen.

We blijven in 2023 landelijk en Europees gezien koploper op het gebied van slimme en groene mobiliteit. Dit doen we niet alleen, we werken hierin steeds meer samen met bedrijven, kennisinstellingen en andere overheden via Hive Mobility. In 2023 start hiervoor onder meer de aanbesteding en realisatie van de eerste fase van het Hive Mobility Center. En in 2023 worden voor elke modaliteit ook verschillende concrete resultaten zichtbaar vanuit de opgezette Field Labs voor Autonoom Vervoer. Ook daarin zijn we uniek in Nederland en Europa. Autonoom Vervoer helpt ons onder meer om steden en dorpen bereikbaar en leefbaar te houden, stijgende exploitatielasten te beperken en het steeds nijpender wordende personeelstekort op te lossen. Dit laatste pakken we samen met de Hive Mobility partners in 2023 ook aan via een zogeheten Human Capital Aanpak, waarmee we naast de provincie zelf met name gemeenten willen helpen met voldoende kennis en menskracht op het gebied van slimme en groene mobiliteit. Verder blijven we in 2023 sterk inzetten op de verduurzamingsdoelen uit het Programma Mobiliteit. Dat geldt voor het OV, met onder meer de aanbesteding van de eerste vier waterstoffreinen, voor ons eigen wagenpark en zeker ook voor onze infrastructuur. Daar waar we niet directe invloed hebben, ondersteunen we de stap naar zero emissie zoveel mogelijk met bijvoorbeeld subsidies en een dekkend laadsysteem voor personenvervoer en de logistieke sector. Onder de noemer van het Regionaal Mobiliteitsplan (RMP) werken we samen met de Groninger gemeenten aan CO₂-reductie van mobiliteit, waarmee we het Klimaatakkoord uitvoeren. Tot slot blijven we waar mogelijk en zinvol koppelingen leggen met de programma's voor hubs, keten- en deelmobiliteit.

Verkeersveiligheid

Wij willen dat iedereen zo veilig mogelijk kan meedoen in het verkeer en iedere dag weer veilig thuiskomt. In de afgelopen jaren zijn veel effectieve maatregelen genomen om de verkeersveiligheid te verbeteren. Om de ambitieuze doelstelling van 0 verkeersslachtoffers in 2050 te halen moeten we extra inzetten op verkeersveiligheid.

We doen dit in Groningen met de succesvolle zogeheten 3E-aanpak (Education, Engineering en Enforcement). Dit doen wij vanuit onze rol als wegbeheerder van de provinciale wegen als ook van de fietspaden én als regisseur van de verkeersveiligheidsaanpak in onze provincie.

Door in te zetten op educatie, infrastructuur en handhaving kiezen we voor één aanpak om de verkeersveiligheid te vergroten. Deze aanpak wordt opgenomen in het nieuwe werkplan verkeersveiligheid 2023-2027. Hierbij betrekken we onder andere het landelijk onderzoek naar fietsongevallen. In 2023 gaan we starten met de uitvoering van de eerste projecten uit dit werkplan. Het uitvoeren van maatregelen combineren we zoveel mogelijk met het gepland groot onderhoud. Hiervoor gebruiken we ook de subsidieregeling van het Rijk voor verkeersveiligheid van N-wegen. Verder gaan wij samen met de politie een handhavingsplan verkeersveiligheid opstellen. Daarnaast krijgen we in 2023 te maken met Europese wetgeving voor de verplichte uitvoering van verkeersveiligheidsaudits en -beoordelingen voor onze autowegen, de zogenaamde RISM-II (Road Infrastructure Safety Management). Dit heeft gevolgen voor zowel de projecten als het beheer en onderhoud op deze wegen. We stellen een actieplan op voor een soepele implementatie van dit kader in onze werkwijze.

In het Verkeer- en vervoerberaad (VVB) is samenwerken vanuit onze regionale regisseursrol aan verkeersveiligheid een belangrijke pijler. In 2021 hebben wij het VVB Beleidskader Verkeerseducatie 2030 vastgesteld en in 2022 de regionale uitwerking voor het SPV2030. In 2023 zal het Regionaal uitvoeringsplan verkeersveiligheid 2023-2024 VVB Groningen worden opgesteld. Hierin staan de acties en maatregelen waarmee we aan de slag gaan.

We voeren in 2023 alle activiteiten uit die zijn opgenomen in het werkplan VVB 2023. Het gaat hier bijvoorbeeld om het regionaal organiseren van verkeerseducatie en gedragscampagnes voor allerlei soorten verkeersdeelnemers. Bijvoorbeeld specifiek voor ouderen op een elektrische fiets, voor jonge landbouwers, scholieren of rond een weg waar vaak te hard wordt gereden. Ook ontwikkelen wij samen met gemeenten veilige fietsroutes van en naar scholen en ondersteunen gemeenten om het verkeer rond scholen veiliger te maken.

Doelenboom

Maatschappelijk doel

Ons mobiliteitsbeleid heeft tot doel om brede welvaart te bevorderen: wij specificeren brede welvaart in acht maatschappelijke opgaven. Dat betekent dat we een bijdrage leveren om de kwaliteit van leven van mensen nu en in de toekomst te verbeteren. Mobiliteit is daarmee geen doel op zich, het is een middel. Wij leveren een bijdrage aan brede welvaart door zorgeloze mobiliteit te organiseren. Wij werken aan deze zorgeloze mobiliteit aan de hand van zes mobiliteitsthema's. Dat betekent dat we inzetten op geen emissies, uitstekende bereikbaarheid, toegankelijk voor jong en oud, arm en rijk, mindervalide en valide. Het betekent ook betaalbaar, veilig, comfortabel, makkelijk en gezond reizen met optimale doorstroming van en naar mooie, leefbare gebieden, steden en dorpen. Waarbij mobiliteit de schakel is tussen wonen, werken en vrije tijd. De manier waarop we dat doen, verandert van een knelpuntgerichte aanpak naar een opgavegerichte aanpak.

Een goede, veilige en duurzame (inter)nationale, provinciale en regionale bereikbaarheid over weg, water, spoor en door de lucht					
Zorgeloze mobiliteit voor iedereen					
Deelprogramma					
(Uitvoerings)programma Mobiliteit					
Middelen					
€ 724,7 miljoen					
Beleidsdoelen					
Een dekkend netwerk van publieke mobiliteit bestaande uit trein, bus en hubtaxi van voldoende kwaliteit en veiligheid	Meer mensen op de fiets, om daarmee bij te dragen aan de bereikbaarheid van onze provincie, aan duurzaamheid en aan de gezondheid van onze inwoners; daarnaast een afname van het aantal (ernstige) ongevallen met betrokkenheid van fietsers	In samenwerking met logistieke partners versterken, verslimmen, vergroenen en verduurzamen van logistieke netwerken	Een goed functionerend wegennet, vaarwegennet en fietsnetwerk van voldoende kwaliteit, in samenhang met de ruimtelijke en maatschappelijke opgaven	Het verduurzamen en slimmer maken van mobiliteit en infrastructuur	Het verbeteren van de verkeersveiligheid in de provincie Groningen met als doel in 2050 nul verkeersslachtoffers
Indicatoren					
Klantwaardering regionaal openbaar vervoer (trein respectievelijk bus): 7,5 Reizigersgroei: HOV: 2% per jaar OV: 1% per jaar Punctualiteit trein en bus: Aankomst trein: 95% < 3 minuten 99% < 5 minuten Vertrek trein: 0% te vroeg Aankomst bus: 100% < 3 minuten Hubs (2023): 20% kwaliteit voldoende 20% met deelmobiliteit rapportcijfer: 6,5	Fietsgebruik: 2023: 15% > in 2017 Tevredenheid fietsers: 2023: 7,3 Aantal fietsslachtoffers: 2023: 20% t.o.v. 2019 Kwaliteit recreatieve fiets-routenetwerk: 4,5 van 5 Fietsvoorzieningen overstappunten: rapportcijfer 2023: 7,1 Wandel-knooppuntenetwerk: rapportcijfer 2023: 7,5 lengte 2023 = in 2021 Knelpunten openingstijden en bediening vaarwegen verminderen	Aandeel in totaal goederenvervoer in 2025: wegtransport: - 5% beroepsvaart: +5% spoorvervoer: geen afname Zero-emissie goederenstromen over de weg in binnenstad Groningen in 2025, vanaf 2023 provinciebreed Aantal ov-hubs met belangrijke logistieke functie: 2 in 2025 Aantal openbare laadfuncties: p.m. in 2025	Lengte kernwegennet voldoet aan onze kwaliteitseisen: 15% in 2025 Lengte kernvaarwegennet voldoet aan eisen vaarwegklasse: 30% in 2030 Onderhoudsachterstand wegen in 2025 onder landelijke norm (7-9%) CO ₂ -neutrale en circulaire infrastructuur Geen wegvakken of kruispunten op provinciale wegen waar bus vertraging oploopt Gebruik fietsroutes (km): doorfietsroutes: 2025: 15% > in 2017 regionale fietsroutes: 2025: 5% > in 2022	Aandeel zero-emissie voertuigen in concessies: bus: 100% nieuwe en 50% huidige bussen (50% op HVO) in 2023 trein: bouw eerste waterstoftreinen in 2025 Instroom autonome voertuigen in publieke mobiliteit: eerste pilots in 2023 Beschikbaarheid openbare laadinfrastructuur: Rapportcijfer 2025: ≥ 7,0 Aandeel zero-emissie eigen wagenpark: 100% bij vervanging en rest op HVO in 2023	Aantal verkeersslachtoffers < in 2019 (658 waarvan 19 dodelijk) Wegen zoveel mogelijk ingericht volgens richtlijnen Duurzaam Veilig Aantal deelnemers aan verkeerseducatie-activiteiten: 80.000 in 2025 Vermindering verkeersovertredingen
Relaties met andere (deel)programma's					
1.1 Ruimtelijke ontwikkeling 2 Milieu en energie 3.1 Natuur en landschap 5 Economie 6.3 Maatschappij en 6.4 Leefbaarheid					

NB. Bovenstaande tabel is aangepast aan de hand van de thematische indeling en de indicatoren die zijn opgenomen in het Programma en Uitvoeringsprogramma Mobiliteit.

Beleidskaders

Vigerend beleidskader	Volgend afweegmoment
Omgevingsvisie 2016-2020	2023
Programma Mobiliteit Provincie Groningen ¹⁾	2027
Convenant RSP-ZZL	n.v.t.

¹⁾ Op 20 september 2022 hebben wij het Programma Mobiliteit vastgesteld en ter besluitvorming toegezonden aan uw Staten.

4.1. Mobiliteit

Beleidsdoel Publieke mobiliteit

Een dekkend netwerk van publieke mobiliteit bestaande uit trein, bus en hub-taxi van voldoende kwaliteit en veiligheid

Indicatoren							
	Realisatie		Streefwaarden				
	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Verplichte indicatoren (BBV)							
Klantwaardering regionaal openbaar vervoer waarvoor provincie concessie verleent (trein respectievelijk bus) ¹⁾	7,6 resp. 7,9	7,7 resp. 8,1	7,5 resp. 7,5	7,5 resp. 7,5	7,5 resp. 7,5	7,5 resp. 7,5	
Landelijke waarde	7,8	7,9					
Eigen indicatoren							
Reizigersgroei HOV ²⁾			86-94% t.o.v. 2019	90% t.o.v. 2019		gelijk aan 2019	
Reizigersgroei OV geheel ²⁾			86-94% t.o.v. 2019	90% t.o.v. 2019		gelijk aan 2019	
- HOV: trein (reizigerskilometers) ²⁾ (2019: 247,5 miljoen)	127,9 mln.	130,5 mln.					
- HOV: bus (passagiers) ²⁾ (2019: 13,0 miljoen)	6,2 mln.	6,6 mln.					
- Overig OV (GD en KLOV) (passagiers) ²⁾ (2019: 13,0 miljoen)	6,5 mln.	6,8 mln.					
Punctualiteit trein en bus:							
- Percentage treinen dat maximaal binnen 180 seconden (3 minuten) aankomt op de eindbestemming en hoofdstation Groningen				95%		95%	
- Percentage treinen komt maximaal binnen 300 seconden (5 minuten) aan op de eindbestemming en hoofdstation Groningen				99%		99%	
- Percentage van de bussen dat te vroeg vertrekt van knooppunten (stations en hubs)				0%		0%	
- Percentage van de bussen dat maximaal binnen 180 seconden (3 minuten) aankomt op de knooppunten (stations en hubs)				100%		100%	
Hubs:							
- Percentage dat voldoet aan de kwaliteit die is opgenomen in het Uitvoeringsprogramma Mobiliteit				20%	50%	100%	
- Percentage Groninger hubs waarop deelmobiliteit wordt aangeboden				5%	15%	30%	
- Waardering hubs door gebruikers rapportcijfers				6,5	6,8	7,0	

NB. Bovenstaande indicatoren worden jaarlijks gemeten en gerapporteerd.

- 1) Bron: OV-klantenbarometer, zie [waarsstaatjeprovincie.nl](http://www.waarsstaatjeprovincie.nl). NB. De cijfers over 2020 en 2021 kunnen niet worden vergeleken met die van eerdere jaren. De meting van 2020 vond plaats in het eerste kwartaal, nog voor de coronapandemie, in plaats van het hele kalenderjaar. De meting van 2021 betreft alleen het najaar, tijdens de coronapandemie. De groep reizigers was in 2021 anders van samenstelling: met o.a. minder forenzen door thuiswerken en minder studenten door online onderwijs. Daarbij moesten reizigers verplicht een mondkapje dragen. Ook in de uitvoering van het onderzoek waren er in 2021 belangrijke verschillen.
- 2) De afgelopen 'coronajaren' hebben laten zien dat reizigers niet meteen, maar geleidelijk terugkeren naar het openbaar vervoer. Prognoses van het Kennisinstituut voor Mobiliteitsbeleid bevestigen dit beeld ook voor de komende periode. Het Kennisinstituut heeft berekend dat het OV pas na 2025 op het niveau komt van 'voor corona'. De verwachting is dat eind 2022 ongeveer 10% van de oorspronkelijke reizigers haar weg (nog) niet heeft teruggevonden naar het OV, uiteraard mits er geen nieuw ontmoedigingsbeleid of contactbeperkende maatregelen in het OV gaan gelden.

Prestaties

Bestaande prioriteiten

- Als gevolg van corona heeft een groot deel van de reizigers die in 2019 nog gebruik maakten van het openbaar vervoer ervoor gekozen om nog niet weer terug te keren in trein en bus. Onze inzet zowel regionaal als landelijk is erop gericht om mensen weer meer gebruik te laten maken van het openbaar vervoer. Dit doen wij samen met het OV-bureau Groningen Drenthe, de OV-bedrijven en andere openbaar vervoer concessie verlenende overheden; Bij voldoende terugkerende reizigers is het onze ambitie om zo snel mogelijk met de dienstregeling weer te voldoen aan het in het Programma Mobiliteit opgenomen Basisnetwerk Publieke Mobiliteit.
- Samen met de provincie Drenthe doen wij mee aan een MaaS-pilot ('Mobility as a Service') op het gebied van multimodaal reisadvies op maat. Tevens voeren we binnen dit kader ook eerste verkennende gesprekken over de integratie van verschillende 'publiekemobiliteitsdiensten' in een overzichtelijk reisinformatie- en boekingssysteem.
- Samen met onze spoorse partners laten wij ProRail een planstudie uitvoeren naar de infrastructurele maatregelen die op het spoor nodig zijn om van/naar Groningen vier intercity's te laten rijden naar en van Zwolle en verder (Randstad/Utrecht).
- Nu de basisvoorzieningen voor de hubs nagenoeg op orde zijn, willen we in 2023 starten met de vervolgstappen op de hubs. Dit om de hubs meer te maken dan alleen een overstapknoppunt maar ook plekken te maken die een meerwaarde hebben voor de omgeving en naast de basisvoorzieningen ook extra voorzieningen aan te brengen die het gebruik van publieke mobiliteit nog aantrekkelijk re maken. Waarbij dit voor iedere hub een andere invulling kan krijgen. De uitrol hiervan zal in de periode tot en met 2027 plaatsvinden.
- We gaan samen met onze ov-partners verder met de uitwerking van een ontwikkelagenda/OV-routekaart publieke mobiliteit. Hierin wordt gekeken waar we in de komende decennia met publieke mobiliteit naar toe zouden kunnen groeien. Het gaat daarbij om zowel vergezichten om in de toekomst een systemsprong binnen de publieke mobiliteit te maken als kleinere quick-win ideeën/maatregelen om bijvoorbeeld de doorstroming van de publieke mobiliteit te verbeteren. In dit kader wordt samen met de provincie Fryslân, ProRail en Rijk ook middels een quickscan een eerste verkennend onderzoek gedaan naar extra rechtstreekse sneltreinen tussen Groningen en Leeuwarden (vijfde en zesde trein).
- Samen met de partijen, die werken aan het Deltaplan voor het Noorden en de spoorprojecten die daar onderdeel vanuit maken. Gepland is, op dit moment, dat hiervoor nog in 2022 een gezamenlijke projectorganisatie wordt opgericht. Deze projectorganisatie zal zich in 2023 bezig gaan houden met vervolgonderzoeken en naar verwachting ook met een financieringsstrategie om de mogelijkheden van Europese fondsen, nationale fondsen en regionale middelen inzichtelijk te maken. Verder mag van de projectorganisatie verwacht worden dat zij in 2023 met een plan van aanpak komen voor komende paar jaar, de eerste voorbereide fase van het plan.
- Namens onze provincie en de provincie Drenthe wordt er door het OV-bureau voor gezorgd dat binnen de daarvoor beschikbare middelen ook vanaf 1 januari 2024 op zoveel mogelijk plekken in onze provincie DRIS (Dynamische ReisInformatieSysteem) wordt aangeboden op de bushaltes op het HOV-netwerk.
- Samen met de gemeente Groningen hebben wij de ambitie om het Rijk afspraken te maken over een bijdrage van het Rijk voor de zogenaamde Zuidelijke businsnijding van Emmaviaduct. Op het moment dat het Rijk de gevraagde bijdrage toegezegd, kan door de gemeente Groningen gestart worden met de voorbereiding van dit werk. Daarbij is dan de ambitie dat deze insnijding klaar is op het moment dat ook het busstation (binnen het project Groningen Spoorzone) aan de zuidzijde van het hoofdstation Groningen klaar is.
- We onderzoeken welke maatregelen nodig zijn bij de spoorbrug Noord-Willemskanaal om bij de doorkoppeling van de regionale treindiensten - na afronding van het project Groningen Spoorzone

- nodig zijn om naast de geplande dienstregeling voor de treinen ook voldoende openingstijd in stand te houden voor de doorvaart van boten. Eventueel benodigde maatregelen dienen toegepast te worden voordat de doorkoppeling wordt ingevoerd.

- We maken een start met het opstellen van een agenda deelmobiliteit. Deelmobiliteit kan een belangrijke toevoeging zijn binnen de publieke mobiliteit.
- Er wordt een verkennend onderzoek gedaan waarbij wordt gekeken of met de infrastructuur die wordt aangelegd voor bouwstap 1 van de Wunderline met beperkte extra infrastructurele maatregelen het mogelijk is om dan ook al eenmaal tot maximaal driemaal per dag een rechtstreekse trein tussen Groningen en Bremen mogelijk te maken. Tevens worden de werkzaamheden aan het project Groningen Spoorzone voortgezet.

Prioriteiten Perspectiefnota 2023

- Grote transitie Wonen en bereikbaarheid:
 - Uitvoering MIRT-onderzoek Lelylijn:
 - Schetsontwerp en gevoeligheidsanalyse van varianten van mogelijke varianten van de Lelylijn;
 - Ontwerp en kostenraming inclusief gevoeligheidsanalyse;
 - Realistisch woningbouwprogramma gekoppeld aan de Lelylijn. Dit maakt daarbij onderdeel uit van de Nationale Omgevingsvisie Extra (NOVEX) aanpak voor het NOVEX-gebied Lelylijn.
 - Economisch ontwikkelperspectief inclusief internationale vergelijkend onderzoek (ook onderdeel van de NOVEX-aanpak);
 - Verkennen van de (technische) eisen om in aanmerking te komen voor Europese financiering;
 - Uitvoeren van een stakeholderanalyse en het opstellen van participatieplan.
 - Uitvoering Deltaplan - de Nedersaksenlijn en de verbetering van het bestaande spoor tussen de Randstad en Groningen:
 - Het ontwikkelingsperspectief woningbouw en economie voor de Lelylijn zal in samenhang met de Nedersaksenlijn en maatregelen voor het bestaande spoor worden onderzocht.
 - Ook het mobiliteitssysteem van deze spoorlijnen gezamenlijk worden bekeken en daarbij worden er 'no-regret'-maatregelen voor het bestaande spoor geïdentificeerd.
 - Voor het bestaande spoor worden de benodigde maatregelen onderzocht voor het mogelijk maken van een derde en vierde intercity tussen Groningen en Zwolle.
 - Het opstellen van een stappenplan om te komen tot een mogelijke fasering van de Nedersaksenlijn.
 - In het najaar van 2023 vindt een Bestuurlijk Overleg Deltaplan plaats. Tijdens dit overleg worden er tussen Rijk en regio afspraken gemaakt op basis van de uitkomsten van bovenstaande onderzoeken en ontwikkelperspectieven.
- Risicoreservering exploitatie Openbaar Vervoer
Vanuit de Kadernota 2021-2025 is voor 2023 € 1,6 miljoen aan risicoreservering opgevoerd ten behoeve van de openbaarvervoersconcessies voor de financiële gevolgen van de effecten van corona (verlies aan reizigersinkomsten). In de Perspectiefnota 2023 is deze risicoreservering opgehoogd met € 5 miljoen tot in totaal € 6,6 miljoen voor jaren 2023 en daarna.

Regulier

- We voeren exploitatiebeheer uit voor de trein en het OV-bureau voor het busvervoer. Daarbij werken we nauwgezet samen met elkaar om de dienstregeling zo goed mogelijk op elkaar af te stemmen.
- We werken verder aan de voorbereidingen voor de aanleg van de stoptrein Veendam-Stadskanaal (bouwstap 1 van de Nedersaksenlijn) en aan bouwstap 1 van de Wunderline. Tevens wordt in 2023 een verkennend onderzoek gedaan waarbij wordt gekeken of met de infrastructuur die wordt aangelegd voor bouwstap 1 met beperkte extra infrastructurele maatregelen het mogelijk is om dan ook al één tot maximaal driemaal per dag een rechtstreekse trein tussen Groningen en Bremen mogelijk te maken. Tevens worden de werkzaamheden aan het project Groningen Spoorzone voortgezet.
- We werken samen de treinvervoerder Arriva, ProRail, de provincie Fryslân en het Rijk verder aan de voorbereidingen voor de invoering van ERTMS op de sporen in Groningen en Fryslân. Daarbij wordt tevens bekeken in hoeverre bij de ombouw van de treinen ten behoeve van ERTMS ook de invoering van ATO-level 2 kan worden meegenomen.

Bijdrage verbonden partij OV-bureau Groningen Drenthe aan beleidsdoel

- De [ontwerpbegroting 2023](#) van het OV-bureau Groningen-Drenthe is op 6 juli jl. behandeld door uw Staten. Motie M415 'Busje komt zo?' is daarbij door uw Staten aangenomen. Hierdoor zijn in de hoofdlijnen van de dienstregeling 2023 de eerder voorgestelde bezuinigingen op de lijnen 45 Spijk- Loppersum, 139 via Enumatil en 637 Zoutkamp-Zuidhorn vervallen en blijven deze lijnen op kosten van de provincie Groningen rijden tot en met 2026, het moment dat we verwachten dat de reizigersaantallen weer op het niveau van pre-corona liggen. Als gevolg van het niet kunnen doorvoeren van de voorgenomen bezuiniging zal naar verwachting aanvullend € 1,85 miljoen benodigd zijn. In de begroting is deze aanvullende € 1,85 miljoen opgenomen (€ 462.500 per jaar) en dit wordt gedekt uit de vrije ruimte binnen de Algemene middelen.

Beleidsdoel Actieve mobiliteit

Meer mensen op de fiets en aan het lopen, om daarmee bij te dragen aan de bereikbaarheid van onze provincie, aan duurzaamheid en aan de gezondheid van onze inwoners; daarnaast een afname van het aantal (ernstige) ongevallen met betrokkenheid van fietsers

Indicatoren							
	Realisatie		Streefwaarden				
	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Verplichte indicatoren (BBV)							
N.v.t.							
Eigen indicatoren							
Stijging van het fietsgebruik ¹⁾ (2017: 2,87 per persoon per dag)				15% meer t.o.v. 2017		18% meer t.o.v. 2017	
Tevredenheid fietsers (rapportcijfer fietsers algemeen) ²⁾			7,3	7,3	7,5	7,5	
Aantal slachtoffers onder fietsers terugbrengen naar nul in 2050 ³⁾ (2019: 134 fietsslachtoffers)				20% t.o.v. 2019		25% t.o.v. 2019	
Kwaliteit van het routenetwerk van recreatieve fietsverbindingen in de hele provincie (op schaal 1–5 sterren) ¹⁾				4,5		4,5	
Fietsvoorzieningen bij overstappunten (rapportcijfer) ²⁾			7,1	7,1	7,5	7,5	
Waardering van het wandelknooppuntennetwerk (op schaal 1-10) ³⁾				7,5		7,9	
Lengte van het wandelknooppuntennetwerk (2021 = 3011 km) ³⁾		3011 km		idem als in 2021		2% extra km	
Knelpunten in openingstijden en bediening van onze vaarwegen verminderen ^{3) 4)}						geen ver- slech- tering huidige situatie	

¹⁾ Deze indicator wordt jaarlijks gemeten en gerapporteerd. Bron is landelijke ODIN-data, uitgedrukt in fietskilometers per persoon per dag. Doelstelling is in lijn met de landelijke doelstelling van Tour de Force: 20% meer fietskilometers in 2027 ten opzichte van 2017.

²⁾ Deze indicator wordt tweejaarlijks gemeten en gerapporteerd.

³⁾ Deze indicator wordt vijfjaarlijks gemeten en gerapporteerd.

⁴⁾ De vaarwegennota wordt nog vastgesteld, en daarna vindt de uitvoering van beleid plaats. Dit is nog niet gereed in 2025, waardoor er voor 2025 geen streefwaarden opgenomen kunnen worden.

Prestaties

Bestaande prioriteiten

- We gaan het programma Doortrappen uitrollen in de hele provincie. Met dit programma stimuleren we alle ouderen zo lang mogelijk veilig en zelfstandig te blijven fietsen. Onze inzet is om in drie jaar 23.000 senioren in Groningers te bereiken. De nadruk van het Doortrappen programma ligt in 2023, waarbij we in elke gemeente diverse activiteiten uitvoeren.
- De succesvolle aanpak van Groningen Bereikbaar in en rondom de stad Groningen breiden we uit naar de hele provincie. In bijvoorbeeld het Westerkwartier en Winschoten organiseren we samen activiteiten om forenzen te verleiden de auto te laten staan en naar hun werkplek te fietsen.

- We openen vier Kinderfietsroutes verspreid over de provincie.
- In het schooljaar 2022-2023 wordt op 30 scholen het HiBike-fietsspel uitgevoerd.
- In 2023 breiden we ons in 2022 opgezette fietsgemeenschap verder uit. De fietsgemeenschap heeft tot doel om de samenwerking rondom het thema fiets te versterken tussen overheid, onderwijs, markt en belangenorganisatie (vanuit verschillende invalshoeken, zoals bereikbaarheid, gezondheid, sport en leefbaarheid).
- Samen met gemeenten gaan we de capaciteit en de kwaliteit van fietsenstallingen verbeteren bij hubs en bushaltes. Dit doen we op basis van actuele telgegevens van oktober 2022. Op moment van schrijven zijn de details nog niet bekend.
- Samen met gemeenten, ProRail en NS-stations breiden we bij 7 treinstations het aantal fietsenstallingen in totaal met bijna 2.000 plaatsen uit.
- We verbeteren de verkeersveiligheid door 13 fietsoversteken over provinciale wegen (deels in combinatie met groot onderhoud) te realiseren, onder andere door de aanleg van een middelgeleider zodat fietsers in twee etappen kunnen oversteken. Dit gaat om oversteken op de N999 (2 oversteken), N994 (2 oversteken), N355 (2 oversteken), N361, N991 (2 oversteken), N996 (2 oversteken), N962 en de N386.
- We stellen samen met partners een wandelagenda op. Deze bevat eisen waaraan verschillende type wandelroutes moeten voldoen alsmede een overzicht van de verbetermogelijkheden voor de korte termijn (quick-wins). Daarbij kijken we met name naar wandelroutes van/naar hubs, treinstations en bushaltes. Daar waar wandelroutes bij lopende projecten of beheer als quick-win meegenomen en geïntegreerd kunnen worden, zien dit past binnen de beschikbare middelen voor wandelen, zullen wij dit doen.

NB. De in 2023 uit te voeren prestaties voor fietsinfrastructuur zijn opgenomen in hoofdstuk 4.4 Infrastructuur.

Regulier

- Uitbreiden dashboard fietsmonitoring binnen De Staat van Groningen. Op dit dashboard wordt relevante data rondom het thema fiets verzameld. Uitgangspunt is dat data voor iedereen openbaar toegankelijk is. In september 2021 is de eerste versie van de monitor opgeleverd; de komende jaren blijven we dit dashboard uitbreiden. Eind 2022/begin 2023 worden de actuele fietstellingen hieraan toegevoegd.
- Continuering inzet fietsmakelaar: De fietsmakelaar heeft de rol om gemeenten te ondersteunen en enthousiasmeren op het gebied van fietsbeleid.

Beleidsdoel Goederenvervoer en logistiek

In samenwerking met logistieke partners versterken, verslimmen, vergroenen en verduurzamen van logistieke netwerken

Indicatoren	Realisatie		Streefwaarden				
	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Verplichte indicatoren (BBV)							
N.v.t.							
Eigen indicatoren							
Aandeel wegtransport in totaal goederenvervoer						-5%	
Aandeel beroepsvaart in totaal goederenvervoer						+5%	
Aandeel spoorvervoer in totaal goederenvervoer						geen afname	
Zero-emissie goederenstromen over de weg (eerst stad Groningen, vanaf 2030 provinciebreed)						binnenstad Groningen zero-emissie zone	
Aantal OV-hubs die tevens een belangrijke logistieke functie hebben						2	
Aantal openbare laadlocaties voor goederenvervoer						p.m.	

NB. Bovenstaande indicatoren worden vijfjaarlijks gemeten en gerapporteerd.

Prestaties

Nieuwe prioriteiten

- In kaart brengen van het totale logistieke netwerk en inventariseren van de knelpunten;
- Een logistiek platform oprichten;
- Inzetten op verbinden vraag- en aanbod logistiek;
- Onderzoek doen naar de kansen voor modal-shift van weg naar water in de Aduarderdiepzone (zie ook thema infrastructuur).

Beleidsdoel Infrastructuur

Een goed functionerend wegennet, vaarwegennet en fietsnetwerk van voldoende kwaliteit, in samenhang met de ruimtelijke en maatschappelijke opgaven

Indicatoren	Realisatie		Streefwaarden				
	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Verplichte indicatoren (BBV)							
N.v.t.							
Eigen indicatoren							
Percentage weglengte kernwegennet (provinciale wegen en fietspaden) dat voldoet aan onze kwaliteitseisen						15%	
Percentage lengte kernvaarwegennet dat voldoet aan eisen vaarwegklasse ¹⁾						20%	
De onderhoudsachterstand van de wegen bedraagt niet meer dan de landelijke norm van 7-9% ²⁾	8%	8%	7%	7-9%	7-9%	7-9%	
CO ₂ -neutrale en circulaire infrastructuur ³⁾							
Aantal wegvakken/kruispunten op provinciale wegen waar bus vertraging oploopt						0	
Gebruik doorfietsroutes: in 2027 20% meer fietskilometers t.o.v. 2017 ⁴⁾						+15%	
Gebruik regionale hoofd fietsroutes: in 2027 10% stijging t.o.v. 2022						+5%	

NB. Bovenstaande indicatoren worden vijfjaarlijks gemeten en gerapporteerd, tenzij anders aangegeven.

¹⁾ De vaarwegennota wordt nog vastgesteld, en daarna vindt de uitvoering van beleid plaats. Dit is nog niet gereed in 2025 waardoor er voor 2025 geen streefwaarden kunnen worden opgenomen. Streefwaarde voor 2030 is 30%.

²⁾ Deze indicator wordt jaarlijks gemeten en gerapporteerd.

³⁾ Zie gedetailleerde uitwerking routekaart groene infrastructuur (Uitvoeringsprogramma Mobiliteit).

⁴⁾ We gaan hierbij uit van de gerealiseerde doorfietsroutes. In 2017 waren dat Zuidhorn en Bedum.

Prestaties

Bestaande prioriteiten

- Knelpunten lopende projecten:
 - Knijpsbrug:
Op 3 februari 2021 hebben uw Staten ingestemd met het planuitwerkings- en realisatiebesluit. Het project Knijpsbrug e.o. bevindt zich momenteel in de realisatiefase. De locatie Zwedenbrug is afgerond. Locatie Kerkstraat staat op verzoek van gemeente on hold. Locatie rotonde Knijpsbrug wordt in 2023 uitgevoerd. Hiermee zal het project Knijpsbrug e.o. in 2023 worden afgerond.
 - Blauwe Roos (rotonde Blauwestad):
Op 10 juni 2020 hebben uw Staten ingestemd met een opnamebesluit voor het project verkeersknoop aansluiting A7 Winschoten 'Blauwe Roos'. Tevens is ingestemd met het planuitwerkingsbesluit voor de versnelling van een gedeelte van het project, een aantal infrastructuur aanpassingen aan de rotonde Blauwe roos ('no-regret'-maatregelen). Als gevolg van de coronacrisis is er vertraging opgelopen. Realisatie staat gepland voor zomer (bouwwak) 2023.
 - Doorfietsroute Groningen-Leek: Realisatie westelijke deel in 2023.

- Smart Mobility:
Met ingang van januari 2023 wordt de hindercommunicatie van provinciale wegwerkzaamheden gebundeld via Groningen Bereikbaar. Met inzet van Groningen Bereikbaar doen wij ook de afstemming van wegwerkzaamheden op de provinciale wegen in de hele provincie. Ambitie is dat naast de gemeenten Groningen ook andere gemeenten met hun hoofdwegen hierbij gaan aansluiten.
- Intelligente Verkeersregelininstallaties (VRI's):
Onder voorhoud dat onze subsidieaanvraag door het Rijk wordt gehonoreerd zullen wij in 2023 een aantal VRI's opwaarderen tot volwaardige iVRI. Hiervoor zijn in 2023 de volgende regelingen in beeld:
 - o VRI N360 Ten Boer;
 - o VRI N386 Gerrit Imbosstraat/Foxhol;
 - o VRI N386 Rengersbrug;
 - o VRI N355 Slaperstil (indien inschatting is dat deze nog jaren blijft staan).
- Fiets:
 - Realisatie doorfietsroute Assen-Groningen (gedeelte Haren-Witte Molen);
 - Afronding realisatie doorfietsroute Winsum-Groningen;
 - Realisatie laatste deel doorfietsroute Ten Boer-Groningen ('vorkland zuid' ter hoogte van de Noorddijkerweg);
 - Realisatie fietsbrug over het Reitdiep en een vrij liggend fietspad ten noorden daarvan in Zoutkamp;
 - Verkenning, planuitwerking en/of realisatie van verschillende nieuwe infrastructurele fietsprojecten, te weten:
 - o N865 aanleg fietspad langs de provinciale weg tussen Wittewierum en Overschild (ontbrekende schakel);
 - o N983 Wehe-den-Hoorn - Oldehove aanleg fietspad langs de provinciale weg (ontbrekende schakel);
 - o N996 Onderdendam;
 - o Doorfietsroute Zuidlaren-Haren-Groningen;
 - o Zuidhorn-Leek: Vaststellen tracékeuze voor fietsverbinding tussen de kernen van Zuidhorn en Leek. (Op dit moment is nog niet bekend wie beheerder wordt van dit fietspad. Mocht de provincie beheerder worden, dan worden de beheer- en onderhoudskosten gedekt uit bestaande middelen.)
 - o Subsidie infrastructuurprojecten gemeenten: Tracébesluit voor het opwaarderen van de gemeentelijke fietsroute tussen Appingedam en Delfzijl;
 - o Hoofd fietsroute Veendam-Muntendam

Nieuwe prioriteiten

- Uitwerken vervolg Groningen Bereikbaar na 2024.
- Masterplan Zeehavens opstellen, in samenwerking met het Rijk.
- Opstellen ontwikkelagenda verstedelijking Regio Groningen-Assen.

Regulier

- Uitvoeren ombouw Ring Zuid:
In 2023 wordt op het hele traject van de Aanpak Ring Zuid gewerkt. Het ongelijkvloerse Julianaplein zal langzaam zichtbaar worden. Bij de Verdiepte Ligging zal een verschuiving plaatsvinden van betonwerk naar het aanbrengen van alle installaties.
- Uitvoeren N355:
Dit project bevindt zich in de voorbereiding van de realisatiefase. Een belangrijke stap is het vaststellen van het Definitief Ontwerp (DO) eind 2022/begin 2023. Aansluitend zal gestart worden met het doorlopen van de (planologische) procedures en de contractvoorbereiding. Verwerving van gronden is gaande en zal doorlopen in 2023.
- Uitvoeren N361:
De N361 bij Sauwerd, Adorp en Winsum is de afgelopen jaren heringericht. Vanwege een langdurig grondverwerving traject moet nog in Winsum één kruising in 2023 aangepakt worden.
- Uitvoeren Rondweg Bedum:
 - Fase 3a, de beweegbare brug bij de aansluiting Friesland Campina (N995) is in uitvoering en gereed februari 2023.
 - Fase 3b, voor dit weggedeelte tussen de spooronderdoorgang en de beweegbare brug, worden de laatste percelen via een onteigeningsprocedure verworven.

- Onteigeningsprocedure is afgerond in februari 2023. Daarna bestaat nog de mogelijkheid om in cassatie te gaan met risico op extra vertraging.
- De realisatie van het weggedeelte fase 3b start nadat de gronden onteigend zijn. De weg zal dan, zonder cassatieberoep, gereed zijn in september 2023.
 - Ring West Verbindt:
In 2022 is gebleken dat de toekomstbestendige ombouw van de westelijke ringweg alleen mogelijk is in het bredere verband van de woningbouwopgave en de verstedelijkingsstrategie voor de Regio Groningen-Assen. De verdere ontwikkeling van de 'westflank' van de stad Groningen speelt een sleutelrol bij die woningbouwopgave. Als belangrijke opgave van het verstedelijkingsakkoord ontstaat er echter een kansrijke bron voor cofinanciering door het Rijk via het MIRT welke een goede basis biedt voor uitvoering van het project.
Het 'aan boord krijgen' van het Rijk als co-financier maakt dat het project afhankelijk is van besluiten die worden gemaakt rondom de verstedelijkingsstrategie voor de Regio Groningen-Assen. Een gevolg van deze aanpak is dat vervolgstappen en planning welke verder in de toekomst liggen een grotere mate van onzekerheid kennen. Het project Ring West Verbindt wordt in kader van de opgave Grootschalige Woningbouw van het Rijk geagendeerd voor het BO MIRT (najaar 2022). Uitkomst van het BO MIRT is bepalend voor de vervolgstappen, zoals bijvoorbeeld een MIRT-verkenning, in 2023.
 - N33 Midden:
 - Nadat het budget van de N33 Midden was verlaagd als gevolg van de problematiek bij Aanpak Ring Zuid is samen met de regio een sterke lobby ingezet en deze gaat nog steeds door. De verwachting is niet dat in 2023 al een herstart kan worden gemaakt. Ook al omdat Rijkswaterstaat maar beperkt capaciteit heeft om de noodzakelijk stikstofdoorrekening te doen. Door het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat is een prioriteitenlijst gemaakt. Ondanks alle lobby inzet, heeft het Rijk de N33 Midden voorlopig in de wacht gezet. Wel is toegezegd dat het Rijk bij (zicht op) voldoende financiële dekking de prioritering van de N33 Midden in heroverweging wil nemen.
 - Vernieuwen Ellerhuizerbrug over het Boterdiep (N994):
In 2022 is gestart met de uitvoering van het vernieuwen van de Ellerhuizerbrug. De werkzaamheden lopen door in 2023. Afronding van de werkzaamheden vinden plaats in het eerste halfjaar van 2023.
 - Beheer en onderhoud:
Conform het beleidskader Beheer en Onderhoud is het Uitvoeringsprogramma Beheer en Onderhoud provinciale infrastructuur 2021-2024 opgesteld. Hierin staat welke onderdelen van de provinciale infrastructuur voor (groot) onderhoud in aanmerking komen. In 2023 zijn dit in ieder geval de onderstaande grotere werken:
 - N366 Stadskanaal - Oomsberg
 - N865 Ten Post - Overschild
 - N374 Stadskanaal - Nieuw Buinen
 - N355 Visvliet - Grijpskerk - Niezijl
 - N367 Blijham - Turfweg
 - Groot onderhoud aan provinciale kunstwerken waaronder: Eexterbrug, Fietsbrug de Vrijheid, Slochterbrug, viaduct Dijkummerweg, viaduct Huizinge en viaduct Zijdstukken.
 - Vervangen brugleuningen:
De huidige brugleuningen zijn vervangen door brugleuningen met een zogenaamde voertuigkerende functie (net als vangrails). Uitvoering wordt gekoppeld aan verhardingsonderhoud (werk met werk).
 - Voorbereiden van de werkzaamheden aan damwanden in het Aduarderdiep:
Wij verkennen de mogelijkheden voor een integrale aanpak waaronder vervanging van oeverbeschoeiing, onderzoek naar modal-shift-potentie en toekomstvisie op het Aduarderdiep.
 - Verkenning Winschoterdiep in relatie tot watergebonden bedrijvigheid, modal shift onderzoek is hier onderdeel van;
 - Pakken van een regierol voor de recreatievaart in de provincie Groningen.
 - Voorbereiden baggerwerk in het Reitdiep:
Dit betreft grootschalig baggerwerk Reitdiep km 6,5 - 35,9.
 - Baggerwerk Winschoterdiep;
Vorbereiden en uitvoeren van verdiepingsbaggerwerk Winschoterdiep km 27-35,7;
 - Vorbereiden damwandwerkzaamheden in het Winschoterdiep(/A.G. Wildervanckkanaal):
 - vervangen ca. 6 km aan oeverbeschoeiing;
 - verwijderen Eextersluis te Scheemda.
 - Vorbereiden en uitvoeren van damwandwerkzaamheden in het Oude Eemskanaal.

Beleidsdoel Slimme en groene mobiliteit

Het verduurzamen en slimmer maken van mobiliteit en infrastructuur

Indicatoren							
	Realisatie		Streefwaarden				
	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Verplichte indicatoren (BBV)							
N.v.t.							
Eigen indicatoren							
Aandeel zero-emissie voertuigen in de vloot treinen en bussen van onze OV-concessies:							
- Bus				100% van de nieuw instromende voertuigen 50% huidige busvloot zero-emissie, rest rijdt op HVO	100% van de nieuw instromende voertuigen eerste 2 Qliners en 1 8-persoonsbus op waterstof	100% van de nieuw instromende voertuigen bouw eerste zero-emissie waterstof-treinen	
- Trein							
Instream autonome voertuigen in publieke mobiliteit				Start eerste pilot met autonome processen op busremise; start eerste pilot met automatisch rangeren op het opstel terrein voor treinen		Één pilot gereed met autonome processen op busremise; eerste treinen voorzien van ATO (GoA2) worden opgenomen in de dienstregeling	
Tevredenheid over beschikbaarheid openbare laadinfrastructuur				n.v.t.		minstens een 7,0	

Aandeel zero-emissie eigen provinciaal wagenpark				elk te vervangen voertuig (mits in de markt beschikbaar), rest rijdt op HVO			80% van de lichte voertuigen, elk te vervangen zwaar voertuig (mits in de markt beschikbaar)
--	--	--	--	---	--	--	--

NB. Bovenstaande indicatoren worden vijfjaarlijks gemeten en gerapporteerd.

Prestaties

Bestaande prioriteiten

- Duurzame mobiliteit en infrastructuur:
Verminderen van de CO₂- en stikstofuitstoot, uitstoot geluid en het verbeteren van de luchtkwaliteit door overstap van fossiele naar hernieuwbare zero-emissiebrandstoffen, slim en groen goederenvervoer en logistiek en verdere vergroening bij de aanleg van infrastructuur.
Realiseren van de afspraken uit het Klimaatakkoord.

Resultaat 2023

- Op basis van de Regionale Agenda Laadinfrastructuur (RAL) en de gemeentelijke laadvisies vindt in 2023 een gezamenlijke aanbesteding plaats voor de nieuwe concessie voor de plaatsing van laadpalen. Daarnaast heeft ook de laatste gemeente (Veendam) haar eigen Laadvisie gereed;
- Breder toepassing van duurzamere en CO₂-neutrale of besparende materialen voor onze infrastructuur (wegen- en betonbouw, kunstwerken en materieel), zoals het toepassen van Lage Temperatuur Asphalt (LTA) bij de verbetering of uitbreiding van onze wegen. We willen hierbij ook de gemeenten helpen door inkoopkrachten te bundelen en kennis zo goed mogelijk te delen. Met de 'Routekaart zero-emissie mobiliteit en infrastructuur' geven wij aan welke stappen wij de komende jaren gaan zetten.
- Verdere stappen zetten ten aanzien van het verduurzamen van het eigen wagenpark van de provincie. De inzet blijft in 2023 dat al het materieel (voertuigen/vaartuigen en dergelijke) dat vanaf nu wordt aangeschaft emissieloos is, tenzij op overtuigende wijze kan worden onderbouwd waarom hier voorlopig nog een uitzondering voor moet worden gemaakt (emissieloos tenzij...). Alle voertuigen rijden sowieso op HVO als ze nog niet zero-emissie zijn, conform de al eerder bovengenoemde 'Routekaart zero-emissie mobiliteit en infrastructuur'.
- Vervolgstappen zetten ten aanzien van het verduurzamen van het Publiek Vervoer door het regelen van subsidie voor de aanschaf van meerdere zero emissie achtpersoonsbussen in navolging van de eerste te bouwen achtpersoonsbus op waterstof. En we willen vervolgstappen zetten voor meer zero emissie lange afstandsbusen;
- Het voorbereiden en begeleiden van de door de vervoerder nieuw te bestellen zero emissie treinen (waterstofbatterij) ten behoeve van uitbreidingen in de dienstregeling gedurende de looptijd van de concessie als gevolg van uitbreidingen in de infrastructuur. In 2023 vindt de gunning plaats van de aanbesteding voor de eerste vier waterstoffreinen;
- Het, in coördinatie met de landelijke transitie op zogenaamde diesel spoorlijnen, opstellen van een concreet programma voor de transitie van alle dieseltreinen in Groningen naar zero-emissiemateriaal (uitvoering vanaf 2030 en uiterlijk eind 2035 bij de nieuwe treinconcessie);
- Het blijven bijdragen aan en stimuleren van de overstap van de logistieke sector naar zero-emissievervoer van goederen via onder meer programma's voor slimme logistiek, autonoom varen en vliegen. Onder meer op de hubs zijn goede combinaties mogelijk voor verschillende vormen van zero-emissiegoederenvervoer.

- **Hive.Mobility**

Het via participatie in Hive.Mobility werken aan onze doelen en ambities en het duurzaam borgen van kennis en ervaringen op het gebied van slimme en groene mobiliteit in Noord-Nederland, het uitdragen van onze koploperspositie op dit vlak en het trainen en opleiden van studenten en werknemers van bedrijven en overheden (deels omscholing) voor de arbeidsmarkt van de toekomst

Resultaat 2023

- Het vanuit de provincie bijdragen aan het voortzetten en uitbreiden van de werkzaamheden van Hive.Mobility aan de hand van het met de medewerkers en de partners van hive.mobility opgestelde jaarplan 2023 op basis van het Koersdocument voor vier jaar. Daarbij gaat het naast de bouw van het Hive Mobility Center (zie hieronder) concreet onder meer om het realiseren van nieuwe en bestaande partnerinitiatieven op basis van de gezamenlijke innovatieagenda met vijf hoofdthema's, het organiseren van events, het bundelen van de kennis en ervaringen, het zoeken naar en benutten van subsidiekansen vanuit onder andere Rijk en EU, het uitdragen van onze koploperspositie en het verbreden van de netwerorganisatie met nieuwe partners.
- Het Programma van Eisen is gereed voor de eerste onderdelen van het Hive Mobility Center en in 2023 vindt op basis daarvan de gunning plaats van de aanbesteding voor de bouw van de eerste fase. Het Hive Mobility Center wordt het voorportaal voor alle bestaande en nieuwe initiatieven op het gebied van slimme en groene mobiliteit in onze regio. Een praktijklocatie voor proeven en projecten, een plek waar mkb'ers hun voertuigen en ideeën kwijt kunnen, studenten en werknemers kunnen worden opgeleid en omgeschoold en inwoners en professionals de mobiliteit van de toekomst kunnen ervaren op onder meer schermen, simulatoren en een testbaan met demo's.
- Het Hive Mobility Center gaat in 2023 ook bijdragen aan de verdere ontwikkeling van de, samen met gemeenten, bedrijven en kennisinstellingen, in gang gezette regionale Human Capital Aanpak. Daarmee willen de kennis en menskracht op het gebied van slimme en groene mobiliteit vergroten bij in elk geval (maar niet uitsluitend) de gemeenten, zodat zij de verschillende opgaven die op hen afkomen beter aankunnen.

- **Fieldlabs autonoom vervoer**

Door het testen, ontwikkelen en implementeren van autonoom vervoer toepassingen in alle modaliteiten bijdragen aan het bereikbaar en leefbaar houden van onze steden en dorpen, het verminderen van de problematiek van personeelstekorten en vergrijzing in de hele mobiliteitssector, het betaalbaar houden en zo inclusief mogelijk maken van publieke mobiliteit, het zero emissie maken van mobiliteit en het verbeteren van de verkeersveiligheid. Daarnaast worden er ook trainingen en opleidingen gekoppeld aan de fieldlabs met het oog op de arbeidsmarkt van de toekomst.

De fieldlabs zijn er in de basis voor een specifieke modaliteit. Ze zijn daar echter niet toe beperkt. Onderlinge inzet van andere modaliteiten op de verschillende fieldlabs is ook mogelijk. Daarnaast wordt er onderling kennis en ervaring uitgewisseld, zeker over modaliteitsoverstijgende zaken als sociale acceptatie, technische ontwikkelingen en verzekeringen.

Resultaat 2023

- Uitbreiden van de testen en ontwikkeling met autonoom vervoer op de weg vanuit de fieldlabs hiervoor in Stadskanaal (Makeport Mercurius) en op Zernike (mogelijk ook in de Eemshaven), waaronder het verder testen met besturing op afstand, het toewerken naar certificering via het digitale rijbewijs, inductief laden en het testen met hogere snelheden in iets drukker ruraal gebied, als benodigde stappen op weg naar opschaling en bredere toepassing overal in de provincie;
- Uitbreiden van de testen met en het ontwikkelen van de autonome techniek in een achttienmeterbus op het busdepot van Qbuzz, als eerste stap naar een volledig autonoom proces van wassen, laden en voorrijden. Dit is deel 1 van het zogeheten Columbuss-project met verschillende partners in Europa en daarbuiten en het vervolg van de testen met de autonome techniek in een Renault Twizy op Zernike.
- Autonoom buiten het zicht vliegen op waterstof met zwaardere (medische) pakketten en een langere vluchtduur als voorbeeld van zero emissie pakketbezorging voor en met de markt. Dit gebeurt vanuit het Fieldlab Groningen Airport Eelde en ook in de Eemshaven en op Zernike.
- Samen met de Dronehub Noord-Nederland borgen van een zo goed mogelijke implementatie van de nieuwe EU-wetgeving voor drones, waaronder U-Space, zowel bij provincies als bij alle gemeenten.

- Met Noorderpoort en OmniDrones evalueren van het eerste jaar van de allround drone-expert mbo-opleiding, die moet doorgroeien tot een zelfstandige vierjarige opleiding komende jaren.
- Het verder ontwikkelen van de autonome techniek (ATO) in de treinen onder meer met het eerste project samen met NS in het eerste kwartaal van 2023 voor automatisch rangeren op het opstel terrein De Vork, Onnen en mogelijk daarna ook richting hoofdstation Groningen.
- Door de inzet van een simulatie in 2023 willen we meer inzicht krijgen in de effecten van ATO (Automatic Train Operation) op de noordelijke spoorlijnen met het oog op de hier eveneens voorgenomen invoering van ERTMS en het hierbij zoveel mogelijk meenemen van ATO.
- De landelijke onderzoeksagenda voor ATO loopt tot 2026, Hierin participeren wij ook in 2023 zoveel mogelijk mee. Dit om onze koploperspositie op het gebied van slimme en groene mobiliteit en meer specifiek autonoom vervoer in te vullen, te behouden en bij te dragen aan de voor ons belangrijke ontwikkeling van ATO.
- Het verder ontwikkelen van autonoom varen op het water gekoppeld aan het fieldlab in de Eemshaven hiervoor. Dit gebeurt onder andere met autonome peilschepen en door het verkennen van de inzet van autonome pontjes op een aantal plekken. Daarnaast starten we in 2023 een verkenning naar de mogelijkheden van een autonome veerpont vanuit Delfzijl naar Emden en wordt de samenwerking versterkt met de maritieme opleidingen van onder andere Noorderpoort.
- Verder versterken van de samenwerking met het European Hyperloop Center, zodra dit fieldlab start in Veendam en daarna overgaat naar Meerstad, ook door een opnieuw ingediende NWO-aanvraag met verschillende kennisinstellingen (waaronder de RUG) en bedrijven.
- Vanuit de fieldlabs inzetten op verdere participatie van gemeenten, kennisinstellingen en private partijen bij de opschaling van de testfase van autonoom vervoer in alle modaliteiten naar bredere toepassing in de praktijk inclusief het starten van meer opleidingen, trainingen en stages.
- Bovenstaande onderdelen gebeuren mede met de subsidie vanuit de goedgekeurde NPG-aanvraag en daarnaast wordt in 2023 ook ingezet op andere subsidiemogelijkheden vanuit onder meer Rijk en Europa.
- Verder verstevigen en uitdragen van de unieke positie van Noord-Nederland binnen Nederland en Europa als dé regio op het gebied van autonoom vervoer. Dit gebeurt onder meer door het met de partners van Hive.Mobility en @north organiseren van minimaal één 'event' per jaar op het gebied van autonoom vervoer in Noord-Nederland ten behoeve van het delen van kennis en ervaringen met andere regio's in Nederland en Europa.

Beleidsdoel Verkeersveiligheid

Het verbeteren van de verkeersveiligheid in de provincie Groningen met als doel in 2050 nul verkeersslachtoffers

Indicatoren							
	Realisatie			Streefwaarden			
	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Verplichte indicatoren (BBV)							
N.v.t.							
Eigen indicatoren							
Minder verkeersslachtoffers t.o.v. 2019 (voorkomen van ongevallen met letsel) ¹⁾ (2019: 658 slachtoffers waarvan 19 dodelijk, ook op niet-provinciale wegen)							
Percentage wegen zoveel mogelijk ingericht volgens richtlijnen Duurzaam Veilig ¹⁾							
Deelname verkeerseducatie-activiteiten programma Gedragsbeïnvloeding/ Verkeerswijzer Groningen ²⁾						80.000 personen	
Vermindering verkeersovertredingen ¹⁾							

NB. Bovenstaande indicatoren worden vijfjaarlijks gemeten en gerapporteerd.

¹⁾ Voor deze indicatoren geldt dat het effect van de maatregelen op langere termijn verwacht wordt. Er kunnen daarom voor de komende jaren geen streefwaarden aangegeven worden. Wel wordt verantwoord wat de voortgang is.

²⁾ Verantwoording over de sub-indicatoren Verkeerseducatie is onder prestaties opgenomen.

Prestaties

Bestaande prioriteiten

- Faciliteren en cofinancieren gemeenten bij realiseren maatregelen voor openbare onbeveiligde spoorwegovergangen (NABO's). Dit programma loopt tot en met 2023.

Regulier

- Concretisering maatregelen verkeersveiligheid en starten met de uitvoering daarvan.
- Uitvoeren van een aantal verkeersmaatregelen in combinatie met groot onderhoud. (De locaties worden bepaald in combinatie met de planning voor projecten groot onderhoud.)
- Implementatie RISM-II (Road Infrastructure Safety Management) in de organisatie, aan de hand van een nog op te stellen actieplan.
- Opstellen van een handavingsplan verkeersveiligheid samen met de politie.
- Om met name de gemeenten in staat te stellen om te investeren in de verkeersveiligheid wordt, net als voorgaande jaren, een subsidieregeling opgesteld voor verkeersveiligheidsprojecten.
- Ondersteunen van een vervolgonderzoek ongevallen fietsers in landelijk verband.
- Het Rijk heeft een subsidie beschikbaar gesteld voor verkeersveiligheid N-wegen. Hiervoor realiseren we in combinatie met groot onderhoud een aantal projecten.
- Afhandelen van klachten en meldingen die wij ontvangen ten aanzien van verkeersveiligheid.

Voor maatregelen die erop gericht zijn de verkeersveiligheid van het fietsverkeer te bevorderen verwijzen wij naar de prestaties zoals die zijn opgenomen onder het beleidsdoel Actieve mobiliteit.

Verkeer- en Vervoerberaad (VVB) Groningen 2023

- In VVB-verband opstellen en vaststellen van de regionale uitwerking van het Nationaal Strategisch Plan Verkeersveiligheid 2030: het Regionaal uitvoeringsplan verkeersveiligheid 2023-2024 VVB Groningen.

- Uitvoeren van activiteiten die zijn ondergebracht in het Werkplan 2023, zoals:
 - Verzorgen van verkeerseducatieactiviteiten op basisscholen en scholen van voortgezet onderwijs vanuit ons programma [Verkeerswijzer](#). Te denken valt hierbij aan lessen over de dode hoek bij vrachtwagens, over omgaan met landbouwverkeer en smartphonegebruik. Bij de scholen van voortgezet onderwijs (12 tot en met 17 jaar) gaat het (onder andere) om lessen over veilig uitgaan en drank/drugs in het verkeer en (groeps)gedrag in het verkeer:
 - o 58% van de basisscholen doet mee aan minimaal 4 activiteiten;
 - o 25% van het voortgezet onderwijs doet mee aan minimaal 2 activiteiten.
 - Keurmerk waarmee een school aantoon structureel aandacht te hebben voor verkeersveiligheid in en om de school:
 - o 10% van de scholen (die meedoet aan ons programma) heeft het keurmerk.
 - Samen met scholen en ouders werken aan een verkeersveilige schoolomgeving:
 - o 3,5% van de basisscholen (die meedoet aan ons programma) heeft het traject doorlopen.
 - Activiteiten gericht op specifieke thema's zoals middelengebruik, afleiding, snelheid en fietsverlichting en specifieke doelgroepen tijdens interventies op straat/festivals:

Resultaat 2023

 - o Doel is om in elke gemeente minimaal tien interventies verdeeld over de verschillende thema's te laten plaatsvinden. Hierbij bereiken we provinciebreed minimaal twintigduizend mensen per jaar.
 - Uitvoeren van het fietsverkeersveiligheidsprogramma Doortrappen voor Senioren:
 - o 10.000 65-plussers doen mee.
 - Traject- of locatiegerichte projecten met behulp van een 3E-aanpak:
 - o 2 wegen en 2 schoolfietsroutes
 - Werkgeversaanpak verkeersveiligheid:
 - o Met 2 werkgevers hebben we een aanpak opgesteld.

Totaal lasten en baten

Deelprogramma	Rekening 2021	Begroting 2022 na wijziging	Begroting 2023	Meerjarenraming		
				2024	2025	2026
LASTEN						
Infrastructuur	84.147	94.563	82.681	73.012	36.578	39.070
Openbaar vervoer	101.255	94.924	144.903	148.170	112.734	87.518
Totaal lasten	185.402	189.487	227.584	221.182	149.312	126.588
BATEN						
Infrastructuur	40.112	31.571	27.001	21.120	5.043	5.111
Openbaar vervoer	24.600	14.259	52.250	44.936	21.519	3.362
Totaal baten	64.712	45.830	79.251	66.056	26.562	8.473
Saldo	120.690	143.657	148.333	155.126	122.750	118.115
RESERVEMUTATIES						
Toevoegingen	22.254	6.069	6.575	631	1.494	1.503
Onttrekkingen	39.534	39.881	35.328	44.223	12.616	4.212
Saldo reservemutaties	-17.280	-33.812	-28.753	-43.592	-11.122	-2.709
Saldo na reservemutaties	103.410	109.845	119.580	111.534	111.628	115.406

Bedragen x € 1.000

Specificatie verschillen Begroting 2023 versus actuele Begroting 2022

Deelprogramma	Begroting 2022 na wijziging	Begroting 2023	Saldo
Saldo vóór reservemutaties	143.657	148.333	-4.676
<u>Verschillen per productgroep</u>			
(Re)constructie wegen en fietspaden			-687
Onderhoud en beheer wegen en fietspaden			-334
Verkeersmanagement			-51
Verkeersveiligheid			237
Diensten voor derden Wegen			-153
(Re)constructie waterwegen			617
Onderhoud en beheer vaarwegen			414
Kunstwerken vaarwegen			-90
Diensten Hoofdvaarwegen			2
Diensten voor derden Vaarwegen			43
Mobiliteitsbeleid			7.314
Collectief personenvervoer			-11.988

Bedragen x € 1.000

Het Programma Mobiliteit is verwerkt in deze begroting voor wat betreft de doelen, ambities, indicatoren en prestaties (de inhoudelijke kant). De middelen van het programma mobiliteit zijn nog niet vertaald naar de indeling van het programma. Nadat het Programma Mobiliteit en het Uitvoeringsprogramma Mobiliteit zijn vastgesteld wordt er voor 2023 een bestedingsplan opgesteld. Bij de Voorjaarsmonitor 2023 kan deze verwerkt worden en is het uitvoeringsprogramma volledig in de begroting verwerkt (zowel inhoudelijk als financieel).

4. Economie

5. Economie

Inleiding

Economie en arbeidsmarkt

Het provinciaal economisch stimuleringsbeleid heeft als doel het realiseren van een versterkte duurzame groei van economie en werkgelegenheid. Het streven is een optimaal vestigingsklimaat in onze provincie voor biobased en circulaire industriebedrijven, waarbij er voldoende gekwalificeerd personeel beschikbaar is. Naast de harde fysieke elementen van het vestigingsklimaat als bedrijventerreinen, havens en infrastructuur zijn ook componenten als cultuur, woonmilieu, leefbaarheid, arbeidspotentieel en natuur van belang.

Het concept van een geïntegreerd industriecluster Eemsdelta waar grondstoffen en energie worden uitgewisseld wordt verder versterkt. Samen met onder andere partners uit de financiële sector werken we aan het verbeteren van de toegang tot kapitaal in onze provincie.

Verduurzaming Industrie

Hierbij zetten wij in op het versterken en stimuleren van bedrijven via innovatie en vergroening. We willen dit bereiken door een samenhangende inzet op de grondstoffentransitie (waterstof, biobased, circulair, CO₂-hergebruik), energie-innovatie (bijvoorbeeld: waterstof project HEAVENN, elektrificatie, systeemintegratie (integratie van productieketens) en digitalisering. We willen een innovatie-ecosysteem creëren met een cultuur van intensieve samenwerking tussen regionale onderwijs- en kennisinstellingen en de industrie op het gebied van groene of circulaire grondstoffen, 'intermediate chemicals' en polymeren en materialen. Wij versnellen de transitie naar een circulaire economie. Hiervoor wordt er intensief samengewerkt met provincies Fryslân en Drenthe.

Digitalisering

Hierbij zetten wij in op het verder digitaliseren van het brede mkb en onze industrie. Hierdoor wordt innovatie aangejaagd, de concurrentiepositie versterkt en blijft zoveel mogelijk werkgelegenheid behouden. Met verschillende partners (ministerie van EZK, NOM, kennisinstellingen) creëren wij nieuwe samenwerkingsverbanden.

Arbeidsmarkt

Wij zetten in op het verder optimaliseren van de arbeidsmarkt. Continue scholing is zowel belangrijk voor werknemers en werkzoekenden. De aansluiting van onderwijs en arbeidsmarkt is nodig om meer mensen een kans te geven. Wij hebben oog voor mensen met afstand tot de arbeidsmarkt. Hierbij werken wij samen met onze partners (gemeenten, UWV, bedrijfsleven, kennisinstellingen)

Vrijtijdseconomie

Op 3 februari 2021 is de strategische [Visie Vrijtijdseconomie provincie Groningen 2021-2030](#) door uw Staten vastgesteld. Centraal in de visie staan drie ambities:

- Sterkere koppeling van toeristisch-recreatief aanbod aan het Gronings DNA (onze eigenheid);
- Groei van de werkgelegenheid in de vrijetijdseconomie;
- Versterken ondernemerschap en vergroten van de sector.

Op 29 juni 2021 hebben wij het bijbehorende uitvoeringsprogramma voor de jaren 2021-2023 vastgesteld waarin wij aangeven hoe en met wie wij de doelen willen bereiken. In de uitvoeringsfase van dit programma zoeken wij koppelkansen met verschillende andere beleidsvelden.

(Inter)nationale lobby en samenwerking

De provincie Groningen wil opgaven realiseren die ertoe doen, in een wereld waarin we te maken hebben met de transitie van de landbouw, de energietransitie en de digitale transitie. Dit zijn transities die wereldwijd aan de orde zijn, maar die we ook dagelijks tegenkomen in onze eigen omgeving. We zijn ons ervan bewust dat we verder moeten kijken dan onze provinciegrenzen, als we deze opgaven succesvol willen omarmen. In het kader van internationalisering wordt op verschillende manieren bijgedragen aan het bereiken van de provinciale doelstellingen per thema (mobiliteit, energietransitie, economie en arbeidsmarkt, landbouw en klimaatadaptatie). Internationalisering is daarmee een middel dat bij kan dragen aan het bereiken van onze provinciale doelstellingen.

Door een lobby, waarbij de juiste inhoud en het benutten van het juiste netwerk op elkaar zijn afgestemd, wordt de kans op een succesvolle beïnvloeding van Europese regelgeving, en het verkrijgen van Europese middelen vergroot. Daarnaast dragen we ook bij aan het boeken van concrete resultaten. Zo voeren we Europese lobby op het thema mobiliteit met als doel de Wunderline, N33 en de Lelylijn op het onderliggend c.q. kernnetwerk van de TEN-T corridor te krijgen. Via onze internationale netwerken leveren we een bijdrage aan de werkgelegenheid. Door duurzame bedrijven zich in onze provincie te laten vestigen, brengen we grensoverschrijdende bereikbaarheid een stap dichterbij, zetten we onze contacten in om een internationaal kennisnetwerk te bouwen op het gebied van klimaatadaptatie, voeren we de lobby om een 'digital hub' te realiseren in onze regio en hebben we een actieve rol bij de implementatie en uitvoering van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB).

De komende jaren wordt verder gebouwd aan een sterke noordelijke grensregio. Een sterke noordelijke grensregio creëert immers meer impact bij het aanpakken van bovengenoemde Europese en mondiale transitie. Daarnaast is de kans groter dat met het creëren van een noordelijke grensregio, een evenwichtig gebruikte Noordzee(regio), en daarmee de realisatie van onze ambities met betrekking tot wind op zee en waterstof, dichterbij komen.

Doelenboom

Maatschappelijk doel

Een aantrekkelijke en leefbare provincie met voldoende werk en dynamiek

Programma doel

Stimuleren van (groene) werkgelegenheid en terugdringen van de hoge werkloosheid
Een sterke toeristisch-recreatieve sector die bijdraagt aan werkgelegenheid en het voorzieningsniveau in Stad en Ommeland

Deelprogramma

Economie en werkgelegenheid Vrijtijdseconomie (Inter)nationale lobby en samenwerking

Middelen

€ 94,1 miljoen € 7,3 miljoen € 1,5 miljoen

Beleidsdoelen

Versterken en stimuleren van bedrijven via innovatie en vergroening	Verbeteren van de balans arbeidsmarkt en bevorderen van participatie	Vergroten van de aantrekkelijkheid voor bedrijven, instellingen, werknemers	Betere benutting van de toeristisch-recreatieve potentie door het aantrekken van meer bezoekers, waardoor de toeristische bestedingen en de werkgelegenheid toenemen	Versterken van het internationaal economisch profiel en internationale kennisuitwisseling
---	--	---	--	---

Indicatoren

Aantal (niet specifiek groene) banen wo/hbo/mbo per jaar 2023: 150 Bedrag aan uitgelokte investeringen per jaar 2023: € 51 miljoen Aantal ondersteunde bedrijven aan regelingen per jaar 2023: 82	% bruto-arbeidsparticipatie in de provincie Groningen 2023: 68,8% t.o.v. totale beroepsbevolking 70,8% Groei werkgelegenheid 2023: -0,1% (NL: 0,5%) Regionale component in de werkloosheid 2023: 1,0%	Groei BRP, incl. aardgas 2023: -2,0% (landelijk: 1,4%) Groei BRP, excl. aardgas 2023: 1,4% Aantal startende bedrijven per jaar 2023: 5.000	Groei aantal toeristische overnachtingen: %GR>%NL Groei aantal banen in toeristisch-recreatieve sector: %GR>%NL Groei aantal bedragen in vrijetijdssector: %GR>%NL	Aantal ondersteunende bedrijven aan Groninger ondernemersregeling (export): 2023: 25 Aantal deelnemende mkb-bedrijven aan innovatieve grensoverschrijdende trajecten: 2022: n.t.b. Omvang Europese en nationale subsidies 2022: € 60 miljoen
---	---	--	--	--

Relaties met andere (deel)programma's

2. Milieu 4. Bereikbaarheid 5.2 Recreatie en toerisme 6.1 Cultuur 8.1 Bedrijfsvoering	2. Milieu 4. Bereikbaarheid 5.2 Recreatie en toerisme 6.1 Cultuur	2. Milieu 4. Bereikbaarheid 5.2 Recreatie en toerisme 6.1 Cultuur	1.1 Ruimtelijke ontwikkeling 4. Bereikbaarheid 6.1 Cultuur 6.2 Erfgoed en archeologie 6.4 Leefbaarheid	Alle programma's
---	--	--	--	------------------

Beleidskaders

Vigerend beleidskader	Volgend afweegmoment
Kadernota Economie en Arbeidsmarkt, Groningen@Work 2020-2023	2023
Uitvoeringsprogramma Groningen@Work 2020-2023	2023
Strategische Visie Vrijetijdseconomie provincie Groningen 2021-2030	2030
Uitvoeringsprogramma Vrijetijdseconomie 2021-2023	2023
Beleidsprogramma Internationalisering provincie Groningen 2020-2023	2023

5.1. Economie en werkgelegenheid

Beleidsdoel Innovatie bedrijven

Versterken en stimuleren van bedrijven via innovatie en vergroening

Indicatoren	Realisatie		Streefwaarden				
	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Verplichte indicatoren (BBV)							
N.v.t.							
Eigen indicatoren							
Aantal (niet specifiek groene) banen, wo/hbo/mbo (RIG/lenD)	121	287	200	150 ¹⁾	n.t.b.	n.t.b.	n.t.b.
Bedrag aan uitgelokte investeringen (RIG/lenD/SITI)	€ 431 mln.	€ 167 mln.	€ 68 mln.	€ 51 mln. ²⁾	n.t.b.	n.t.b.	n.t.b.
Aantal ondersteunde bedrijven aan regelingen (RIG/lenD/SITI, Demonstraties Chemport Europe)	110	78	110	82	n.t.b.	n.t.b.	n.t.b.

In deze tabel zijn de indicatoren en streefwaarden opgenomen zoals aangegeven in [Uitvoeringsprogramma Groningen@Work 2020-2023](#). Het uitvoeringsprogramma is op 20 november 2020 vastgesteld en op 17 februari 2021 door Provinciale Staten behandeld. Het Uitvoeringsprogramma Groningen@Work loopt tot en met 2023. Kolommen streefwaarden 2024 tot en met 2026 zijn daarom ingevuld met n.t.b. (nog te bepalen).

Met ingang van 2023 is Groninger Ondernemersregeling (GO) niet meer van toepassing. De Subsidie Investeren in Toekomstbestendige Industrie (SITI) en de Subsidieregeling Demonstraties in Chemport Europe zijn toegevoegd met ingang van 2023.

Voor I&D MKB is (nog) geen budget beschikbaar voor 2023. We weten pas in najaar 2022 of we doorgaan met I&D MKB en eventueel dan ook pas met welk budget. Voorlopig staan de streefwaardes dus nog op nul voor lenD MKB in 2023.

1) Vanwege de internationale omstandigheden als de energiecrisis, oorlog in Oekraïne en lockdowns in China stellen een aantal bedrijven hun regionale investeringen uit. De streefwaarden zijn daarom voor 2023 met 25% naar beneden bijgesteld.

2) Beëindiging van de RIG zorgt ook voor een lager investeringsvolume in 2023 ten opzichte van de jaren ervoor.

Prestaties

Bestaande prioriteiten

Toekomstbestendige bedrijven met de nadruk op de sectoren Chemie (incl. waterstof) en Digitalisering en zorg dragen voor een goede aansluiting onderwijs/arbeidsmarkt:

- Programma Economie en Arbeidsmarkt Groningen@Work 2020-2023

Resultaat 2023

- Uitvoeren laatste jaar Uitvoeringsprogramma Groningen@Work, onderdeel Verduurzaming industrie. Ambities zijn behaald.
- Circulaire Economie (CE)
Binnen de provincie Groningen heerst de ambitie om de transitie naar een circulaire economie te faciliteren en daardoor te versnellen. Om voldoende massa te bereiken wordt intensief samengewerkt met provincies Fryslân en Drenthe. Gezamenlijk hebben we de ambitie om dé circulaire regio van Europa te worden. Met deze reputatie hopen we nieuwe circulaire en innovatieve bedrijven aan te trekken en innovatie te stimuleren bij reeds gevestigde bedrijven.

Resultaat 2023

- Continuering uitvoering icoonprojecten in de sleutelsectoren, Bouw, Circulair Inkopen en Aanbesteden en Kunststoffen. Landbouw was ook aangewezen als onderwerp voor een icoonproject. Dit blijkt echter lastig te zijn om uit te voeren, gezien de vele trajecten die reeds op dit vlak lopen. Daarom ligt de focus op de andere trajecten.

Afhankelijkheden:

Voor het behalen van de resultaten zijn wij afhankelijk van diverse factoren. Het provinciale beleid is slechts één van de factoren. Er zijn ook factoren waar wij geen of weinig invloed op hebben. U kunt hierbij denken aan derde partijen die de projecten aandragen en uitvoeren. Daarnaast hangt

de samenwerking met Fryslân en Drenthe af van de voorkeuren en samenwerkingsbereidheid die binnen deze provincies gelden.

- Verduurzaming en vergroening (proces)industrie

Het verduurzamen van de industrie loopt langs vijf actielijnen: branding en acquisitie, een optimaal Investeringsklimaat, het versterken van het innovatie-ecosysteem, systeemintegratie en internationale samenwerking. De actielijnen versterken van het innovatie-ecosysteem en systeem integratie dragen bij aan het beleidsdoel Innovatie bedrijven.

Resultaat 2023

- Vestiging van één of twee nieuwe groene chemie of circulaire industriebedrijven.
- Ondersteuning bieden aan de uitvoering van het strategisch plan Chemport Europe 2020-2024, gericht op vier nieuwe programmalijnen namelijk circulaire kunststoffen, biomassa als grondstof, H₂ als grondstof, CO₂ als grondstof. Hieronder valt ook de acquisitie van nieuwe duurzame industriebedrijven, business development bij bestaande bedrijven, versterken van het innovatie ecosysteem en verbeteren van de aansluiting met de arbeidsmarkt.
- Regeling Just Transition Fund is opengesteld en eerste aanvragen zijn toegekend. De regeling voorziet in de hiervoor benodigde randvoorwaardelijke infrastructuur, zoals de infrastructuur voor het transport van energie, waterstof, grondstoffen en industriewater
- Verkenning haalbaarheid regionale waterstofhub, waar vragers en aanbieders onderling waterstof uitwisselen.
- De Groninger industrie is gepositioneerd in het nationale platform Groene Chemie Nieuwe Economie
- Groeifonds aanvraag voor hergebruik CO₂ als grondstof is ingediend en wachten is op de definitieve beoordeling.
- Chemport Europe is geografisch uitgebreid met deelname van de provincie Friesland en inhoudelijk met vier programma's Circulaire Kunststoffen, Biomassa als grondstof, H₂ als grondstof en CO₂ als grondstof.
- Regeling Just Transition Fund is opengesteld en eerste aanvragen zijn toegekend. Deze regeling biedt ondersteuning aan nieuwe vestigingen en of verduurzamingprojecten van de bestaande industrie
- Subsidieregeling Investeren in Toekomstbestendige Industrie(SITI): de middelen zijn geheel toegekend aan investeringsprojecten van bedrijven.
- Het Chemport Innovation Centre is gerealiseerd. In dit gebouw op het chemiepark Delfzijl zijn bedrijven gevestigd die demonstratieprojecten uitvoeren. Deze bedrijven zijn ondersteund met de subsidieregeling Demonstraties in Chemport Europe.
- Een nieuw project is ontwikkeld gericht op ondersteuning van de industrie bij digitalisering en vergroening.
- Investeringsplan voor proceswater Delfzijl is gerealiseerd.
- De gebiedsontwikkeling van het industrieterrein Oosterhorn is afgerond. Daarin is een voorstel geïntegreerd met betrekking tot het vormgeven van de utiliteiten die gevraagd worden door de verduurzaming van bedrijven, zoals bijvoorbeeld een waterstofnetwerk of syngasnetwerk.
- Continuering uitvoering van de Suikeragenda en uitvoeringsprogramma. De verkenning naar de activiteiten rondom de Suikeragenda is gereed. Nu wordt gestart met het vervolg, in samenwerking met Chemport.
- Nieuwe samenwerkingsafspraken met Chemport.
- 3 R&D-projecten gefinancierd.
- Verbetering toegang tot subsidiestromen voor bedrijven die minder bekend zijn met deze processen.
- Een eiwitcoalitie in Groningen/Noord-Nederland opgezet vanuit de agro-industrie en de provincie. De focus ligt op de verwaarding van eiwitten voor de voedings- en voederindustrie. Dit is een belangrijke aanjager voor een meer natuurinclusieve en circulaire vorm van landbouw. Hier ligt ook een belangrijk raakvlak met het landbouwbeleid in onze provincie.

Afhankelijkheden:

Voor het behalen van de resultaten zijn wij afhankelijk van diverse factoren. Het provinciale beleid is slechts één van die factoren. Er zijn ook factoren waar wij geen of weinig invloed op hebben. U kunt hierbij denken aan invloeden van buitenaf zoals de economische gevolgen van de ~~eerste~~ energiecrisis voor de industrie, oorlog in Oekraïne, internationale handelsconflicten en afhankelijkheden van noordelijke bedrijfsvestigingen ten opzichte van hoofdkantoren die elders gevestigd zijn.

Prioriteiten Perspectiefnota 2023

- Just Transition Fund (JTF)/inzet extra fte's
Dit programma heeft een omvang van € 330 miljoen en opent in december 2022. Het overgrote deel van de subsidiegelden zal landen in onze provincie. Van dit subsidiebedrag (€ 317 miljoen na aftrek technische bijstand) zal voor 1 januari 2025 ca. € 240 miljoen gecommiteerd moeten zijn. De bemensing van het programma- en projectenwerk wordt integraal uitgevoerd met inbreng vanuit verschillende teams. Door de stapeling van gelijk opengaande programma's, het nieuwe karakter van JTF met een ingewikkelde uitvoeringsstructuur, de enorme committeringsbedragen is de bestaande formatie voor in ieder geval 2022 (vanaf 1 september), 2023 en 2024 onvoldoende. Voor activiteiten op het gebied van programmamanagement, programmering, projectverwerving en toezicht is aanvullend voor deze periode 4 fte noodzakelijk. In de loop van 2024 kan dan bekeken worden of afbouw dan wel stoppen van de extra inzet mogelijk is. In totaliteit is voor de betreffende periode afgerond € 0,6 miljoen aan extra middelen bij de Perspectiefnota 2023 beschikbaar gesteld.

Resultaat 2023

- Inzetten van extra capaciteit op het gebied van programmamanagement, programmering, projectverwerving en toezicht.

Regulier

- Uitvoeren projecten op het gebied van inzet van suiker en eiwitten en waterstof.

Beleidsdoel Arbeidsmarkt

Verbeteren van de balans arbeidsmarkt en bevorderen van participatie

Indicatoren	Realisatie		Streefwaarden				
	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Verplichte indicatoren (BBV)							
% bruto arbeidsparticipatie (werkgelegenheid) t.o.v. de totale beroepsbevolking in de leeftijd van 15-75 jaar (conform CBS-definitie) ¹⁾	68,1%	71,8%	68,8%	68,8%	n.t.b.	n.t.b.	n.t.b.
Landelijke waarde	71,1%	73,5%	70,8%	70,8%	n,t,b,	n.t.b.	n.t.b.
Eigen indicatoren							
Jaarlijkse groei werkgelegenheid Groningen (GR) t.o.v. Nederland (NL) ²⁾	GR: -0,5% NL: -0,5%	GR: n.n.b. NL: n.n.b.	GR: -0,1% NL: 0,5%	GR: -0,1% NL: 0,5%	n.t.b.	n.t.b.	n.t.b.
Regionale component in de werkloosheid (verschil nationale en Groninger werkloosheid) ²⁾	0,7%	0,7%	1,0%	1,0%	n.t.b.	n.t.b.	n.t.b.

¹⁾ Bron: LISA/CBS, zie [waarstaatjeprovincie.nl](http://www.waarstaatjeprovincie.nl).

²⁾ Bron realisatie: CBS. Bron prognoses: NOA 2020 (2022-2024: gemiddeld jaarlijkse ontwikkeling). Het jaar 2020 zijn voorlopige cijfers, voorlopige cijfers 2021 worden bekend gemaakt in oktober 2022.

NB. In deze tabel zijn de indicatoren en streefwaarden opgenomen zoals aangegeven in [Uitvoeringsprogramma Groningen@Work 2020-2023](#). Het uitvoeringsprogramma is op 20 november 2020 vastgesteld en op 17 februari 2021 door Provinciale Staten behandeld. Het Uitvoeringsprogramma Groningen@Work loopt t/m 2023. Kolommen streefwaarden 2024 en 2025 zijn daarom ingevuld met n.t.b. (nog te bepalen).

Prestaties

Bestaande prioriteiten

Toekomstbestendige bedrijven met de nadruk op de sectoren Chemie (incl. waterstof) en Digitalisering en zorg dragen voor een goede aansluiting onderwijs/arbeidsmarkt

- Programma Economie en Arbeidsmarkt 2020-2023, onderdeel Arbeidsmarkt
Met ons arbeidsmarktbeleid zetten we in op de volgende drie actielijnen:
 - Scholing, leven lang ontwikkelen
 - Uitvoering van (scholings)activiteiten in het kader van een leven lang ontwikkelen en oplossen van krapte op de arbeidsmarkt;
 - Stimuleren van de leercultuur bij bedrijven in de regio;
 - Het versterken van de (individuele) leercultuur van werkenden en werkzoekenden in de regio.
 - Aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt
 - Versterken van de structuur van de werkgelegenheid en het verbeteren van de aansluiting tussen vraag en aanbod.
 - Vergroten kansen voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt
 - Extra inzet op scholing bij diverse sectoren;
 - Perspectief voor Oost-Groningen via de regiodeal Oost-Groningen;
 - Uitbreiden van het initiatief Kansrijke Leerweg en aansluiting van initiatieven bij het 1000-banenplan.

Resultaat 2023

- Uitvoeren laatste jaar Uitvoeringsprogramma Groningen@Work, onderdeel Wendbare arbeidsmarkt.

In 2023 zullen wij activiteiten verrichten op het gebied van:

- Scholing, leven lang ontwikkelen
- Aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt
- Vergroten kansen voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt
- Passende werkgelegenheid in de provincie;
- Betere aansluiting vraag en aanbod op de arbeidsmarkt

- Een wendbare arbeidsmarkt en een goed gekwalificeerde beroepsbevolking die in staat is in te spelen op veranderende behoeften.

Afhankelijkheden:

Voor het behalen van de resultaten zijn wij afhankelijk van diverse factoren. Het provinciale beleid is slechts één van die factoren. We werken bij de uitvoering van de actielijnen samen met andere partijen, waaronder Werk in Zicht, het samenwerkingsverband van gemeenten, UWV en SW-bedrijven. De provinciale rol verschilt per activiteit (onder andere faciliterend, verbindend, initiërend).

Regulier

N.v.t.

Beleidsdoel Vestigingsklimaat

Vergroten van de aantrekkelijkheid voor bedrijven, instellingen en werknemers.

Indicatoren	Realisatie		Streefwaarden				
	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Verplichte indicatoren (BBV)							
Groei bruto regionaal product (BRP), inclusief aardgas ¹⁾	-6,8% ₂₎	5,1% ₃₎	-2,0%	-2,0%	n.t.b.	n.t.b.	n.t.b.
Landelijke waarde	-3,8% ₂₎	5,2% ₃₎	1,4%	1,4%	n.t.b.	n.t.b.	n.t.b.
Eigen indicatoren							
Aantal startende bedrijven ⁴⁾	6.463	6.773	5.000	5.000	n.t.b.	n.t.b.	n.t.b.
Groei bruto regionaal product (BRP), exclusief aardgas	n.v.t. ₅₎	n.v.t. ₅₎	1,4%	1,4%	n.t.b.	n.t.b.	n.t.b.

1) Bron: CBS, zie [waarstaatjeprovincie.nl](http://www.waarstaatjeprovincie.nl).

2) Definitieve cijfers 2020 verschijnen in het najaar van 2022.

3) Dit zijn voorlopige kwartaalcijfers 2021 (vierde kwartaal 2021). Voorlopige jaarcijfers 2021 komen beschikbaar in het najaar van 2022.

4) Cijfers KvK Bedrijvendynamiek.

5) Realisatiegegevens zijn niet meer beschikbaar. Vanwege geheimhouding van aardgasopbrengsten is het niet (meer) mogelijk een onderscheid te maken tussen export inclusief en exclusief de handel in aardgas.

In deze tabel zijn de indicatoren en streefwaarden opgenomen zoals aangegeven in [Uitvoeringsprogramma Groningen@Work 2020-2023](#). Het uitvoeringsprogramma is op 20 november 2020 vastgesteld en op 17 februari 2021 door Provinciale Staten behandeld.

Prestaties

Bestaande prioriteiten

Toekomstbestendige bedrijven met de nadruk op verduurzaming en vergroening van de (proces)industrie, digitalisering van het mkb en zorg dragen voor een goede aansluiting onderwijs/arbeidsmarkt.

- Programma Economie en Arbeidsmarkt Groningen@Work 2020-2023

Resultaat 2023

- Uitvoeringsprogramma Groningen@Work 2020-2023 is uitgevoerd, ambities zijn behaald.

Resultaten/afhankelijkheid

Voor het behalen van de resultaten zijn wij afhankelijk van diverse factoren. Het provinciale beleid is slechts één van die factoren. Er zijn ook factoren waar wij geen of weinig invloed op hebben. U kunt hierbij denken aan invloeden van buitenaf zoals de economische gevolgen van de energiecrisis voor de industrie, oorlog in Oekraïne, internationale handelsconflicten en afhankelijkheden van noordelijke bedrijfsvestigingen ten opzichte van hoofdkantoren die elders gevestigd zijn.

- Digitalisering:

Resultaat 2023

- Digitaliseringsparagraaf Groningen@Work is in uitvoering.
- Digitale bereikbaarheid in Stad en Ommeland.
- Positionering provincie Groningen als innovatieve en aantrekkelijke regio voor digitale start-ups;
- Uitvoering Subsidieregeling Snel Internet Groningen;
- Digitalisering biedt kansen en waar mogelijk oplossingen voor maatschappelijke uitdagingen.
- Uitvoeringsagenda digitaliseringsstrategie is in de praktijk gebracht.

- **Acquisitie:**
Resultaat 2023
 - Organiseren en afleggen van diverse acquisitiebezoeken, met als resultaat minimaal vijf concrete leads voor buitenlandse ondernemingen die zich hier willen vestigen. Met name geconcentreerd rondom de thema's vergroening en digitalisering
 - Extra aandacht voor nieuwe batterijtechnologieën, waaronder de solid state batterijfabrieken. Voor deze nieuwe batterijtechnologie zijn een aantal wereldwijde spelers op zoek naar geschikte vestigingslocaties in de EU.
 - Blijvend op zoek naar aanknopingspunten voor vestiging van automotieve industrie
 - Ontwikkelen van een programma 2023. Naar verwachting zijn hierin opgenomen inkomende bezoeken van Zweden, Noorwegen, Finland, Denemarken, VS, Taiwan en Zuid-Korea. Dit alles in nauwe samenwerking met NOM en NFIA (Netherlands Foreign Investment Agency).

Meer inzetten op regelingen en fondsen, het Rijk en Europa:

- **Regelingen en fondsen, het Rijk en Europa**
Resultaat 2023 (Coalitieakkoord)
 - Optimaal gebruik van Europese en rijksfondsen. Maximale inzet van revolverende fondsen, in plaats van subsidies.

Resultaten/afhankelijkheid
Voor het behalen van de resultaten zijn wij afhankelijk van diverse factoren. Het provinciale beleid is slechts één van die factoren. Er zijn ook factoren waar wij geen of weinig invloed op hebben. U kunt hierbij denken aan derde partijen die de projecten aandragen en uitvoeren en aan invloeden van buitenaf zoals de economische gevolgen van de coronacrisis voor de industrie.

Afhankelijkheden:
Voor het behalen van de resultaten zijn wij afhankelijk van diverse factoren. Het provinciale beleid is slechts één van de factoren. Er zijn ook factoren waar wij geen of weinig invloed op hebben. U kunt hierbij denken aan derde partijen die de projecten aandragen en uitvoeren. Daarnaast hangt de samenwerking met Fryslân en Drenthe af van de voorkeuren en samenwerkingsbereidheid die binnen deze provincies gelden.
- **Professionalisering acquisitie en lobby**
Voor de professionalisering van de (inter)nationale lobby en de acquisitie is een bedrag van € 1,25 miljoen beschikbaar gesteld. Deze middelen hebben we nodig om nationaal en internationaal een effectievere lobby te kunnen voeren en duurzame relaties op te bouwen en zo een bijdrage te leveren aan de energietransitie, slimme en groene mobiliteit, verduurzaming van de landbouw, vergroening van de industrie en meer werkgelegenheid te creëren.
Op ons verzoek is een evaluatie van het proces van RHDHV uitgevoerd en zijn aanbevelingen gedaan. Op basis van de evaluatie en aanbevelingen is een voorstel geschreven voor een meer robuuste en toekomstbestendig proces (indachtig de organisatieontwikkeling) met als doel meer leads te kunnen verzilveren die bijdragen aan drie beleidsdoelstellingen:
 - creëren van meer werkgelegenheid
 - bijdragen aan vergroening van de industrie
 - bijdragen aan energietransitie
Voor het onderdeel lobby zie 5.3.1. (Inter)nationale samenwerking.

Prioriteiten Perspectiefnota 2023

- Just Transition Fund (JTF)/inzet extra fte's (Zie ook beleidsdoel Innovatie bedrijven.)
 - Inzetten van extra capaciteit op het gebied van programmamanagement, programmering, projectverwerving en toezicht.

Regulier

- **Digitalisering:**
 - Uitvoering project digitale geletterdheid in samenwerking met de diverse stakeholders, met als ambitie: Groningen is de meest digitaal geletterde stad en regio van Nederland;
 - Uitvoering programma MKB Werkplaats Online Ondernemen;
 - Digitalisering proces- en maakindustrie) in uitvoering middels het programma Smart Industry Hub en uitvoering van de programma's MKB Werkplaats;
 - Cyber Safety: uitvoering van het REP-project Cybersecurity Noord-Nederland.

Bijdrage verbonden partij Groningen Seaports (GSP) aan beleidsdoel

- Vervullen van de publieke taken in verband met het nautisch beheer, de scheepvaart, de havens en de vaarwegen in het beheergebied;
- Bevorderen van de verdere ontwikkeling en het gebruik van de havens en de daarbij behorende industrieterreinen gelegen in de gemeenten Delfzijl en van de Eemshaven en de daarbij behorende industrieterreinen gelegen in de gemeente Eemshaven.

Bijdrage verbonden partij N.V. NOM aan beleidsdoel

- De NOM gaat met ingang van 2022 de internationale branding van Noord-Nederland onder de vlag van het merk TopDutch verder vormgeven en voortzetten, zie K30246, onder meer door het voeren van campagnes, gericht op buitenlandse bedrijven en adviesbureaus die voor buitenlandse bedrijven onderzoek doen naar nieuwe Europese vestigingslocaties.
- Innoveren - Door 'Innoveren' wordt de economische structuur van het Noordelijke landsdeel (Drenthe, Fryslân en Groningen) voor de lange termijn versterkt door bij te dragen aan clusters van kansrijke bedrijvigheid waarmee het Noordelijk landsdeel zich kan profileren;
- Investor Ready maken - Finc helpt ondernemingen om hun plannen 'investor ready' te maken en goed voorbereid aan tafel te komen bij financiers, waaronder fondsen en private investeerders. Hiervoor zet Finc haar uitgebreide financieringsnetwerk in. Daarnaast helpt Finc start-ups ook bij het goed in kaart brengen van hun potentiële markt door middel van 'market readiness' programma's
- Acquireren - bevorderen van investeringen door onder andere het acquireren van (buitenlandse) bedrijven;
- Investeren - verstrekken van risicodragend kapitaal (leningen, aandelenkapitaal) voor het bedrijfsleven ten behoeve van vestiging, groei en vernieuwing van ondernemingen.

Bijdrage verbonden partij Investeringsfonds Groningen (IFG) aan beleidsdoel

- Als revolverend fonds deelnemen in andere fondsen voor het bedrijfsleven ten behoeve van vestiging, groei en vernieuwing van ondernemingen in het midden- en kleinbedrijf in Groningen; de opbrengsten van de investeringen worden weer ingezet voor nieuwe aanvragen.
- Als Acquisitiefonds Groningen (onderdeel van IFG) rechtstreeks deelnemen in ondernemingen in het midden- en kleinbedrijf in Groningen en rechtstreeks risicodragend kapitaal verstrekken aan nieuw te vestigen kleine en middelgrote ondernemingen in Groningen.
- IFG heeft de opdracht om financieel minimaal 90% revolverend te zijn en aan het eind van de looptijd van het fonds (31 december 2035) tenminste 480 structurele arbeidsplaatsen (fte's) te hebben gecreëerd.

Bijdrage verbonden partij Groningen Airport Eelde (GAE) aan beleidsdoel

- Bevorderen van het regionale acquisitieklimaat, economie en werkgelegenheid en logistieke infrastructuur door verbeterde (intercontinentale) connectiviteit; zowel vanuit Noord-Nederland als naar Noord-Nederland.

Bijdrage verbonden partij GROEIFonds aan beleidsdoel

- Het GROEIFonds is een revolverend investeringsfonds en biedt (achtergestelde) leningen aan of neemt een aandeel in bedrijven die in Noord-Groningen gevestigd zijn, zich daar willen vestigen of plannen hebben met een aantoonbare economische impact in de regio.

5.2. Vrijtijdseconomie

Beleidsdoel Vrijtijdseconomie

Betere benutting van de toeristisch-recreatieve potentie door het aantrekken van meer bezoekers die langer blijven, waardoor de toeristische bestedingen toenemen. Deze inkomsten dragen bij aan werkgelegenheid, nieuwe bedrijven en meer investeringen in het gebied. Ontwikkelingen die goed zijn voor de regio en haar inwoners en bijdragen aan de brede welvaart.

Indicatoren							
	Realisatie		Streefwaarden				
	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Verplichte indicatoren (BBV)							
N.v.t.							
Eigen indicatoren							
Ontwikkeling aantal toeristische overnachtingen ten opzichte van het voorgaande jaar (bron: CBS)	Gron.: -9,8% NL: -31,6%	Gron.: -1,8% NL: +18,4%	% Gr >= % NL	% Gr >= % NL	% Gr >= % NL	% Gr >= % NL	% Gr >= % NL
Ontwikkeling aantal banen in de vrijetijdsector ten opzichte van het voorgaande jaar (bron: LISA)	Gron.: -5,4% NL: -2,2%	Gron.: -6,5% NL: -3,6%	% Gr >= % NL	% Gr >= % NL	% Gr >= % NL	% Gr >= % NL	% Gr >= % NL
Ontwikkeling aantal bedrijven in de vrijetijdsector ten opzichte van het voorgaande jaar (bron: LISA)	Gron.: +4,6% NL: +4,8%	Gron.: +1,7% NL: +2,2%	% Gr >= % NL	% Gr >= % NL	% Gr >= % NL	% Gr >= % NL	% Gr >= % NL
Ontwikkeling waarderingcijfer dat bezoekers aan Groningen aan Groningen als toeristische bestemming geven ten opzichte van de periode daarvoor (bron: Sweco, toeristisch imago-onderzoek Groningen)		7,8			Waarderingcijfer >= 2021		

Prestaties

Bestaande prioriteiten

- Uitvoeren van het uitvoeringsprogramma [Vrijtijdseconomie 2021-2023](#), als onderdeel van de [Visie Vrijtijdseconomie 2021-2030](#).
Resultaat 2023
 - De vrijetijdsmakelaar faciliteert toeristisch-recreatieve ondernemers bij de ontwikkeling van hun aanbod en versterkt hiermee het ondernemerschap in de sector.
 - We zetten in op een betere digitale toegankelijkheid en vindbaarheid, van ons toeristisch-recreatief routeaanbod voor toeristen en recreanten.
 - We subsidiëren Routebureau Groningen om te fungeren als informatiepunt voor de vaarrecreant.
 - Via de tenderregeling Evenementen en Arrangementen subsidiëren wij kleinschalige evenementen die bij het Gronings DNA passen.
 - Via de tenderregeling Grote Terugkerende Evenementen subsidiëren wij grote beeldbepalende evenementen met landelijke uitstraling.
 - We participeren in het project Generation Hospitality om te werken aan aantrekkelijkere opleidingen voor toerisme en horeca en om meer studenten die kiezen en behouden blijven voor de sector.
 - We publiceren een Vrijtijdsmonitor op de Staat van Groningen met trends en ontwikkelingen van de vrijetijdsector in de provincie.
 - We geven uitvoering aan het Convenant Regionale Digitale Ontsluiting om te zorgen voor eenduidige marketinguitstraling voor de hele provincie via het merkbeeld Merk Groningen.
- Opstellen en vaststellen van uitvoeringsprogramma Vrijtijdseconomie 2024-2027.

Nieuwe prioriteiten Perspectiefnota 2023

- Zuidlaardermeer: vervanging en verplaatsing fietspontje.

Regulier

- n.v.t.

5.3. (Inter)nationale lobby en samenwerking

Beleidsdoel (Inter)nationale lobby en samenwerking

Versterken van het internationaal-economisch profiel en internationale kennisuitwisseling

Indicatoren							
	Realisatie		Streefwaarden				
	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Verplichte indicatoren (BBV)							
N.v.t.							
Eigen indicatoren							
Aantal ondersteunde bedrijven aan Groninger Ondernemersregeling (GO), onderdeel Export ¹⁾	18	20	25	25	0	0	0
Aantal deelnemende mkb-bedrijven aan grensoverschrijdende innovatieve trajecten ²⁾	101	101	20	40	60	n.n.b.	n.n.b.
Omvang Europese en nationale subsidies ⁴⁾	€ 25 mln.	€ 23 mln.	€ 60 ³⁾ mln	€ 60 mln	€ 60 mln	n.t.b.	n.t.b.

¹⁾ De uitvoering van de Groninger Ondernemersregeling loopt tot en met 2023.

²⁾ Dit aantal betreft mkb-deelname in de huidige EU-programmaperiode (2014-2020) voor grensoverschrijdende samenwerking (Interreg A). In 2020 zijn de laatste projecten gestart met deelname van Groningse mkb-bedrijven. Vanaf 2022 zullen nieuwe Interreg A-projecten in de nieuwe EU-programmaperiode (2021-2027) worden opgestart.

³⁾ Met ingang van de nieuwe Interreg A-programmaperiode (2022) dient een nieuwe streefwaarde gehanteerd te worden.

⁴⁾ Vanaf 2022 ca. € 40 miljoen JTF per jaar.

Prestaties

Bestaande prioriteiten

- Internationalisering
 - Het aangaan en waar nodig versterken van de internationale samenwerking, interne organisatie, externe oriëntatie en netwerken om de doelstellingen uit het beleidsprogramma Internationalisering 2020-2023 te realiseren
 - Resultaat 2023*
 - Externe netwerken uitgebouwd en ingezet in de Noordzeeregio ten behoeve van de inhoudelijke provinciale ambities waarbij samengewerkt is met de andere noordelijke provincies en/of de gemeente Groningen en waarbij uitvoering is gegeven aan de opbrengsten van de twee innovatiemissies naar de Scandinavische landen;
 - Uitbouwen van samenwerking op alle niveaus en resultaten op het gebied van energie en mobiliteit met Noordwest-Duitsland waarbij samengewerkt is met de andere noordelijke provincies en/of de gemeente Groningen, onder andere door de realisatie van een innovatiemissie naar Noordwest-Duitsland en profilering richting EU;
 - We geven uitvoering aan de intentieverklaring Waterstof ten behoeve van de op te zetten crossborder Hydrogen Valley die tussen Noord-Nederland en Nedersaksen in 2022 is ondertekend;
 - Actieve relaties met het EU-netwerk in Brussel onderhouden vanuit de organisatie en bestuur en een versterkt bewustzijn over de meerwaarde via de organisatie van een werkbezoek aan Brussel
 - Beleidsprogramma Internationalisering 2023-2027 opgesteld.

- Public Affairs (PA):
Het actief onderhouden en aangaan van externe relaties in het kader van de dynamische lobby-agenda als ook het Beleidsprogramma Internationalisering en het bezoeken en organiseren van relevante (digitale) netwerkevents.
Resultaat 2023
 - Actief onderhouden en aangaan van (inter)nationale en externe contacten en PA-uitingen in het kader van het collegeakkoord.

Regulier

- Focus aanbrengen qua internationale inzet op de belangrijkste thema's, interne organisatie voor dit moment daarop georganiseerd;
- Uitvoeren effectieve lobby en samenspel Den Haag - Brussel - Duitsland;
- Uitvoeren Noordost-Nederland en Duitsland} met als doel de sociaaleconomische ontwikkeling te versterken in de noordelijke grensregio;
- Stimuleren van Europese (samenwerkings)projecten passend bij de prioritaire thema's;
- Uitvoeren van programma's gericht op internationalisering (van het mkb) via GOP (gemeenschappelijke operationele programma's) en Interreg A.

Totaal lasten en baten

Deelprogramma	Rekening 2021	Begroting 2022 na wijziging	Begroting 2023	Meerjarenraming		
				2024	2025	2026
LASTEN						
Economie en werkgelegenheid	29.539	44.645	41.236	22.874	16.846	13.189
Recreatie en toerisme	2.086	2.926	2.392	1.778	1.549	1.564
Grensoverschrijdende samenwerking	524	698	540	310	310	310
Totaal lasten	32.149	48.269	44.168	24.962	18.705	15.063
BATEN						
Economie en werkgelegenheid	16.385	20.966	26.104	8.571	5.346	1.453
Recreatie en toerisme	10	659	208	196	72	72
Grensoverschrijdende samenwerking	1	201	0	0	0	0
Totaal baten	16.396	21.826	26.312	8.767	5.418	1.525
Saldo	15.753	26.443	17.856	16.195	13.287	13.538
RESERVEMUTATIES						
Toevoegingen	5.581	500	500	750	750	0
Onttrekkingen	5.406	3.592	2.087	271	66	0
Saldo reservemutaties	175	-3.092	-1.587	479	684	0
Saldo na reservemutaties	15.928	23.351	16.269	16.674	13.971	13.538

Bedragen x € 1.000

Specificatie verschillen Begroting 2023 versus actuele Begroting 2022

Deelprogramma	Begroting 2022 na wijziging	Begroting 2023	Saldo
Saldo vóór reservemutaties	26.443	17.856	8.587
Verschillen per productgroep			
Fysieke bedrijfsomgeving			5
Regioprogramma's			78
Provinciale bedrijven			4.674
Marktsectoren			3.864
Circulaire economie			46
Promotie en acquisitie			58
Arbeidsmarktbeleid			-178
Vrijtijdseconomie			84
(Inter)nationale lobby en samenwerking			-44

Bedragen x € 1.000

6. Cultuur en maatschappij

6. Cultuur en maatschappij

Inleiding

Cultuur

Tijdens de corona pandemie zijn we kunst en cultuur geweldig gaan missen. Kunst, ontspanning, ideeën, voorstellingen, erfgoed, manieren van denken, doen, taal, beschouwing, beschaving, verwondering. Met onze cultuur, met wie we zijn en hoe we ons kunnen ontwikkelen. We zijn onze weg weer aan het vinden en zijn enorm blij dat we weer kunnen genieten van kunst en. Juist tijdens corona is duidelijk geworden welke belangrijke rol kunst en cultuur in ons leven heeft, is zichtbaar hoe hard de sector en alle werkenden daarin zijn getroffen.

Tegelijkertijd zien we de voortdurende wendbaarheid, kracht en inventiviteit van het culturele veld. We zijn in 2023 volop in uitvoering van ons Uitvoeringsprogramma cultuur 2021-2024. De in het uitvoeringsprogramma opgenomen instrumenten en regelingen komen ten goede van de gehele regionale basisinfrastructuur. Zichtbaar is dat we werken aan een duurzame versterking van het erfgoedveld. Er is een sterkere verbinding gelegd tussen cultuur en toerisme. We werken aan het duurzaam versterken van de kwaliteit van het cultuuronderwijs en het vergroten van de kansengelijkheid, zodat alle kinderen en jongeren in contact komen met kunst en cultuur.

De samenwerking met Groninger gemeenten, al eerder ingezet, betaalt zich in 2023 uit. Met bovenstaande voorbeelden geven wij invulling aan onze doelstellingen rondom vernieuwing, samenleven met cultuur, overal cultuur, gekoppeld aan onze specifieke Groninger kwaliteiten rondom erfgoed, collecties, taal en landschap.

De coronacrisis laat echter zijn sporen na, en de gevolgen hiervan zijn nog niet volledig uitgekristalliseerd. Er hebben zich grote verschuivingen in de arbeidsmarkt voorgedaan, er zijn grote veranderingen in het culturele aanbod opgetreden, en ook de vraagkant (het publiek) is sterk in beweging. Er is nog geen goed zicht of deze veranderingen van tijdelijke dan wel structurele aard zijn.

In 2023 gaan we met alle relevante partijen invulling geven aan de opgave wat we met elkaar te doen hebben om de tweede helft van onze beleidsperiode 2021-2028 een nog meer succesvol en waardevol provinciaal cultuurbeleid te kunnen uitvoeren. Welke accentverschuivingen en bijstellingen zijn er nodig? Wij starten daarmee in 2023 op een goed moment de voorbereidingen voor ons uitvoeringsprogramma voor de periode 2025-2028.

Erfgoed, Ruimtelijke kwaliteit en Landschap (ERL)

Groningen is mooi, Groningen is prachtig! De statige borgen op ooit woeste gronden, kapitale boerderijen in het weidse Groninger land, en authentieke wierdendorpen, die de rust van vroeger uitstralen, zijn het maatschappelijk kapitaal waar Groningen om bekend staat. Het kapitaal waar we trots op zijn. Samen met de nieuwe ontwikkelingen in het Groninger landschap, de moderne architectuur, de 'Groninger ontwerpcultuur', zijn het de ijkpunten die ervoor zorgen dat we ons thuis voelen. Groningen heeft goud in handen. Maar dit goud staat onder druk, door de gevolgen van de gaswinning en door de demografische ontwikkelingen. Het is onze publieke taak om te zorgen voor ons goud, om waar mogelijk de rijkdom te vergroten en om die rijkdom verder uit te bouwen. Dat kunnen en willen wij niet alleen, maar dat doen wij samen met onze gemeenten, onze maatschappelijke partners en met de Rijksoverheid. Wij werken samen aan de opgave ERL (looptijd 10 jaar) en, specifiek voor het aardbevingsgebied, via een meerjarig en geactualiseerd erfgoedprogramma (tot en met 2023), zodat ook in de toekomst er niets boven Groningen gaat!

In 2023 starten we met de uitvoering van de tweede helft van het ERL-programma op basis van de in 2022 uitgevoerde Tussenevaluatie ERL. In deze evaluatie hebben we gekeken naar de onderdelen we nog extra inzet op in gaan zetten. Ook hebben we met onze mede overheden en stakeholders gekeken naar wat binnen ERL succesvol was. Wat moeten we vooral mee doorgaan en met wat niet? Hoe kunnen de successen gaandeweg een plek kunnen geven in ons reguliere beleid. Het Erfgoedprogramma voor het aardbevingsgebied gaat met 2023 het laatste uitvoeringsjaar in. Samen met de andere samenwerkingspartners komen we met een plan voor de het vervolg van het Erfgoedprogramma.

Eind 2022 ronden we de pilot Gebiedsbiografie Groningen af. Het doel van de pilot Gebiedsbiografie is om uit te zoeken wat er nodig is om de kernkarakteristieken van Groningen beter mee te nemen in ruimtelijke plannen en daarmee de omgevingskwaliteit en identiteit van Groningen beter te borgen. De Kwaliteitsgids Groningen is één van de instrumenten om dat te realiseren. Ook dit instrument willen we in 2023 verbeteren. We verwachten dat de pilot Gebiedsbiografie ons daar bij zal helpen.

Onderdeel van ERL is het toekomstbestendig maken van de ERL-onderwerpen. Daarbij hoort het leren van anderen en het vergroten van het netwerk. Ook internationaal. Daarom zijn we in 2019 gestart als partner in het Interreg-project MOMAr (Models of Management for Singular Rural Heritage.) In 2022 is de eerste fase van MOMAr afgerond met het opleveren van een zogenoemd 'action plan'. We richten onze lessen uit het MOMAr-project op de totstandkoming van een Erfgoedlab. Dat zullen we in 2023 verder vorm en inhoud geven.

Verder werken we in 2023 door aan de instrumenten uit het lopende erfgoedprogramma, het ERL-programma (onder andere subsidieregelingen, Erfgoedmonitor en Kwaliteitsgids Groningen) en het netwerk Ruimtemakers (uitvoering stimuleringsprogramma agrarisch landschappelijk bouwen en het Steunpunt Ruimtelijke kwaliteit).

Maatschappij en Versterking Leefbaarheid

Werken aan leefbaarheid binnen de provincie Groningen kenmerkt zich al jaren door een integrale aanpak; van buiten naar binnen. We werken intensief samen met gemeenten, maatschappelijk organisaties, kennisinstellingen, bedrijven en inwoners om maatschappelijke uitdagingen in onze provincie het hoofd te bieden. Onze rol is daarbij verbindend, ondersteunend en aanjagend. Samen werken we aan oplossingen voor complexe maatschappelijke opgaven. Met als doel het stimuleren en verbeteren van de leefbaarheid voor alle inwoners van Groningen. Het Uitvoeringsprogramma Leefbaarheid heeft een looptijd tot en met december 2023. De focus van het Leefbaarheidsprogramma ligt op inkomen, arbeid en gezondheid en is in nauwe afstemming met alle gemeenten en maatschappelijke partners vertaald naar drie programmalijnen.

Binnen de programmalijn Provinciebrede aanpak verwerken wij via de subsidieregeling Zorg en voorzieningen in 2023 de laatste aanvragen waarmee we een betere aansluiting tussen de zorgvraag van Groningers en het zorgaanbod realiseren. Het in 2022 succesvol opgezette gezondheidsnetwerk Preventie Overleg Groningen (POG) koerst het komende jaar op 'meer gezonde jaren' voor de Groningers.

Dit wordt concreet gemaakt in de ondersteuning van zorginnovaties zoals het kavelmodel en gezondheidshuizen. Via de sociale agenda ondersteunen we in 2023 de gemeenten met interventieplannen met betrekking tot diversiteit, laaggeletterdheid, armoede en schuldhulpverlening.

Binnen de tweede programmalijn Krimpagenda richten we ons op economische vitaliteit, clustering en kwaliteitsverbetering van voorzieningen en het verbeteren van de kwaliteit van de woningvoorraad. Ter versterking van economische vitaliteit in de zogenaamde krimpgebieden ondersteunen wij de laatste twee van drie regionale initiatieven 'vakmanscholen' (gilde-leren, ambacht-leren).

In 2022 hebben wij de Provinciale Uitvoeringsagenda Wonen 2022-2026 'Samen werken aan wonen' vastgesteld en aan uw Staten ter informatie voorgelegd.

Deze uitvoeringsagenda kent twee hoofdlijnen: Versnellen van de woningbouw met aandacht voor kwaliteit en diversiteit en Verbeteren en verduurzamen van de bestaande woningvoorraad. Dit is vertaald in achttien actiepunten waaraan in 2023 intensief wordt verder gewerkt. Concreet worden onder meer een bruikbare aanpak voor het versnellen van woningbouw voor Groningse gemeenten opgesteld en worden de laatste tenders verwerkt van het Transitiefonds particulier woningvoorraad.

Tenslotte ronden we binnen de derde programmalijn Regionale arrangementen de laatste twee van zes arrangementen af.

Dit alles met als bovenliggend doel de Brede Welvaart in onze provincie verbeteren om zo een aantrekkelijke en leefbare provincie te zijn. Brede welvaart gaat immers over meer dan alleen ons inkomen, economie of groei. Het gaat over alles dat het leven de moeite waard maakt. Dus over leefbaarheid en veiligheid, kwaliteit van de leefomgeving, gezondheid, sociale samenhang en voorzieningenniveau, onderwijs en arbeidsmarkt, klimaat en energie, natuur en landbouw, bereikbaarheid en woningmarkt, nu en later. We ondersteunen gemeenten bij het formuleren van hun ambities hierin. In 2023 bundelen wij de kracht van de regio in een landelijk netwerk. We leren van

elkaar, borgen meerjarige regionale brede welvaart monitoring en vormen een gezamenlijke spreekbuis naar landelijke instellingen (conform toezegging aan uw Staten d.d. 29 juni 2022).

Wonen en Regio Groningen-Assen

Momenteel wordt er in Nederland ingezet op versnelling van de woningbouw vanwege de huidige woningnood. Daarom worden er met het Rijk prestatieafspraken gemaakt over deze opgave. Deze afspraken worden vertaald in regionale woondeals in zowel de regio Groningen-Assen, regio Oost-Groningen en de rest van de provincie. Een groot deel van de provinciale woningbouwopgave landt in de Regio Groningen-Assen (RGA). In dit samenwerkingsverband hebben wij de verstedelijkingsstrategie RGA opgesteld waarin onder andere de thema's wonen, mobiliteit, werken en groen zijn geïntegreerd. Op basis van deze verstedelijkingsstrategie maken wij (financiële) afspraken met het Rijk om de ontwikkeling van woningbouwlocaties te versnellen.

Doelenboom

Maatschappelijk doel

Een aantrekkelijke en leefbare provincie. Inwoners voelen zich uitgenodigd volwaardig mee te doen aan de maatschappij en hebben grip op hun eigen leefomgeving. Het doel is om de brede welvaart in onze provincie te verbeteren. Er is een breed en kwalitatief hoogstaand cultureel aanbod.

Programmaoel

Een aantrekkelijke en leefbare provincie met voldoende dynamiek
 Inwoners voelen zich uitgenodigd volwaardig mee te doen aan de maatschappij en hebben grip op hun eigen leefomgeving
 Er is een breed en kwalitatief hoogstaand cultureel aanbod

Deelprogramma

Cultuur	Erfgoed en archeologie	Maatschappij	Versterking leefbaarheid
---------	------------------------	--------------	--------------------------

Middelen

€ 22,3 miljoen	€ 44,6 miljoen	€ 19,8 miljoen	€ 41,5 miljoen
----------------	----------------	----------------	----------------

Beleidsdoelen

Vergroten van de culturele aantrekkingskracht van de provincie met een breed en kwalitatief hoogstaand cultureel aanbod	Versterken van de culturele identiteit van de inwoners van de provincie	Maatschappelijke voorzieningen (zorg, educatie, bibliotheek, sport) bereikbaar en waar mogelijk op maat beschikbaar voor alle inwoners, waaronder asielzoekers, waar nodig met steun van de provincie	Inzetten voor een vitale provincie waarin mensen grip hebben op hun directe woon-, werk- en leefomgeving en zelf kunnen kiezen wat zij belangrijk vinden
---	---	---	--

Indicatoren

<p>Percentage toegekende structurele subsidie Subsidieregeling Kadernota Cultuur 2023: 100%</p> <p>Aantal projecten en percentage beschikbare subsidie uitgekeerd i.h.k.v. subsidieregelingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> Amateurkunst, Cultuurparticipatie en Erfgoed Vernieuwing Klassieke muziek Vernieuwing vaste erfgoedpresentatie 2023: 100%	<p>% rijksmonumenten waarvan casco in slechte en matige staat verkeert</p> 2023: > peiljaar 2018	<p>Alle gemeenten halen halfj. taakst. huisvest. vergunningh.</p> <p>Gehonoreerde aanvragen St. Prov. Groninger Studiefonds 2023: 400</p> <p>Sport en bewegen in 2023:</p> <ul style="list-style-type: none"> Mensen met beperking: 5% meer dan 2020 Buitensportver. met afname energieverbr. 10%: 300 Jongeren via Sportief Gezonde school: 600 Groningers via side-event: 5.000 Verenigingen met versterk. vanuit topsport etc.: 25% 	<p>Drie Groningse regio's scoren op Brede Welvaartsindicator:</p> <ul style="list-style-type: none"> Ervaren gezondheid: > 75,9 Inkomen/arbeid: zie beleidsdoel Arbeidsmarkt <p>20% Transitiefonds particuliere woningvoorraad met niet-publieke middelen gevuld</p> <p>Leegstand woningen: 2,5%</p> <p>Subsidie verleend aan minimaal 20 voorzieningen en zorginnovaties 2023: 9</p> <p>Door burgers ervaren leefbaarheid in 2023: 7,9</p>
--	--	--	---

Relaties met andere (deel)programma's

5.1 Economie en werkgelegenheid 5.2 Recreatie en toerisme 6.4 Leefbaarheid	2. Milieu en energie 3. Platteland en natuur 4.2 Openbaar vervoer 5. Economie 6.1 Cultuur 6.4 Leefbaarheid	3.1 Natuur en landschap 4. Bereikbaarheid 5.1 Economie en werkgelegenheid 5.2 Recreatie en toerisme 6.1 Cultuur 6.3 Maatschappij 6.4 Leefbaarheid	1.1 Ruimtelijke ontwikkeling 2.1 Milieu 3. Platteland en natuur 4. Bereikbaarheid 5. Economie 6.1 Cultuur 6.2 Erfgoed en archeologie 6.3 Maatschappij
--	---	---	--

Beleidskaders

Vigerend beleidskader	Volgend afweegmoment
Strategisch Beleidskader Cultuur 2021-2028	2028
Uitvoeringsprogramma Cultuur 2021-2028	2028
Programma ERL 2017-2026	2026
Kader sport- en bewegbeleid 2021-2023	2023
Kadernota Leefbaarheidsprogramma 2020 - 2023	2023
Uitvoeringsprogramma Sport- en Bewegbeleid 2021-2023	2023
Uitvoeringsprogramma Leefbaarheid 2020-2023	2023
Provinciale uitvoeringsagenda wonen (2022-2026)	2026

6.1. Cultuur

Beleidsdoel Cultuur

We streven naar cultuur voor iedereen, we stimuleren een bruisend en vernieuwend aanbod in Stad en Ommeland en we zetten in op ontwikkeling, behoud en versterking van de kwaliteit van het erfgoed, het landschap en de leefomgeving.

Indicatoren							
	Realisatie		Streefwaarden				
	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Verplichte indicatoren (BBV)							
N.v.t.							
Eigen indicatoren							
Percentage toegekende structurele subsidie volgens Subsidieregeling Kadernota Cultuur verleend.	n.v.t.	100%	100%	100%	100%		
Subsidieregeling Amateurkunst, Cultuurparticipatie en Erfgoed : <ul style="list-style-type: none"> aantal projecten gesubsidieerd percentage van beschikbare subsidie uitgekeerd 	n.v.t.	54%	100%	100%	100%		
Subsidieregeling Vernieuwing Klassieke Muziek : <ul style="list-style-type: none"> aantal projecten gesubsidieerd percentage van beschikbare subsidie uitgekeerd 	n.v.t.	n.v.t.	100%	100%	100%		
Subsidieregeling Vernieuwing vaste presentatie erfgoed : <ul style="list-style-type: none"> aantal projecten gesubsidieerd percentage van beschikbare subsidie uitgekeerd 	n.v.t.	n.v.t.	100%	100%	100%		

Het [Uitvoeringsprogramma Cultuur 2021-2024](#) hebben wij in oktober 2020 vastgesteld. Op basis van het programma zijn concept-indicatoren in de Begroting 2022 opgenomen.

We zijn in het najaar van 2021 begonnen met meten of doelen behaald zijn door te rapporteren over de effectiviteit van onze subsidiestromen (indicatoren), aangezien ons cultuurbeleid voor een groot deel rust op het verstrekken van subsidie. Structurele subsidie gaat naar 235 culturele instellingen in alle sectoren. Voorafgaand aan verlening worden voorwaarden gesteld ten aanzien van doel en kwaliteit. Daarom wordt verwezen naar onderliggende subsidieregelingen. Door het verstrekken van subsidie volgens de voorwaarden van de regelingen, voeren we ons cultuurbeleid volgens doelstelling uit. Het aantal verstrekte subsidies geeft daarbij zicht op de reikwijdte (aantal organisaties die succesvol aanspraak maken op budget en bijdragen aan het inhoudelijke doel van de subsidieregeling) van ons subsidiebeleid. Naast deze kwantitatieve indicatoren (in percentages) wordt bij prestaties en prioriteiten kwalitatief gerapporteerd door het verstrekken van inhoudelijke informatie.

Prestaties

Bestaande prioriteiten

- Cultuur
 - Resultaat 2023*
 - Uitvoeren Uitvoeringsprogramma Cultuur 2021-2024.

Regulier

N.v.t.

6.2. Erfgoed en archeologie

Beleidsdoel Cultureel erfgoed

Versterken van de culturele identiteit van de inwoners van de provincie

Indicatoren							
	Realisatie		Streefwaarden				
	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Verplichte indicatoren (BBV)							
% rijksmonumenten (excl. functie woonhuis) weergegeven naar de staat van het casco, categorie 'matig' en 'slecht' ¹⁾	matig: 13,2%; (652.098 m ³) slecht: 4,5% (201.705 m ³)	matig: 12,0% (620.100 m ³) slecht: 4,4% (199.805 m ³)	> peiljaar 2018	> peiljaar 2018			
Landelijke waarde	matig: 12,3% slecht: 3,6%	matig: 11,9% slecht: 3,5%					
Eigen indicatoren							
Aantal thema's en verhalen (stichting De Verhalen van Groningen: DVvG) ²⁾	n.n.b.	n.v.t.					
Aantal digitale bezoekers (DVvG) ²⁾	n.n.b.	n.v.t.					
Aantal gedigitaliseerde items binnen de Collectie Groningen ²⁾	656	n.v.t.					
Aantal gerealiseerde restauraties (waarvan aantal in combinatie met herbestemming)	37 (10)	57 (13)	> peiljaar 2018	18 (5) 36 (9) ³⁾			

¹⁾ Bron: Erfgoedmonitor. Daarin wordt de staat van onderhoud zichtbaar vanaf de buitenkant van het pand beoordeeld.

²⁾ De Verhalen van Groningen worden niet meer gesubsidieerd voor hun reguliere taken. Het jaar 2021 was een afbouwjaar.

³⁾ Voor 2023 zijn er twee waarden opgenomen voor de indicator 'aantal gerealiseerde restauraties'. dit aangezien d.d. augustus 2022 nog geen zekerheid is over de hoogte van de beschikbare middelen voor restauratieprojecten. Omdat er in ieder geval voldoende middelen zijn voor één subsidieronde is in een groter lettertype de indicator opgenomen behorende bij het uitvoeren van één subsidieronde in 2023.

Het [Uitvoeringsprogramma Cultuur 2021-2024](#) hebben wij in oktober 2020 vastgesteld. Op basis van dit programma zijn de eigen indicatoren behorende bij De Verhalen van Groningen en Collectie Groningen in bovenstaande tabel niet meer van toepassing.

Prestaties

Prioriteiten

- N.v.t.

Regulier

- Erfgoed, ruimtelijke kwaliteit en landschap: Identiteit van de provincie Groningen bewaren, herstellen en verder ontwikkelen en toevoegen van erfgoed van onze tijd. Ervoor zorgen dat de samenhang en positie van het erfgoed, de ruimtelijke kwaliteit en het landschap in Groningen uiteindelijk minder kwetsbaar wordt.

Resultaat 2023

Uitvoeren opgave ERL:

- Vertaling tussenevaluatie ERL naar tweede helft ERL-programma;
- Erfgoedprogramma (onder andere via NPG);
- Thematisch deel NPG uitvoering onderdeel ERL;
- Uitvoeren aanbevelingen pilot Gebiedsbiografie;

- Verbeteren en uitbouwen Kwaliteitsgids;
- Opstellen stimuleringsprogramma Agrarisch Landschappelijk Bouwen;
- Verlenging pilot Steunpunt Ruimtelijke kwaliteit;
- Fondsen/subsidieregelingen (gebouwd) erfgoed;
- Erfgoedmonitor;
- Internationale samenwerking via MOMar (Interreg-project 'Models of Management for Singular Rural Heritage');
- Netwerk Ruimtemakers;
- Uitvoeren wettelijke en autonome taken op het gebied van (gebouwd) erfgoed en archeologie vanuit de Cultuurnota 2020-2023;
- Verbetering staat van onderhoud, duurzaamheid en gebruik van gebouwd erfgoed en landschap;
- Een sterkere positie van het erfgoed, de ruimtelijke kwaliteit en het landschap binnen de grote ruimtelijke ontwikkelingen in Groningen.

Afhankelijkheden

Voor het behalen van de resultaten zijn wij afhankelijk van diverse factoren. Het provinciale beleid is slechts één van die factoren. Er zijn ook factoren waar wij geen of weinig invloed op hebben. U kunt hierbij denken aan de gevolgen van corona en de uitvoering van beleid door andere overheden (bijvoorbeeld snelheid aanwijzen karakteristieke panden door gemeenten ten behoeve van de Erfgoedmonitor) en ook het wel of niet beschikbaar komen van de rijksbijdrage in 2023 en verder voor de restauratieregelingen GRRG/RORG.

6.3. Maatschappij

Beleidsdoel Voorzieningen

Maatschappelijke voorzieningen (zorg, educatie, bibliotheek, archieven, sport) bereikbaar en waar mogelijk op maat beschikbaar voor alle inwoners, waaronder asielzoekers, waar nodig met steun van de provincie

Indicatoren							
	Realisatie		Streefwaarden				
	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Verplichte indicatoren (BBV)							
N.v.t.							
Eigen indicatoren							
Alle gemeenten halen hun halfjaarlijkse taakstelling huisvesting vergunninghouders	eerste halfjaar: 0 (12) tweede halfjaar: 2 (12)	eerste halfjaar: 1 (10) tweede halfjaar: 4 (10)	eerste halfjaar : alle (10) tweede halfjaar	eerste halfjaar: alle (10) tweede halfjaar: alle (10)			
Aantal gehonoreerde aanvragen Stichting Provinciaal Groninger Studiefonds (per schooljaar):	400	420	400	400			
Sport en bewegen ¹⁾							
Aantal mensen met een beperking dat aan het bewegen is ²⁾ (2020:n.n.b)				5% meer dan in 2020			
Aantal buitensportverenigingen waarbij energieverbruik met 10% is afgenomen via De Energieke Club en het Fonds Nieuwe Doen				300			
Aantal jongeren dat via het project Sportief Gezonde School op het vmbo en mbo is gestimuleerd om in beweging te komen en een gezonde leefstijl aan te nemen				600			
Aantal Groningers dat via side-event bij sportevenementen wordt gestimuleerd om in beweging te komen				5000			
Percentage verenigingen dat via kennisdeling vanuit de topsport/talenten en/of trainers/coaches het kader heeft versterkt				25%			
Aantal Groningers dat in beweging is gekomen bij maatschappelijke programma's van topsportorganisaties							

¹⁾ Het [Kader sport- en beweegbeleid 2021-2023](#) is op 3 februari 2021 vastgesteld door uw Staten. Wij hebben het [Uitvoeringsprogramma Sport- en Beweegbeleid 2021-2023](#) op 6 april 2021 vastgesteld en ter informatie naar uw Staten gestuurd. Voor de monitoring van ons sportbeleid hebben wij de opdracht in december 2021 verstrekt, de opdracht wordt op dit moment uitgevoerd. Eind 2022 verwachten we daarvan de eerste resultaten.

²⁾ De benchmark is nog niet te geven, naar verwachting kan de nulmeting dit jaar afgerond worden.

Bestaande prioriteiten

- Een gezonde vitale provincie door inzet op provinciaal beweegakkoord en beweeginclusief beleid
Resultaat 2023
 - Uitvoering provinciaal beleid en provinciaal beweegakkoord, waardoor Groningers gezond blijven en gezonder worden door meer te sporten en bewegen; (Zie ook prioriteit resultaten Leefbaarheid, zorg, wonen bij beleidsdoel Leefbaarheid.)
 - Er zijn meerdere projecten uitgevoerd voor de diverse doelgroepen uit het provinciaal beweegakkoord (onder andere ouderen, mensen met een beperking, jeugd 0-21 jaar).
 - Aangezien 2023 het laatste jaar is van het huidige sport- en beweegbeleid, wordt een start gemaakt met het opstellen van nieuw beleid voor 2024 en verder.
- Sociaal beleid
Uitvoering Kadernota Leefbaarheid en Uitvoeringsprogramma Leefbaarheid waaronder sociaal beleid
Resultaat 2023
 - Armoedebestrijding door een integrale aanpak. Daarbij wordt geïnvesteerd in preventie;
 - Onze rol is gemeenteoverstijgend en aanvullend op wat gemeenten en organisaties al doen.
 - De drie Groningse (arbeidsmarkt)regio's scoren hoger op de Brede Welvaartsmonitor op de onderdelen: gezondheid, inkomen en arbeid.

Regulier

- N.v.t.

6.4. Versterking leefbaarheid

Beleidsdoel Leefomgeving

Inzetten voor een vitale provincie waarin mensen grip hebben op hun directe woon-, werk- en leefomgeving en zelf kunnen kiezen wat zij belangrijk vinden.

Indicatoren							
	Realisatie		Streefwaarden				
	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Verplichte indicatoren (BBV)							
N.v.t.							
Eigen indicatoren							
Drie Groningse regio's scoren hoger op Brede Welvaartsmonitor op de onderdelen:							
• Ervaren gezondheid ¹⁾	n.n.b.	n.n.b.	> 75,9	> 75,9			
• Inkomen/arbeid: ²⁾							
- werkgelegenheidsgroei	n.n.b.	n.n.b.					
- regionale component werkloosheid	0,7%	0,7%	1,0%	1,0%	-0,1%	1,0%	
- bruto arbeidsparticipatie	68,1%	71,8%	68,8%	68,8%	68,8%		
20% Transitiefonds particulier woningvoorraad met niet publieke middelen gevuld	0%	0%	10%	20%			
Leegstand woningmarkt in de provincie is gedaald naar 2,5% (frictieleegstand) ³⁾	3,3%	2,5%	2,5%	2,5%			
Aan minimaal 20 voorzieningen (incl. zorg) en zorginnovaties is subsidie verleend	4	4	6	9			
Score leefbaarheid gestegen van 7,7 naar 7,8 (gemeten onder burgerpanel van SPG)	7,7	7,7	7,8	7,9			

De indicatoren uit het [Uitvoeringsprogramma Leefbaarheid 2020-2023](#) zijn in bovenstaande tabel opgenomen.

¹⁾ Totdat er een specifiekere uitwerking is werken we met de indicator ervaren gezondheid.

²⁾ In deze tabel zijn de indicatoren en streefwaarden opgenomen zoals aangegeven in [Uitvoeringsprogramma Groningen@Work 2020-2023](#). Zie ook programma Economie, deelprogramma Economie en werkgelegenheid, beleidsdoel Arbeidsmarkt.

³⁾ In 2020 is 2,4% op basis van de cijfers van het Planbureau Groningen gerapporteerd. Vanaf 2021 wordt op basis van voortschrijdend inzicht uitgegaan van de PRIMOS-gegevens (PRognose-, Informatie- en MOnitoring Systeem), aangezien deze ook meer overeenkomen met de cijfers van het CBS, namelijk Dashboard Leegstand CBS. De realisatiecijfers wijken af van de streefwaarden. Hiervoor zijn twee verklaringen te geven:

- In het Groninger aardbevingsgebied moeten veel bestaande woningen vervangen worden door nieuwe in het kader van de versterkingsoperatie. Dit leidt tot tijdelijk extra hoge leegstand in de betreffende gemeenten.
- Veel woningen die volgens de gemeentelijke administraties leegstaan blijken in de praktijk wel degelijk bewoond worden, zoals gebleken is uit een door KAW uitgevoerd veldonderzoek in de regio Noord-Groningen van enige tijd geleden.

Prestaties

Bestaande prioriteiten

Vanuit de Kadernota Leefbaarheidsprogramma 2020-2023:

- De Brede Welvaartsmonitor geeft aanleiding om te focussen op: gezondheid, inkomen en arbeid.
- Het onderzoek van het Aletta Jacobs School of Public Health ziet een rol voor de provincie op het gebied van gezondheid. De focus op gezondheid vraagt inzet op zorg en voorzieningen. Focus op inkomen betekent inzet op een sociale agenda. En de focus op arbeid vertalen we door in te zetten op de relatie onderwijs/arbeidsmarkt, zowel in de sociale agenda als in de Regiodeal Oost-Groningen.

- De aanbevelingen vanuit de evaluatie krimpbeleid vertalen we in een Krimpagenda 2020-2030.
Resultaat 2023
Zorglandschap & Gezondheid is in kaart gebracht.
 - Voorzieningen worden duurzaam geclusterd.
 - Onze rol is gemeenteverstijgend en aanvullend op wat gemeenten en organisaties al doen.
 - Vanuit het woonbeleid wordt een relatie gelegd met het Krimpdossier.
- Bijdrage Regio Groningen-Assen vanaf 2024:
De herijking van de regio Groningen-Assen moet leiden tot een nieuwe impuls in de samenwerking in deze regio. Daarbij voorzien wij een intensivering van de samenwerking op het gebied van bereikbaarheid en (verduurzaming van) de woonagenda.
 - Economie
 - Functiemenging (werken-wonen) stimuleren en bedrijventerreinen revitaliseren/vergroenen.
 - Wonen
 - Regionale afspraken maken over kwantitatieve én kwalitatieve woningbouw (aantallen, soort, doelgroepen).
 - Mobiliteit
 - De regio optimaal bereikbaar houden door mobiliteit te verknopen, te verslimmen en te verduurzamen.
 - Ruimtelijke kwaliteit
 - De mooiste regio van Nederland maken om te wonen, te werken en te recreëren.

Regulier

N.v.t.

Totaal lasten en baten

Deelprogramma	Rekening 2021	Begroting 2022 na wijziging	Begroting 2023	Meerjarenraming		
				2024	2025	2026
LASTEN						
Cultuur	7.885	12.132	7.730	7.243	3.783	3.502
Erfgoed en archeologie	17.515	22.656	21.851	7.539	7.587	7.654
Maatschappij	5.606	5.779	5.510	4.685	4.755	4.827
Versterking leefbaarheid	10.796	21.584	18.698	9.884	7.145	5.752
Totaal lasten	41.802	62.151	53.789	29.351	23.270	21.735
BATEN						
Cultuur	1.162	4.222	1.325	1.175	575	225
Erfgoed en archeologie	9.333	11.138	13.236	151	151	151
Maatschappij	0	0	0	0	0	0
Versterking leefbaarheid	3.209	12.962	6.584	4.500	2.171	771
Totaal baten	13.704	28.322	21.145	5.826	2.897	1.147
Saldo	28.098	33.829	32.644	23.525	20.373	20.588
RESERVEMUTATIES						
Toevoegingen	1.821	0	0	0	0	0
Onttrekkingen	6.697	5.440	3.326	0	0	0
Saldo reservemutaties	-4.876	-5.440	-3.326	0	0	0
Saldo na reservemutaties	23.222	28.389	29.318	23.525	20.373	20.588

Bedragen x € 1.000

Specificatie verschillen Begroting 2023 versus actuele Begroting 2022

Deelprogramma	Begroting 2022 na wijziging	Begroting 2023	Saldo
Saldo vóór reservemutaties	33.829	32.644	1.185
<u>Verschillen per productgroep</u>			
Cultuur			1.505
Cultureel erfgoed			-730
Erfgoed, Ruimtelijke kwaliteit en Landschap			3.632
Bibliotheken			-53
Welzijnsbeleid			506
Sportbeleid			73
Asielzoekers			-242
Stichting Provinciaal Groninger Studiefonds			7
Zorg en hulpverlening			-21
Gebiedsgericht werken			194
Sociaal-economische vitalisering			76
Leefbaarheid (groei en krimp)			-3.762

Bedragen x € 1.000

7. Openbaar bestuur

7. Openbaar bestuur

Inleiding

Provinciale Staten

Uw Staten vertegenwoordigen de inwoners van de provincie. U moet daarom kunnen vertrouwen op een toegankelijk en transparant democratisch besluitvormingsproces. Alleen dan kunt u de volksvertegenwoordigende, kaderstellende en controlerende rol goed vervullen. U mag erop vertrouwen dat wij ons hiervoor tot het uiterste inspannen.

Gedeputeerde Staten en Kabinet

Wij bereiden besluiten van uw Staten voor en voeren deze uit. Het dagelijks bestuur van de provincie vraagt om een goede ondersteuning. Samen met de organisatie zetten we ons in om duidelijke beleidsstukken op te stellen die antwoord geven op de vraag 'Wat willen we bereiken?'. Ook het goed begeleiden van uitvoeringsnota's heeft onze prioriteit. Dit alles bewaken wij binnen de daarvoor gestelde kaders. Het Kabinet zorgt voor de optimale ondersteuning van de commissaris van de Koning bij de uitvoering van zijn rijkstaken.

Samenwerking en toezicht

In de snel veranderende samenleving is samenwerking een vereiste. Langs deze weg geven wij ook vorm aan de kwaliteit van het openbaar bestuur. Dat betekent dat we als provincie een betrouwbare en transparante partner in samenwerking met gemeenten, inwoners en externe partners zijn.

Samenwerking betekent ook het bevorderen van participatie en draagvlak bij beleidsvorming en bij kennisontwikkeling van het openbaar bestuur.

Met de Expeditie Participatie zijn we gestart aan een permanent gesprek hierover tussen inwoners, bestuur, volksvertegenwoordiging en ambtenaren.

Communicatie

We zorgen voor een zo hoog mogelijke kwaliteit van onze dienstverlening aan de inwoners. Bij het verbeteren van de dienstverlening gaan we uit van de principes van het interbestuurlijke programma 'Mens Centraal'. Dat betekent dat onze communicatie en dienstverlening meer op maat is, vanuit de leefwereld van mensen. Digitaal waar het kan en met persoonlijk contact.

Zo maken we onze communicatie en dienstverlening zo duidelijk en eenvoudig mogelijk. Concreet betekent dit schrijven in begrijpelijke taal (Direct duidelijk), vindbaar zijn, de mens betrekken bij verbeterstappen, betrouwbare en veilige oplossingen bieden en gegevens en privacy van mensen beschermen.

We ontwikkelen ons tot een communicatieve organisatie die zich bewust is van haar omgeving en haar handelen daarop afstemt.

Communicatie is steeds meer een interactief proces, dat verschillende niveaus van participatie en bestuursstijlen met zich meebrengt. We gaan stappen zetten om effectiever te werken en provincie brede communicatie-inzet te bieden. Daarnaast blijven we ons inzetten om het imago van de provincie Groningen te versterken en meer toeristen en/of bezoekers van buiten naar onze regio trekken. Het evenementenbeleid wordt vanaf heden meegenomen bij programma 5. Economie, 5.2.

Digitale dienstverlening een belangrijke pijler van onze Digitaliseringsstrategie, wordt meegenomen in programma 8, waarbij (nieuwe) wetgeving een leidende rol krijgt.

Doelenboom

Maatschappelijk doel

Een daadkrachtig bestuur in samenspel met inwoners, instellingen andere overheden

Programmadoel

Een daadkrachtig bestuur in samenspel met inwoners, instellingen en andere overheden

Deelprogramma

Provinciale Staten	Overige bestuursorganen	Bestuurlijke samenwerking en toezicht	Communicatie
--------------------	-------------------------	---------------------------------------	--------------

Middelen

€ 13,2 miljoen	€ 10,2 miljoen	€ 19,0 miljoen	€ 8,3 miljoen
----------------	----------------	----------------	---------------

Beleidsdoelen

Een toegankelijk en transparant democratisch besluitvormingsproces van Provinciale Staten	Optimaliseren beleidsvorming door toepassing van de (fases binnen de) beleidscyclus Bevorderen van een optimale uitvoering van de rijkstaken van de commissaris van de Koning ex. artikel 182 Provinciewet en de Ambtsinstructie commissaris van de Koning	Bevorderen van de kwaliteit van het openbaar bestuur (onder andere via samenwerkingsverbanden) en de uitvoering van specifieke wettelijke taken	De provincie Groningen is zichtbaar en is een toegankelijke, gemakkelijk benaderbare en betrouwbare overheid. We zorgen ervoor dat we duidelijk en vindbaar zijn.
---	---	---	---

Indicatoren

Opkomst verkiezingen 2023: > 56% Beleving insprekers en gasten Provinciale Staten 2022: minimaal 8,0	Beleidscyclus ingebed in onze beleidsvorming Per cyclus zijn de kwaliteitseisen onderliggende stukken geborgd	Geen enkele gemeente onder preventief toezicht Alle gemeenten en gemeenschappelijke regelingen tijdig in kennis stellen van het begrotingstoezicht Aantal lokale overheden dat voor het grootste deel aan de Archiefwet voldoet 2023: 80%	Aantal volgers Twitter 2023: 23.000 Bekendheid provinciale informatiepagina 2023: 55% Inwoners actief betrekken bij provinciaal beleid 2023: 57% Waardering website 'goed' 2023: 80%
---	--	--	---

Relaties met andere (deel)programma's

N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	3. Platteland en natuur 5. Economie 6. Cultuur en maatschappij
--------	--------	--------	--

Beleidskaders

Vigerend beleidskader	Volgend afweegmoment
Provinciewet	n.v.t.

7.1. Provinciale Staten

Beleidsdoel PS

Een toegankelijk en transparant democratisch besluitvormingsproces van Provinciale Staten

Indicatoren							
	Realisatie		Streefwaarden				
	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Verplichte indicatoren (BBV)							
Opkomstcijfers verkiezingen (Tweede Kamer,) Provinciale Staten (en gemeenteraden) in % kiezers/stemgerechtigden				> 56%			
Landelijke waarde							
Eigen indicatoren							
Beleving insprekers en gasten Provinciale Staten ¹⁾	7,2 resp. n.v.t.	n.v.t.	≥ 8,0	≥ 8,0			

¹⁾ Het belevingsonderzoek vindt in principe vierjaarlijks plaats. Wegens corona vindt de meting in 2023 plaats, in plaats van in 2022.

Prestaties

Bestaande prioriteiten

- Geschiedschrijving provinciaal bestuur
Resultaat 2023
 - Oplevering van de geschiedschrijving van het provinciaal bestuur en start communicatie- en spin-offactiviteiten. De onderzoekers/auteurs van het projectteam binnen de RUG (opdrachtnemer) werken onder leiding van prof.dr. D.J. Wolfram aan de verschillende hoofdstukken van de geschiedschrijving. De begeleidingscommissie, met daarin een Statenlid en een oud-Statenlid, is betrokken bij de totstandkoming. De Statengriffie is betrokken bij de communicatie- en spin-offactiviteiten.
- Opkomstbevordering Statenverkiezingen:
Resultaat 2023
 - Statenleden zijn zichtbaar en bekend bij inwoners en Statenleden bereiken meer inwoners via digitale en persoonlijke communicatie. Dit alles met als mogelijk gevolg meer betrokkenheid van inwoners bij de provinciale politiek en als mogelijk resultaat een opkomstverhoging bij de Statenverkiezingen in 2023.

Regulier

N.v.t.

7.2. Overige bestuursorganen

Beleidsdoel Gedeputeerde Staten en commissaris van de Koning

Optimaliseren beleidsvorming door toepassing van de (fases binnen de) beleidscyclus
 Bevorderen van een optimale uitvoering van de rijkstaken van de commissaris van de Koning ex artikel 182 Provinciewet en de Ambtsinstructie commissaris van de Koning

Indicatoren							
	Realisatie		Streefwaarden				
	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Verplichte indicatoren (BBV)							
N.v.t.							
Eigen indicatoren							
Beleidscyclus ingebed in onze beleidsvorming				100%			
Per cyclus zijn de kwaliteitseisen onderliggende stukken geborgd				100%			

Prestaties

Prioriteiten

- Alle betrokkenen uitleg geven over de werking en kwaliteitseisen van de beleidscyclus en de onderliggende stukken.
- De fases van de beleidscyclus borgen in onze werkwijze.

Regulier

- Uitvoeren rijkstaken commissaris van de Koning:
 - de (her) benoemingsprocedures van burgemeesters;
 - organiseren van gemeentebezoeken;
 - representatie en belangenbehartiging;
 - regering adviseren op diverse punten;
 - de voorbereiding van de verlening van Koninklijke onderscheidingen, predicaten Koninklijk en Koninklijke erepenningen;
 - adviseren en bemiddelen bij verstoorde bestuurlijke verhoudingen in gemeenten;
 - toezicht op de bestuurlijke samenwerking binnen de Veiligheidsregio en op de samenwerking tussen rijksambtenaren onderling en met overige overheden.

Over de uitvoering van de rijkstaken legt de commissaris periodiek verantwoording af aan de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. Tevens brengt de commissaris over onder andere de uitvoering van de rijkstaken verslag uit in zijn jaarverslag.

7.3. Bestuurlijke samenwerking en toezicht

Beleidsdoel Samenwerking en toezicht

Bevorderen van de kwaliteit van het openbaar bestuur (onder andere via samenwerkingsverbanden) en de uitvoering van specifieke wettelijke taken

Indicatoren							
	Realisatie		Streefwaarden				
	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Verplichte indicatoren (BBV)							
Aantal gemeenten onder preventief toezicht ¹⁾	0	2	0	0	0	0	0
Landelijke waarde	9	13	0	0	0	0	0
Eigen indicatoren							
Gemeenten en gemeenschappelijke regelingen tijdig (voor aanvang van betreffend begrotingsjaar) in kennis stellen van het voor hen van toepassing zijnde begrotingstoezicht voor het komende jaar	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Alle lokale overheden voldoen voor het grootste deel aan de Archiefwet en hebben met name aandacht voor de specifieke eisen die digitaal archiefbeheer stellen	60%	65%	75%	80%	85%		

¹⁾ Bron: ministerie van BZK, zie [waarstaatjeprovincie.nl](http://www.waarstaatjeprovincie.nl).
Preventief begrotingstoezicht wordt ingesteld wanneer, naar het oordeel van GS, de begroting niet structureel en reëel in evenwicht is en het, naar het oordeel van GS, niet aannemelijk is dat dit evenwicht uiterlijk in het laatste jaar van de meerjarenraming tot stand kan worden gebracht.

Prestaties

Bestaande prioriteiten

- Provincie is betrouwbare en transparante partner in samenwerking met gemeenten, inwoners en andere externe partners door onder andere bevordering van participatie en draagvlak bij beleidsvorming en bevordering kennisontwikkeling openbaar bestuur.

Resultaat 2023

- Ontwikkeling gebiedsgericht relatiebeheer; mede door het werken met gebiedsgedeputeerden.
- Draagvlak creëren bij en samenwerking met gemeenten tot stand brengen voor gezamenlijke ambities en bestuursstijl en rol van de provincie bij het werken aan de kwaliteit van het openbaar bestuur (KOB);
- Verdere ontwikkeling afwegingskader (participatieleidraad) en tools, voor (innovatieve) instrumenten voor beleidsvorming, participatie en draagvlak;
- Bevordering kennis medewerkers en intensivering aansluiting bij kennis- en onderwijsinstellingen op terrein van het openbaar bestuur.
- Verder uitvoeren van de Pilot 'Digitale democratie' in samenwerking met BZK en VNG in kader van programma Democratie in Actie. (Het online participatieplatform van de provincie (stemvanprovinciegroningen.nl) en een aantal Groninger gemeenten is in 2020 opgestart.)
- Samen met de Groninger gemeenten vormen van de werkgroep Participatie en verder bouwen verder aan een provinciaal (leer)netwerk van participatie- en democratieprofessionals.
- Uitvoeren van de voorstellen uit de notitie Werken aan Participatie (2022), waaronder het werken met de provinciale participatieleidraad, het inrichten van de Werkplaats Participatie en het vervolgen van de Expeditie Participatie;
- Op basis van de opbrengst van de bestuurlijke gesprekken met alle gemeenten en waterschappen in 2021 verder vormgeven van de gezamenlijke inzet op regionale samenwerking. (De Strategische Toekomst Agenda Groningen en de notitie Werken aan Participatie vormen de basis hiervoor.)

- Doorontwikkeling naar toekomstbestendig, krachtig en modern openbaar bestuur;
- Tools en werkwijzen voor draagvlak en participatie zijn in organisatie verankerd en vastgelegd in participatiebeleid c.q. een participatieleidraad. Deze leidraad wordt in een organisatiebreed proces met inwoners, medeoverheden en met externe stakeholders geïmplementeerd.
- Het online participatieplatform stemvanprovinciegroningen.nl wordt gebruikt voor participatieprocessen.
- Organiseren kennisontwikkeling en aansluiting bij kennis- en onderwijsinstellingen.

Regulier

- Bestuurlijke organisatie en (regionale samenwerking):
 - Faciliteren gemeenten bij regionale samenwerkingsprocessen en monitoren bestuurskracht.
- Interbestuurlijk toezicht (IBT):
 - Actualiseren maatwerktoezichtsplannen voor de gemeenten Groningen, Eemsdelta, Het Hogeland, Midden-Groningen, Oldambt, Pekela, Stadskanaal, Veendam, Westerkwartier en Westerwolde;
 - Toezicht houden op het naleven van de afspraken die staan opgenomen in de maatwerktoezichtsplannen van deze gemeenten;
 - Inrichten maatwerktoezicht voor waterschappen Hunze en Aa's en Noorderzijvest: Wabo en Archief- en informatiebeheer (in samenwerking met de provincie Drenthe);
 - Organiseren van netwerkbijeenkomsten voor de onderwerpen van generiek toezicht.
- Overige onderwerpen:
 - Wet digitale overheid:
 1. samen met gemeenten en waterschappen werken aan digitale toegankelijkheid van overheidsinformatie.
 2. voorbereiden toezichtstaak GS;
 - Voorbereiden thematische (steekproef)onderzoeken;
 - Stilstaan bij het lustrum van het Groninger maatwerktoezicht.
 - Bijdragen aan de landelijke ontwikkeling Agenda Toekomst van het Toezicht.

7.4. Communicatie

Beleidsdoel Communicatie

De provincie Groningen is zichtbaar en is een toegankelijke, gemakkelijk benaderbare en betrouwbare overheid. We zorgen ervoor dat we duidelijk en vindbaar zijn.

Indicatoren							
	Realisatie		Streefwaarden				
	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Verplichte indicatoren (BBV)							
N.v.t.							
Eigen indicatoren							
Aantal volgers Twitter ¹⁾	21.300	21.800	22.000	23.000	23.000	23.500	24.000
Bekendheid provinciale informatiepagina bij de inwoners ²⁾	n.v.t.	n.v.t.	55%	55%	55%	55%	55%
Inwoners actief betrekken bij provinciaal beleid	42%	39% ³⁾	55%	57%	57%	57%	57%
Waardering website 'goed'	43%	38% ⁴⁾	80%	80%	80%	60%	70%

Prestaties

Prioriteiten

N.v.t.

Regulier

- In samenwerking met de Groningse gemeenten, het Akkoord van Groningen en Nationaal Programma Groningen werken aan een gezamenlijke merkstrategie van en voor Groningen.
- De doorontwikkeling van de online-communicatiemiddelen (provinciale website, projectsites en intranet) onderbrengen bij het bredere programma digitaliseringsstrategie.

Totaal lasten en baten

Deelprogramma	Rekening 2021	Begroting 2022 na wijziging	Begroting 2023	Meerjarenraming		
				2024	2025	2026
LASTEN						
Provinciale Staten	2.728	3.291	3.395	3.267	3.333	3.249
Overige bestuursorganen	2.480	2.709	2.466	2.496	2.556	2.634
Bestuurlijke samenwerking	3.155	4.864	5.776	4.443	4.452	4.358
Communicatie	1.706	2.429	2.119	2.051	2.063	2.075
Totaal lasten	10.069	13.293	13.756	12.257	12.404	12.316
BATEN						
Provinciale Staten	24	0	0	0	0	0
Overige bestuursorganen	695	184	184	184	184	184
Bestuurlijke samenwerking	119	275	125	125	125	0
Communicatie	0	299	1	1	1	1
Totaal baten	838	758	310	310	310	185
Saldo	9.231	12.535	13.446	11.947	12.094	12.131
RESERVEMUTATIES						
Toevoegingen	21	430	0	0	0	0
Onttrekkingen	648	629	442	0	0	0
Saldo reservemutaties	-627	-199	-442	0	0	0
Saldo na reservemutaties	8.604	12.336	13.004	11.947	12.094	12.131

Bedragen x € 1.000

Specificatie verschillen Begroting 2023 versus actuele Begroting 2022

Deelprogramma	Begroting 2022 na wijziging	Begroting 2023	Saldo
Saldo vóór reservemutaties	12.535	13.446	-911
<u>Verschillen per productgroep</u>			
Provinciale Staten			-103
Gedeputeerde Staten			243
Kabinetszaken			0
Bestuurlijke organisatie			-689
Interbestuurlijk en financieel toezicht			0
Openbare orde en veiligheid			-72
Uitvoering van wettelijke regelingen			0
Bestuurlijke samenwerking			-296
Archiefinspectie			-5
Communicatie			149
Promotie en relatiemanagement			-138

Bedragen x € 1.000

8. Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering

8. Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering

Inleiding

Bedrijfsvoering

Voor het optimaal kunnen realiseren van onze maatschappelijke ambities is het van belang dat de bedrijfsvoering adequaat verloopt. In dit programma zijn de kosten voor de bedrijfsvoering opgenomen.

De inhoudelijke toelichting op de bedrijfsvoering is opgenomen in paragraaf 3. Bedrijfsvoering.

Algemene dekkingsmiddelen

De algemene dekkingsmiddelen zijn de provinciale inkomsten zoals de uitkering uit het provinciefonds ende opbrengst van de opcenten op de motorrijtuigenbelasting. In de ramingen van deze bedragen houden wij een voorzichtigheidsmarge aan zodat eventuele tegenvallers niet direct leiden tot een verlaging van de begrotingsruimte. Per onderwerp wordt dit in deelprogramma 8.2 toegelicht.

Beleidskaders

Vigerend beleidskader	Volgend afweegmoment
Wijziging van de Heffingsverordening opcenten motorrijtuigenbelasting	2023
Wijziging van Legesverordening 1993, tarieventabel 2022	2023
Financiële verordening provincie Groningen 2021	2024

8.1 Bedrijfsvoering

In dit deelprogramma besteden wij aandacht aan verschillende bedrijfsvoeringsonderwerpen, de toerekening van overheadkosten, voorzieningen personeel, verhuur van gebouwen en aan de diensten voor derden.

8.1.1 Bedrijfsvoering

Bestaande prioriteiten

- Organisatieontwikkeling - Lerende organisatie
Resultaat 2023
 - Leren (samen)werken in de nieuwe structuur.
 - Evenwichtigere verhouding man/ vrouw op leidinggevende posities.
 - Flexibilisering van apparaatskosten.
 - Verhogen van de basisvaardigheden van alle medewerkers (bestaand en nieuw).
- Uitvoeren Gronings digitaliseringsstrategie
Behalen van maximaal voordeel uit landelijke ontwikkelingen waaronder de Interprovinciale Digitale Agenda (IDA) via:
 - a. Bedrijfsvoering, met als doelen:
 - Maatschappelijke opgaven mede bereiken door slim gebruik van data
 - Gebruik maken van een moderne aantrekkelijke samenwerkingsomgeving om met externe partners en collega's effectief en prettig samen te werken
 - Werken vanuit een visie aan een integraal en veilig informatielandschap
 - Implementatie digitale wetgeving (bijvoorbeeld Woo)
 - Werken aan het integreren van het versnipperde IT-landschap
 - Beveiliging en privacy op orde zodat wij betrouwbaar zijn en ons kunnen verantwoorden
 - Resultaat 2023*
 - Vaststellen en uitvoeren sourcingstrategie;
 - Uitvoeren datastrategie;
 - Uitvoeren risicoanalyse subsidieproces en Wet bibob;
 - Continueren bewustwordingscampagne informatiebeveiliging, informatiebeheer en privacy;
 - Inrichten intern auditprogramma informatieveiligheid;
 - Maximaal faciliteren thuiswerken (Citrix, beveiliging, Teams, hybride vergaderen, nieuwe werkplekconcept) en uitrollen Werkplek van de Toekomst;
 - Verbeteren van de governance van informatievoorziening (aansluiten bij organisatieontwikkeling, portfoliomanagement, flexibel doorontwikkelen (Agile, Scrum);
 - Naar aanleiding van de Groningse digitaliseringsstrategie uitvoeringsprogramma uitvoeren;
 - Opstellen opleidingsplan met betrekking tot digitale volwassenheid ('tech savvy').
 - Procesinrichting en -sturing, aanpassing applicatielandschap hierop;
 - Optimalisatie ondersteunend systeem besluitvormingsproces;
 - Organisatiebreed project- en programmamanagementsysteem;
 - Optimaliseren applicatielandschap vanuit architectuur;
 - Dossiers organisatiebreed gedigitaliseerd en geordend;
 - Dataportaal voor organisatie creëren;
 - Digitale dienstverlening optimaliseren.
 - b. Digitale Dienstverlening, met als doelen:
 - Onze dienstverlening verder ontwikkelen en innoveren om ons contact met de buitenwereld prettig en gemakkelijk te laten verlopen, inclusief nakomen verplichtingen (nieuwe) wetgeving waaronder Wet open overheid.
 - Participatie ondersteunen met middelen die dit gebruiksvriendelijk en laagdrempelig stimuleren en faciliteren
 - Alle diensten worden waar dat kan digitaal aangeboden (bijvoorbeeld subsidies, vergunningen)
- Resultaat 2023*
 - Uitvoering meerjarenplan Wet open overheid (opgesteld door het Interprovinciaal Overleg (IPO);
Zie verder onder Implementeren Wet open overheid (onder d)
 - Aanpassingen in ondersteunende systemen;
 - Alle stukken die ter inzage worden gelegd zijn digitaal beschikbaar en toegankelijk.

c. Dataficering, met als doelen:

- Beleid en samenwerking ondersteunen met relevante informatieproducten zodat het beleid gebaseerd is op actuele data
- Bepalen welke open data beschikbaar komt
- Voldoen aan wettelijke verplichtingen
- Realiseren van een datalab (Informatiemakelaar): eenvoudig en veilig datasets kunnen delen, met voorzieningen om data te analyseren en te visualiseren
- Een open overheid zijn door open datasets (in ruwe vorm) beschikbaar te stellen (van optimale kwaliteit en juistheid)

Resultaat 2023

- Drie volwaardige datateams aanwezig in de organisatie en de datavolwassenheid is toegenomen. Er wordt meer datagestuurd gewerkt;
- Datagovernance beleid formuleren en implementeren (sluit aan bij informatiebeheer beleid);
- Dataplatform inrichten waar minstens honderd datasets beheerd worden;
- Datalab (informatiemakelaar) inrichten met minimaal drie innovatieve dataprojecten (intern en extern);
- Meer 'open data': ruim vijftig open datasets publiceren en proces voor open data inrichten.

Resultaat 2023

- Verder werken aan experiment met innovatieve participatie (zie d.)

d. Innovatie, met als doelen:

- Innoveren wordt structureel onderdeel van het werk
- Innovatie wordt structureel onderdeel van de lerende organisatie

Resultaat 2023

- Verder uitbouwen Staat van Groningen door deze continu te ontwikkelen en aan te passen gericht op maatschappelijke vraagstukken en vraag uit de organisatie. Uitbreiding met minstens vijftig nieuwe monitors.
- Vanuit innovatie participatie: samen met gemeente Groningen verder bouwen aan digitaal participatieplatform stemprovinciegroningen.nl;
- Kennisdeling met Hanzehogeschool en met de RUG door gezamenlijke kennisbijeenkomsten te organiseren op het gebied van onder andere datavisualisatie en artificiële intelligentie (AI).

• Beheer en onderhoud informatiesystemen

Resultaat 2023

Op peil brengen budgetten voor beheer en onderhoud informatiesystemen:

- Werving en selectie (intern) personeel;
- Uitstroom extern personeel;
- Inhuur omlaag brengen en kennis in huis hebben en houden;
- Opgeleide medewerkers.
- Totale (beheer)kosten verlaagd door vervangen extern met intern personeel.

Aanpassen besluitvorming portfolioproses (inclusief structurele kosten):

- Betere besluitvorming portfolioproses.

• Uitvoering van de Digitaliseringsstrategie

Verschillende doelen uit het Uitvoeringsprogramma van de Groningse digitaliseringsstrategie zijn hierboven terug te vinden onder bestaande prioriteiten met daarbij de resultaten voor 2023.

Waaronder meer werken met data waaronder een datalab en speciale datateams en implementeren van nieuwe wetten zoals de Wet open overheid.

Vanuit het Uitvoeringsprogramma willen we bovendien onderstaande resultaten behalen in 2023.

De indeling van deze resultaten in drie programmalijnen is gebaseerd op de Groningse digitaliseringsstrategie.

Resultaat 2023

Programmalijn 1 (Werken aan het realiseren van opgaven met data en digitale technologie):

- Vaststellen en implementeren IMI (Informatiesysteem Interne Markt). Dit is een landelijke voorziening voor het berichtenverkeer tussen (Europese) overheden.
- Aanschaf van een nieuwe tool om het lakken (onleesbaar maken van informatie) te vergemakkelijken en betrouwbaarder te maken;
- Verkenning Innovatie 'Digital Twin' (Digital twins gebruiken onder andere data en 'machine-learning' om bedrijven en overheden te helpen te optimaliseren, innoveren en nieuwe services te bieden);
- Op basis van de nieuw vast te stellen solution-architectuur werken naar het standaardiseren van het applicatielandschap.

Programmaliijn 2 (Bouwen aan een flexibel en robuust digitaal fundament):

- Diverse ICT-aanbestedingen waarmee het fundament wordt gelegd voor het verder ontwikkelen van datagedreven werken;
- Impact van digitaliseringsambitie bepalen en bijpassende solution-architectuur maken met IT-gerelateerde oplossingen, dus op gebied van software, applicaties, systeemintegratie en infrastructuur;
- Inrichten T-shaped testen. Dat houdt in dat we nieuwe functionaliteiten voor implementatie goed kunnen testen met specialistische kennis op het eigen vakgebied (de verticale poot van de T) en basiskennis van naastgelegen technologische terreinen of meer algemene disciplines als bijvoorbeeld bedrijfskunde (de horizontale poot van de T).
- Opstellen en vaststellen van diverse strategische ICT-beleidsdocumenten;
- Implementeren nieuwe netwerkvoorziening waarbij voorzieningen worden getroffen voor het informatieveilig werken;
- Opstellen kaders voor de 'Moderne werkplek';
- Opstellen van data-integratiebeleid.

Programmaliijn 3 (De ontwikkeling naar digitaal en datagedreven werken):

- Opstellen competentieprofiel digitaal vaardige medewerker;
 - Integreren van een Digitale Academie binnen het aanbod van interne opleidingen;
 - Opstellen vaardigheden datateams binnen de verschillende domeinen in de organisatie.
- Implementatie Wet open overheid (Woo)
Resultaat 2023
 - De Wet open overheid, de Woo (per 1 mei 2022 in werking getreden) implementeren in processen en systemen. Hierin worden ook verplichtingen vanuit andere wetgevingen zoals de Wet elektronische publicaties en Wet digitale overheid meegenomen.
 - Toename bewustwording medewerkers over van belang van een meer transparante en actief openbaar makende overheid en hoe iedereen daar aan kan bijdragen

Prioriteiten Perspectiefnota 2023

- Grote transitie Digitaliseringsstrategie: zie hierboven bij Bestaande prioriteiten 'Uitvoering van de Digitaliseringsstrategie.
- Archief van ProMIS:
Opschonen en overzetten naar KIWI zodat voldaan wordt aan wet- en regelgeving en het archief ook toegankelijk en beschikbaar is.
- Faciliteiten professionalisering en modernisering communicatie:
 - Realiseren filmstudio;
 - Maken audiovisuele producties en organiseren online of hybride bijeenkomsten met share-en stakeholders;
 - Realiseren informatiepunt hal Sint Jansstraat (uitvoeren motie 387).

Regulier

- Lerende organisatie - opleidingen
Resultaat 2023
 - Medewerkers hebben de opleidingen gevolgd die wettelijk verplicht zijn voor het uitvoeren van de functies, of die noodzakelijk zijn om de functie op voldoende niveau te kunnen uitvoeren.*Resultaat 2023*
 - Medewerkers zijn opgeleid om te kunnen functioneren in de veranderende omgeving en zij voldoen aan de wettelijke vereisten.
- Participatie (Uitvoering Participatiewet en Quotumregeling)
Resultaat 2023
 - 32,4 banen.*Resultaat 2023-2024*
 - 33,1 banen.

In de paragraaf Bedrijfsvoering (deel 3) van deze begroting wordt een nadere toelichting gegeven.

8.1.2 Overzicht kosten overhead

Bedrijfsvoeringskosten zijn de kosten van het ambtelijk apparaat, zoals salarissen, huisvesting, opleidingen etc. Te onderscheiden zijn directe kosten en indirecte ofwel overheadkosten. Directe kosten zijn te relateren aan programma's 1 tot en met 7, dit zijn voornamelijk salariskosten. De overige kosten zijn overheadkosten, zoals huisvesting, die in programma 8 opgenomen zijn.

In tabel 1 maken wij inzichtelijk hoe de bedrijfsvoeringskosten voor 2023 zijn opgebouwd, hoe de directe personeelskosten in 2023 over de programma's worden verdeeld en welk bedrag aan overheadkosten voor 2023 in programma 8 wordt begroot.

Tabel 1. Opbouw apparaatskosten 2023 en de uitsplitsing naar directe kosten en overheadkosten

Omschrijving	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Personele apparaatskosten	67.851	76.376	78.005	71.648	73.522	76.074
Materiele apparaatskosten	12.817	14.618	17.453	16.246	16.947	17.413
Totale apparaatskosten	80.668	90.994	95.458	87.894	90.469	93.487
Waarvan toegerekend aan:						
- programma's	42.882	45.769	48.525	43.717	46.096	48.601
- overhead	36.063	41.605	45.320	42.564	42.760	43.273
Totaal exploitatie	78.944	87.374	93.845	86.281	88.856	91.874
- investeringswerken	1.724	3.620	1.613	1.613	1.613	1.613
Totaal toegerekend	80.668	90.994	95.458	87.894	90.469	93.487

bedragen x € 1.000

Uit tabel 1 blijkt dat apparaatskosten in 2023 in totaal € 95,4 miljoen bedragen. Hiervan wordt € 48,5 miljoen toegerekend aan de begrotingsprogramma's en € 45,3 miljoen aan overhead, het resterende deel betreft investeringswerken.

Wij maken onderscheid naar apparaatskosten die in provinciale uurtarieven worden meegenomen en de apparaatskosten die daarbuiten worden gehouden. De kosten die hierbuiten worden gehouden zijn in principe de kosten waarbij weinig of geen verband bestaat met de inzet die de provincie ten behoeve van diensten voor derden pleegt, bijvoorbeeld afschrijvingslasten provinciehuis.

In het bedrag van de bedrijfsvoeringskosten is opgenomen:

- Stelpost sociale lasten en afgesloten Cao 2022-2023
Ten tijde van het opstellen van de Begroting 2023 is het onderhandelaarsakkoord voor de Cao 2022-2023 met een looptijd tot 1 januari 2024 definitief geworden. In dit akkoord is voor 2023 een loonsverhoging van 4% afgesproken. In de Begroting 2023 is rekening gehouden met een stijging voor de sociale lasten van 1%. Daarnaast is er in de begroting een stelpost opgenomen voor de loonsverhoging in 2023, in de voorjaarsmonitor zal de loonsverhoging in de begroting worden verwerkt. De gereserveerde middelen zullen dan vanuit de stelpost ten gunste van de AKP-budgetten van de afzonderlijke teams worden gebracht.
- Bedrijfsvoeringsopgaven
In 2023 houden wij nog rekening met verschillende apparaatskosten, die nog aan de verschillende onderdelen van de begroting moeten worden toegerekend. Het betreft hier o de middelen uit de Begroting 2018 voor personele inzet op het dossier gaswinning (€ 0,24 miljoen) en uit de Kadernota 2019-2023 voor de lerende organisatie (€ 0,06 miljoen).

8.1.3 Voorzieningen personeel

Voor het huidige en voormalige personeel zijn de volgende voorzieningen beschikbaar:

- financiële bijdrage personeelsvereniging;
- reünie oud-werknemers;
- uitvoering diverse regelingen gewezen ambtenaren;
- behandelde klachten ongewenste intimiteiten;
- fitness-facilitering;
- IKB-regeling.

Hiervoor is voor 2023 een bedrag van circa € 0,12 miljoen opgenomen.

8.1.4 Diensten voor derden

De ontvangsten en de kosten van diensten die wij aan derden verlenen, worden hier verantwoord, Het gaat hierbij bijvoorbeeld om ureninzet van provinciaal personeel of inzet van materieel. Voor de uitvoering van deze activiteiten wordt voor 2023 een bedrag van circa € 1,35 miljoen aan lasten geraamd. Daarvan heeft circa € 0,94 miljoen betrekking op werkzaamheden voor het NPG.

8.2 Algemene dekkingsmiddelen

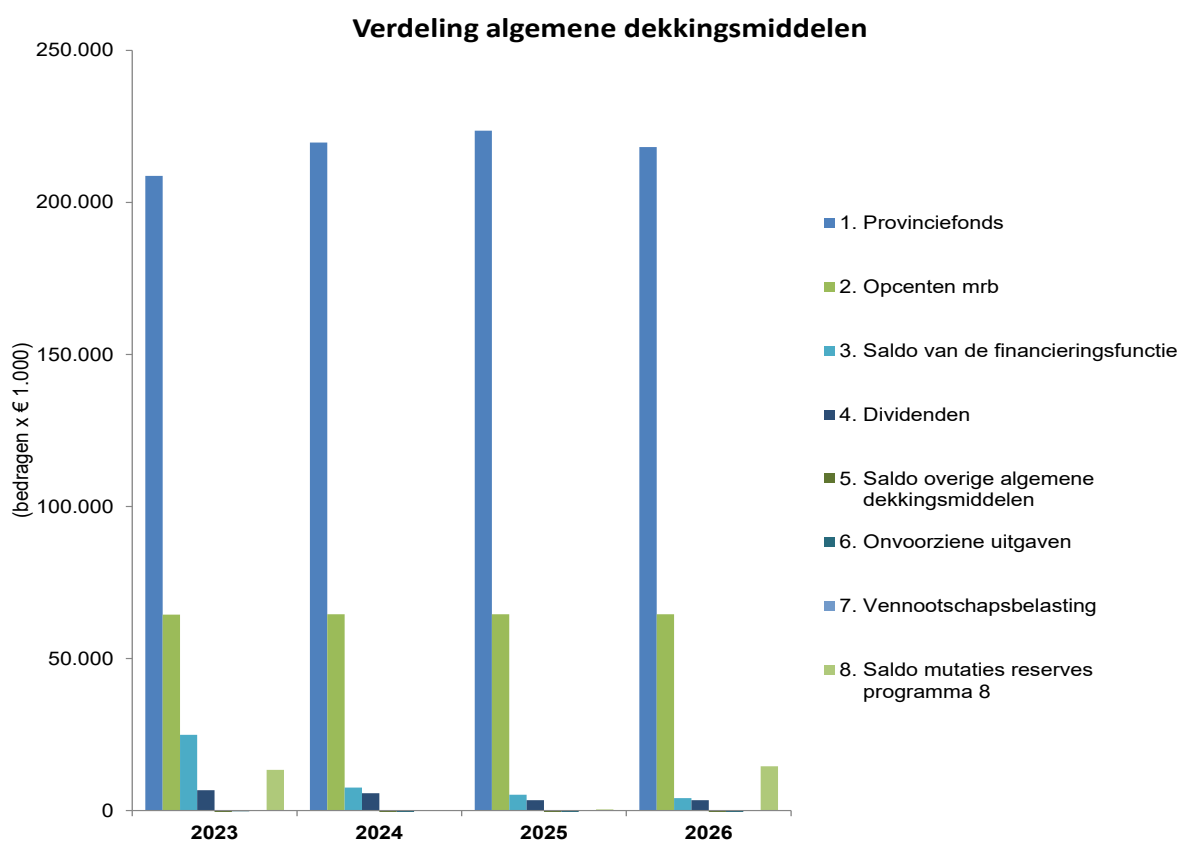
Overzicht Algemene dekkingsmiddelen

De algemene dekkingsmiddelen zijn inkomsten waarmee we geplande uitgaven dekken. Wij onderscheiden de volgende onderdelen:

1. Algemene uitkering uit het Provinciefonds
2. Opcenten motorrijtuigenbelasting
3. Saldo van de financieringsfunctie
4. Dividend
5. Saldo overige algemene dekkingsmiddelen
6. Onvoorziene uitgaven
7. Vennootschapsbelasting
8. Saldo mutaties reserves

In onderstaande grafiek staat de ontwikkeling van de algemene dekkingsmiddelen in de komende vier jaar.

Grafiek 1. Saldi algemene dekkingsmiddelen 2023-2026

De navolgende tabel geeft een overzicht van de (verwachte) ontwikkelingen van de algemene dekkingsmiddelen en onvoorziene uitgaven van 2021 tot en met 2026.

Tabel 2. Saldi algemene dekkingsmiddelen 2021-2026

Algemene dekkingsmiddelen	realisatie 2021	2022 na wijziging	2023	2024	2025	2026
1. Provinciefonds	183.438	200.314	208.739	219.692	223.612	218.223
2. Opcenten mrb	61.269	63.347	64.443	64.578	64.578	64.578
3. Saldo van de financieringsfunctie	14.821	11.936	24.932	7.554	5.188	4.112
4. Dividenden	4.656	6.706	5.687	3.386	3.386	3.386
5. Saldo overige algemene dekkingsmiddelen	8.498	-1.143	-1.697	-3.115	-6.745	-5.733
6. Onvoorzien uitgaven	0	-250	-250	-500	-500	-500
7. Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0	0
Subtotaal	272.682	280.909	301.854	291.595	289.520	284.066
8. Saldo mutaties reserves programma 8	680	9.598	13.403	-126	356	14.556
Saldo algemene dekkingsmiddelen	273.362	290.506	315.257	291.469	289.875	298.622

Bedragen x € 1.000

Jaarlijks worden de ramingen van de rente (als saldo financieringsfunctie bij 3) en dividenden (4) in het voorjaar ten behoeve van de kadernota geactualiseerd. Relevante ontwikkelingen nadien worden in de begroting meegenomen. Voor deze begroting waren geen relevante ontwikkelingen.

Hierna lichten wij de genoemde onderdelen kort toe. In de financiële begroting (deel 4 van deze begroting) geven wij een totaalbeeld van de baten en lasten en gaan wij op de financiële positie in.

8.2.1 Algemene dekkingsmiddelen uit het Provinciefonds

De raming van de uitkering uit het Provinciefonds voor 2023 en volgende jaren hebben wij gebaseerd op de septembercirculaire 2022. In deze raming houden wij uit behoedzaamheidsoverwegingen rekening met een marge van jaarlijks, structureel € 0,5 miljoen.

Ten opzichte van de Perspectiefnota 2023, waarbij de uitkering uit het Provinciefonds is gebaseerd op de Meicirculaire 2022, zien wij nu op basis van de septembercirculaire 2022 een positieve ontwikkeling van de uitkering uit het Provinciefonds.

In het coalitieakkoord van het kabinet Rutte IV is besloten dat de uitkering uit het Provinciefonds vanaf 2026 niet langer via de normeringssystematiek geïndexeerd wordt. Daarmee vervalt de koppeling aan de rijksuitgaven (de zogenaamde 'trap-op-trap-af systematiek'). Ingaande 2026 is de uitkering gebaseerd op een vast volumedeel en wordt de uitkering alleen bijgesteld als gevolg van loon- en prijsontwikkelingen.

De provincies hebben niet ingestemd met het voorstel van het Rijk om het volumedeel van het accres 2022-2025 vast te zetten op de stand van de Voorjaarsnota 2022 van het Rijk. Het accres, de jaarlijkse toe- of afname van het provinciefonds voortvloeiend uit de normeringssystematiek, wordt daarom tot en met 2025 op de reguliere wijze berekend.

De financiële verhoudingen van de provincies met het rijk zijn aan grote veranderingen onderhevig, zoals blijkt uit het grote aantal (onderzoeks)trajecten die op dit moment lopen. Zo loopt het onderzoek naar een herijking van het verdeelmodel provinciefonds. Afronding wordt eind 2022 verwacht. Daarnaast is in het coalitieakkoord van het kabinet opgenomen om ingaande 2026 een nieuwe financieringssystematiek van provincies en gemeenten in te voeren door verbreding van het belastinggebied. Hierbij wordt ook een mogelijk nieuw belastinggebied als gevolg van de introductie van Betalen naar Gebruik in 2030 bij betrokken.

De trajecten kennen grote samenhang, waarbij een besluit over een eventueel nieuw belastinggebied niet los kan worden gezien van de uitkomsten van een nieuw verdeelmodel. Dit geldt ook voor een standpunt over verbreding van het belastinggebied. Hierbij moet worden opgemerkt dat provincies met de inname van een standpunt uitsluitend een voorkeur kunnen aangeven. Op het moment van het opstellen van de begroting is er door alle provincies nog geen uniform standpunt ingenomen over

deze voorkeursvariant. De uiteindelijke beslissing over verbreding van het belastinggebied én de wijze waarop hier vorm aan wordt gegeven is overigens voorbehouden aan het Rijk.

Zie verder deel 4 van deze begroting voor een nadere toelichting op de ontwikkeling van onze uitkering uit het Provinciefonds.

8.2.2 opcenten motorrijtuigenbelasting

Wijziging maximumtarief opcenten

Het Rijk stelt jaarlijks het maximale niveau van opcentenheffing vast. Provincies kunnen vervolgens zelf bepalen in hoeverre zij de vrije capaciteit willen benutten. Deze indexering vindt plaats op basis van de ontwikkelingen van de tabelcorrectiefactor ofwel de consumentenprijsindex die van CBS afkomstig zijn.

Het verschil tussen het wettelijk toegestane aantal opcenten en het feitelijke aantal is de vrije belastingcapaciteit. Per 1 januari 2023 bedraagt het wettelijke maximum naar verwachting 125,9 opcenten. Dit is een stijging van circa 6,3% of wel 7,5 opcenten ten opzichte van 2022.

Tarieven vanaf 2023

Het aantal opcenten dat de provincie Groningen vanaf 1 januari 2023 heft, bedraagt 95,7. Dit is 1,3% hoger dan het tarief in 2022, dat 94,5 punten bedroeg. Voor 2024 en volgende jaren is bij de Perspectiefnota 2023 besloten om geen indexatie toe te passen.

Tabel 3. Tarieven opcenten mrb in 12 provincies en voornemens 2023

Provincie	2018	2019	2020	2021	2022	voornemen 2023
Groningen	89,3	90,4	91,8	93,3	94,5	95,7
Drenthe	92,0	92,0	92,0	92,0	92,0	92,0
Zuid-Holland	90,4	90,4	90,4	90,4	91,8	95,7
Gelderland	89,2	89,2	87,2	89,5	90,6	90,6
Zeeland	82,3	89,1	89,1	89,1	82,3	84,4
Fryslân	70,0	71,1	87,0	87,0	87,0	87,0
Flevoland	79,0	79,8	80,6	81,4	82,2	82,2
Overijssel	79,9	79,9	79,9	79,9	79,9	79,9
Noord-Brabant	76,1	76,1	78,0	78,4	79,6	80,8
Limburg	77,9	77,9	77,9	77,9	79,1	80,6
Utrecht	72,6	72,6	73,6	74,9	77,5	79,4
Noord-Holland	67,9	67,9	67,9	67,9	67,9	67,9
Gemiddeld tarief	80,5	81,4	83,0	83,5	83,7	84,9
Maximumtarief	111,8	113,2	115,0	115,0	118,4	125,9

Relatie met uitkering Provinciefonds

Er is een relatie tussen de opcentenheffing en de algemene uitkering uit het Provinciefonds. De verdeling tussen de provincies van de totale omvang van het Provinciefonds is gebaseerd op verdeelmaatstaven waaronder de opbrengst voor de motorrijtuigenbelasting.

Voor het verdeelmodel Provinciefonds is de opbrengst per opcent motorrijtuigenbelasting als negatieve inkomstenmaatstaf gehanteerd. Deze maatstaf beoogt de tussen de provincies bestaande verschillen in belastingcapaciteit in belangrijke mate te compenseren. In situaties waarin het totale provinciale belastinggebied groter van omvang wordt en/of waarin ons aandeel in het totale provinciale belastinggebied afneemt zal de compensatie via het Provinciefonds stijgen. En omgekeerd zal deze

dalen. Het door de provincie gehanteerde opcententariaf heeft geen invloed op het verdeelmodel, aangezien voor het verdeelmodel voor alle provincies gerekend wordt met een fictief tarief van 65,9 opcenten.

8.2.3 Saldo van de financieringsfunctie

Hier komt tot uitdrukking het saldo van rentelasten en -baten. Voor een nadere toelichting hierop verwijzen u naar paragraaf 2. Financiering waarin wij ingaan op de ontwikkelingen in de financiering van de provinciale uitgaven.

8.2.4 Dividend

Onze provincie neemt per 31 december 2021 deel in het aandelenkapitaal van:

- Groningen Airport Eelde N.V.
- N.V. Waterbedrijf Groningen
- N.V. Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)
- N.V. NOM (Investerings- en Ontwikkelingsmaatschappij voor Noord-Nederland)
- Blauwe Stad B.V. (opgeheven in 2022)
- Enexis Holding B.V.
- Publiek Belang Electriciteitsproductie B.V.
- Claim Staat Vennootschap B.V.
- Investeringsfonds Groningen B.V.
- GROElfonds B.V.

Het reguliere dividend van de aandelen Enexis en de aandelen BNG worden voor 2023 geraamd op circa € 5.6 miljoen respectievelijk € 0,1 miljoen.

Deze deelnemingen zijn eveneens opgenomen in de paragraaf Verbonden partijen.

8.2.5 Saldo overige algemene dekkingsmiddelen

Het saldo algemene dekkingsmiddelen betreft het saldo van de lasten en baten die worden geraamd bij het onderdeel Onvoorzien. In 2023 bestaat dit saldo uit de middelen die bij de Perspectiefnota 2023 voor de diverse transitie beschikbaar gesteld zijn (opgave Wonen en bereikbaarheid, opgave Natuur en stikstof, opgave Klimaat en energie, multiteam Regie op ruimte - deze middelen zijn met uitzondering van de personeelskosten nog niet aan de programma's toebedeeld, totaal €1,8 miljoen), gesaldeerd met een nog te ontvangen BTW-compensatie in verband met IPO (€ 0,11 miljoen).

8.2.6 Onvoorziene uitgaven

In de begroting dient een budget te worden opgenomen ten behoeve van onvoorziene uitgaven. De hoogte van de reservering kunnen uw Staten vaststellen. Voor 2023 hebben we € 250.000 in onze begroting opgenomen voor onvoorziene uitgaven. Vanaf 2024 gaan wij uit van een bedrag van € 500.000. Dit is conform afspraken in de Begroting 2020. Door adequate kredietbewaking tracht de provincie het aantal onvoorziene tegenvallers zoveel mogelijk te beperken en hierdoor het beroep op onvoorzien zoveel mogelijk te voorkomen.

8.2.7 Vennootschapsbelasting

Met ingang van 1 januari 2016 geldt de Wet op de vennootschapsbelasting 1969 ook voor overheidsondernemingen. Dit betekent dat de provincie onder voorwaarden belastingplichtig kan zijn voor de vennootschapsbelasting.

Op basis van een inventarisatie en afstemming met de Belastingdienst is de conclusie dat de provincie geen activiteiten heeft die leiden tot betaling van vennootschapsbelasting.

De provincie zal periodiek bestaande en nieuwe activiteiten (her)beoordelen om te bepalen of er activiteiten zijn die wel in de heffing van vennootschapsbelasting moeten worden betrokken.

In het horizontaal toezicht overleg is afgesproken om een aantal beoordelingen opnieuw uit te voeren.

We verwachten niet dat op basis van de nieuwe beoordeling er wel sprake zal zijn van vennootschapsbelastingplicht.

8.2.8 Saldo mutaties reserves

De geraamde mutaties van de reserves in de periode 2023-2026 worden in de navolgende tabel nader gespecificeerd.

Tabel 4. Bijdragen en onttrekkingen aan reserves 2023-2026

Reserve	2023	2024	2025	2026
A. Bijdragen aan				
Algemene reserve	7.100,0	750,0	750,0	0,0
Apparaatskosten personeel (AKP)	393,5	393,5	393,5	393,5
Compensatie dividend Essent	2.300,4	0,0	0,0	0,0
Programma Landelijk gebied	59,0	85,0	0,0	0,0
Investerings in infrastructuur	6.742,4	1.701,0	1.910,5	1.502,9
Afschrijvingen	18,6	18,6	18,6	18,6
Totaal bijdragen aan reserves	16.613,9	2.948,1	3.072,6	1.915,0
B. Onttrekkingen aan				
Algemene reserve	22.449,0	-5.201,4	-429,7	13.738,0
Automatisering	155,7	425,8	506,9	945,1
Apparaatskosten personeel (AKP)	849,9	849,3	848,7	848,1
Afschrijvingen	1.917,9	2.581,8	3.223,7	3.223,7
Bodem en ondergrond (voorheen bodemsanering)	155,0	155,0	155,0	0,0
Provinciale Meefinanciering	1.056,6	271,0	65,5	0,0
Cofinancieringsfonds	4.372,5	0,0	0,0	0,0
Leefbaarheid krimpgebieden	240,0	0,0	0,0	0,0
Compensatie dividend Essent	679,7	5.999,4	650,0	650,0
Overboekingen	5.014,7	2.600,0	0,0	0,0
Programma Landelijk gebied	4.203,3	758,3	758,3	758,3
Exploitatie openbaar vervoer, innovatie en ov. maatregelen	1.048,0	7.500,0	1.000,0	0,0
Investerings in infrastructuur	32.170,9	34.014,7	8.226,4	0,0
Risico's bij uitvoering infrastructurele projecten	1.952,0	0,0	0,0	0,0
Totaal onttrekkingen aan reserves	76.265,2	49.953,9	15.004,8	20.163,2
Saldo (= B-A)	59.651,3	47.005,8	11.932,2	18.248,2
Uitgesplitst naar programma's				
1. Ruimte en water	1.847,5	225,0	225,0	225,0
2. Milieu en energie	155,0	155,0	155,0	0,0
3. Platteland en natuur	10.138,1	3.638,6	758,3	758,3
4. Bereikbaarheid	28.752,3	43.592,2	11.122,9	2.708,6
5. Economie	1.587,0	-479,0	-684,5	0,0
6. Cultuur en maatschappij	3.325,7	0,0	0,0	0,0
7. Openbaar Bestuur	442,3	0,0	0,0	0,0
8. Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering	13.403,5	-125,9	355,6	14.556,4
Totaal programma's	59.651,4	47.005,9	11.932,3	18.248,3

Bedragen x € 1.000

In deel 4 van deze begroting (Financiële begroting) presenteren wij een meerjarige doorkijk van alle reserves.

Totaal lasten en baten

Deelprogramma	Rekening 2021	Begroting 2022 na wijziging	Begroting 2023	Meerjarenraming		
				2024	2025	2026
LASTEN						
Bedrijfsvoering	41.253	49.187	54.094	52.717	55.692	59.190
Algemene dekkingsmiddelen	880	1.984	3.020	4.380	7.886	6.546
Totaal lasten	42.133	51.171	57.114	57.097	63.578	65.736
BATEN						
Bedrijfsvoering	3.666	1.815	1.648	795	558	575
Algemene dekkingsmiddelen	273.562	282.893	304.873	295.975	297.405	290.612
Totaal baten	277.228	284.708	306.521	296.770	297.963	291.187
Saldo	-235.095	-233.537	-249.407	-239.673	-234.385	-225.451
RESERVEMUTATIES						
Toevoegingen	28.969	29.691	9.538	1.567	829	412
Onttrekkingen	29.649	39.288	22.942	1.441	1.185	14.968
Saldo reservemutaties	-680	-9.597	-13.404	126	-356	-14.556
Saldo na reservemutaties	-235.775	-243.134	-262.811	-239.547	-234.741	-240.007

Bedragen x € 1.000

Specificatie verschillen Begroting 2023 versus actuele Begroting 2022

Deelprogramma	Begroting 2022 na wijziging	Begroting 2023	Saldo
Saldo vóór reservemutaties	-233.537	-249.407	15.870
Verschillen per productgroep			
Bedrijfsvoering			-1.631
Toegerekende overhead			-4.265
Diensten voor derden			821
Uitkering provinciefonds			8.424
Opbrengst provinciale belastingen			1.097
Geldleningen en uitzettingen			12.996
Deelnemingen			-1.019
Onvoorzien			-553

Bedragen x € 1.000

Deel 3

Paragrafen

1. Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Definitie weerstandscapaciteit

De beschikbare weerstandscapaciteit bestaat uit de middelen en mogelijkheden waarover de provincie beschikt om de risico's (niet begrote kosten die onverwachts optreden) op te vangen.

De weerstandscapaciteit wordt gedefinieerd als het totaal van de vrije ruimte in de Algemene reserve, de vrij aan te wenden bestemmingsreserves, de onbenutte belastingcapaciteit, het gereserveerde bedrag voor onvoorziene uitgaven en de verwachte begrotingsruimte.

Onderscheid wordt gemaakt in incidentele en structurele weerstandscapaciteit:

- Met incidenteel wordt bedoeld het vermogen om eenmalige financiële tegenvallers op te vangen zonder dat reguliere taken in gevaar komen.
- De structurele weerstandscapaciteit betreft middelen die permanent ingezet kunnen worden om structurele risico's in de lopende exploitatie op te vangen, zonder dat dit ten koste gaat van de uitvoering van de reguliere taken.

Het minimaal benodigde weerstandsvermogen is afhankelijk van het risicoprofiel. De risico's die relevant zijn voor het weerstandsvermogen zijn niet op een andere manier te ondervangen. Onder risico's verstaan de BBV-voorschriften: alle voorzienbare risico's waarvoor geen voorzieningen zijn gevormd of die niet tot afwaardering van activa hebben geleid en van materiële betekenis kunnen zijn in relatie tot de financiële positie. Bij het bepalen van de verwachte impact van risico's moet onderscheid gemaakt worden tussen risico's met incidentele gevolgen en risico's met structurele gevolgen.

Kadernota risicomanagement

De kaders voor weerstandsvermogen en risicobeheersing zijn vastgelegd in de [Kadernota risicomanagement](#). Deze kadernota is tevens de basis voor het opstellen van de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing. In de nota wordt onder meer ingegaan op:

- het begrippenkader bij risicomanagement;
- de beleidslijn weerstandsvermogen en de integratie hiervan in het proces van risicomanagement;
- de wijze waarop de risico's worden geïnventariseerd en gekwantificeerd voor het bepalen van het minimaal benodigde weerstandsvermogen;
- de verdeling van de risico's in drie categorieën, te weten:
 1. gekwantificeerde risico's met dekking uit Algemene reserve (weerstandsvermogen),
 2. risico's die worden gedekt uit reguliere project- en programmabudgetten, zoals bijvoorbeeld RSP, MIT en de gebiedsontwikkeling Oostpolder.
 3. risico's die meer te betitelen zijn als toekomstige ontwikkelingen c.q. knelpunten, waarbij wij genoeg gelegenheid hebben om dit op te nemen in toekomstige begrotingen.

Eens in de vier jaar wordt een extern onderzoek verricht naar de omvang van het minimaal benodigde weerstandsvermogen. De laatste keer was 2018, in het najaar van 2022 zal dit onderzoek weer plaatsvinden.

Bij de Jaarstukken 2021 hebben we de risico's voor het laatst geïnventariseerd en het daarbij benodigde weerstandsvermogen berekend. Voor deze Begroting 2023 zijn wederom de risico's geïnventariseerd en gekwantificeerd.

Naast de te kwantificeren risico's noemen wij hier wij onderwerpen waarvoor wij wel risico's zien, maar (nog) niet kunnen kwantificeren:

Stikstofcrisis

Ten opzichte van de Jaarstukken 2021 is de situatie rond de stikstofcrisis niet wezenlijk gewijzigd. De maatregelen van het Rijk om de stikstofcrisis aan te pakken zijn nog niet geheel uitgekristalliseerd. De druk op vergunningverlening is op dit moment nog steeds moeilijk in te schatten. Een aantal zaken zoals de oplossing voor de melders kan echter een onevenredige druk op de vergunningverlening geven afhankelijk van het moment van het ontstaan van ruimte om de meldingen (183 stuks) te legaliseren. Het project N33 ligt momenteel stil mede door de stikstofproblematiek. Ook liggen

projecten stil van een aantal private partijen in onze provincie. Daarnaast worden op dit moment ook risico's voorzien bij de onderdelen vergunningverlening en handhaving.

Vergunningverlening

Bij dit risico valt te denken aan bezwaar en beroepsprocedures ten aanzien van stikstofvergunningen. Gelet op de vele onzekerheden in het stikstofdossier vragen deze procedures veel capaciteit. Verder kan het gaan om mogelijke claims als gevolg van onjuist verleende vergunningen of (eerdere) toezeggingen dat er geen vergunningsplicht is maar dat deze er nu wel een is c.q. komt. Te doorlopen extra m.e.r.-procedures vragen extra capaciteit en brengen vertraging in vergunningprocedures. Verder lopen enkele intrekkingverzoeken, onder meer ten aanzien van de Wnb-vergunning van de RWE Eemshavencentrale, de Cosun Beet Company (voorheen Suiker Unie) en de Magnum-centrale in de Eemshaven. Het risico bestaat dat als de provincie rechtens gedwongen wordt de vergunning in te trekken, dit zal leiden tot schadeclaims.

Toezicht- en handhavingstaken

Bij dit risico valt te denken aan handhavingsverzoeken. Dergelijke verzoeken nemen veel capaciteit in beslag, die nu niet beschikbaar is. Daarnaast wordt er een extra beroep gedaan op de coördinatie en de daarmee gemoeide capaciteit die ook nu niet afdoende voorhanden is. De verwachting is dat deze de komende tijd zullen toenemen. Er zijn momenteel slechts een beperkt aantal handhavingsverzoeken ingediend. Milieuorganisatie MOB (Mobilisation for the Environment) heeft in het laatste jaar al bij meerdere provincies elk vijftig handhavingsverzoeken ingediend, er bestaat een reële kans dat de provincie Groningen ook aan de beurt komt. Daarnaast kan het gaan om risico's ten aanzien van afvalbedrijven waarvoor wij het bevoegd gezag zijn. In het geval een bedrijf niet (meer) kan voldoen aan (eventueel veranderde) vergunningsvoorwaarden kan dit leiden tot een faillissement en een situatie van een waarbij gevaren dreigen voor de volksgezondheid en het milieu. Vanuit de zorgplicht zal de provincie Groningen mogelijk maatregelen moeten nemen om deze gevaren weg te nemen. Dit omvat bijvoorbeeld het verwijderen van de achtergebleven afvalstoffen en saneren van vervuilde grond. De risico's met betrekking tot vergunningen en toezicht- en handhavingstaken zijn niet gekwantificeerd omdat de wet- en regelgeving voor het oplossen van de stikstofcrisis nog niet duidelijk is.

Economische onzekerheden

We zien nu al wat langere tijd onrust en onzekerheid in de gehele economie. Zo brengt de Russische inval in Oekraïne naast veel leed, ook voortdurende onzekerheid met zich mee. De belangrijkste economische gevolgen voor Nederland zijn op dit moment de sterk toegenomen inflatie en de oplopende rente. Vooral het dreigende energietekort leidt al langere tijd tot forse prijsstijgingen, die zich nu ook in veel producten laat doorvertalen. We hebben nu al een aantal maanden achter elkaar een inflatie op jaarbasis van rond de 10%. Tevens zien we dat ook de looneisen voor nog nieuw af te sluiten cao's fors hoger zijn. Dat alles maakt de effecten op de (middel)langere termijn onzeker, maar we verwachten wel dat de inflatie niet snel af zal zwakken.

Ook andere effecten - op handel, financiële markten en (via vertrouwenseffecten) op investeringen en consumptie - ontwikkelen zich niet positief. Diverse economische bureaus publiceren wel ramingen, maar deze zijn allemaal doorspekt met onzekerheid. Meerdere bureaus, waaronder ook het Centraal Planbureau (CPB), gaan in hun augustusraming uit van een inflatie die voor 2022 rond de 5% uit zal komen. In het voorjaar van 2022 gingen ze in hun raming uit van circa 5%. Dit zal ook gevolgen hebben voor de huidige en toekomstige projecten die de provincie uitvoert. We zullen te maken krijgen met hogere grondstofprijzen en onzekerheden of er überhaupt geleverd kan worden. Wij hebben bij de Perspectiefnota 2023 wel rekening gehouden met forse (eenmalige) kostenstijgingen, we zullen de komende maanden goed moeten volgen of dit voldoende is geweest.

Coronacrisis

De uitbraak van het coronavirus COVID-19 heeft nog steeds effect op ons allemaal. De gevolgen van de coronapandemie en de nasleep daarvan kunnen we niet goed overzien. Tevens weten we ook niet of en in welke mate we nog te maken gaan krijgen met toenames. We zien wel dat ziekteverzuim en vooral langdurig ziekte verzuim hoger ligt. Wat daar de financiële effecten en of risico's van zijn op de korte en lange termijn is nu nog niet in te schatten. We houden de ontwikkelingen uiteraard scherp in de gaten en reageren daar waar nodig direct op risico's voor onszelf en onze partners.

Inhoud paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing

In deze paragraaf gaan we in op de volgende onderwerpen:

1. Ontwikkeling Begroting 2023 ten opzichte van de Jaarstukken 2021;
2. Inventarisatie van de risico's c.q. het minimaal incidenteel benodigde weerstandsvermogen, afgezet tegen de beschikbare weerstandscapaciteit.

1.1. Ontwikkeling Begroting 2023 versus Jaarstukken 2021

In de onderstaande tabel worden de verschillen samengevat weergegeven tussen de Jaarstukken 2021 en de actualisatie nu bij de Begroting 2023 waar het gaat om het minimaal incidenteel benodigde weerstandsvermogen en de incidenteel beschikbare weerstandscapaciteit. Dit betreft zowel de geïdentificeerde risico's (A) als de risico's voor de revolverende fondsen (B).

Tabel 1. Benodigd weerstandsvermogen (kwantificering risico's) vs. beschikbare weerstandscapaciteit

Risico's	Jaarstukken 2021	Begroting 2023	Mutatie
A: Geïdentificeerde incidentele risico's			
1. Kwantificering risico's (benodigd)	12,77	19,61	6,84
2. Incidenteel beschikbare weerstandscapaciteit	13,35	19,85	6,50
	0,58	0,24	-0,34
B: Risico's revolverende fondsen			
1. Kwantificering risico's (benodigd)	18,30	18,30	0,00
2. Incidenteel beschikbare weerstandscapaciteit	13,66	13,84	0,19
	-4,64	-4,46	0,19
Totaal (A+B)			
1. Kwantificering risico's (benodigd)	31,07	37,91	6,84
2. Incidenteel beschikbare weerstandscapaciteit	27,01	33,80	6,79
	-4,06	-4,21	-0,15

(bedragen x € 1 miljoen)

Toelichting verschillen Begroting 2023 versus Jaarstukken 2021

A.1: Geïdentificeerde risico's (minimaal incidenteel benodigde weerstandsvermogen)

Voor de geïntariseerde - en bij de Begroting 2023 geactualiseerde - incidentele risico's (zie ook paragraaf 1.2) bedraagt het minimaal benodigde weerstandsvermogen afgerond € 19,61 miljoen. Bij de Jaarstukken 2021 was het minimaal incidenteel benodigde weerstandsvermogen bepaald op € 12,77 miljoen (afgerond). Het minimaal incidenteel benodigde weerstandsvermogen is dus toegenomen met € 6,84 miljoen.

De toename wordt als volgt verklaard:

1. Leningen, garanties, waarborgen (A1)
Het risicobedrag voor garanties en gewaarborgde geldleningen is naar beneden aangepast aan de verwachte situatie op 1 januari 2023.
Daarnaast hebben wij in overleg met Ommelander Ziekenhuis Groningen (OZG) de oorspronkelijke leningsovereenkomst aangepast middels een addendum. Als gevolg van deze opschorting van de rente is de hoofdsom van de lening iets hoger en navenant het risico.
2. Exploitatie openbaar vervoer
Als gevolg van de coronacrisis is het gebruik van het openbaar vervoer (zowel trein als bus) sterk verminderd. Het verlies aan reizigers heeft geleid tot een forse daling in de reizigersopbrengsten. De verwachting voor de eerstkomende jaren is dat reizigersaantallen en reizigersopbrengsten zich niet (snel) naar het oude niveau zullen herstellen
Bij de Kadernota 2021-2025 en de Perspectiefnota 2023 is in totaal € 6,6 miljoen ter dekking van dit risico in de Algemene reserve toegevoegd.
3. Afvalbedrijven (B1)
De toename van het risico wordt veroorzaakt door de toename van (de negatieve waarden van) het afval.

4. IBOI Indexeringsverplichting (B2)

Het risico bestaat dat het IBOI-percentage, voor 2023 en verder, hoger uitvalt dan waar rekening mee is gehouden. We hebben dit risico gewaardeerd door het scenario door te rekenen dat de IBOI 10,0% zal zijn in 2023 en 2,0% in de jaren vanaf 2024. Per saldo levert dit een lichte stijging op van het risico.

Financieel resumé	
1 Leningen, garanties en waarborgen	0,02
2 Exploitatie Openbaar Vervoer	6,60
3 Afvalbedrijven	0,13
4 IBOI indexeringsverplichting	0,09
Toename van minimaal benodigde weerstandsv Vermogen	6,84

(bedragen x € 1 miljoen)

A.2: Incidenteel beschikbare weerstandscapaciteit

Bij de Jaarstukken 2021 was de incidenteel beschikbare weerstandscapaciteit € 13,4 miljoen, in deze Begroting 2023 is dat € 19,9 miljoen geworden. Dit bedrag is voor € 19,1 miljoen gelabeld in de Algemene reserve van de provincie. Voor € 0,8 miljoen is het risico op de lening aan SHINE Medical ondergebracht bij de NOM. Het verschil van € 6,5 miljoen wordt veroorzaakt door de toename van € 6,6 miljoen uit de Algemene middelen voor het risico Exploitatie Openbaar Vervoer en een afname van € 100.000 als gevolg van het nemen van prioritare maatregelen bij een failliet afvalbedrijf. De incidenteel beschikbare weerstandscapaciteit (€ 19,9 miljoen) is hoger dan de benodigde incidentele weerstandscapaciteit (€ 19,6 miljoen). Dit betekent een overschot van € 0,3 miljoen. Wij achten vrijval van dit bedrag niet wenselijk, gezien de fluctuaties in de risico's.

In de Kadernota risicomanagement is vastgelegd dat, indien uit de beoordeling van het weerstandsv Vermogen blijkt dat de incidenteel beschikbare weerstandscapaciteit minder bedraagt dan het benodigde weerstandsv Vermogen op basis van de risico-inventarisatie, aanvulling plaatsvindt indien de afwijking groter is dan 10%. Dit is nu, bij de Begroting 2023, niet van toepassing.

B.1: Risico's revolverende fondsen

Voor de geïnventariseerde risico's voor revolverende fondsen bedraagt het minimaal incidenteel benodigde weerstandsv Vermogen € 18,3 miljoen. Dit betreft het risico A.2-1 Verbonden partijen van € 12,0 miljoen en het risico A. 1 Leningen, garanties en waarborgen, onderdeel Fonds Nieuwe Doen van € 6,3 miljoen. Ten opzichte van de Jaarstukken 2021 is hierin geen wijziging opgetreden.

B.2: Incidenteel beschikbare weerstandscapaciteit revolverende fondsen

Tabel 2. Opbouw weerstandscapaciteit revolverende fondsen

	Jaarstukken 2021	Begroting 2023
Buffer IFG en Economic Board Groningen	7,16	7,34
Buffer Fonds Nieuwe Doen	5,00	5,00
Energiebesparingsfonds particulieren	1,50	1,50
	13,66	13,84

(bedragen x € 1 miljoen)

De weerstandscapaciteit revolverende fondsen is gestegen met € 0,19 miljoen ten opzichte van de Jaarstukken 2021.

Investeringsfonds Groningen B.V. (IFG)

Bij het besluit tot uitbreiding van het fondsvermogen IFG met € 20,0 miljoen hebben uw Staten het besluit genomen om vanuit het krediet Provinciale meefinanciering gedurende de jaren 2019 tot en met 2025 in totaal € 4,0 miljoen toe te voegen aan de Algemene reserve, onderdeel weerstandscapaciteit revolverende fondsen. In 2023 wordt € 0,5 miljoen toegevoegd.

In 2021 is de voorziening Investeringsfonds Groningen met € 314.051 toegenomen. Dit als gevolg van geleden verliezen.

Het opheffen van de voorziening met € 314.051 wordt gedekt door een onttrekking aan de, binnen de Algemene reserve geormerkte, middelen weerstandscapaciteit revolverende fondsen. Voor Investeringsfonds Groningen (IFG) geldt het uitgangspunt dat door verwachte exits en reeds gemaakte afspraken met uw Staten om het beschikbare weerstandsvermogen stapsgewijs te verhogen, de beschikbare weerstandscapaciteit zal toenemen en daarmee toereikend is.

C: Structurele risico's

Naast de incidentele risico's zijn ook structurele risico's geïnventariseerd voor € 1,0 miljoen. Deze structurele risico's betreffen de effecten van rijksontwikkelingen en bezuinigingen. Hiervoor kan de onbenutte belastingcapaciteit, de post onvoorzien of de meerjarige begrotingsruimte worden ingezet.

1. Belastingcapaciteit

De belastingcapaciteit heeft betrekking op extra inkomsten die de provincie Groningen kan genereren als het maximaal aantal opcenten op de motorrijtuigenbelasting wordt geheven. Dit, bij wet vastgestelde maximaal aantal opcenten, is per 1 januari 2022: 118,4 en wordt naar verwachting per 1 januari 2023: 125,9. In de Begroting 2023 gaan we in onze ramingen uit van een tarief van 95,7 opcenten. De onbenutte belastingcapaciteit, bedraagt in 2023 circa € 20,3 miljoen. Die capaciteit wordt berekend door het verschil tussen het maximale tarief van 125,9 opcenten en het tarief van 95,7 opcenten te vermenigvuldigen met de opbrengst per opcent in onze provincie van € 673.000.

In de Perspectiefnota 2023 hebben we de uitgangspunten voor de begroting vastgelegd. Besloten is alleen voor het jaar 2023 te indexeren en het volgend college een besluit te laten nemen over de indexatie vanaf 2024. Tevens is besloten om de indexatie 2023 te handhaven op 1,3% en deze niet aan te passen op de consumentenprijsindex die door de inflatie is opgelopen tot 6,3%. Overigens heft geen van de provincies het maximale aantal opcenten. Bij de verplichte financiële kengetallen wordt dan ook niet gerekend met het maximale tarief, maar met het gemiddelde van de geheven opcenten van alle provincies. Afgezet tegen dat gemiddelde heeft de provincie Groningen een negatieve belastingcapaciteit aangezien we van alle provincies de meeste opcenten heffen.

2. Gereserveerde middelen voor onvoorziene uitgaven

In de Begroting 2023 hebben wij voor de 2023 een bedrag gereserveerd van € 250.000. Met ingang van 2024 is er jaarlijks een bedrag gereserveerd van € 500.000.

3. Verwachte begrotingsruimte 2023-2026

In de Begroting 2023 resteert de volgende begrotingsruimte:

Tabel 3. Resterende begrotingsruimte 2023-2026

Omschrijving	2023	2024	2025	2026
Begrotingsruimte	3.366,2	14.990,5	15.807,1	18.707,5
Flexibel budget	500,0	2.000,0	2.000,0	2.000,0
Financieel perspectief	3.866,2	16.990,5	17.807,1	20.707,5

(bedragen x € 1.000)

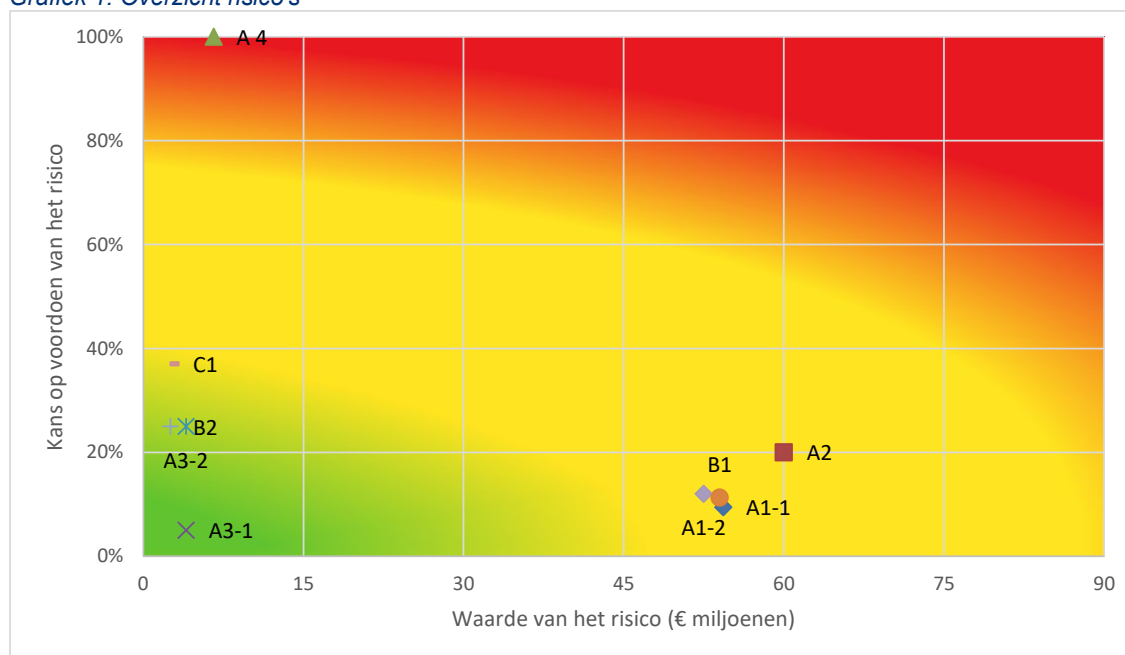
1.2. Inventarisatie van de risico's

Voor het bepalen van het risicoprofiel hebben wij de risico's geïventariseerd. Wij delen de risico's in onze P&C-documenten in het vervolg als volgt in:

- A. Financieringsrisico's;
- B. Beleidsvoeringsrisico's;
- C. Juridische risico's.

Voor de gekwantificeerde risico's wordt in de risicomatrix zichtbaar welke de grootste risico's zijn en waar de risicobeheersing zich met name op zal moeten richten. De risico's zijn voorzien van een nummer. In deze paragraaf wordt aan de hand van dit nummer het risico nader toegelicht.

Grafiek 1. Overzicht risico's

De geïdentificeerde risico's staan hierna in tabelvorm nogmaals samengevat opgenomen.

Tabel 4. Geïdentificeerde risico's

		Jaarstukken 2021	Begroting 2023		
		Impact (in € miljoen)	Waarde (in € miljoen)	Kans (percentage)	Impact (in € miljoen)
Incidentele risico's	A. Financieringsrisico's				
	A 1-1 Leningen, garanties en waarborgen	5,11	54,33	9,4%	5,13
	A 4 Exploitatie Openbaar Vervoer	-	6,60	100,0%	6,60
	A 3-1 Effecten rijksontwikkeling	0,20	4,00	5,0%	0,20
	B. Beleidsvoeringsrisico's				
	B 1 Afvalbedrijven	5,97	54,00	11,3%	6,10
	B 2 IBOI indexeringsverplichting	0,55	2,55	25,0%	0,64
C. Juridische risico's					
C 1 Claims	0,94	2,54	37,0%	0,94	
	Totaal minimaal benodigd weerstandsvermogen	12,77	124,02		19,61
Structurele Risico's	A 3-2 Effect rijksontwikkeling	1,00	4,00	25,0%	1,00
	Totaal structurele risico's	1,00	4,00		1,00
Risico's revolverende fondsen	A 1-2 Leningen, garanties en waarborgen	6,30	52,50	12,0%	6,30
	A 2 Verbonden partijen	12,00	60,00	20,0%	12,00
	Totaal risico's eigen buffercapaciteit	18,30	112,50		18,30

A.1 Leningen, garanties en waarborgen (incidenteel en revolverend)

Aard van het risico	Beleidskeuze - Ja	Beleidskeuze - Nee
Incidenteel risico (I)		✓
Revolverend (R)		✓
Structureel risico (S)		
Inschatting van kans en impact		
Waarde	€ 54,3 miljoen (I) en € 52,5 miljoen (R)	
Kans	9,4% (I) en 12% (R)	
Impact op benodigd weerstandsvermogen	€ 5,13 miljoen (I) en € 6,30 miljoen (R)	
Toelichting op risico's kwantificering kans en impact en interne beheersing		
Achtergrond:	Wanneer de begunstigde van een garantie/borgstelling of de leningnemer van een verstrekte geldlening niet aan de verplichtingen voldoet, komen de eventuele lasten voor de provincie Groningen.	
Aard risico:	De begunstigde van een garantie/borgstelling of de ontvanger van een verstrekte (revolverende) geldlening kan niet aan de verplichtingen voldoen, resulterend in niet incasseerbare vorderingen en/of afwaarderingen voor de provincie Groningen.	
Inschatting van kans en impact:	<p>De provincie heeft in het kader van de provinciale publieke taak leningen verstrekt en waarborgen/garanties afgegeven tot een bedrag van ca. € 299,3 miljoen. Voor een bedrag van € 106,8 miljoen betreft dit garanties/borgstellingen en (revolverende) leningen waarbij risico's zijn onderkend.</p> <p>Het gaat om de volgende risico's:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Gewaarborgde geldleningen/garanties; 2. Achtergestelde lening Ommelander Ziekenhuis Groningen (OZG); 3. Kredietunies Groningen, Westerkwartier en Eemsregio; 4. Lening Snel internet; 5. Nsec Shipping Debt Fund (NSDF); 6. Spoed voor Jeugd; 7. SHINE Medical Veendam; 8. Fonds Ontwikkelkosten energiecoöperaties Groningen; 9. Fonds Nieuwe Doen. <p>In de tabel hieronder hebben we deze risico's uitgewerkt in waarde, kans en impact. Per 31 december 2022 is naar verwachting € 87,1 miljoen verstrekt van de garanties/borgstellingen en (revolverende) leningen waarbij risico's zijn onderkend. Het restant van € 19,7 miljoen (€ 106,8 miljoen - € 87,1 miljoen) wordt in de komende jaren verstrekt. Uitgangspunt is om van het maximum van het totaal te verstrekken bedrag uit te gaan bij de berekening van het minimaal benodigde weerstandsvermogen. Per garantie/borgstelling en/of (revolverende) lening is een risico-inschatting gemaakt. Ten opzichte van de Jaarstukken 2021 doen zich de volgende ontwikkelingen voor:</p> <p>Incidenteel:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Het risicobedrag voor garanties en gewaarborgde geldleningen is aangepast aan de verwachte situatie op 1 januari 2023. De borgstelling aan de laatste zorginstelling zal in 2024 vervallen. • In 2021 hebben wij in overleg met OZG de oorspronkelijke leningsovereenkomst aangepast middels een addendum. Als gevolg van deze opschorting van de rente is de hoofdsom van de lening iets hoger en navenant het risico. <p>Revolverend:</p> <ul style="list-style-type: none"> • N.v.t. 	

Getroffen beheersingsmaatregelen:

De primaire beheersingsmaatregelen zijn:

- De provincie Groningen stelt per borgstelling/lening specifieke beheersmaatregelen op om de kans op afwaarderingen te verkleinen (bijv. het toetsen van kredietaanvragen door de kredietunies/fondsen).
- Jaarlijks monitort de provincie Groningen de financiële positie (solvabiliteit en liquiditeit) van de betrokken organisaties door de jaarrekening op te vragen en te beoordelen en neemt actie indien nodig.

Conclusie:

De totale impact van de verschillende risico's bedroeg € 11,41 miljoen bij de Jaarstukken 2021. Dit risico is met € 0,02 miljoen toegenomen. De oorzaak van de mutatie is hierboven toegelicht.

Tabel 4b. Uitwerking risico's leningen, garanties en waarborgen in waarde, kans en impact

Leningen, garanties en waarborgen	Jaarstukken 2021	Begroting 2023			Verschil in impact
	Impact in € miljoen	Waarde in € miljoen	Kans	Impact in € miljoen	
1. Gewaarborgde geldleningen/garanties	0,06	0,27	15,0%	0,04	-/- 0,02
2. Achtergestelde lening OZG	0,51	2,78	20,0%	0,55	0,04
3. Kredietunies Groningen, Westerkwartier, Eemsregio	0,50	2,25	22,1%	0,50	0,00
4. Lening Snel internet	1,47	29,49	5,0%	1,47	0,00
5. Nsec Shipping Debt Fund (NSDF)	1,65	15,00	11,0%	1,65	0,00
6. Spoed voor Jeugd	0,11	0,55	20,0%	0,11	0,00
7. SHINE Medical Veendam *	0,80	4,00	20,0%	0,80	0,00
Subtotaal incidentele risico's	5,11	54,33	9,4%	5,13	0,02
8. Fonds Nieuwe Doen	4,80	48,00	10,0%	4,80	0,00
9. Fonds Ontwikkelkosten energiecoöperaties Groningen	1,50	4,50	33,3%	1,50	0,00
Subtotaal risico's revolverende fondsen	6,30	52,50	12,0%	6,30	0,00
Totaal	11,41	106,83	10,7%	11,43	0,02

* Het benodigde weerstandsvermogen voor het risico SHINE Medical Veendam (7.) maakt geen onderdeel uit van de Algemene reserve van de provincie, maar wordt aangehouden door de NOM.

A.2 Verbonden partijen

Aard van het risico	Beleidskeuze - Ja	Beleidskeuze - Nee
Incidenteel risico (I) Revolverend (R) Structureel risico (S)		✓
Inschatting van kans en impact		
Waarde	€ 60,0 miljoen IFG (R)	
Kans	20% (R)	
Impact op benodigd weerstandsvermogen	€ 12,0 miljoen IFG (R)	
Toelichting op risico's kwantificering kans en impact en interne beheersing		
Achtergrond:	<p>De provincie Groningen heeft in totaal twintig verbonden partijen, bestaande uit zeven publiekrechtelijke organisaties in de vorm van gemeenschappelijke regelingen en dertien private organisaties (besloten en naamloze vennootschappen, twee stichtingen en een vereniging). Periodiek wordt beoordeeld of de provincie Groningen risico's loopt met een eventuele financiële impact op de minimaal benodigde weerstandscapaciteit met betrekking tot de verbonden partijen. Dit kan voorkomen als verbonden partijen niet langer aan hun verplichtingen kunnen voldoen, resulterend in afwaarderingen (of niet incasseerbare vorderingen) voor de provincie Groningen of doordat verbonden partijen financiële risico's lopen die zij niet zelfstandig kunnen afdekken. In principe betreft dit bij privaatrechtelijke organisatie het risico dat (een deel van) de boekwaarde moet worden afgewaardeerd en bij gemeenschappelijke regelingen (GR) dat er sprake zou zijn van exploitatietekorten die niet binnen het weerstandsvermogen of algemene reserve van de betreffende GR kan worden opgevangen. In een dergelijk geval zal de deelnemersbijdrage incidenteel of structureel opgehoogd moeten worden. Dergelijk risico's worden dan direct in de provinciale begroting verwerkt en vormen dat ook geen risico's die binnen ons weerstandsvermogen dienen te worden opgevangen. Met betrekking tot een aantal verbonden partijen wordt in deze paragraaf aandacht besteed aan de eventueel daaruit voortvloeiende risico's.</p> <p><i>N.V. NOM (Investerings- en Ontwikkelingsmaatschappij voor Noord-Nederland)</i> Wat betreft NOM wordt jaarlijks op basis van de jaarrekening van N.V. NOM bepaald of ten opzichte van de verkrijgingsprijs van de aandelen in 2016 ook een afwaardering moet plaatsvinden. De (mogelijke) afwaardering wordt gedaan door het treffen van een voorziening ten laste van het rekeningresultaat en daarom wordt geen bedrag aangehouden hiervoor in het weerstandsvermogen.</p> <p><i>GROEIFonds B.V.</i> In 2021 heeft de provincie een aandelenbelang van 33,3% in het GROEIFonds B.V. verworven ter waarde van € 8 miljoen. Het is de bedoeling dat op termijn de inbreng van € 8 miljoen terugvloeit naar de provincie. De waarde van het GROEIFonds is op dit moment ruimschoots voldoende om hieraan te kunnen voldoen.</p> <p><i>Investeringsfonds Groningen B.V. (IFG)</i> De provincie Groningen participeert in het IFG. Wanneer het IFG niet aan de verplichtingen voldoet, komen de lasten voor de provincie Groningen. Ieder halfjaar wordt een inschatting gemaakt van de waarde en kans met betrekking tot eventuele risico's. Per 1 januari 2023 is naar verwachting ca. € 30,0 miljoen - van het maximum van</p>	

	€ 60 miljoen - aan agio gestort in het IFG. De kans op risico's wordt geschat op 20%. Dit percentage is overeenkomstig de provinciale kaders voor revolverend financieren.
Aard risico:	<i>Investeringsfonds Groningen BV (IFG)</i> De provincie Groningen participeert in het Investeringsfonds Groningen. Wanneer aan het eind van de looptijd van het fonds blijkt dat de investeringen van IFG onvoldoende winstgevend en revolverend zijn geweest om enerzijds de management- en beheerkosten van IFG gedurende de gehele looptijd van het fonds te dekken en anderzijds de gedane agiostortingen voor 100% terug te laten vloeien naar de provincie, dient de provincie over voldoende middelen te beschikken om dit op te kunnen vangen.
Inschatting van kans en impact:	Ieder halfjaar wordt een inschatting gemaakt van de waarde en kans met betrekking tot eventuele risico's. Per 1 januari 2023 is naar verwachting ca. € 30,0 miljoen - van het maximum van € 60 miljoen - aan agio gestort in het Investeringsfonds Groningen. De kans op risico's wordt geschat op 20%. Dit percentage is overeenkomstig de provinciale kaders voor revolverend financieren.
Getroffen beheersingsmaatregelen:	De primaire beheersingsmaatregelen zijn: <ul style="list-style-type: none"> • De provincie Groningen heeft bij het Investeringsfonds Groningen een investeringscommissie ingesteld, die de investeringsvoorstellen van de fondsmanager en directie beoordeelt, om de kans op afwaarderingen en eventuele bijstortverplichtingen te verkleinen. • Jaarlijks monitort de provincie Groningen de financiële positie (solvabiliteit en liquiditeit) van verbonden partijen door de jaarrekeningen op te vragen en te bestuderen en neemt actie indien nodig.
Conclusie:	De totale impact bedraagt € 12 miljoen voor het IFG, bestaande uit een risico met betrekking tot het Investeringsfonds Groningen. Dit risico is gelijk gebleven ten opzichte van de Jaarstukken 2021.

A.3 Effecten rijksontwikkelingen en bezuinigingen

Aard van het risico	Beleidskeuze - Ja	Beleidskeuze - Nee
Incidenteel risico (I)		✓
Revolverend (R)		
Structureel risico (S)		✓
Inschatting van kans en impact		
Waarde	€ 4,0 miljoen	
Kans	5% (I) en 25% (S)	
Impact op benodigd weerstandsvermogen	€ 0,2 miljoen (I) en € 1,0 miljoen (S)	
Toelichting op risico's kwantificering kans en impact en interne beheersing		
Achtergrond:	<p><i>Rijksbezuinigingen en ontwikkelingen</i></p> <p>In het coalitieakkoord van kabinet Rutte IV is opgenomen dat de uitkering van het provinciefonds van 2026 niet langer via de normeringssystematiek (trap op - trap af) geïndexeerd wordt. Vanaf 2026 is de uitkering gebaseerd op een vast volumedeel en wordt de uitkering alleen bijgesteld als gevolg van loon- en prijsontwikkelingen. Hierbij wordt het totale accres vastgekleit op de stand Miljoenennota 2022 plus € 1 miljard. Gezien de stijgingen in het accres voor de periode 2022-2025 betekent dit in de praktijk dat provincies in 2026 aanzienlijk minder uitgekeerd krijgen uit het provinciefonds. Met de kennis van nu wordt de negatieve financiële impact voor de provincie Groningen voor het zogenaamde ravijnjaar 2026 geschat op € 5,7 miljoen structureel ingeschat op ongeveer € 10 miljoen. Of deze ontwikkeling een structureel karakter rijgt is op dit moment nog onbekend.</p> <p>De doorwerking van deze bezuiniging op het accres van het provinciefonds kan in beperkte mate binnen de lopende begroting worden opgevangen vanwege het door ons gehanteerde behoedzame scenario bij het opstellen van de ramingen van de uitkering uit het provinciefonds. In de Miljoenennota 2023 heeft het Rijk wel een eenmalige bijdrage aangekondigd voor medeoverheden van € 1,1 miljard. De exacte impact voor de provincie Groningen is hiervan nog niet bekend. Gezien de totale financiële impact van het afschaffen van de normeringssystematiek voor alle medeoverheden kan wel al worden gesteld dat de incidentele bijdrage uit de miljoenennota onvoldoende zal zijn om het verwachte tekort te dekken.</p> <p>We staan aan de vooravond van een aantal grote transities. Het Rijk voorziet een grote rol voor decentrale overheden bij de uitvoering hiervan. Voor enkele van deze transities zijn inmiddels ook middelen aangekondigd. Deze middelen kennen nagenoeg uitsluitend een incidenteel karakter en bieden daarmee in mindere mate zekerheid over de financiële omvang van de begroting op (middel-)lange termijn. Op basis van deze inschattingen bepalen wij de kansinschatting voor de korte termijn op 5%. Voor de lange termijn handhaven wij deze op 25%.</p> <p><i>Verdeelmodel Provinciefonds</i></p> <p>In 2022 is verder gewerkt aan het opstellen van een nieuw verdeelmodel Provinciefonds. Het is echter niet mogelijk gebleken om de invoering per 2023 in te laten gaan. In 2023 zal verder gewerkt worden aan het nieuwe verdeelmodel, waarbij de beoogde invoerdatum opnieuw zal moeten worden bepaald.</p> <p><i>Opcenten motorrijtuigenbelasting</i></p> <p>Eén van de onderdelen waar het Klimaatakkoord de provincies raakt is de stimulering van het elektrisch vervoer. Door in te zetten op</p>	

elektrisch vervoer (EV) zullen de inkomsten vanuit de provinciale opcenten op de motorrijtuigenbelasting (mrb) dalen. In de huidige (opcenten) mrb zijn de elektrische voertuigen namelijk vrijgesteld van belasting. Indien het aantal elektrische voertuigen de komende jaren fors stijgt, neemt de derving van de inkomsten toe.

In het Klimaatakkoord (juni 2019) is opgenomen dat het Rijk instaat voor het in standhouden van hetzelfde of een, qua effect vergelijkbaar, eigen belastinggebied voor de provincies vanaf 2025. Met dit belastinggebied dient de open huishouding van provincies onverkort intact te blijven. Tot 2025 monitoren Rijk en provincies het effect van de toename EV, waarbij wordt uitgegaan van het tarief van 2019. Parallel hieraan wordt bestudeerd hoe het provinciaal belastinggebied er in de toekomst uit zal moeten zien. Hiertoe zijn een aantal mogelijke belastingen onderzocht. Het IPO is samen met het Rijk bezig om die mogelijkheden verder uit te werken.

Implementatie Omgevingswet

In het Bestuursakkoord Implementatie Omgevingswet dat door Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen is ondertekend, zijn afspraken gemaakt over de implementatie van de Omgevingswet. Doel is dat de wet 1 januari 2023 in werking treedt. Over de financiën zijn kaderstellende afspraken gemaakt. Het beeld van de uitgaven, kosten en besparingen die samenhangen met de gehele stelselwijziging wordt met het vorderen van het implementatieproces steeds concreter. Naar aanleiding van opgetreden tekorten zijn afspraken gemaakt over het vereenvoudigen van de stelselwijziging. Op basis van voorlopige ramingen hebben wij voor de implementatie van de Omgevingswet middelen opgenomen in de provinciale begroting. We verwachten de implicaties van de stelselwijziging, van de opgetreden vertraging en van geactualiseerde ramingen over ons implementatietraject in de komende begroting te kunnen vertalen.

Opvangen financiële gevolgen

In het algemeen geldt dat rijksbezuinigingen en bovenstaande maatregelen van het Rijk alleen tijdelijk op het weerstandsvermogen mogen drukken. Indien het Rijk aanpassingen doorvoert met consequenties voor de provincie, zullen we tijd nodig hebben om deze aanpassingen te kunnen verwerken. Voor de overbrugging zal dan eventueel het weerstandsvermogen aangesproken worden.

Aard risico:

Het risico bestaat dat het Rijk aanvullende bezuinigingen zal doorvoeren en hiervoor een korting op het Provinciefonds zal toepassen of dat bovenstaande maatregelen van het Rijk uit het regeerakkoord onverwachte tegenvallers met zich meebrengen.

Inschatting van kans en impact:

Wij schatten de kans van optreden van deze risico's beperkt in, voor de korte termijn op 5% en voor de lange termijn op 25%. Wij schatten de omvang van het risico van rijksbezuinigingen in op € 0,2 miljoen incidenteel en € 1,0 miljoen structureel.

Getroffen beheersingsmaatregelen:

Door middel van inbreng bij het IPO, maar ook door middel van rechtstreekse contacten met kabinet en parlement, alles in het werk stellen om de omvang van rijksbezuinigingen op de provinciale middelen zo beperkt mogelijk te laten zijn.

Conclusie:

In de berekening van het minimaal incidenteel benodigde weerstandsvermogen is voor dit risico incidenteel een bedrag van € 0,2 miljoen meegenomen, alsmede structureel € 1,0 miljoen. Ten opzichte van de Jaarstukken 2021 zijn er geen wijzigingen.

A.4 Exploitatie Openbaar Vervoer

Aard van het risico	Beleidskeuze - Ja	Beleidskeuze - Nee
Incidenteel risico (I)		✓
Revolverend (R)		
Structureel risico (S)		
Inschatting van kans en impact		
Waarde	€ 6,6 miljoen (I)	
Kans	100% (I)	
Impact op benodigd weerstandsvermogen	€ 6,6 miljoen	
Toelichting op risico's kwantificering kans en impact en interne beheersing		
Achtergrond:	<p>Corona heeft nog zeer grote negatieve effecten op het openbaar vervoer. Als gevolg van de coronacrisis is het gebruik van het openbaar vervoer (zowel trein als bus) sterk verminderd. Het verlies aan reizigers heeft geleid tot een forse daling in de reizigersopbrengsten. De verwachting voor de eerstkomende jaren is dat reizigersaantallen en reizigersopbrengsten zich niet (snel) naar het oude niveau zullen herstellen.</p> <p>Zoals u weet draait het in het OV niet alleen om de inkomsten, ook de kosten spelen een belangrijke rol. U wordt er regelmatig mee geconfronteerd dat de inflatie hoog is en dat de verwachting is dat, dat ook nog wel even zo blijft. Stijgende brandstof- en personeelskosten geven ons nieuwe zorgen en nieuwe uitdagingen voor het in standhouden van het openbaar vervoer. Hoe het allemaal uitpakt is op dit moment nog niet geheel helder maar dat we geconfronteerd zullen worden met een extra financieringsbehoefte bovenop hetgeen we al wisten lijkt nu al wel duidelijk. Dit laatste komt derhalve boven op de uitdaging die er al lag ten aanzien van de effecten van corona.</p> <p>Het Rijk heeft een beschikbaarheidsvergoeding Openbaar Vervoer (BVOV) ingesteld die inmiddels is doorgetrokken tot 31 december 2022. Voor het jaar 2023 heeft het Rijk eenzijdig een veel minder gunstige concept transitierегeling - TVOV 2023 - in werking gesteld. Wij zullen kritische kijken naar de voorwaarden van deze concept transitierегeling TVOV 2023 en of deze voorwaarden nog gedeeltelijke oplossingen biedt om de verwachte stijgende kosten en verminderde opbrengsten van het OV-bureau de komende jaren enigszins te dempen.</p>	
Aard risico:	<p>Zoals het er nu uitziet dienen we vanaf dienstregelingsjaar 2023 voor het grootste deel weer volledig op eigen benen te moeten staan. Hier bovenop zullen ook de huidige prijsstijgingen en inflatie een grote impact hebben. Dit zorgt voor een (financiële) uitdaging die groot is. Beide punten zorgen ervoor dat het risico op een extra bijdrage vanuit de provincie voor de komende jaren sterk toe neemt. Aangezien het Rijk aangeeft dat er geen nieuwe transitierегeling komt voor trein en bus voor de periode vanaf 1 januari 2023 neemt het risico op een extra bijdrage vanuit de provincie voor de komende jaren sterk toe.</p> <p><i>Gemeenschappelijke Regeling OV-bureau Groningen Drenthe.</i> Door terugloop van reizigers als gevolg van corona en de huidige prijsstijgingen en inflatie komt de exploitatie van regionaal OV onder druk te staan. Het risico bestaat dat de partners in het OV-bureau</p>	

Groningen-Drenthe moeten bijdragen om de begroting sluitend te maken. Op 7 juli 2022 is door het Algemeen Bestuur van het OV-bureau de begroting van het OV-bureau vastgesteld. Hierin is een aanvullende bijdrage van de deelnemers (bovenop de reguliere bijdrage) opgenomen. Voor de provincie Groningen gaat het in 2023 om een bedrag van € 286.000-.

De begroting voor 2023 van het OV-bureau is behandeld in uw Staten. Hierbij is een motie 'Busje komt zo?' aangenomen waarbij het OV-bureau gevraagd wordt enkele voorgenomen bezuinigingen in de dienstregeling niet door te voeren. Dit is nog niet verwerkt in de begroting van het OV-bureau. Hiervoor zal naar verwachting aanvullend € 1,85 miljoen benodigd zijn voor de jaren 2023 tot en met 2026.

Vanuit de Kadernota 2021-2025 is voor 2023 € 1,6 miljoen aan risicoreservering opgevoerd ten behoeve van de openbaarvervoersconcessies voor de financiële gevolgen van de effecten van corona (verlies aan reizigersinkomsten). In de Perspectiefnota 2023 is deze risicoreservering opgehoogd met € 5 miljoen tot in totaal € 6,6 miljoen voor jaren 2023 en daarna. De dekking van de risicoreservering komt uit de algemene middelen. De begroting 2023 van het OV-bureau is behandeld door uw Staten. Motie M415 'Busje komt zo' is daarbij door uw Staten tijdens uw vergadering op 6 juli 2022 aangenomen. Hierdoor zijn in de hoofdlijnen dienstregeling 2023 de eerder voorgestelde bezuinigingen op de lijnen 45 Spijk-Loppersum, 139 via Enumatil en 637 Zoutkamp-Zuidhorn vervallen en blijven deze lijnen op kosten van de provincie Groningen rijden tot en met 2026, het moment dat we verwachten dat de reizigersaantallen weer op het niveau van pre-corona liggen. Als gevolg van het niet kunnen doorvoeren van de voorgenomen bezuiniging zal naar verwachting aanvullend € 1,85 miljoen benodigd zijn. Dit bedrag halen we niet uit de risicoreservering van € 6,6 miljoen, maar hebben we gedekt in de begroting.

Recent is door het OV-bureau een memo opgesteld met betrekking tot de oplopende kosten bij de concessiehouder Q-buzz. Dit memo is op 9 september jl. in het Dagelijks Bestuur (DB) van het OV-bureau besproken. In het DB is afgesproken om Q-buzz een nadere specifiekere uitwerking te laten maken voor het tekort en hoe dit tekort opgevangen en gedekt kan worden.

Concessieverlener treinvervoer

Voor het treinvervoer is de concessie verleent aan Arriva aan wie het treinvervoer is gegund t/m de looptijd van de concessie 2035. Het treinvervoer valt ook onder de BVOV-regeling van het Rijk en ook heeft het treinvervoer te maken met de teruglopende reizigersaantallen en met stijgende kosten als gevolg van de inflatie.

Inschatting van kans en impact:

De kans dat een bijdrage vanuit de provincie wordt verwacht is groot. Hoe hoog deze bijdrage zal worden zijn, is pas definitief bekend bij de afrekening van het betreffende jaar. De definitieve afrekening over jaar 2022 vindt circa 6 maanden na jaar 2022 plaats.

Getroffen beheersingsmaatregelen:

Vorig jaar hebben wij reeds € 1,6 miljoen gereserveerd voor dit risico. Waarschijnlijk wordt deze reservering dit jaar nog niet ingezet aangezien inmiddels duidelijk is geworden dat de BVOV doorloopt tot eind 2022. Aanvullend op de eerder reeds gereserveerde middelen voor trein en bus, is er aanvullend voor de jaren 2023 en daarna voorlopig een extra bijdrage van € 5,0 miljoen gereserveerd.

Conclusie:

Voor het OV is de impact op het risico op dit moment ingeschat op € 6,6 miljoen. Mochten zich nog verdere ontwikkelingen manifesteren dan bestaat een reële kans dat de huidige € 6,6 miljoen voor het openbaar vervoer ontoereikend zijn. Op het moment dat hier meer zekerheid over is zullen wij daar dan op dat moment bij u op terugkomen.

B.1 Afvalbedrijven

Aard van het risico	Beleidskeuze - Ja	Beleidskeuze - Nee
Incidenteel risico	✓	✓
Revolverend		
Structureel risico		
Inschatting van kans en impact		
Waarde	€ 54,0 miljoen	
Kans	11,29%	
Impact op benodigd weerstandsvermogen	€ 6,10 miljoen	
Toelichting op risico's kwantificering kans en impact en interne beheersing		
Achtergrond:	<p>De provincie Groningen is bevoegd gezag voor verschillende afvalbedrijven. In het geval van faillissement en/of calamiteiten kan een situatie ontstaan waarbij het bedrijf niet meer kan voldoen aan de in de vergunning gestelde voorwaarden.</p> <p>Dit kan leiden tot een situatie waarbij gevaren dreigen voor de gezondheid en het milieu. Vanuit de zorgplicht zal de provincie Groningen mogelijk maatregelen moeten nemen om deze gevaren weg te nemen. Dit omvat bijvoorbeeld het verwijderen van de achtergebleven afvalstoffen (geen beleidskeuze) en saneren van de vervuilde grond (in bepaalde gevallen beleidskeuze).</p>	
Aard risico:	<p>In geval van faillissement en/of calamiteiten kan een bedrijf niet meer voldoen aan de in de vergunning gestelde voorwaarden.</p>	
Inschatting van kans en impact:	<p>Halfjaarlijks worden de risico's per afvalbedrijf, waarvan de provincie Groningen bevoegd gezag is, in kaart gebracht. Er wordt onder andere gekeken naar de negatieve restwaarde van de afvalstoffen die liggen opgeslagen bij de verschillende bedrijven. Het risico Afvalbedrijven is berekend op € 6,10 miljoen. De belangrijkste factoren bij de bepaling van het risico:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Door aangescherpte wet- en regelgeving is de toepasbaarheid van bepaalde afvalstoffen beperkter geworden. Dit heeft een negatief effect op de zogenaamde restwaarde van de betreffende afvalstoffen en dus ook op de omvang van het risico Afvalbedrijven. 2. De omvang van het risico wordt onder andere berekend op basis van de negatieve restwaarden van de afvalstoffen die liggen opgeslagen bij de verschillende bedrijven waarvan de provincie Groningen bevoegd gezag is. Hiervoor zijn per afvalstof/-categorie normbedragen bepaald aan de hand van a) breed verkregen (landelijke) realistische informatie over afvoer en/of verwerkingskosten van de afvalstromen en b) landelijke wet- en regelgeving voor afvalstromen. Door het gebruik van normbedragen is het probleem dat de bedrijven zelf de negatieve restwaarde voor dezelfde afvalstoffen verschillend waarden weggenomen. De waardebepaling van de negatieve restwaarden op basis van normbedragen wordt door ODG op een consistente waarderingsmethodiek voor alle afvalbedrijven toegepast. De verwachting is dat het Landelijk Meldpunt Afvalstoffen (LMA) de normbedragen ook gaat hanteren. <p>Ten aanzien van een failliet afvalbedrijf zijn we bezig om met de grondeigenaar te komen tot een afwikkeling van het faillissement. Vooruitlopend daarop dienen in 2022 nog prioritaire maatregelen uitgevoerd te worden. Hiervoor wordt bij besluit van uw Staten inzake de Najaarsmonitor 2022 en de Begroting 2023, een krediet gevraagd</p>	

	van € 100.000 ten laste van het beschikbare weerstandsvermogen afvalbedrijven. Dit bedrag is verwerkt in het in deze paragraaf vermelde beschikbare weerstandsvermogen.
Getroffen beheersingsmaatregelen:	<p>Wij hebben de volgende beheersingsmaatregelen getroffen:</p> <ul style="list-style-type: none">• Provincie Groningen verleent vergunningen en handhaaft conform de interne en externe wet- en regelgeving.• Provincie Groningen monitort de afvalstromen en de financiële positie van de risicovolle bedrijven en rapporteert hierover halfjaarlijks. Deze rapportage wordt door ons geëvalueerd en waar nodig verbeterd.• Provincie Groningen lobbyt bij het Rijk voor een regeling voor financiële zekerheidsstelling (zoals de Brzo-zekerheidsstelling).
Conclusie:	Ten opzichte van de Jaarstukken 2021 is het risico toegenomen met ca. € 0,13 miljoen. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door de toename van (de negatieve waarden van) het afval.

B.2 IBOI-indexeringsverplichting

Aard van het risico	Beleidskeuze - Ja	Beleidskeuze - Nee
Incidenteel risico		✓
Revolverend		
Structureel risico		
Inschatting van kans en impact		
Waarde	€ 2,55 miljoen	
Kans	25%	
Impact op benodigd weerstandsvermogen	€ 0,6 miljoen	
Toelichting op risico's kwantificering kans en impact en interne beheersing		
Achtergrond:	In het convenant RSP zijn afspraken gemaakt over de hoogte van rijks- en regiobijdrage aan het programma. Ook met de gemeente Groningen (die een deel van de regiobijdrage levert) zijn afspraken gemaakt over de indexering van de regiobijdrage. De indexeringsafspraken zijn doorvertaald in een aantal projectovereenkomsten (Aanpak Ring Zuid en Spoorzone).	
Aard risico:	Bij de Voorjaarsnota 2015 is besloten om vanaf het boekjaar 2015 de rentetoerekening voor RSP-middelen te wijzigen van het gemiddelde van kort/lang geld naar kort geld. Omdat er een indexeringsverplichting bestaat over de middelen die de provincie voor cofinanciering beschikbaar heeft, is bij de Voorjaarsnota 2015 eveneens besloten een stelpost in het leven te roepen ter dekking van het risico dat de nu toegerekende lagere rente onvoldoende is om de indexeringsverplichting op te vangen. De provincie loopt het risico dat de in de stelpost opgenomen middelen onvoldoende zijn om te voorzien in de kosten die met de verplichte indexering annex zijn.	
Inschatting van kans en impact:	De omvang van de stelposten is opnieuw bepaald, uitgaande van genoemde IBOI van 7,5% voor het jaar 2023 en 2,0% voor de jaren vanaf 2023. Het percentage voor 2023 is gezien de omvang van de IBOI 2022 (5,162%) verhoogd van 1,5% naar 7,5%. De stelpost voor de jaren 2022 tot en met 2025 in de Najaarsmonitor 2022 is hierdoor aangevuld met € 8,3 miljoen. De toekomstige IBOI-percentages zijn niet goed te voorspellen. Het IBOI-percentage van 5,162% voor 2022 is het hoogste percentage sinds de start van het RSP-programma in 2008. Gezien de inflatiepercentages in de loop van 2022 is het realistisch te veronderstellen dat de IBOI 2023 nog hoger zal uitvallen. Het risico bestaat desondanks dat de IBOI hoger zal zijn dan het gehanteerde uitgangspunt van 7,5% voor 2023 en 2,0% voor de latere jaren. We hebben dit risico gewaardeerd door het scenario door te rekenen dat de IBOI 10,0% zal zijn in 2023 en 2,0% in de jaren vanaf 2024. Dit zou leiden tot een extra indexeringslast van € 2,55 miljoen. De risicowaarde is ten opzichte van de Jaarstukken 2021 gestegen als gevolg van het hoger percentage voor 2023. Tegelijkertijd is de kans verlaagd van 50% naar 25%. De kans dat het basisscenario van 7,5% IBOI voor het jaar 2023 niet toereikend blijkt wordt lager ingeschat dan de scenario's in eerdere jaren.	
Getroffen beheersingsmaatregelen:	Ter gedeeltelijke beheersing van het risico is sprake van een jaarlijkse stelpost indexering.	
Conclusie:	In de berekening van het minimaal incidenteel benodigde weerstandsvermogen is voor dit risico een bedrag van € 0,6 miljoen meegenomen. Dit bedrag is ten opzichte van de Jaarstukken 2021 gelijk gebleven.	

C.1 Claims

Aard van het risico	Beleidskeuze - Ja	Beleidskeuze - Nee
Incidenteel risico		✓
Revolverend		
Structureel risico		
Inschatting van kans en impact		
Waarde	€ 2,54 miljoen	
Kans	37%	
Impact op benodigd weerstandsvermogen	€ 0,94 miljoen	
Toelichting op risico's kwantificering kans en impact en interne beheersing		
Achtergrond:	De in deze categorie opgenomen risico's hebben betrekking op bedragen die mogelijk kunnen voortvloeien uit reeds ingediende claims van derden. In principe zouden claims door reguliere beleids- en afdelingsbudgetten gedekt moeten worden. Gelet op de hoge impact die claims kunnen hebben, achten wij het echter niet onverstandig hiervoor ook in het weerstandsvermogen een buffer op te nemen. In de afgelopen jaren is de decentrale overheid namelijk regelmatig geconfronteerd met gebeurtenissen die haar imago geen goed hebben gedaan. Deze gebeurtenissen hebben geleid tot een kritischer houding van burgers en bedrijven ten opzichte van de decentrale overheid. Deze kritische houding leidt ertoe dat de decentrale overheid vaker wordt aangesproken op de kwaliteit van de door haar geleverde prestaties.	
Aard risico:	Het risico bestaat dat reeds ingediende claims van derden deels dan wel geheel gehonoreerd moeten worden of dat in de toekomst nieuwe claims bij ons worden ingediend door derden.	
Inschatting van kans en impact:	Periodiek worden de risico's per claim in kaart gebracht voor de claims groter dan € 35.000. Er wordt onder andere gekeken naar de waarde van de claim en de kans van voordoen. De totale waarde van de huidige claims is € 2,54 miljoen. De gemiddelde kans is 37%.	
Getroffen beheersingsmaatregelen:	<ul style="list-style-type: none"> • Wij trachten in elke situatie zorgvuldig te handelen om zo het risico op claims te verkleinen. • Wij trachten ons in elke situatie te houden aan de wettelijke kaders en voorgeschreven procedures om zo het risico op claims te verkleinen. • Wij hebben een WA-overeenkomst afgesloten om, in het geval een claim gehonoreerd wordt, de impact voor de provincie te verkleinen. 	
Conclusie:	Wij hebben in de berekening van het minimaal incidenteel benodigde weerstandsvermogen voor reeds ingediende claims een bedrag van afgerond € 940.600 meegenomen.	

1.3. Zes kengetallen en beoordeling

In hoofdstuk 2 van deel 4 Financiële begroting presenteren wij de verplichte financiële kengetallen. Daar gaan we in op de onderlinge verhouding tussen de verplichte financiële kengetallen en op de relatie tussen de kengetallen en de financiële positie. We hebben hiervoor gekozen omdat in deel 4 meerdere financiële aspecten aan de orde komen en we de financiële positie op die manier kunnen duiden.

2. Financiering

2.1. Algemeen

Het treasury- en financieringsbeleid wordt bepaald door wet- en regelgeving vanuit het Rijk en ook door interne provinciale regelgeving. Bij het Rijk gaat het om de Provinciewet, de Wet financiering decentrale overheden (Wet fido) en de bijbehorende ministeriële regelingen (o.a. de Regeling Schatkistbankieren) en het Besluit Begroting en Verantwoording. De interne provinciale regelgeving bestaat uit de Financiële verordening provincie Groningen 2021, het Financieringsstatuut van de provincie Groningen, het Mandaatbesluit en het Bevoegdhedenbesluit Commissaris van de Koning.

De treasuryfunctie richt zich op:

- a. De beheersing van de in- en uitgaande geldstromen;
- b. Beschermen van vermogen en resultaten tegen financiële risico's zoals rente- en beleggingsrisico's;
- c. Verkrijgen en behouden van toegang tot de geld- en kapitaalmarkt;
- d. Het rendabel maken van liquiditeitsoverschotten.

Als algemene doelstelling geldt dat renterisico's en renteresultaten worden beheerst door te streven naar een grote mate van zekerheid over de renteresultaten in de tijd. Naast de treasuryfunctie van de provincie zelf, wordt ook de treasuryfunctie en het kasbeheer voor enkele derde partijen uitgevoerd.

2.2. Ontwikkelingen en kaders

Verplicht schatkistbankieren en uitzetten van middelen bij medeoverheden

Tijdelijk overtollige middelen worden aangehouden op de rekening-courant van de provincie bij de Nederlandse Staat (Staat). Het plaatsen van deposito's bij de Staat en medeoverheden waarop de provincie geen toezicht houdt is ook mogelijk. Voor de nazorgmiddelen is een uitzondering gemaakt, deze vallen niet onder het schatkistbankieren. Nazorgmiddelen zijn middelen die specifiek uitgezet zijn voor de eeuwigdurende nazorg van de gesloten stortplaatsen en baggerspeciedepots. Voorts is er een overgangssituatie voor overeenkomsten die voor 4 juni 2012 zijn overeengekomen. Deze mogen aflopen onder de voorwaarden zoals ze voor 4 juni 2012 golden. Daarnaast kan een drempelbedrag buiten de schatkist worden gehouden (2% van het begrotingstotaal). Indien het begrotingstotaal groter is dan € 500 miljoen is het drempelbedrag gelijk aan € 10 miljoen, vermeerderd met 0,2% van het deel van het begrotingstotaal dat de € 500 miljoen te boven gaat.

Uitzetten middelen en verstrekken garanties in het kader van de publieke taak

Het uitzetten van middelen en het verstrekken van garanties in het kader van de publieke taak valt buiten het schatkistbankieren. Binnen het kader van wet- en regelgeving bepaalt de provincie zelf wat zij onder haar publieke taak verstaat en hoe deze zal worden uitgeoefend. De provincie kan leningen aangaan, middelen uitzetten en garanties verlenen voor de uitoefening van haar publieke taak. Aan de te verstrekken geldleningen en garanties zijn voorwaarden verbonden. Deze voorwaarden zijn in 2014 vastgesteld door uw Staten in het Afwegingskader provinciaal vermogen (2/2014). In 2016 zijn de Kaders voor nieuw op te richten revolverende fondsen vastgesteld, waarbij de technische kaders voor deze fondsen zijn bepaald (25/2016). Wij zullen bij het uitzetten van middelen of het verstrekken van garanties pas besluiten nadat een ontwerpbesluit aan uw Staten is toegezonden en uw Staten in de gelegenheid zijn gesteld om wensen en bedenkingen ter kennis van ons college te brengen.

2.3. Ontwikkeling rentetarieven

Voor de rentevisie wordt uitgegaan van de prognose van een aantal banken/financiële instellingen. Voor de geldmarkt wordt uitgegaan van het driemaands Euribor-tarief en voor de kapitaalmarkt van het rendement op de tien-jaars staatsleningen.

In de volgende tabel zijn de verwachte gemiddelde rentepercentages voor kort en lang geld opgenomen. Naast de rentepercentages wordt ook de verwachte gemiddelde omvang van de middelen in enig jaar opgenomen die kort en lang kunnen worden uitgezet. Deze gegevens zijn gebaseerd op de meest recente meerjarenramingen. De middelen die uitgezet zijn in het kader van de

publieke taak en de nazorggelden zijn hierbij buiten beschouwing gebleven. In de eerste helft van 2022 zijn door de stijging van de rente op de kapitaalmarkt voor het eerst in 6 jaar tijd weer middelen uitgeleend aan medeoverheden. In totaal ging het om 7 leningen die verstrekt zijn aan gemeenten en een waterschap voor een bedrag van € 81,5 miljoen. Deze leningen hebben een positieve ontwikkeling op onze rentebaten. Hierdoor wijken deze percentages af ten opzichte van de Perspectiefnota 2023.

Tabel 5. Verwachte rentepercentages en omvang middelen

Jaren	Kort (tot 1 jaar)		Lang (vanaf 1 jaar)	
	Percentage	Omvang	Percentage	Omvang
2023	0,00%	375,5	6,96%	214,3
2024	0,25%	295,5	2,28%	145,0
2025	0,25%	279,5	1,73%	86,1
2026	0,25%	266,5	2,09%	62,7

(bedragen x € 1 miljoen)

In juli 2022 heeft de Europese Centrale Bank (ECB) voor het eerst in elf jaar de beleidsrentes verhoogd. Hiermee is een einde gekomen aan negatieve rentestanden. De markt maakt zich wel zorgen over de impact van de renteverhogingen op de economische groei. De meest recente analistentaxaties vermelden een geleidelijke stijging van de driemaands Euribor. Naar verwachtingen in de markt zal de beleidsrente in de tweede helft van 2022 nog verder stijgen, tenzij de inflatievooruitzichten in de tussentijd verbeteren (dat wil zeggen dat de inflatie afneemt). Voor de periode daarna verwacht de ECB dat 'een geleidelijk maar duurzaam traject van verdere rentestijgingen passend zal zijn'. Het tempo waarin de rente wordt aangepast zal 'afhangen van de binnenkomende gegevens en de beoordeling van de inflatie op middellange termijn'. Als benchmark hanteert de provincie voor kort geld de driemaands Euribor. De markt (gemiddelde verwachting van een aantal gerenommeerde banken) verwacht dat in de tweede helft van 2022 sprake zal zijn van het verder oplopen van de korte rente tot circa 1,00% ultimo 2022. Normaal gesproken is de kapitaalmarktrente meer dan de geldmarktrente afhankelijk van vraag en aanbod. Het opkoopprogramma van obligaties door de ECB heeft een drukkende werking op de kapitaalmarktrente. Mede onder invloed van geopolitieke ontwikkelingen is de lange rente in het eerste halfjaar van 2022 aanzienlijk opgelopen. Als benchmark hanteert de provincie voor lang geld de rente van tienjarige staatsleningen. De rente van 10-jarige staatsleningen was begin januari 2022 -0,5% en is gedurende het 1e halfjaar 2022 gestegen naar waarden rond 1,85%. Naar verwachting in de markt vlakkt het tarief tegen het einde van 2022 na aanvankelijk nog een stijgende beweging weer wat af tot circa 1,65%. Met de relatief hoge inflatieverwachtingen en geopolitieke onzekerheid, mede over de levering van energie onder invloed van de oorlog in Oekraïne blijft de reactie van de financiële markten hoogst onzeker.

In 2023 is het verwachte rentepercentage voor lang geld hoger dan in de andere jaren. In dat jaar vervalt een garantieproduct dat in 2010 is afgesloten bij Delen Bank. De vastrentende waarden van dit product zijn belegd in obligaties en het vrij belegbare deel is uitgezet door toe te treden tot een duurzaam aandelenfonds. Op de einddata in 2023 zorgen de vastrentende waarden voor terugbetaling van de hoofdsom en het duurzaam aandelenfonds voor het extra rendement. Dit surplus zorgt voor een hogere verwachte rente. In 2025 is het rentepercentage voor lang uitgezette middelen lager als gevolg van het vrijvallen van een deposito tegen ruim 5,5% in de tweede helft van 2024.

Voor het bepalen en beheersen van de kasstromen die de provincie Groningen onder haar beheer heeft, wordt een meerjarige prognose opgesteld. Deze wordt periodiek bijgesteld. De bronnen voor deze meerjarige liquiditeitsprognose zijn:

- De begroting van de provincie Groningen inclusief de meerjarenramingen en de wijzigingen hierop (voorjaarsmonitor en najaarsmonitor);
- De liquiditeitsprognoses van de derde partijen: Samenwerkingsverband Noord-Nederland, Regio Groningen-Assen, Omgevingsdienst Groningen en Groningen Bereikbaar;
- De werkelijke en geprognosticeerde uitgaven en ontvangsten van investeringsprojecten en uitzettingen in het kader van de publieke taak.

2.4. Uitgezette middelen treasury

Naar verwachting bedraagt de treasuryportefeuille per 1 januari 2023 € 720,3 miljoen. Het saldo van de treasurymiddelen zal de komende jaren afnemen door onder andere de geplande investeringsprojecten, alsmede door het uitzetten van middelen in het kader van de publieke taak. De treasurymiddelen zijn voor circa 75% middelen van de provincie en voor circa 25% middelen van de derde partijen waarvoor de provincie de treasuryfunctie uitvoert.

Tabel 6. Treasuryportefeuille naar geldnemer

Geldnemers	Restant looptijd						Totaal
	tot 1 jr.	tot 3 jr.	tot 5 jr.	tot 7 jr.	tot 10 jr.	> 10 jr.	
Staat	502,3						502,3
Medeoverheden	30,0	50,0	20,0	11,0	20,0	35,5	166,5
Financiële ondernemingen	9,9	30,0				11,5	51,4
Totaal	542,2	80,0	20,0	11,0	20,0	47,0	720,3
Percentages	75%	11%	3%	2%	3%	7%	100%

(bedragen x € 1 miljoen)

In de bovenstaande tabel is de treasuryportefeuille weergegeven zoals geraamd per 1 januari 2023 over de verschillende soorten geldnemers en de verschillende restantlooptijden. De verwachting is dat in de komende tijd meer middelen zullen worden uitgezet bij medeoverheden. Hierdoor zal het saldo bij de Staat afnemen.

2.4.1. Kortlopende uitgezette middelen

Voor het uitzetten van de tijdelijke overtollige middelen met een looptijd korter dan één jaar wordt gebruik gemaakt van de rekening-courant bij de Staat en deposito's bij het ministerie van Financiën of medeoverheden. Door het verplicht schatkistbankieren (VSK) wordt het saldo van de rekening-courant van de provincie bij de huisbankier op werkdagen afgeroomd naar dan wel aangevuld van de rekening-courant van de provincie bij het ministerie van Financiën. Deposito's met een looptijd korter dan één jaar worden, conform de voorwaarden van het Financieringsstatuut bij het ministerie van Financiën geplaatst of uitgeleend aan medeoverheden. Vanaf medio 2022 is de rentestand op kortlopende uitgezette middelen niet langer negatief. Mogelijk dat in de toekomst ook voor deze kortere looptijden middelen worden uitgezet bij medeoverheden. Daarnaast volgen wij de ontwikkeling van de rentevergoeding op onze rekening-courant met het Rijk op de voet.

2.4.2. Langlopende uitgezette middelen

Voor het uitzetten van tijdelijk overtollige middelen met een looptijd langer dan één jaar kan gebruik worden gemaakt van meerjarige deposito's bij het ministerie van Financiën en het verstrekken van leningen aan medeoverheden (bij gemeenten en waterschappen die niet in de provincie Groningen liggen). In de jaren 2013 tot en met 2015 hebben wij tijdelijk overtollige middelen langer dan één jaar op deze wijze weggezet. Sinds het begin van 2022 waren de marktomstandigheden weer positief en zijn wederom middelen uitgezet bij medeoverheden. Hierdoor is de verhouding tussen kort en lang uitgezette middelen echter nog niet evenwichtig. De verwachting is dat dit in de komende jaren verder wordt hersteld.

2.4.3. Nazorggelden

Nazorgmiddelen zijn middelen die specifiek uitgezet zijn voor de eeuwigdurende nazorg van de gesloten stortplaatsen en baggerspeciedepots. De beleggingen van deze middelen zijn uitgezonderd van het schatkistbankieren. In de Wet fido is specifiek voor nazorgfondsen bepaald dat voor de hoofdsomgarantie bij beleggingen er minimaal 42% vastrentend moet worden belegd en de rest in aandelen (maximaal 58%). Vastrentende beleggingen zijn beleggingen in obligaties en leningen waarbij de renteopbrengsten van tevoren bekend zijn. Verwacht wordt dat begin 2023 totaal circa € 32,2 miljoen is uitgezet voor het nazorgfonds gesloten stortplaatsen provincie Groningen en het fonds baggerspeciepot provincie Groningen. Dit bedrag is als volgt uitgezet: achtergestelde leningen aan de BNG Bank en de Nederlandse Waterschapsbank (€ 14,3 miljoen), garantieproduct (€ 5,0 miljoen), duurzaam aandelenfonds (€ 11,5 miljoen) en bij de schatkist (€ 1,4 miljoen).

2.4.4. Opgenomen middelen

In 2022 heeft de provincie Groningen een leningsovereenkomst gesloten met de Europese Investeringsbank (EIB) van in totaal € 20 miljoen. Deze lening is gekoppeld aan een subsidie die wij ontvangen voor de aanschaf van waterstofreinen. De verwachting is dat in 2023 de eerste

trekkingsverzoeken van lening ingediend zullen worden. Wij verwachten verder geen middelen op te nemen.

2.5. Verstrekte leningen en garanties in het kader van de publieke taak

Naar verwachting staat per 1 januari 2023 totaal € 279,5 miljoen uit in het kader van de publieke taak aan leningen, kapitaalverstrekkingen en garanties.

2.5.1. Uitgezette middelen in het kader van de publieke taak

Per 1 januari 2023 staat naar verwachting totaal € 277,9 miljoen aan leningen en kapitaalverstrekkingen uit die in het kader van de publieke taak verstrekt zijn. Verwacht wordt dat in 2022 en volgende jaren in totaal nog circa € 26,9 miljoen aan uitzettingen in het kader van de publieke taak worden opgevraagd die al eerder zijn toegezegd. Dit betreft aan Fonds Nieuwe Doen nog € 19,7 miljoen, aan het Nesc Shipping Debt Fund € 5,0 miljoen en aan de kredietunies nog € 1,2 miljoen.

In onderstaand overzicht zijn de verwachte uitgezette middelen in het kader van de publieke taak opgenomen per 1 januari 2023.

Tabel 7. Uitgezette middelen

Geldnemer	
Achtergestelde leningen NWB	€ 100,0
Achtergestelde lening BNG	€ 50,0
Converteerbare aandeelhouderslening Enexis	€ 34,0
Lening Regeling Snel Internet Rodin Broadband	€ 29,5
Fonds Nieuwe Doen	€ 28,3
Nesc Shipping Dept Fund	€ 10,0
Achtergestelde lening OZG	€ 9,0
Diverse subsidies met leningsvoorwaarden	€ 5,5
Overige leningen	€ 11,6
Totaal	€ 277,9

(bedragen x € 1 miljoen)

2.5.2. Gewaarborgde leningen en garanties in het kader van de publieke taak

Naar verwachting bedraagt het saldo van de gewaarborgde leningen en garanties die in het kader van de publieke taak verstrekt zijn per 1 januari 2023 € 1,6 miljoen. Hieronder is een tabel met de verwachte gewaarborgde geldleningen en garanties in het kader van de publieke taak per 1 januari 2023 opgenomen.

Tabel 8. Gewaarborgde leningen en garanties

Garantstellingen	
<u>Gewaarborgde leningen:</u>	
Stichting De Zijlen	€ 0,3
Nationaal Groenfonds	€ 1,3
	€ 1,6
<u>Afgegeven garanties:</u>	
Niet van toepassing	€ -
	€ -
Totaal	€ 1,6

(bedragen x € 1 miljoen)

2.6. Toezicht liquiditeitspositie en renterisiconorm

Renterisico's

De wettelijke kaders ten aanzien van renterisico's voor lang en kort geld zijn begrensd tot de normen van respectievelijk de renterisiconorm en de kasgeldlimiet van de Wet fido.

Voor de bepaling van het renterisico op de vaste schuld wordt gebruik gemaakt van de renterisiconorm. De renterisiconorm is een bedrag ter grootte van een bij ministeriële regeling vastgesteld percentage van het begrotingstotaal. Het renterisico kan worden berekend door te bepalen welk deel van de langlopende leningen in enig jaar moet worden geherfinancierd. Dit percentage is voor 2023 begroot op 20% van het begrotingstotaal. Voor de provincie Groningen bedraagt de renterisiconorm voor 2023 € 111,4 miljoen (20% van € 556,8 miljoen). Aangezien de provincie geen leningen heeft opgenomen, behalve de nog te trekken lening van de European Investment Bank (EIB), wordt verwacht dat deze limiet in de jaren 2023 tot en met 2026 niet zal worden overschreden.

Voor de bepaling van de liquiditeitspositie wordt gebruik gemaakt van de kasgeldlimiet. De kasgeldlimiet is een bedrag ter grootte van een bij ministeriële regeling vastgesteld percentage van het begrotingstotaal. Het saldo van de netto vlottende schuld mag deze limiet niet structureel overschrijden. Een vlottende schuld ontstaat als de kortlopende schulden hoger zijn dan de kortlopende activa, waardoor liquiditeitstekort zal ontstaan. Dit percentage is voor 2023 vooralsnog geraamd op 7,0% van het begrotingstotaal. Voor de provincie Groningen bedraagt de kasgeldlimiet voor 2023 € 39,0 miljoen (7,0% van € 556,8 miljoen). Verwacht wordt dat deze limiet in 2023 niet zal worden overschreden.

Drempelbedrag

Het drempelbedrag is een minimumbedrag dat gemiddeld buiten de Schatkist mag worden gehouden. De drempel is gelijk aan 2,0% van het begrotingstotaal indien het begrotingstotaal lager is dan € 500 miljoen.

Indien het begrotingstotaal hoger is dan € 500 miljoen is de drempel gelijk aan € 10 miljoen plus 0,2% van het begrotingstotaal dat de € 500 miljoen te boven gaat. Voor de provincie Groningen bedraagt het drempelbedrag voor 2023 € 11,1 miljoen (€ 10 miljoen + 0,2% van € 56,8 miljoen). Verwacht wordt dat het drempelbedrag in 2023 niet wordt overschreden.

Informatievoorziening derden (lv3)

Als gevolg van het schatkistbankieren dient de provincie bij de lv3 aan het Centraal Bureau voor de Statistiek in te vullen welke bedragen bij het Rijk en medeoverheden geplaatst zijn. Deze informatie is van belang voor het bepalen van de overheidsschuld. Per 1 januari 2023 heeft de provincie naar verwachting € 502,3 miljoen bij de Staat en € 166,5 miljoen bij 16 medeoverheden uitstaan.

2.7. Toerekening van rente

In het BBV is opgenomen dat de Financieringsparagraaf naast de beleidsvoornemens en het gerealiseerde beleid ten aanzien van het risicobeheer van de financieringsportefeuille ook inzicht moet geven in de rentelasten uit externe financiering, het renteresultaat en de wijze van rentetoerekening.

Gelet op onze liquiditeitspositie zijn wij niet voornemens in 2023 financiering (vreemd vermogen) aan te trekken, hierdoor is geen sprake van rentelasten uit externe financiering en rentetoerekening via renteomslag. De rentelast van de lening bij de EIB wordt gedekt uit de reguliere middelen voor treinvervoer.

3. Bedrijfsvoering

Onze bedrijfsvoering is ondersteunend aan onze primaire processen, projecten en programma's. Denk hierbij aan de inzet van personeel, financiën, informatievoorziening, communicatie, huisvesting, materieel, organisatieontwikkeling en digitalisering. De bedrijfsvoering is niet alleen intern gericht, maar ook gericht op de dienstverlening aan onze inwoners en bedrijven. Verbinden, versterken en vernieuwen is hierbij een belangrijk uitgangspunt.

Met het aantreden van ons college in 2019 wordt stevig ingezet op een transparante, betrouwbare en rolbewuste provincie. In de organisatieontwikkeling staat de vraag centraal hoe we ons in de snel veranderende en complexe samenleving het beste kunnen organiseren om goed te kunnen blijven functioneren en van betekenis te kunnen zijn voor onze inwoners. Een wendbare organisatie vraagt ook om een wendbare bedrijfsvoering.

De afgelopen periode zijn, vanuit het traject Organisatieontwikkeling, acties ingezet om de Bedrijfsvoering in verder te ontwikkelen en optimaliseren. Zo is onder andere uitgewerkt hoe de nieuwe structuur binnen bedrijfsvoering eruit moet zien, hoe we meer integraal met elkaar kunnen samenwerken en wat onze focus in 2023 en daarna zal zijn.

Wat willen we bereiken op de totale bedrijfsvoering?

- We willen de (integrale) dienstverlening richting klanten verder optimaliseren.
- We investeren in een lerende organisatie.
- We zetten in op het ontwikkelen van talenten, leiderschap, flexibilisering en verjonging.
- We kunnen overal en op elk tijdstip werken, met aandacht voor bereikbaarheid, middelen, gezondheid en eigen regie.
- Wij zorgen voor betrouwbare informatie via onder andere eenvoudig te lezen dashboards.
- Duurzaamheid is ook binnen bedrijfsvoering een belangrijk aspect.
- We ontwikkelen ons meer naar een datagedreven organisatie en datagestuurd werken.
- We streven naar een optimale (digitale en fysieke) werkomgeving die past bij de recente ontwikkeling van onze organisatie en de nieuwe werkelijkheid na de coronacrisis.

Op het moment van opstellen van deze begroting blijft nog onzeker hoe corona en eventuele nieuwe golven en maatregelen doorwerken in de bedrijfsvoering in 2023. Wij houden ons aan eventuele maatregelen die het kabinet in kan stellen. En we hebben op basis van onze ervaringen ons beter ingesteld op hybride werken.

3.1. Bedrijfsvoering naar thema

3.1.1. Flexibele en lerende organisatie

Organisatieontwikkeling

De missie van onze organisatie is op basis van de analysefase als volgt herijkt. We werken binnen de kaders van het provinciaal bestuur aan het bereiken van de doelen van de provincie. We zijn een gedreven, betrouwbare en vernieuwende organisatie, die samenwerkt, verbindt, en meedenkt in het zoeken naar oplossingen, met hart voor Groningen, oog en oor voor de omgeving en passie voor ons werk. De kernwaarden die bij deze missie horen zijn Samen, Gedreven, Betrouwbaar en Plezier.

In onze organisatieontwikkeling staat de vraag centraal hoe we ons in de snel veranderende en complexe samenleving het beste kunnen organiseren om goed te kunnen blijven functioneren en van betekenis te kunnen zijn voor onze inwoners. Wij willen daarbij toe naar een lerende, vernieuwende, toekomstbestendige organisatie. De nieuwe structuur die per 1 januari 2022 is ingevoerd, moet, naast een cultuurverandering en de herijking van processen, daaraan bijdragen.

In het jaar 2022 zijn wij gestart met het motto 'En nu doen'. Dit motto blijven wij ook in 2023 hanteren. Hierbij blijven wij inzetten op het bevorderen van leiderschap, zowel dienend als persoonlijk leiderschap. Wij zien dit als centraal thema in de ontwikkeling van houding en gedrag. We blijven

gebruik maken van talentenscans, en gaan door met het uitwerken van de hoofdprocessen, generieke processen en bedrijfsprocessen. Wij zetten voor deze werkzaamheden interne organisatie- en talentencoaches in en gaan daarnaast activiteiten organiseren in het kader van verbinden en inspireren.

Human Resources Management

HR is ervoor om medewerkers optimaal in te zetten. Werkplezier, vertrouwen en persoonlijk leiderschap zijn daarbij het uitgangspunt. Dit betekent dat wij ieders talenten inzetten en benutten, met oog voor ambitie, groei, situatie en ontwikkeling. Vanuit deze missie is in het tweede kwartaal 2022 een herijking gemaakt van de meest relevante HR-thema's voor de komende tijd. Binnen deze thema's wordt een prioritering aangebracht van de onderwerpen die daaronder vallen en zullen worden opgepakt. De meest relevante HR-thema's voor 2023 zijn:

- **Toekomstbestendig: Vinden, binden en boeien van (nieuw) talent**

Er zijn grote uitdagingen in de huidige arbeidsmarkt. Ook de provincie merkt dat het steeds moeilijker wordt om (tijdig) geschikt personeel te vinden, te binden én te behouden. In de komende periode zal daarom extra aandacht en energie nodig zijn enerzijds om nieuwe mensen te werven, en anderzijds huidige medewerkers te behouden. Voor het werven van nieuwe medewerkers geldt dat er onder andere een helder en positief werkgeversmerk doorvertaling moet krijgen in de arbeidsmarktcommunicatie. Denk hierbij aan structurele aanwezigheid op sociale media, maar ook een actieve benadering van kandidaten en het inzetten op netwerken, scholen en beurzen maken onderdeel uit van de plannen rondom arbeidsmarktcommunicatie.

Daarnaast is het van belang om nieuwe medewerkers een warm welkom te bieden en wegwijs te maken binnen de organisatie. Door een nieuw introductieprogramma) vorm te geven, verwachten we nieuwe medewerkers op een snelle, leuke en duurzame manier te laten landen binnen de organisatie. Hierbij wordt onderzocht welke eigentijdse vormen en middelen uitkomst kunnen bieden hierin.

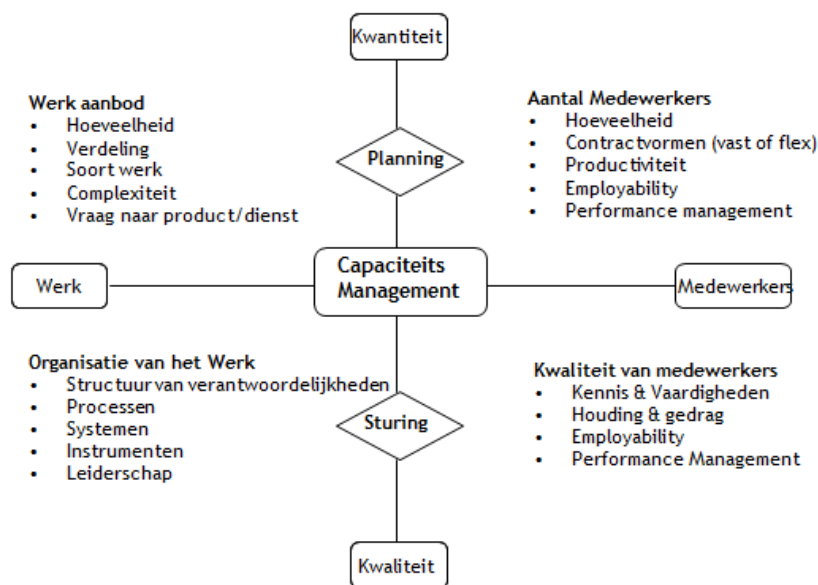
Daarnaast is – ook in het kader van een lerende organisatie – het van belang om te analyseren waarom medewerkers vertrekken bij de provincie. Er worden acties ondernomen om meer inzicht te krijgen in de vertrekreden door middel van het afnemen van exit-enquêtes en/of het voeren van exit-gesprekken.

- **Strategische Personeelsplanning**

Het werk bij de provincie zal de komende jaren voor een groot deel veranderen door de ontwikkelingen in onze omgeving. De transities wonen en bereikbaarheid, klimaat en energie, natuur en stikstof en digitalisering die op de provincie afkomen, maar ook het streven naar brede welvaart, vraagt meer en ook wat anders van medewerkers dan de uitvoering van basistaken die ook gewoon door zullen lopen. Hierdoor ontstaat de behoefte aan meer generieke medewerkers die flexibel inzetbaar zijn in de organisatie. Tegelijkertijd zien we in ons personeelsbestand een jaarlijkse toename van de uitstroom van medewerkers vanwege het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd.

Bovendien stoppen een toenemend aantal medewerkers eerder met werken, in plaats van langer door te werken. De uitstroom van medewerkers die met AOW gaan zal in de komende jaren toenemen van 9 medewerkers in 2023 tot 30 medewerkers in 2027, waardoor er in de komende vijf jaar 103 medewerkers uit zullen stromen. De uitstroom is redelijk gelijk verspreid over alle domeinen en functieschalen.

Daarnaast is er door de aantrekkende arbeidsmarkt een toename in het verloop van de overige medewerkers. Er moet meer moeite gedaan worden in wervingsprocedures om voldoende kwalitatieve reacties van kandidaten te krijgen. Dat geldt overigens ook voor flexkrachten, er worden minder kandidaten aangeboden die vaak niet eens direct inzetbaar zijn. Het komt voor dat er soms maar enkele of helemaal geen reacties binnenkomen, waardoor er op andere manieren, met filmpjes en andere teksten, en soms ook via andere kanalen geworven moet worden. Deze creativiteit is nodig en zal steeds vaker ingezet moeten worden om de juiste mensen, op het juiste moment, op de juiste plaatsen te krijgen.

Bovenstaand model wordt gebruikt bij de strategische personeelsplanning. Dit model laat zien dat de oplossing voor een toename in de hoeveelheid werk of de complexiteit van het werk, niet altijd op het vlak van meer medewerkers aantrekken ligt. Er wordt ook gekeken naar de kwaliteit van medewerkers en de organisatie van het werk.

Dus naast het werven van nieuwe medewerkers zullen ook interventies als het bieden van een arbeidsovereenkomst na het bereiken van de AOW-leeftijd, het aantrekken van pas afgestudeerden om hen intern te coachen en op te leiden, meester-gezel constructies, het investeren in scholing en ontwikkeling van de huidige medewerkers, het werk middels 'jobcarving' aantrekkelijker maken voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt en intensievere samenwerking met andere (semi)overheden een bijdrage leveren aan de invulling van de behoefte aan personeel. De grootste uitdaging ligt in de specialistische expertises, omdat de specifieke kennis die hiervoor nodig is niet snel en eenvoudig aan te leren is. Het is al langere tijd moeilijk om medewerkers te vinden met een technische of ICT-achtergrond, daar komen nu medewerkers met een financiële of HR-achtergrond bij. Daarnaast zal er met name geïnvesteerd moeten worden in het aannemen en opleiden van projectleiders, omgevingsmanagers, projectondersteuners en projectbeheersers.

Daarbij is het dus ook nodig om te investeren in systemen en processen, waardoor delen van het werk gedigitaliseerd of gerobotiseerd kunnen worden, en het maken van strategische keuzes in het werk dat op ons afkomt, om daarmee balans te brengen in het werk en de beschikbare capaciteit van medewerkers.

Momenteel wordt in samenwerking met het management gewerkt aan de invulling van het model zodat binnenkort een definitieve analyse kan worden opgesteld. Die analyse zal leiden tot uitwerking en toepassing van gerichte arbeidsmarktcommunicatie en toepassing van nieuwe werkwijzen voor het inzetten van huidige medewerkers en aantrekken van nieuwe medewerkers.

- **Leiderschap**

Leiderschap is een groot goed binnen de organisatieontwikkeling. Het samenspel tussen leidinggevende en medewerker is essentieel. Voor iedere medewerker geldt dat persoonlijk leiderschap en eigen regie het uitgangspunt is voor de eigen ontwikkeling van en inzetbaarheid op talenten. Van leidinggevendenden verwachten we dat ze - naast persoonlijke leiderschap - het sturend vermogen hebben om de medewerkers mee te nemen in de gewenste richting en dat ze de medewerkers maximaal ondersteunen in het ontwikkelen van de talenten die daarvoor nodig zijn. Dit gedachtegoed is uitgewerkt en wordt uitgerold binnen de organisatie. We doen dit onder andere door een introductieprogramma voor domeinleiders en teamleiders die door de organisatiecoaches worden begeleid. We organiseren van een reeks workshops om de kennis van teamleiders van HR te vergroten. We ontwikkelen een provincie academie gericht op het vergroten van de basiskennis en het vakmanschap van alle medewerkers met bijvoorbeeld thema's als hoe de provincie werkt, procesgericht werken, digitale vaardigheden, etc. wordt toegelicht. Tot slot blijft ook het 'goede gesprek' tussen leidinggevende en medewerker een belangrijk instrument. En er zullen specifieke

trainingen worden aangeboden over dienend- en persoonlijk leiderschap; In het eerstvolgende werkbelevingsonderzoek zal dit onderwerp ook worden opgenomen om te kunnen meten of de gewenste resultaten zijn bereikt.

- Persoonlijke ontwikkeling

Talentenscan

Voor alle medewerkers in dienst van de provincie Groningen is de talentenscan beschikbaar. Inmiddels hebben ruim 600 medewerkers een aanvraag gedaan voor het maken van een talentenscan. Ruim 550 medewerkers hebben de talentenscan daadwerkelijk gemaakt. Daarvan hebben 129 medewerkers een aanvraag gedaan voor een individueel Talentengesprek met een talentencoach om zo meer inzicht te krijgen wat een talentrapport inhoudt en hoe je dit kunnen inzetten voor de organisatie. Met 114 medewerkers is een afspraak ingepland voor een gesprek. Daarnaast hebben we nu ruim 30 teamsessie begeleid. De samenstelling van de teamsessies is divers: Teamleiders, basisteams en ook multiteams doen aanvragen. De vraag naar het begeleiden van teamsessies neemt enorm toe! Er is een toolkit ontwikkelt wat kan ondersteunen bij het actief inzetten van je talentenscan. Zo kan het toegepast worden in het goede gesprek, is er een online magazine op ons intranet (Gronet) gepubliceerd waar meer informatie te vinden is rondom ontwikkeling op basis van talenten (loopbaancoaching, talentcoaching, opleidingen en inzet Persoonlijk Ontwikkelbudget). De meeste talentcoaches ervaren werkdruk vanuit hun reguliere functie, waarbij de rol als talentcoach vaak op de tweede plaats komt. Daarbij ervaren we veel druk vanuit onze reguliere functie om daar prioriteit aan te geven, maar ook vanuit de vraag en wil naar talentontwikkeling. De meeste talentcoaches geven aan meer tijd te willen besteden aan talentcoaching en de vraag vanuit de organisatie neemt steeds meer toe.

Opleidingen

- Persoonlijk ontwikkelbudget (POB)
Sinds introductie van het POB heeft ruim 60% van onze medewerkers één of meerdere POB-opleidingen gevolgd. Door Corona is het aantal gevolgde opleidingen tijdelijk afgenomen, maar de laatste periode zien we weer een toename. Nu de eerste vijf jaar van het POB-budget eind 2022 afloopt is een extra stijging te zien van het aantal aanvragen. De verwachting is dat in 2022 er ongeveer 400 aanvragen voor een opleiding zullen zijn
- Verplichte en wettelijke opleiding
Jaarlijks reserveren we budget voor wettelijke en verplichte opleidingen. Dit budget wordt doorgaans ook volledig gebruikt. Voor 2022 is een nieuwe verdeling gemaakt per domein. Deze verdeling is inmiddels doorgevoerd.
- Company-opleidingen
Naast de POB en verplichte opleidingen stelt de provincie in haar opleidingsplan ook jaarlijks een company-programma op waarvoor co-financiering geldt: 50% vanuit het POB en 50% door de organisatie. We kiezen voor trajecten die aansluiten bij onze organisatiedoelen. Sinds enkele jaren werken we samen met de gemeente Groningen en de provincie Drenthe. Een aantal trainingen bieden we gezamenlijk aan. Dat bevordert het netwerken en verruimt de blik.
- Loopbaancoaching
Waar de afgelopen jaren loopbaancoaching met name buiten de deur is gezet, hebben we in 2022 weer ingezet om loopbaancoaching meer vanuit de organisatie zelf aan te bieden. Hier is momenteel meer vraag naar en dit hangt samen met de krapte op de arbeidsmarkt. Door dit dichterbij huis te organiseren kunnen we ook werken aan onze interne mobiliteit en zo medewerkers behouden voor onze organisatie. Er vinden enkele tientallen loopbaancoachtrajecten per jaar plaats. Er komt hier ook aandacht voor in het online magazine in het laatste kwartaal van 2022.

- Werkplezier en vitaliteit

We vinden het belangrijk dat onze medewerkers vitaal en duurzaam inzetbaar zijn. Het is de ambitie van de organisatie om ook in het kader van persoonlijk leiderschap balans te vinden in de keuzes binnen de aandachtsgebieden; gezondheid, specifieke omstandigheden, levensfasen en loopbaan. Randvoorwaarden hiervoor zijn een veilige werkomgeving en organisatiecultuur. Het afgelopen jaar is er sprake geweest van een oplopend verzuimpercentage, met name het langdurig verzuim. In samenwerking met Arbo Unie zijn interventies vastgesteld die moeten leiden tot een lager verzuim. Te denken valt aan trainingen voor teamleiders op het gebied van verzuimbegeleiding, themabijeenkomsten over inzetbaarheid voor medewerkers en het organiseren van sociaal medische

teams (SMT's). Een ander thema betreft het nieuwe (hybride) werken. Om vervreemding te voorkomen en cohesie te bevorderen zal er naar een andere manier van samenwerken gezocht moeten worden waarbij teams meer expliciet afspraken maken over de wijze waarop men elkaar ontmoet. In lijn met interventies vanuit organisatieontwikkeling zullen activiteiten worden georganiseerd.

- Diversiteit en inclusie

De organisatie wil toe naar een inclusieve organisatie die optimaal gebruik maakt van de diversiteit van talenten, waardoor ieder naar vermogen bij kan dragen aan het organisatieresultaat. We gaan voor een evenwichtig personeelsbestand, waarin iedereen welkom is. Binnen dit generieke beleid besteden we extra aandacht aan een gelijkwaardige verdeling man/vrouw, verjonging door middel van een traineetraject en de uitvoering van de Participatiewet. De impuls rond deze drie onderwerpen zijn in gang gezet en staan hoog op de agenda van de organisatie. We doen dit door:

- Impuls vrouwen hogere functies

Gestart is met een aantal activiteiten om een meer evenredige verdeling man/vrouw op met name de hogere functies te realiseren. Uitgangspunt hierbij is zoveel als mogelijk door laten stromen van het intern vrouwelijk potentieel. Hiervoor brengen we het intern potentieel en talenten in beeld en benoemen geschikte vrouwen op de relevante vacatures.

- Traineetraject

In samenwerking met GOA Publiek is gestart met het traineetraject waarbij acht trainees zich de komende periode gaan inzetten voor diverse integrale opdrachten. In april 2023 eindigt het huidige traineeprogramma. Twee trainees hebben een baan gevonden (waarvan één extern), zes trainees gaan de komende periode op zoek naar een structurele baan. Hierbij bieden wij ondersteuning.

- Participatiewet

In de banenafspraken is afgesproken dat werkgevers extra banen gaan creëren voor mensen met een arbeidsbeperking. Per jaar wordt vastgesteld dat er een bepaald percentage van het totale personeelsbestand ingevuld dient te worden door mensen met een arbeidsbeperking. In 2022 dienen er binnen de provincie 32,2 banen gerealiseerd te zijn. Daarbij geldt dat een dienstverband van 25,5 uur per week gezien wordt als een voltijd dienstverband. Op peildatum 19 september 2022 zijn er 25,64 participatiebanen ingevuld door medewerkers met een arbeidsbeperking. In de tabel hieronder wordt weergegeven hoe het quotumpercentage zich ontwikkelt in de komende jaren. Opgemerkt dient te worden dat het een indicatief percentage betreft en dat het percentage afhankelijk is van de totaalsom van de te verwachte verloonde uren in een jaar. Het aantal te realiseren participatiebanen groeit of krimpt dus mee met de omvang van het personeelsbestand.

Terugkijkend heeft de coronacrisis in de voorgaande jaren de realisatie van de wettelijke opgave bemoeilijkt. Ook de structuurwijziging in de organisatie heeft de afgelopen maanden in de praktijk een vertragende invloed gehad op de mogelijkheden om kandidaten te kunnen plaatsen. Nu corona weer meer op de achtergrond is, de structuurwijziging meer is verankerd en het werken op locatie weer toegankelijk is geworden, is er een nieuwe impuls gegeven aan de opgave. Zo is er een (digitale) meet & greet georganiseerd met 23 kandidaten. Meerdere teamleiders hebben zich hiervoor aangemeld en korte kennismakingsgesprekken gevoerd met de kandidaten. Voor deze kandidaten wordt doorlopend onderzocht welke mogelijkheden er voor alle individuen zijn binnen de organisatie. Inmiddels zijn er vanuit deze meet & greet vijf kandidaten gestart binnen de provincie en lopen er nog andere trajecten om mensen een passende baan te bieden. Daarnaast is er recent een (tijdelijke) wijziging in de financiering rondom de Participatiewet afgesproken. Deze wijziging geeft naar verwachting een positieve invloed op het aannemen van nieuwe kandidaten. De verwachting is dan ook dat in de resterende maanden van het jaar meerdere kandidaten zullen gaan starten in een passende baan.

Tabel 9. Gerealiseerde en nog te realiseren participatiebanen

Percentages en te realiseren banen	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Indicatief quotumpercentage ¹⁾	1,93%	2,14%	2,35%	2,54%	2,69%	2,95%	3,05%
Te realiseren banen volgens quotumregeling (25,5 uur per week = 1 fte)	19,7	22,6	25,5	27,5	32,3	35,4	36,6
Daadwerkelijk gerealiseerde banen	14,77	18,54	20,83	22,9	25,64 ²⁾		
Nog te realiseren banen	4,93	4,06	4,67	4,6	6,66 ²⁾		

¹⁾ Het gaat om indicatieve quotumpercentages, omdat het quotumpercentage elk jaar wordt geactualiseerd. In 2024 gaat het ministerie naar verwachting een tussentijds meetmoment uitvoeren. Dan wordt bepaald of de boeteclausule in werking treedt en of er nog andere aanvullende maatregelen nodig zijn en worden ook de percentages bekend gemaakt over 2025 en 2026.

²⁾ Peildatum 19 september 2022.

- **Cao**

In juni 2022 is een onderhandelaarsakkoord gesloten voor de Cao 2022-2023. Na ledenraadpleging is het akkoord in september omgezet in een cao voor de provinciale sector. Het akkoord bevat enkele loonafspraken (€ 75 verhoging schalen per 1 januari 2022, 3% op 1 juli 2022, 4% op 1 januari 2023), een thuiswerk- en flexibiliteitsvergoeding (eenmalig € 500 over 2022 en € 3 per thuiswerkdag vanaf 2023), een verbetering van enkele verlofvormen en twee nog te maken studieafspraken voor 15 december.

3.1.2. Transparant

Digitalisering

Met het vaststellen van de Groningse Digitaliseringsstrategie door uw Staten eind 2021, heeft de provincie haar digitale ambitie uitgesproken. In 2022 zijn we aan de hand van drie programmalijnen begonnen met de eerste gedefinieerde fase 0, genaamd "repareren".

De drie programmalijnen zijn:

1. Werken aan het realiseren van opgaven met data en digitale technologie
2. Bouwen aan een flexibel en robuust digitaal fundament
3. De ontwikkeling naar digitaal en datagedreven werken.

Tijdens deze fase 0 zijn inmiddels de eerste projecten gestart uit programmalijn 1 in het kader van wet- en regelgeving en een aantal projecten uit programmalijn 2.

Voor de uitvoering van de Groningse Digitaliseringsstrategie zijn tijdelijke middelen beschikbaar gesteld en in 2023 gaan we dan ook verder met de uitvoering.

Nieuwe wetten zoals de Wet open overheid en bijvoorbeeld de Wet elektronische publicaties zijn leidend in de stappen die we moeten zetten om een betrouwbare en meer open overheid te zijn die gebruikersvriendelijk en digitaal toegankelijk is.

Door meer gebruik te gaan maken van data en technologie willen we meer gaan voldoen aan de wensen en verwachtingen van inwoners, ondernemers en belangengroepen.

Wij zien als college dat door maatschappelijke ontwikkelingen de dreigingen op het gebied van cyberveiligheid sterk toegenomen zijn. Wij beseffen ons dat onze organisatie interessant is voor hackers en statelijke actoren, gezien onze informatie over bijvoorbeeld dossiers zoals stikstof, aardbevingen en vergunningen maar ook als doelwit om de rechtstaat te destabiliseren.

Wij zijn ons bewust van onze verantwoordelijkheid op het gebied van informatieveiligheid en privacy. Een zorgvuldige en veilige omgang met de gegevens van onszelf, onze inwoners en ondernemers vormt een essentiële bouwsteen voor het vertrouwen in de provincie. Zeker in het licht van onze ambities zoals beschreven in de Groningse Digitaliseringsstrategie willen wij veilige dienstverlening bieden.

Als provincie zetten wij extra in op het verhogen van onze informatieveiligheid/cyberweerbaarheid en willen wij voldoen aan wettelijke verplichtingen zoals de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) en de Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO). In 2022 hebben wij stappen gezet om dit te realiseren. In 2023 gaan wij planmatig verder met het uitvoeren van risicoanalyses, het doorvoeren van aanvullende organisatorische en technische maatregelen, het inrichten van een intern auditprogramma en het verhogen van de bewustwording op het gebied van informatieveiligheid en privacy. Met deze aanpak streven wij naar een solide basis voor een structureel passend en verantwoord niveau van gegevensbescherming en informatieveiligheid.

Openbaarheidsparagraaf

Op 1 mei 2022 is de Wet open overheid (Woo) van kracht. Deze wet draagt er aan bij dat overheidsinformatie beter vindbaar, uitwisselbaar en eenvoudig te ontsluiten is. In zowel de begroting als het jaarverslag nemen we een openbaarheidsparagraaf op. In de begroting geven we aan hoe we de middelen voor de verbetering van de informatiehuishouding en het transparanter maken van de organisatie zullen inzetten. We maken onderscheid in drie hoofdonderdelen uit de Woo:

1. Actieve openbaarmaking

Belangrijk is dat medewerkers zich bewust zijn van de impact van de Woo op hun werk en nog meer het belang inzien van een transparante overheid. Daarvoor worden activiteiten en hulpmiddelen georganiseerd.

Onze systemen zullen worden aangepast om informatie eenvoudig te kunnen ontsluiten bijvoorbeeld. We gaan aan de slag met het digitaal publiceren van alle stukken die ter inzage liggen.

2. Passieve openbaarmaking

We werken inmiddels met een Woo-contactpersoon, die moet zorgen voor laagdrempeligheid en beter dienstverlening bij een Woo-verzoek. De organisatie krijgt hulp bij het sneller kunnen afhandelen van een Woo-verzoek door bijvoorbeeld trainingen.

Woo-verzoeken en de ontvangen documenten worden geplaatst op de website.

3. Verbetering van de informatiehuishouding

- ***Bestuur/Naleving***

Gewerkt wordt aan de opzet van een kwaliteitssysteem voor informatie dat zoveel mogelijk gekoppeld zal worden aan de werkprocessen. Deze systematiek zal medewerkers ondersteunen om kwalitatief betere dossiers te vormen. Daarnaast maakt deze systematiek het eenvoudiger de kwaliteit en compleetheid van dossiers te controleren.

- ***Informatieprofessionals***

Door middel van (in-company)opleidingen wordt gezorgd dat de kennis van de informatieprofessionals actueel blijft.

- ***Informatiesystemen***

Procesgericht werken is onderdeel van het organisatie ontwikkeltraject. Per proces wordt geïnventariseerd welke informatiesystemen worden gebruikt binnen een proces. Informatiesystemen worden, zoveel mogelijk, aangepast aan de nieuwste metadata standaard zodat overdracht van informatie naar een E-depot mogelijk wordt.

- ***Informatievolume***

Het informatievolume wordt zoveel mogelijk beperkt door te voldoen aan de, op grond van de Archiefwet verplichte, vernietiging en overdracht.

De implementatie van de Wet open overheid maakt onderdeel uit van het uitvoeringsplan behorende bij de Groningse digitaliseringsstrategie. Ook andere wetgeving zoals de Wet elektronische publicaties en Wet digitale overheid hebben een belangrijke invloed op de uitvoering van de Digitaliseringsstrategie.

3.1.3. Dienstverlening

Wij ondersteunen de organisatie en haar medewerkers bij het vervullen van haar maatschappelijke rol door het aanbieden van huisvesting en dienstverlening die een bijdrage leveren aan duurzaam en integraal samenwerken.

- **Duurzaamheid**
Ook met ondersteuning willen we een bijdrage leveren aan de ambities van de provincie ten aanzien van duurzaamheid. De doelstelling is om koploper te zijn in duurzaamheid, middels de reductie van CO₂, toepassen van circulariteit, streven naar energieneutraal en maatschappelijk verantwoord inkopen. Dit is inmiddels deels in het inkoopbeleid verwerkt.
- **Op orde brengen van het ProMIS-archief**
Dot project vindt deels in 2022 plaats en deels in 2023. In 2022 is de technische migratie van het digitale archief in ProMIS naar KIWI uitgevoerd. Dit is de benodigde eerste stap, zodat daarna het digitale ProMIS-archief in KIWI op orde kan worden gebracht conform wettelijke eisen. Uitvoering van dit project zal voor een groot deel door externe inhuur plaatsvinden. De technische voorbereidingen zijn eind september 2022 afgerond. Daarna zal het vervolgproject worden gestart. Hiervoor zullen eerst externe experts moeten worden gevonden. Daarom is de verwachting dat het grootste deel van het project in 2023 wordt uitgevoerd.
- **Faciliteiten professionalisering en modernisering communicatie**
De afgelopen jaren is de behoefte aan online of hybride bijeenkomsten met share- en stakeholders; belanghebbenden, medebestuurders etc. sterk gegroeid. Beeldcommunicatie vult het gat op dat hierdoor is ontstaan. Denk hierbij aan een webinar, online bewonersbijeenkomsten en informatieavonden, streaming en podcastuitzendingen of het produceren van een video voor onder andere social media (YouTube, Twitter, Instagram en TikTok). Hiervoor wordt er in 2023 een in het provinciehuis een professionele filmstudio gerealiseerd.
- **Uitvoering subsidies**
Met de totstandkoming van een subsidieteam in onze organisatie is een flinke stap gezet in de professionalisering van de uitvoering van de subsidieregelingen van de provincie. Dit jaar zal in het teken staan van het optimaliseren en automatiseren van het subsidieproces en de daaraan verwante werkprocessen, onder het motto 'de klant centraal'. Door onder andere klanttevredenheidsonderzoeken willen we de uitvoering beter afstemmen op de behoefte van de klanten, in concreto de aanvragers c.q. ontvangers van provinciale subsidies.

3.2. Bedrijfsvoering overige aandachtspunten

3.2.1. Personele sterkte

De formatie geeft het toegestane aantal fte (fulltime-equivalent) weer per peilmoment 1 januari 2023. Op basis van de formatie wordt de begroting vastgesteld. Ook tijdelijke formatie, bijvoorbeeld formatie gefinancierd ten laste van tijdelijke projecten en programma's is hierin opgenomen. Die tijdelijke formatie heeft een einddatum. In de begroting wordt rekening gehouden met bekende mutaties gedurende het jaar.

De bezetting is de invulling van de formatie. De bezetting kan afwijken van de formatie omdat het efficiënter kan zijn om bijvoorbeeld een formatieplaats onderbezet en anderen overbezet te hebben. Er worden echter nooit meer middelen beschikbaar gesteld dan voor de toegestane formatie.

Drukken wij de personele omvang uit in middelen, dan ramen wij hiervoor in deze begroting € 80,8 miljoen. In de tabel hieronder hebben wij dit bedrag verdeeld over de organisatie en het bestuur.

Tabel 10. Personele sterkte personeelslasten

Omschrijving	Formatieplaatsen per 1-1-2023	Begroting 2023
Bestuur		
Commissaris van de Koning	1,00	222
Gedeputeerde Staten	6,00	860
Pensioen/wachtgeldten oud-leden GS		587
subtotaal bestuur	7,00	1.669
Ambtelijke organisatie	829,85	78.005
Totaal	836,85	79.674

(bedragen x € 1.000)

3.2.2. Doelmatigheid/Doeltreffendheid

Jaarlijks toetsen wij de doelmatigheid en doeltreffendheid van een of meerdere beleidsprogramma's op basis van de verordening doelmatigheid en doeltreffendheid. Conform de verordening wordt in ieder geval elk beleidsprogramma eens in de acht jaar onderzocht, waarbij het onderzoek zich richt op specifieke onderwerpen uit de beleidsprogramma's. Het onderzoek naar de effectiviteit en efficiency van het regulier natuurbeheer (onderdeel van het programma Platteland en natuur - deelprogramma Natuur en landschap) is in 2021 afgerond. Over de resultaten van dit onderzoek zijn uw Staten geïnformeerd. Het volgende dat wordt onderzocht is het onderwerp/project Gasloos provinciehuis. Bij de Voorjaarsnota 2018 hebben uw Staten een investeringskrediet beschikbaar gesteld. Het project Gasloos provinciehuis is inmiddels afgerond. Conform afspraak ontvangen uw Staten naar verwachting eind dit jaar een afschrift van de aanpak van het onderzoek.

4. Lokale heffingen

4.1. Inleiding

De paragraaf lokale heffingen besteedt aandacht aan:

1. de gerealiseerde en geraamde inkomsten opcentenheffing motorrijtuigenbelasting (mrb) en leges;
2. het beleid ten aanzien van de lokale heffingen;
3. een aanduiding van de lokale lastendruk;
4. een overzicht op hoofdlijnen van de diverse heffingen, waarin inzichtelijk wordt gemaakt hoe bij de berekening van tarieven van heffingen, die hoogstens kostendekkend mogen zijn, wordt bewerkstelligd dat de geraamde baten de ter zake geraamde lasten niet overschrijden, wat de beleidsuitgangspunten zijn die ten grondslag liggen aan deze berekeningen en hoe deze uitgangspunten bij de tariefstelling worden gehanteerd.

Tabel 11. Prognose inkomsten lokale heffingen

Omschrijving	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Opcenten mrb	61.269	63.347	64.443	64.578	64.578	64.578
Leges en andere heffingen	1.151	1.314	1.688	1.688	1.688	1.688
Totaal	62.420	64.661	66.131	66.266	66.266	66.266

* Realisatie 2021

(bedragen x € 1.000)

Bij wijziging van de opbrengsten van de opcentenheffing mrb spelen twee factoren een rol, namelijk:

- wijziging in de omvang en samenstelling van het voertuigenpark;
- jaarlijkse wijziging van tarieven op basis van indexatie of specifieke besluiten.

De legesopbrengsten kennen een wisselend verloop afhankelijk van de omvang van het verstrekte aantal vergunningen.

4.2. Beleid ten aanzien van lokale heffingen

Opcenten motorrijtuigenbelasting

Het Rijk stelt jaarlijks het maximale niveau van opcentenheffing vast. Vanaf 1 januari 2022 bedraagt het maximum 118,4 opcenten en per 1 januari 2023 verwachten we dat dit maximale tarief 125,8 opcenten gaat worden. De provincie dient zelf te bepalen in hoeverre zij de vrije capaciteit (het verschil tussen het wettelijke maximumtarief en het feitelijke provinciale opcentenniveau) wil benutten. In onze tariefstelling wordt rekening gehouden met een per 1 januari toe te passen stijging van 1,3 procent.

Leges en heffingen

In algemene zin worden door ons niet meer dan kostendekkende leges geheven. Binnen een (afzonderlijk onderdeel van) een legesverordening kan sprake zijn van specifieke beleidskeuzes en kruissubsidiëring. Deze aspecten worden hierna (in paragraaf 4.4) per afzonderlijke verordening uiteengezet.

4.3. Lokale lastendruk

Onder lokale lastendruk wordt verstaan hoe de lokale lastendruk zich verhoudt ten opzichte van de landelijke lastendruk. Hierbij is voornamelijk de hoogte van de opcentenheffing motorrijtuigenbelasting van toepassing. Zoals eerder vermeld, stelt het Rijk jaarlijks het maximale niveau van opcentenheffing vast. Wij verwachten dat voor 2023 het maximum opcententarieff zal worden geïndexeerd tot 125,8 opcenten.

Op basis van de voordracht inzake het tarief 2023 zal het aantal opcenten per 1 januari 2023, conform de vastgelegde afspraken in de Perspectiefnota 2023, stijgen met 1,2 (1,3%) tot 95,7 opcenten. Welk effect de voorgestelde verhoging heeft voor de belastingbetaler is in de volgende voorbeeldberekening weergegeven.

Omschrijving	Huidig tarief 2022	Voorgesteld tarief 2023	Vershil
Tarief opcenten	94,5	95,7	1,2
Berekende provinciale belasting op basis van een personenauto van:			
- 800 kg	€ 101,97	€ 103,27	€ 1,29
- 1.100 kg	€ 217,33	€ 220,09	€ 2,76
- 1.500 kg	€ 394,00	€ 399,00	€ 5,00

Onderstaande tabel toont de ontwikkeling van het provinciale tarief ten opzichte van het landelijk gemiddelde tarief en het stijgingspercentage over de afgelopen jaren. De jaarlijkse stijging van het tarief mag groter zijn dan de jaarlijkse stijging van het toegestane maximum aantal opcenten, zolang het feitelijke tarief maar niet het toegestane maximumtarief overschrijdt. De jaarlijkse verhoging van dit maximumtarief wordt met ingang van 2013 bepaald door de tabelcorrectiefactor. Voor 2023 verwachten we een verhoging van 6,3% op basis van de cijfers van het CBS voor de berekening van de tabelcorrectiefactor. Voor de jaren vanaf 2024 gaan we uit van gelijkblijvende tarieven.

Tabel 12. Ontwikkeling opcenten tarieven motorrijtuigenbelasting in de jaren 2019 tot en met 2023

Omschrijving	2019	2020	2021	2022	2023 ¹⁾
provincie Groningen	90,4	91,8	93,3	94,5	95,7
landelijk gemiddelde	81,4	83,0	83,5	83,7	84,9
provincie Groningen als % van landelijk gemiddelde	111,1	110,6	111,7	112,9	112,7
wettelijk maximum	113,2	115,0	116,8	118,4	125,8
provincie Groningen als % van wettelijk maximum	79,9	79,8	79,9	79,8	76,1

Stijgingspercentages tarieven	2019	2020	2021	2022	2023
provincie Groningen	1,2%	1,5%	1,6%	1,3%	1,3%
landelijk gemiddelde	1,1%	2,0%	0,6%	0,1%	1,4%
wettelijk maximum	1,3%	1,6%	1,6%	1,3%	6,3%

¹⁾ Voor wat betreft de prognose 2023 van het landelijk gemiddelde is aangesloten bij de uitkomsten van een dit voorjaar gehouden inventarisatie. De feitelijke tarieven per 1 januari 2023 kunnen daarvan afwijken.

De volgende tabel laat een prognose zien van de verwachte ontwikkeling van de belastingcapaciteit. De belastingcapaciteit is het bedrag dat als extra inkomsten kan worden gegenereerd als het maximum aantal opcenten op enig moment als tarief zou worden gehanteerd.

Tabel 13. Verwachte ontwikkeling belastingcapaciteit 2023-2026

Omschrijving	2023	2024	2025	2026
aantal opcenten provincie	95,7	95,7	95,7	95,7
maximum aantal opcenten	125,8	125,8	125,8	125,8
vrije zoom (in aantallen opcenten)	30,1	30,1	30,1	30,1
opbrengst per opcent (*1.000)	674.800	674.800	674.800	674.008
mogelijke opbrengst inzet vrije zoom	20.287.700	20.330.100	20.330.100	20.330.100

De ruimte om tegenvallers op te vangen is ongeveer € 20,3 miljoen structureel per jaar. Overigens heft geen enkele provincie het maximum aantal opcenten.

4.4. Overzicht op hoofdlijnen van de diverse heffingen

De transparantie omtrent de berekeningswijze voor de tarieven omvat in de eerste plaats een macroniveau (verordening in zijn geheel) en in de tweede plaats een microniveau (tarief of onderdeel van de verordening). Ten eerste moet de berekening van de kostendekkendheid van de tarieven inzichtelijk maken dat de totale geraamde baten van de verordening niet uitgaan boven de totale geraamde lasten van de verordening. In de toelichting van de achterliggende (beleids)keuzes bij deze berekening moet in ieder geval blijken hoe de kostendekkendheid tussen verschillende onderdelen wordt bereikt door gebruik te maken van kruissubsidiëring. Ook dient de mate van kostendekkendheid inzichtelijk te zijn binnen een onderdeel van de verordening. Wij hebben hierbij gebruik gemaakt van een tabel van de Commissie BBV voor de cijfermatige berekening van een heffing.

Legesverordening 1993

De provincie heft voor diverse diensten leges en legt voor het gebruik van haar bezittingen precariobelasting op. In de Legesverordening 1993, en de bijbehorende tarieventabel zijn de belastbare feiten en de tarieven opgenomen. Op basis van artikel 225 van de Provinciewet mogen de tarieven op begrotingsbasis niet meer dan kostendekkend worden vastgesteld.

De laatste vastgestelde aanpassing betreft de legestarieven per 1 januari 2022. [Statenbesluit van 10 november 2021 \(49/2021; 2021-083790\)](#).

De legesverordening kent een aantal hoofdstukken:

- Hoofdstuk 1: Wegen en vaarwegen
- Hoofdstuk 2: Natuur en milieu
- Hoofdstuk 3: (Grond)water
- Hoofdstuk 4: Ontgroningen
- Hoofdstuk 5: Wabo (waarbij bouwleges de grootste categorie is)
- Hoofdstuk 6: Diversen

Hoofdstuk 1: Wegen en vaarwegen

Omschrijving kosten en opbrengsten	Jaarstukken 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Kosten taakveld(en)	-30.357	-36.800	-158.900
Overhead	-21.988	-19.300	-101.200
Btw			
Totale kosten	-52.345	-56.100	-260.100
Totale opbrengsten	39.353	55.300	55.300
Dekking	75%	99%	21,3%

(bedragen in euro's)

De kostendekkendheid van de leges Wegen en vaarwegen bedroeg in de Begroting 2022 99% en is in de Jaarstukken 2021 uitgekomen op 75%. De kostendekkendheid is gebaseerd op de verwachte opbrengsten afgezet tegen de geraamde personele inzet. De begrote opbrengst voor 2023 is gebaseerd op de begroting 2022 en bijgestelde tarieven 2023. De begrote kosten zijn de verwachte personele inzet. In 2022 zijn alle taken rond vergunningverlening samengevoegd, waarbij blijkt dat meer uren worden besteed aan deze specifieke vergunningen dan eerder werd geregistreerd..

Hoofdstuk 2: Natuur

Omschrijving kosten en opbrengsten	Jaarstukken 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Kosten taakveld(en)	-768.654	-501.100	-916.800
Overhead	-507.698	-263.100	-506.000
Btw			
Totale kosten	-1.276.353	-764.200	-1.422.800
Totale opbrengsten	85.710	314.900	318.000
Dekking	6,7%	41%	22,0%

(bedragen in euro's)

Door de uitspraak van de Raad van State van 29 mei 2019, kwam het Programma Aanpak Stikstof (PAS) buiten werking te staan. De vergunningverlening heeft daardoor in 2020 een periode stilgelegen en ook in 2021 zijn er aanzienlijk minder vergunningen verleend. De kostendekkendheid van de legesinkomsten voor Wnb-vergunningen in 2021 is daardoor laag geweest. Voor 2023 ramen we de opbrengst als in 2022 geïndexeerd met 1,3%, maar het zal afhankelijk zijn van de ontwikkelingen in het stikstofdossier of dit gehaald kan worden.

De kosten nemen wel toe, omdat door de vergunningverleners veel extra inzet en overleg moet worden gepleegd. Niet alleen moeten in de periode van onduidelijkheid van de beleidsregels Stikstof en in de periode na vaststelling van de beleidsregels veel voorlichtende en begeleidende activiteiten worden uitgevoerd, ook moesten de verleende, maar vernietigde vergunningen, de lopende vergunningen en nieuwe vergunningen worden herzien of opnieuw worden doorgerekend door de initiatiefnemers.

Hoofdstuk 3: (Grond)water

Omschrijving kosten en opbrengsten	Jaarstukken 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Kosten taakveld(en)	0	0	49.800
Overhead	0	0	26.400
Btw	0	0	0
Totale kosten	0	0	76.200
Totale opbrengsten	0	0	0
Dekking	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

(bedragen in euro's)

De laatste jaren zijn enkel vergunningen verstrekt voor aanvragen voor bodemenergiesystemen. Hiervoor worden in het kader van duurzaamheid geen leges geheven, zodat de geraamde opbrengsten nihil zijn. De op begrotingsbasis toegerekende (personele) kosten maken in werkelijkheid deel uit van de toegerekende kosten van de afzonderlijke verordening op het instellen en invorderen van de grondwaterheffing. Vanaf 2023 maken we deze kosten hier inzichtelijk.

Hoofdstuk 4: Ontgrondingen

Omschrijving kosten en opbrengsten	Jaarstukken 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Kosten taakveld(en)	-106.239	-59.100	-54.430
Overhead	-75.461	-31.000	-25.206
Btw			
Totale kosten	-181.700	-90.100	80.032
Totale opbrengsten	12.072	52.700	53.300
Dekking	6%	58%	67%

(bedragen in euro's)

De kosten van het taakveld Ontgrondingen zijn de laatste jaren gestegen, omdat regelgeving anders moet worden toegepast. De vergunningverlening is arbeidsintensiever geworden, waardoor de apparaatskosten toenemen. Meer overleg met omwonenden en meer meldingen die controle vereisten zijn hier de oorzaak van.

Wij hebben de legesinkomsten begroot op basis van de ervaringen in voorgaande jaren. Het jaar 2023 wordt ingeschat als een normaal jaar voor het aantal verleende vergunningen voor ontgrondingen. Op begrotingsbasis komt het dekkingspercentage dan uit op 67%.

Hoofdstuk 5: Wabo-leges totaal (bouwleges en overig)

Omschrijving kosten en opbrengsten	Jaarstukken 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Kosten taakveld(en)	-671.370	-805.000	-851.000
Overhead	-169.508	p.m.	-508.200
Btw	-29.748	-34.000	p.m.
Totale kosten	-870.626	-839.000	-1.359.200
Totale opbrengsten	635.799	522.000	891.200
Netto-opbrengsten	-234.827	-317.000	-468.000
Storting in / Onttrekking aan reserve	0	p.m.	p.m.
Opbrengst na verrekening met reserve	635.799	522.000	891.200
Dekking voor verrekening met reserve	73%	62%	66%
Dekking na verrekening met reserve	73%	62%	66%

(bedragen in euro's)

Er is sprake van kruissubsidiëring binnen het onderdeel bouwleges waarbij de kosten voor het verstrekken van een vergunning met een lagere bouwsom worden gesubsidieerd met opbrengsten welke worden verkregen bij de vergunningsverlening bij hoge bouwsommen. De kosten voor het in behandeling nemen van een aanvraag zijn namelijk niet direct gerelateerd aan de hoogte van de bouwsom. Zonder kruissubsidiëring zouden onaanvaardbaar hoge leges voor aanvragen met een lage bouwsom ontstaan welke maatschappelijk niet gewenst zijn.

In 2023 worden de directe kosten ingeschat op € 1.359.200. Deze kosten bestaan uit kosten voor advertenties en welstand en inhuur van deskundigen en de personele kosten van zowel de provincie Groningen als Omgevingsdienst Groningen (ODG). De opbrengst aan leges in 2023 wordt ingeschat op ca.€ 891.200. Hierin is opgenomen een verwachte opbrengst van € 362.400 aan milieu leges. Indien de invoering van de Omgevingswet wederom wordt uitgesteld, zal dit worden aangepast.

De resultaten uit de heffing van Wabo-leges worden met een egalisatiereserve verrekend. Tekorten en overschotten worden tussen de jaren verevend. Aangezien reserves niet negatief mogen staan komen de tekorten in de reserve ten laste van het rekeningresultaat. Door de onttrekking in 2020 aan de egalisatiereserve is de reserve Wabo ultimo 2020 nihil. In 2020 is € 169.668 van het Wabo-resultaat ten laste gekomen van het rekeningresultaat. Het tekort 2021 van € 234.827 is eveneens ten laste van het rekeningresultaat gebracht.

Hoofdstuk 6: Diversen

In dit hoofdstuk is voorzien in de mogelijkheid leges te heffen voor een aanvraag waarin de eerdere hoofdstukken niet voorzien (vangnetbepaling). De geraamde kosten en opbrengsten zijn beide nihil.

Verordening op het instellen en invorderen van de grondwaterheffing

In de Verordening op het instellen en invorderen van de grondwaterheffing is het tarief per 1 januari 2013 verhoogd tot 1,68 eurocent per kubieke meter onttrokken grondwater (zie besluit van Provinciale Staten van 12 december 2012, nummer B.1, voordracht nr. 36/2012).

De volgende beleidskeuzes liggen ten grondslag aan de heffingen:

- De tariefstelling is meerjarig op basis van kostendeckendheid bepaald.
- Gerealiseerde afwijkingen worden toegevoegd of onttrokken aan de voorziening Grondwaterheffing.

Omschrijving kosten en opbrengsten	Jaarstukken 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Kosten taakveld(en)	-220.557	-180.000	-476.900
Toevoeging(-)/Onttrekking(+)	-122.342	-145.700	160.900
voorziening			
Overhead	-23.952	-34.300	-44.000
Totale kosten	-366.851	-360.000	-360.000
Totale opbrengsten	366.851	360.000	360.000
Dekking	100%	100%	100%

(bedragen in euro's)

Aangezien het beleid gericht is op de kostendekkendheid over meerdere jaren, worden de begrote verschillen tussen de opbrengsten en de kosten verrekend met de voorziening. De verhoogde kosten in 2023 betreffen voornamelijk kosten van geohydrologisch onderzoek. Deze extra kosten worden verrekend met de voorziening.

Heffingsverordening ontgrondingen Groningen 2003

Met ingang van 1 augustus 2003 is de Heffingsverordening ontgrondingen Groningen 2003 van kracht geworden. Deze is voor het laatst gewijzigd op 26 september 2007 (voordracht nr. 15/2007). De heffing is gewijzigd in die zin dat (deel)heffingen voor de bekostiging van planning en onderzoek en van compenserende maatregelen met ingang van 2007 vervallen en dat een nieuwe heffing wordt ingevoerd voor de bekostiging van onderzoek naar het verband tussen een ontgraving en schade aan onroerende zaken en naar de bepaling van de omvang van de schade.

Omschrijving kosten en opbrengsten	Jaarstukken 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Kosten taakveld(en)	-5.823	-44.300	0
Onderzoekskosten	-18.137	-15.000	-15.000
Overhead	-4.192	-23.300	0
Toevoeging(-)/Onttrekking(+) voorziening	6.386	-41.300	5.000
Totale kosten	-21.766	-41.300	-10.000
Totale opbrengsten	5.200	10.000	10.000
Dekking	24%	24%	100%

(bedragen in euro's)

De ontgrondingenheffing wordt geheven ter bestrijding van (art. 21f Ontgrondingenwet):

- kosten met betrekking tot schadevergoedingen ingevolge artikel 26 van de wet.
- kosten met betrekking tot het onderzoek naar het verband tussen een ontgraving en schade aan onroerende zaken en de bepaling van de omvang van de schade.

Nazorgheffing gesloten stortplaatsen en baggerspeciedepots

In onze voordracht tot wijziging van de Verordening op de heffing en invordering van de nazorgheffing gesloten stortplaatsen provincie Groningen is het tarief voor niet-bedrijfsgebonden stortplaatsen genoemd in artikel 7 van deze verordening vastgesteld voor het jaar 2020. Ook is de nazorgheffing voor baggerspeciedepots in dezelfde voordracht opnieuw vastgesteld. Dit besluit is op 15 december 2021 onder nummer 4.c ([besluit 2021-08930121](#)) door uw Staten vastgesteld.

De volgende beleidskeuzes liggen ten grondslag aan de heffingen:

- De kosten voor de nazorg worden betaald uit het nazorgfonds. Momenteel is sprake van een overschot in beide fondsen. Wij hebben besloten de nazorgheffing op nul te zetten.
- In het geval dat de fondsen leeg raken zal de nazorgheffing opnieuw worden ingesteld om de op dat moment benodigde dekking voor de kosten van de nazorg op te vangen.

Omschrijving kosten en opbrengsten	Jaarstukken 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Kosten taakveld(en)	-361.214	-476.700	-476.700
Rentebaten nazorgfonds gesloten stortplaatsen	3.210.898	258.000	5.028.000
Netto kosten taakveld, exclusief heffingen	2.849.684	-218.700	4.551.300
Totale opbrengsten	0	0	0
Dekkingspercentage	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Kosten taakveld(en)	-6.297	-4.100	-4.100
Rentebaten nazorgfonds baggerspeciedepots	0	0	0
Netto kosten taakveld, exclusief heffingen	-6.297	-4.100	-4.100
Totale opbrengsten	0	0	0
Dekkingspercentage	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

(bedragen in euro's)

Liggeldverordening Oude Eemskanaal

Wij hebben uw Staten met onze voordracht 18/2009 van 16 juni 2009 een nieuwe Liggeldverordening doen toekomen voor het Oude Eemskanaal te Delfzijl. Dit is een passantenhaven, waarvan sinds 1987 de tarieven niet zijn verhoogd. Daarom zijn de tarieven laag in vergelijking met de rest van Nederland. Met voordracht nr.18/2009 hebben wij Provinciale Staten voorgesteld dit te repareren door geleidelijk, over een periode van zes jaar, de liggelden ieder halfjaar met € 0,05 te verhogen. Sinds 1 juli 2016 is dit tarief uitgekomen op € 0,60 per strekkende meter per dag (nog steeds een relatief laag tarief in vergelijking met de rest van de passantenhavens in Nederland). Hiervoor is bewust gekozen om de concurrentie met Motorbootvereniging Abel Tasman niet aan te gaan en omdat er geen extra voorzieningen zijn in de vorm van douches, elektra en internet.

De volgende beleidskeuze ligt ten grondslag aan de heffingen:

- Als tegenprestatie voor het innen van de havengelden en de verkoop van de munten vindt kwijting plaats van de jaarlijks verschuldigde vergoeding gebruik provinciaal terrein.

Omschrijving kosten en opbrengsten	Jaarstukken 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Kosten taakveld(en)	0	0	0
Inningskosten via kwijting gebruik provinciaal terrein	-72.500	-72.500	-72.500
Totale kosten	-72.500	-72.500	-72.500
Totale opbrengsten	31.401	20.000	20.000
Dekking	43%	28%	28%

(bedragen in euro's)

De mogelijkheden om een hogere mate van kostendeckendheid te realiseren lijken, gelet op de beperkte opbrengst aan liggelden in de passantenhaven, beperkt. De kosten van kwijting voor gebruik van het provinciaal terrein zijn overigens fictief en bepaald op basis van een marktconforme huurprijs per m².

5. Onderhoud kapitaalgoederen

5.1. Wegen en kanalen

5.1.1. Onderhoud kapitaalgoederen wegen en vaarwegen

De provincie is momenteel (september 2022) wegbeheerder van circa 508 km weg, circa 215 km fietspad, vaarwegbeheerder van circa 110 km vaarwegen en nautisch beheerder van het 800 ha grote Oldambtmeer. Daaronder valt ook het beheer en onderhoud van de daarbij behorende objecten zoals bruggen, viaducten, tunnels, sluizen, verkeersregelinstanties, beplanting, bedieningsgebouwen en steunpunten. Informatie over de [objecten](#) wordt getoond op onze website.

5.1.2. Beleidskader onderhoud wegen en vaarwegen

Op 30 september 2020 is het [Beleidskader Beheer en Onderhoud provinciale infrastructuur](#) in Provinciale Staten vastgesteld. Dit beleidskader beschrijft welke inhoudelijke uitgangspunten, doelstellingen en kaders wij willen hanteren bij het beheer en onderhoud van de provinciale infrastructuur.

Op 8 december 2020 hebben wij het [Uitvoeringsprogramma Beheer en Onderhoud 2021-2024](#) vastgesteld en ter informatie naar uw Staten gestuurd.

Wij toetsen de staat van de infrastructuur aan de doelstellingen en kaders zoals omschreven in het Beleidskader Beheer en Onderhoud. Daardoor wordt het mogelijk de optimale balans te houden tussen waarde, prestaties, risico's en kosten bij de instandhouding van de provinciale infrastructuur. Dit kan er bijvoorbeeld toe leiden dat in sommige gevallen met het uitvoeren van levensduur verlengende (onderhouds)maatregelen vervanging nog enige tijd verantwoord kan worden uitgesteld, terwijl andere onderdelen van de infrastructuur grootschaliger moeten worden aangepakt.

Het spreekt voor zich dat data- en informatiebeheer hierbij steeds belangrijker worden.

Ook de jarenlange praktijkervaring van de provincie kan hierbij niet ontbreken.

De manier waarop onderhoud aan de provinciale infrastructuur wordt gepland is een dynamische en op de praktijk gebaseerde werkwijze. Hierbij kijken wij naar de totale levensduur van de infrastructuur en hanteren we aanvaarde risico's als uitgangspunt voor benodigd onderhoud. Geldende normen voor de instandhouding van infrastructuur worden door ons in acht genomen. Zo moet bijvoorbeeld gedacht worden aan de algemeen geldende CROW-normen voor wegen en NEN-normen voor bruggen.

De richtlijn is een onderhoudsachterstand van 7 tot 9%, dit wordt algemeen acceptabel geacht en zorgt voor voldoende werkvoorraad. Een lager percentage onderhoudsachterstand aanhouden zal zorgen voor het onnodig uitvoeren van onderhoud waardoor er sprake is van kapitaalvernietiging. Later uitvoeren van onderhoud zal leiden tot relatief hogere kosten voor onderhoud.

Dit alles bij elkaar genomen betekent dat wij niet alleen rekening houden met de theoretische technische levensduur maar ook kijken naar de daadwerkelijke staat van de infrastructuur en het te lopen risico als gevolg van verval. Dit maakt dat er op een zo efficiënt mogelijke wijze omgegaan wordt met de beschikbare middelen. Inherent aan deze werkwijze is dat de voorgenomen onderhoudsplanning van het uitvoeringsprogramma gaandeweg zou kunnen wijzigen.

Het programma is erop gericht om de infrastructuur op een acceptabel niveau te krijgen en te houden voor de duur van het programma. Daarmee is het uitvoeringsprogramma dynamisch in plaats van statisch.

5.1.3. Financiële gevolgen onderhoud wegen en vaarwegen

De middelen voor beheer en onderhoud zijn opgenomen in het Meerjarenprogramma Beheer en Onderhoud provinciale infrastructuur 2021-2024. Het betreft de volgende productgroepen:

- 2101 t.b.v. onderhoud en beheer van wegen en fietspaden;
- 2102 t.b.v. verkeersmanagement;
- 2201 t.b.v. onderhoud en beheer van vaarwegen;
- 2202 t.b.v. kunstwerken provinciale vaarwegen.

Tabel 14. Begrote lasten per jaar

	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Wegen						
2101 Wegen en fietspaden	8.097	10.681	9.378	9.378	8.226	8.417
2102 Verkeersmanagement	1.039	1.092	1.315	1.135	1.337	1.360
Waterwegen						
2201 Onderhoud en beheer vaarwegen	99	450	450	450	459	468
2202 Kunstwerken vaarwegen	962	3.046	3.046	2.296	2.343	2.390

(bedragen x € 1.000)

NB. In bovenstaande cijfers hebben wij alleen de directe onderhoudsbudgetten meegenomen. De aan deze onderdelen toe te rekenen apparaatskosten en afschrijvingen hebben wij hier buiten beschouwing gelaten. Voor een totaalbeeld van de lasten inclusief apparaatskosten en rentekosten verwijzen wij naar het programma 4. Bereikbaarheid in deel 2 van deze begroting.

De reconstructie en verbetering van bestaande infrastructuur en de vervanging van kunstwerken vindt plaats in het kader van het provinciale MIT. De middelen hiervoor zijn opgenomen in de volgende productgroepen:

- 2100 t.b.v. (re)constructie van wegen en fietspaden;
- 2200 t.b.v. (re)constructie waterwegen.

Veelal wordt een bijdrage geleverd vanuit het budget voor onderhoud.

5.2. Huisvesting

5.2.1. Onderhoud kapitaalgoederen huisvesting

De provincie heeft het provinciehuis en de buitenlocaties Groningen (Oostersluisweg en Hoogeweg), Nieuwe Pekela, Overschild en Blauwestad in beheer.

5.2.2. Beleidskader onderhoud huisvesting

Met het realiseren van de renovatie van het provinciehuis was in 2020 een nieuw meerjarenonderhoudsplan (MJOP) opgesteld voor de periode 2020 tot en met 2039. Dit betreft onderhoud voor de locatie Sint Jansstraat/Martinikerkhof.

Het jaarlijks onderhoud is nodig om de bedrijfszekerheid van het gebouw en de installaties te waarborgen, de veiligheid te kunnen garanderen en de gebouwen en terreinen in stand te houden. Dit onderhoud wordt uitgevoerd om onder andere te voldoen aan de wet- en regelgeving. Het onderhoud omvat met name aanpassingen en vervangingen aan leidingen en sanitair, gevel en zonwering, vloeren en wanden, verwarming, koeling, liften en brandbeveiliging. Daarnaast zijn in het MJOP de vervangingsinvesteringen meegenomen die moeten worden gedaan om de kwaliteit te waarborgen.

5.2.3. Financiële gevolgen onderhoud huisvesting

In onderstaande tabel zijn de begrote onderhoudskosten en (vervangings)investering weergegeven voor de periode 2023 tot en met 2027 van het provinciehuis.

Tabel 15. Meerjarenonderhoudsplan en projecten

Investerings (x € 1.000)	2023	2024	2025	2026	2027
Bouwkundig/technisch en inrichting	650	650	1.661	1.661	1.661
Lasten	2023	2024	2025	2026	
Buitengewoon onderhoud (exclusief indexering)	330	330	400	400	400

Naar verwachting wordt in de jaren 2023 tot en met 2027 voor € 6,3 miljoen aan investeringen uitgevoerd. Dit is onderdeel en beschikbaar gekomen van het in 2020 vastgestelde MJOP van het

provinciehuis. De investeringsbedragen van het MJOP zijn ingedeeld in een vijfjaarcyclus. Dit wordt gedaan omdat investeringen beter geclusterd kunnen worden en investeringen soms uitgesteld of soms naar voren worden gehaald. In het jaar 2023 is € 650.000 beschikbaar om te investeren in het provinciehuis.

De in het MJOP provinciehuis opgenomen onderhoudslasten bedragen € 330.000 per jaar exclusief indexering.

6. Grondbeleid

6.1. Inleiding

Deze paragraaf grondbeleid geeft een integrale visie op het gevoerde provinciaal grondbeleid, in relatie tot de realisatie van de doelstellingen van de programma's en projecten die zijn opgenomen in de begroting. Tevens worden de resultaten van de grondexploitaties gegeven en een onderbouwing van de geraamde winstneming. Tot slot volgen de beleidsuitgangspunten over de reserves voor grondzaken in relatie tot de risico's van grondzaken.

Op 25 september 2013 hebben Provinciale Staten de nota Grondbeleid 'Goed doorgrond' vastgesteld (voordracht 40/2013). Sindsdien wordt het grondbeleid conform dit beleid uitgevoerd. Vanwege onder andere de aanstaande invoering van de Omgevingswet en recente jurisprudentie over de uitgifte van gronden wordt momenteel gewerkt aan een herziening van het grondbeleid. Naar verwachting zal in de eerste helft van 2023 de besluitvorming door Provinciale Staten hierover plaatsvinden.

6.2. Doelstellingen producten

6.2.1. Gebiedsontwikkelingen, programma's en projecten

Voor elke gebiedsontwikkeling, programma of project, uitgezonderd het natuurbeleid of de Blauwestad, wordt een strategieplan door uw college vastgesteld. De kaders worden in de kern gevormd door de Nota Grondbeleid, de Wet markt en overheid en de regelingen inzake staatssteun. Binnen de kaders wordt gewerkt met diverse grondbeleidsinstrumenten zoals voorkeursrecht, onteigening, of kavelruil. Ook de samenwerking met andere partijen wordt hierbij betrokken. Bij verwervingsopgaven voor infrastructurele werken ligt een sterke focus op het doelmatig verwerven van gronden. Conform de Nota Grondbeleid vindt, als de besluitvorming heeft plaatsgevonden, de verwerving hoofdzakelijk plaats op basis van een volledige schadeloosstelling op basis van de Onteigeningswet. Eerst wordt getracht minnelijk tot een vergelijk te komen. In het geval dit niet lukt binnen de termijn van een half jaar zal een onteigeningsprocedure worden gestart. Bezit van de gronden is essentieel om te kunnen starten met de uitvoering van een werk. Indien gronden of gebouwen overtollig zijn en kunnen worden afgestoten of onroerende zaken tijdelijk moeten worden beheerd worden de vastgestelde procedures daarvoor doorlopen.

6.2.2. Natuurbeleid

In het kader van het natuurbeleid worden gronden voor de realisatie van het Natuurnetwerk Nederland (NNN) verworven. Deze gronden worden vervolgens ingericht voor de gewenste natuur waarna deze wordt beheerd door een beheerder (particulier of organisatie). De verwerving vindt in beginsel plaats op basis van vrijwilligheid waarbij wij afhankelijk zijn van de mogelijkheden die zich in een jaar voordoen op de lokale grondmarkt.

In uitzonderingsgevallen waar het goed uitlegbaar is, gaan we onteigening echter niet uit de weg. Voor de realisatie van het natuurnetwerk is het van belang om over voldoende ruilgronden te beschikken voor de inliggende agrariërs. De aankoopkosten van de ruilgronden worden gedekt uit het investeringskrediet verwerven natuur van € 35 miljoen. Het verwerven van de ruilgronden voorloopt succesvol waardoor grote kavelruilen met agrariërs in het natuurnetwerk mogelijk zijn geworden. Het verwervingsproces wordt voor ons uitgevoerd door Prolander die door ons hiervoor is gemandateerd. In het Handelingskader Grond zijn hiervoor de spelregels opgenomen. Recent hebben we het investeringskrediet verwerven natuur opgehoogd met € 18 miljoen ten behoeve van het uitvoeringsprogramma GrAS (Groninger Uitvoeringsprogramma Stikstof) en het uitvoeringsprogramma Bos en hout. Om de beleidsdoelen en de ambities van deze uitvoeringsprogramma's te kunnen realiseren verbreden we de scope van het investeringskrediet verwerven natuur. Wij verwachten dat een strategische voorraad gronden ook voor deze programma's een cruciale factor van betekenis zal zijn voor de realisatie van onze provinciale doelen. Hiermee vergroten we ook de mogelijkheden om op vrijwillige basis onze beleidsdoelen te kunnen realiseren en verkleint het de kans dat we zwaardere maatregelen, waaronder onteigening, moeten overwegen.

6.2.3. Blauwestad

Doel van de ontwikkeling van het woon-, werk- en recreatiegebied Blauwestad, gelegen in het Oldambt en aan het Oldambtmeer (aanleg in 2005), is het geven van een gebieds- en kwaliteitsimpuls ter versterking van de sociaal-economische structuur in dit deel van de provincie Groningen. Door

middel van verkoop van het kavelareaal (totaal ziend op 1.250 woningen), ondergebracht in de grondexploitatie Blauwestad, genereert de provincie middelen om deze ontwikkeling mogelijk te maken. De ontwikkeling van Blauwestad is een gezamenlijke inspanning van de provincie Groningen en de gemeente Oldambt.

Kavelverkoop vindt plaats vanuit het projectbureau Blauwestad gevestigd in Het Havenkwartier in Blauwestad. Restgronden die niet meer nodig zijn voor het project Blauwestad, worden tegen marktconforme prijzen door de provincie verkocht.

Met ingang van 2016 zijn de verslaggevingsvoorschriften van het BBV gewijzigd. Eén van de wijzigingen betreft de looptijd van de grondexploitatie. Die is teruggebracht tot in beginsel een maximale looptijd van tien jaar. De gedachte is dat binnen deze termijn risico's en onzekerheden met betrekking tot de realisatie van de een grondexploitatie voldoende in kaart zijn te brengen en te beheersen. Het BBV schrijft verder voor dat het realiteitsgehalte van de grondexploitatie voortschrijdend in de tijd wordt getoetst en/of geactualiseerd. Het BBV biedt echter ook de mogelijkheid om gemotiveerd af te wijken van deze termijn.

Op basis van aanwezige zekerheden (onder andere aanwezigheid van ontwikkelovereenkomsten) omtrent de verwachte verkopen hanteren wij een looptijd van twintig jaar. Onze doorrekening begin 2022 is onafhankelijk getoetst en gevalideerd. Deze validatie geeft aan dat de gehanteerde termijn van twintig jaar acceptabel is. Dit is overigens conform dezelfde systematiek als voorgaande jaren. Ook in de toekomst is het noodzakelijk dat de grondexploitatie elk jaar opnieuw wordt vastgesteld door de Staten inclusief de looptijd hiervan.

6.3. Resultaten grondexploitaties en winstneming

Op basis van een looptijd van twintig jaar hebben wij de Grondexploitatie (GREX) Blauwestad begin 2022 opnieuw doorgerekend. Op basis van die waardering hebben wij de voorziening kunnen verlagen met € 3,213 miljoen, waardoor de hoogte van de voorziening ultimo 2021 € 20,237 miljoen bedraagt. Het BBV hanteert als uitgangspunt dat de grondexploitatie tenminste jaarlijks wordt herzien. Deze herziening zal jaarlijkse gevolgen hebben voor de hoogte van de voorziening. De toekomstige opbrengsten hebben een positief effect op het resultaat van de grondexploitatie, waardoor de voorziening naar verwachting neerwaarts kan worden bijgesteld.

6.4. Reserves, voorzieningen en risico's

De wijzigingen van de BBV-verslaggevingsregels - met name het terugbrengen van de looptijd van 35 jaar naar 20 jaar - heeft ertoe geleid dat wij de eerste 20 jaar te maken zullen krijgen met 'voorfinanciering', die in de periode daarna wordt terugverdiend. De voorfinanciering kent een omvang van € 25,157 miljoen (€ 20,237 miljoen voorziening, € 3,97 miljoen Algemene reserve (marketingkosten) en € 0,95 miljoen doorgevoerde bezuiniging grondexploitatie ten behoeve van inzet Bestuursakkoord op basis van PS-besluit bij Begroting 2021 en Najaarsmonitor 2020). De voorziening Blauwestad ter hoogte van € 20,237 miljoen wordt gewaardeerd op de zogenaamde netto contante waarde. Nominaal gaat het om een bedrag van € 30,1 miljoen.

7. Verbonden partijen

Verbonden partijen zijn (conform het BBV) privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisaties, waarin de provincie zowel een bestuurlijk als financieel belang heeft. Onder bestuurlijk belang wordt verstaan: een zetel in het bestuur of het hebben van stemrecht. Met een financieel belang wordt bedoeld dat middelen ter beschikking zijn gesteld die verloren gaan in geval van faillissement van de verbonden partij. Ook is sprake van een financieel belang als financiële problemen bij een verbonden partij op de provincie kunnen worden verhaald.

Visie

In 2016 hebben uw Staten de Nota Verbonden partijen (voordracht 2016/68) vastgesteld. Deze nota is de basis voor de sturing en control van verbonden partijen in het algemeen en helpt bij het verhelderen van de afwegingen die wij maken bij het aangaan, volgen en beëindigen van deelnemingen in het bijzonder. Wij vatten visie en beleid zoals vastgelegd in de nota als volgt samen. De nota is een richtinggevend document met algemene uitgangspunten en beleidsregels voor:

- Beleidsmatige afwegingen bij het oprichten van en deelname aan een verbonden partij;
- Sturing en control op verbonden partijen;
- Beëindiging van de deelname aan, opheffing van of vervreemding van een verbonden partij.

In de nota is vastgesteld dat periodiek, dat wil zeggen elke collegeperiode, een evaluatie van de verbonden partijen zal plaatsvinden. In 2017/2018 is deze evaluatie voor de eerste keer uitgevoerd en middels een voordracht aan uw Staten (54/2017) aangeboden. De evaluatie heeft geleid tot een aantal conclusies en aanbevelingen die ten uitvoer zullen worden gebracht.

In de volgende paragrafen worden de provinciale verbonden partijen gegroepeerd per rechtsvorm weergegeven. De verbonden partijen voeren een beleid uit dat de provincie ook (gedeeltelijk) zelf had kunnen uitvoeren of er is vanuit andere, ook beleidsmatige overwegingen, door uw Staten indertijd besloten deel te nemen aan de verbonden partij.

In de tabellen zijn de financiële gegevens van de verbonden partijen zoveel mogelijk ingevuld indien ze beschikbaar zijn. Bij vennootschappen kan het voorkomen dat wordt vermeld dat de financiële gegevens nog niet beschikbaar zijn of worden gesteld aan de aandeelhouders.

Gemeenschappelijke regelingen	Deelprogramma
7.1.1. Groningen Seaports 7.1.2. Prolander 7.1.3. Waddenfonds 7.1.4. OV-bureau Groningen Drenthe 7.1.5. Omgevingsdienst Groningen 7.1.6. Samenwerkingsverband Noord-Nederland 7.1.7. Noordelijke Rekenkamer	5.1. Economie en werkgelegenheid 3.1. Natuur en landschap 3.1. Natuur en landschap 4.2. Openbaar vervoer 2.1. Milieu 7.3. Bestuurlijke samenwerking en toezicht 7.1. Provinciale Staten
Vennootschappen en coöperaties	Deelprogramma
7.2.1. Blauwestad B.V. (ontbonden in 2022) 7.2.2. Vennootschappen voortkomend uit splitsing voormalige holding Essent en verkoop productie- en leveringsbedrijf: 7.2.2.1. Enexis N.V. 7.2.2.2. Publiek Belang Elektriciteitsproductie (PBE) B.V. 7.2.2.3. Claim Staat Vennootschap Amsterdam B.V. 7.2.3. N.V. NOM 7.2.4. Investeringsfonds Groningen B.V. 7.2.5. Groningen Airport Eelde N.V. 7.2.6. Waterbedrijf Groningen B.V. 7.2.7. Bank Nederlandse Gemeenten N.V. 7.2.8. GROEFonds B.V.	1.1 Ruimtelijke ontwikkeling 8.2. Algemene dekkingsmiddelen 5.1. Economie en werkgelegenheid 5.1. Economie en werkgelegenheid 5.1. Economie en werkgelegenheid 1.2. Waterbeheer 8.2. Algemene dekkingsmiddelen 5.1 Economie en werkgelegenheid
Stichtingen en verenigingen	Deelprogramma
7.3.1. Stichting Landinrichting en Bodemverontreiniging 7.3.2. Interprovinciaal Overleg (IPO) 7.3.3. Fonds Nieuwe Doen Groningen	3.1. Natuur en landschap 7.3. Bestuurlijke samenwerking en toezicht 2.2. Energie en klimaat

7.1. Gemeenschappelijke regelingen

7.1.1. Groningen Seaports

Rechtsvorm:	Gemeenschappelijke regeling
Vestigingsplaats:	Delfzijl
Doelstelling:	<p>De gemeenschappelijke regeling Havenschap Groningen Seaports (GR GSP) fungeert als enig aandeelhouder van Groningen Seaports N.V. (GSP NV). Deze heeft het juridisch eigendom van de gronden en is verantwoordelijk voor de nautische taken (waaronder het havenmeesterschap). De uitvoering van de nautische taken is via een dienstverleningsovereenkomst overgedragen aan GSP NV. Het stimuleren van werkgelegenheid en duurzaamheid van de bedrijvigheid zijn de belangrijkste publieke doelen van de participanten van de GR GSP. In de aandeelhoudersstrategie zijn voor beide onderdelen concrete doelstellingen opgenomen, namelijk een gemiddelde groei van werkgelegenheid van 2% per jaar en 40% CO₂-reductie tussen 2015 en 2030.</p>
Ontwikkelingen:	<p>Uw Staten hebben in 2018 bij de behandeling van de risicoanalyse van de GR GSP (brief d.d. 25 september 2018) besloten om tot uittreding van Statenleden uit het Algemeen Bestuur (AB) over te gaan. Dit proces is ingezet maar dient in overleg met de betrokken gemeenten Het Hogeland en Eemsdelta plaats te vinden op een natuurlijk moment. In de Nieuwsuur-uitzending van 11 mei 2021 zijn diverse vragen opgeworpen over de wijze waarop gronden zijn aangekocht bedoeld voor de uitbreiding van Eemshaven Zuidoost. Naar aanleiding hiervan heeft het AB de opdracht gegeven een onderzoek te starten waarbij de vraag centraal staat of het Havenschap Groningen Seaports en de hierbij betrokken overheden correct gehandeld hebben bij de grondaankopen ten behoeve van de uitbreiding. Het onderzoek is uitgevoerd door het bureau Necker van Naem, is gestart in 2021 en op 20 mei 2022 zijn de bevindingen openbaar gemaakt. Het onderzoek dat uitgevoerd is door Deloitte naar de doorontwikkeling van Groningen Seaports en de hierbij passende governancestructuur is tevens openbaar gemaakt. Inmiddels zijn beide rapporten in het AB besproken en heeft het AB aan GSP NV gevraagd om voorbereidingen te treffen om te komen tot een actualisering van de havenvisie. Tevens is aan de drie GR-partners gevraagd om in samenhang met GSP NV tot een schets te komen van een mogelijk governancestructuur zonder dat er iets vastligt.</p>
Financieel belang:	<p>Risico's die vanaf de verzelfstandigingsdatum (14 juni 2013) door GSP NV worden aangegaan zijn volledig voor rekening van GSP NV en komen niet bij de GR GSP te liggen. Begin 2016 zijn de financieringsafspraken herzien waardoor de GR GSP nu voor 100% garant staat voor de financiering. Door het op eigen boek financieren door GSP NV van geborgde financiering in 2019 bedraagt de maximale borgstelling sindsdien € 268 miljoen, waarvan € 215 miljoen is afgedekt middels een Akte van Borgtocht met de BNG Bank.</p> <p>De huidige borgstelling op geborgde projecten bedraagt ultimo 2021 € 129,0 miljoen. Daarnaast blijft de GR GSP borg staan voor de bijstortingsverplichting van het derivaat (CSA) en bedraagt ultimo 2021 € 55,6 miljoen.</p>
Bestuurlijk belang:	<p>De provincie Groningen heeft samen met de gemeenten Eemsdelta en Het Hogeland zitting in het Dagelijkse Bestuur (DB) en het Algemene Bestuur (AB) van de GR GSP. De provincie Groningen is voorzitter van zowel het DB als het AB. Deze functie wordt uitgevoerd door een lid van het college.</p>
Mogelijke risico's:	<p>De GR GSP zal nog geruime tijd borg moeten staan voor de betaling van de rente over en aflossing van door GSP NV aan te trekken</p>

	<p>externe financiering (materieel met een maximum voor de provincie van 60% van € 268 miljoen) en voor de betaling van de rente over enkele derivaten-contracten die door GSP eerder zijn afgesloten.</p> <p>In de tussentijdse herijking 2018 van de risico's is aangegeven dat de kans van optreden van eventuele risico's voor de GR-deelnemers nagenoeg nihil is.</p>		
Financiële kengetallen:	Per 31-12-2021:	Verwacht 1-1-2023:	Verwacht 31-12-2023:
- Eigen vermogen	€ 219,9 miljoen	€ 219,9 miljoen	€ 219,9 miljoen
- Vreemd vermogen	€ 2,4 miljoen	€ 2,4 miljoen	€ 2,8 miljoen
- Solvabiliteit	99%	99%	99%
- Resultaat	€ 0	€ 0	€ 0
Provinciale bijdrage 2023:	€ 0	Programma: Economie Deelprogramma: Economie en werkgelegenheid	

7.1.2. Prolander

Rechtsvorm:	Gemeenschappelijke regeling		
Vestigingsplaats:	Assen		
Doelstelling:	<p>Prolander is de uitvoeringsorganisatie voor het landelijk gebied van de provincies Drenthe en Groningen en staat voor de opgave om voor de komende jaren het Natuurnetwerk Nederland (NNN) in de beide provincies te realiseren.</p>		
Ontwikkelingen:	<p>In 2022 heeft bureau Necker van Naem een evaluatie uitgevoerd naar Prolander en aanbevelingen gedaan met name gericht op de toekomst van Prolander. Op 13 juli jl. zijn de Staten per brief over de uitkomsten van de evaluatie geïnformeerd. In de brief is aangegeven dat Prolander een bepalende rol kan spelen in de grote ontwikkelopgaven die op ons afkomen en bij de uitvoering van het Nationaal Programma Landelijk Gebied.</p> <p>Prolander heeft te maken met een krappe arbeidsmarkt en een hoog ziekteverzuim. Er zijn nauwelijks ervaren medewerkers beschikbaar en ervaren externen kunnen nauwelijks worden ingehuurd. Als ze wel worden ingehuurd zijn ze relatief duur.</p>		
Financieel belang:	Provincie Groningen circa 1/3 deel en de provincie Drenthe circa 2/3.		
Bestuurlijk belang:	De provincies Groningen en Drenthe vormen samen het bestuur van de Prolander. Namens het college nemen twee leden zitting in het bestuur.		
Mogelijke risico's:	<p>Het beschikbare weerstandsvermogen van Prolander ultimo 2021 bedraagt € 432.960 en is voldoende om geïdentificeerde risico's op te vangen. Indien zich risico's voordoen die niet binnen de financiële mogelijkheden van Prolander kunnen worden opgelost, dan zal aan de deelnemers een extra bijdrage worden gevraagd.</p>		
Financiële kengetallen:	Per 31-12-2021:	Verwacht 1-1-2023:	Verwacht 31-12-2023:
- Eigen vermogen	€ 0,62 miljoen	€ 0,62 miljoen	€ 0,62 miljoen
- Vreemd vermogen	€ 15,9 miljoen	€ 15,9 miljoen	€ 15,9 miljoen
- Solvabiliteit	2%	3,8%	3,8%
- Resultaat	-/- € 32.077	€ 0 (2022)	€ 0 (2023)
Provinciale bijdrage 2023:	€ 3.163.000	Programma: Platteland en natuur Deelprogramma: Natuur en landschap	

7.1.3. Waddenfonds

Rechtsvorm:	Gemeenschappelijke regeling waaraan de provincies Fryslân, Groningen en Noord-Holland deelnemen. Bij de gemeenschappelijke regeling is ingesteld het openbaar lichaam Waddenfonds.
Vestigingsplaats:	Leeuwarden
Doelstelling:	Het behartigen van de belangen van de deelnemende provincies met betrekking tot het beheer van het Waddenfonds en de besteding van middelen ten laste van dit fonds. Het gaat om:

	<ul style="list-style-type: none"> • het vergroten en versterken van de natuur- en landschapswaarden van het waddengebied; • het verminderen of wegnemen van externe bedreigingen van de natuurlijke rijkdom van de Waddenzee; • een duurzame economische ontwikkeling in het waddengebied, dan wel het gericht zijn op een substantiële transitie naar een duurzame energiehuishouding in het waddengebied en direct aangrenzende gebieden; • het ontwikkelen van een duurzame kennishuishouding ten aanzien van het waddengebied. 																				
Ontwikkelingen:	-																				
Financieel belang:	De uitvoerings- en beheerskosten die rechtstreeks voortvloeien uit de regeling komen ten laste van het Waddenfonds.																				
Bestuurlijk belang:	De organen van het openbaar lichaam Waddenfonds zijn: het Algemeen Bestuur (AB), het Dagelijks Bestuur (DB), de voorzitter, de commissies. Het voorzitterschap rouleert om de vier jaar tussen de deelnemende provincies. De voorzitter wordt benoemd door en uit het midden van het AB. Het DB bestaat uit de voorzitter en twee andere leden, door en uit het AB aan te wijzen, zodanig dat vanuit elke deelnemende provincie de gedeputeerde die het Waddenfonds in portefeuille heeft wordt aangewezen. Het AB bestaat uit negen leden; Provinciale Staten van de deelnemende provincie wijzen elk drie leden aan, waaronder in ieder geval de gedeputeerde Waddenfonds. Het AB kan adviescommissies instellen om specifieke zaken te onderzoeken en hierover te adviseren aan het AB. In dat verband is ingesteld de adviescommissie kwaliteitstoetsing Waddenfonds.																				
Mogelijke risico's:	-																				
Financiële kengetallen:	<table border="1"> <thead> <tr> <th></th> <th>Per 31-12-2021:</th> <th>Per 1-1-2023:</th> <th>Verwacht 31-12-2022:</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>- Eigen vermogen</td> <td>€ 107,5 miljoen</td> <td>€ 108,7 miljoen</td> <td>€ 122,2 miljoen</td> </tr> <tr> <td>- Vreemd vermogen</td> <td>€ 78,5 miljoen</td> <td>74,1 miljoen*</td> <td>65,9 miljoen*</td> </tr> <tr> <td>- Solvabiliteit</td> <td>58%</td> <td>59%</td> <td>65%</td> </tr> <tr> <td>- Resultaat</td> <td>€ 6,5 miljoen</td> <td>0</td> <td>0</td> </tr> </tbody> </table>		Per 31-12-2021:	Per 1-1-2023:	Verwacht 31-12-2022:	- Eigen vermogen	€ 107,5 miljoen	€ 108,7 miljoen	€ 122,2 miljoen	- Vreemd vermogen	€ 78,5 miljoen	74,1 miljoen*	65,9 miljoen*	- Solvabiliteit	58%	59%	65%	- Resultaat	€ 6,5 miljoen	0	0
	Per 31-12-2021:	Per 1-1-2023:	Verwacht 31-12-2022:																		
- Eigen vermogen	€ 107,5 miljoen	€ 108,7 miljoen	€ 122,2 miljoen																		
- Vreemd vermogen	€ 78,5 miljoen	74,1 miljoen*	65,9 miljoen*																		
- Solvabiliteit	58%	59%	65%																		
- Resultaat	€ 6,5 miljoen	0	0																		
	* waarvan 98% 'nog te betalen subsidies'																				
Provinciale bijdrage 2023:	€ n.n.b. Programma: Platteland en natuur Deelprogramma: Natuur en landschap																				

7.1.4. OV-bureau Groningen Drenthe

Rechtsvorm:	Gemeenschappelijke regeling
Vestigingsplaats:	Assen
Doelstelling:	Het OV-bureau, een initiatief van de provincies Groningen en Drenthe en de gemeente Groningen, is verantwoordelijk voor het openbaar vervoer per bus in Groningen en Drenthe. Het OV-bureau Groningen-Drenthe stuurt de vervoerders aan en geeft het stads- en streekvervoer vorm. Het is verantwoordelijk voor het beheer van de concessies, toekomstige aanbestedingen en, samen met de partners, de ontwikkeling van het openbaar vervoer.
Ontwikkelingen:	Per 15 december 2019 is de nieuwe GD-concessie 2020-2030 van start gegaan. In deze nieuwe concessie worden grote stappen gezet op het gebied van duurzaamheid, energietransitie, uitvoeringskwaliteit en betrouwbaarheid. Er zijn 164 elektrische bussen gaan rijden op de stadslijnen, de Q-linklijnen en een aantal streeklijnen. Daarnaast wordt voor de overige streekbussen en Qliner gereden op HVO (Hydrotreated Vegetable Oil) waarmee de totale CO ₂ -uitstoot in Groningen en Drenthe met 90% afneemt. De busvloot in Groningen en Drenthe is hiermee de grootste elektrische vloot van Europa. Tijdens de coronacrisis heeft het Rijk verzocht om een flexibele dienstregeling aan

	<p>te blijven bieden terwijl de reizigersaantallen en dus de opbrengsten beperkt waren. Daar staat een-beschikbaarheidsvergoeding (BVOV) tegenover.</p> <p>Voor 2021 en 2022 heeft het Rijk de BVOV 2020 doorgetrokken tot 31 december 2022.</p>															
Financieel belang:	De bijdrage van de provincie Groningen aan het OV-bureau bedroeg in 2021 € 40,9 miljoen op een totale begroting van het OV-bureau van ruim € 125 miljoen. De overige baten van het OV-bureau betreffen de bijdragen van de provincie Drenthe en de reizigersopbrengsten.															
Bestuurlijk belang:	Naast de busconcessies welke door het OV-bureau worden beheerd, is de provincie verantwoordelijk voor het openbaar vervoer op de regionale spoorlijnen. Daarbij is de provincie systeemverantwoordelijk voor het openbaar vervoer in de provincie Groningen. Provincie Groningen heeft samen met provincie Drenthe en gemeente Groningen zitting in het Algemeen Bestuur en het Dagelijks Bestuur van het OV-bureau. Besluiten worden genomen bij meerderheid van stemmen, behoudens een aantal zaken betreffende de begroting en de concessie welke bij unanimitie genomen worden. De provincie Groningen is voorzitter van het Algemeen Bestuur en het Dagelijks Bestuur.															
Mogelijke risico's:	<p>Op 9 april 2019 heeft het Algemeen Bestuur de notitie Risicomanagement en weerstandsvermogen 2018-2022 vastgesteld. Het OV-bureau streeft naar een weerstandscapaciteit van minimaal € 4,75 miljoen om risico's financieel te kunnen ondervangen. Na vaststelling van de jaarrekening 2021 bedraagt de weerstandscapaciteit € 12,182 miljoen.</p> <p>Het Rijk heeft aangegeven de financiële compensatie aan OV-bedrijven tot eind 2022 te verlengen. Dankzij deze verlenging van de beschikbaarheidsvergoeding OV (BVOV) ontvangen OV-bedrijven tussen de 93 en 95 procent van hun kosten. Hierbij wordt gekeken naar de begrote kosten in 2020 en deze worden geïndexeerd naar de kostenontwikkeling per januari 2022.</p> <p>Deze beschikbaarheidsvergoeding voor 2022 was nog niet opgenomen in de begroting 2022 van het OV-bureau en daardoor sluit de begroting 2022 van het OV-bureau met een tekort van € 6,2 miljoen (€ 9,2 miljoen exclusief de taakstelling op het dienstregelingsbudget). Door het na-ijleffect is de verwachting dat het openbaar vervoer (met de kennis van nu) pas in 2025 weer op niveau is. In de recent door het OV-bureau vastgestelde begroting voor 2023 is een resultaatverwachting voor 2022 afgegeven van € 0,5 miljoen negatief, wat opgevangen kan worden vanuit de reserves van het OV-bureau. Hierbij is aangegeven dat er een reëel risico is dat dit tekort nog zal oplopen door de stijgende contractueel te volgen LBI (Landelijke Bijdrage Index) en de incidentele compensatie voor hogere kosten dan de BVOV-regeling. Daarnaast is voor de periode 2023 tot en met 2026 een aanvullende bijdrage van de deelnemers benodigd. Voor 2023 tot en met 2026 komt deze voor de provincie Groningen neer op € 1,852 miljoen welke gedekt wordt uit de Algemene middelen.</p>															
Financiële kengetallen: - Eigen vermogen - Vreemd vermogen - Solvabiliteit - Resultaat (na mutaties reserves)	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Per 31-12-2021:</th> <th>Verwacht 1-1-2023:</th> <th>Verwacht 31-12-2023:</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>€ 21,2 miljoen</td> <td>€ 13,8 miljoen</td> <td>€ 20,5 miljoen</td> </tr> <tr> <td>€ 18,0 miljoen</td> <td>€ 10,9 miljoen</td> <td>€ 7,6 miljoen</td> </tr> <tr> <td>54%</td> <td>56%</td> <td>73%</td> </tr> <tr> <td>-/- € 0,1 miljoen</td> <td>€ 0 (2022)</td> <td>€ 0 (2023)</td> </tr> </tbody> </table>	Per 31-12-2021:	Verwacht 1-1-2023:	Verwacht 31-12-2023:	€ 21,2 miljoen	€ 13,8 miljoen	€ 20,5 miljoen	€ 18,0 miljoen	€ 10,9 miljoen	€ 7,6 miljoen	54%	56%	73%	-/- € 0,1 miljoen	€ 0 (2022)	€ 0 (2023)
Per 31-12-2021:	Verwacht 1-1-2023:	Verwacht 31-12-2023:														
€ 21,2 miljoen	€ 13,8 miljoen	€ 20,5 miljoen														
€ 18,0 miljoen	€ 10,9 miljoen	€ 7,6 miljoen														
54%	56%	73%														
-/- € 0,1 miljoen	€ 0 (2022)	€ 0 (2023)														
Provinciale bijdrage 2023:	<p>€ 42,8 miljoen (deelnemersbijdrage, aanvullende deelnemersbijdrage en exploitatiekostenbijdrage).</p> <p>Programma: Bereikbaarheid Deelprogramma: Openbaar vervoer</p>															

7.1.5. Omgevingsdienst Groningen

Rechtsvorm:	Gemeenschappelijke regeling		
Vestigingsplaats:	Veendam		
Doelstelling:	<p>Omgevingsdienst Groningen (ODG) verzorgt de uitvoering van vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH) op het gebied van milieu, bouwen en wonen in opdracht van de gemeenten in de provincie Groningen en de provincie Groningen zelf, met als doel de kwaliteit van de uitvoering van deze taken te verbeteren. Tevens voert ODG in opdracht van de drie noordelijke provincies de VTH-taken uit van majeure risicobedrijven (BRZO en RIE-4 bedrijven) met als doel om zware ongevallen bij en milieuschade door de majeure risicobedrijven te voorkomen.</p>		
Ontwikkelingen:	<p>Met ingang van 1 januari 2022 is een nieuw financieringsmodel ingevoerd (outputfinanciering) en dit betekent dat de VTH-bijdrage wordt bepaald op basis van vooraf afgesproken aantal af te nemen producten keer een vaste prijs. De bijdrage voor de BRZO-taken vindt plaats op basis van de Noordelijke maat en betreft een vast bedrag per BRZO-bedrijf. De ontwikkeling is dat het aantal BRZO-bedrijven in de provincie Groningen de afgelopen jaren toeneemt en hiermee ook de BRZO-bijdrage van de provincie.</p> <p>ODG heeft te maken met een krappe arbeidsmarkt. Er zijn nauwelijks ervaren medewerkers beschikbaar en ervaren externen kunnen nauwelijks worden ingehuurd. Hierdoor kan het voorkomen dat de opdracht van de provincie Groningen niet voor 100% kan worden uitgevoerd.</p>		
Financieel belang:	<p>Jaarlijks ontvangt ODG van de deelnemers bijdragen die middels dienstverleningsovereenkomsten worden verstrekt. De provinciale bijdrage in de structurele kosten bedroeg in 2021 in totaal € 6.755.359, waarvan € 3.343.054 ten behoeve van BRZO. Dit bedrag wordt jaarlijks bijgesteld op basis van de te verstrekken opdracht. Hierin zien wij een stijgende lijn in de kosten als gevolg van toename van het aantal bedrijven en reguliere stijging als gevolg van loon- en prijscompensatie.</p>		
Bestuurlijk belang:	<p>De provincie Groningen neemt samen met alle deelnemers (gemeenten in de provincie Groningen) zitting in het Algemeen Bestuur (AB). Tevens heeft de provincie zitting in het Dagelijks Bestuur (DB). De provincie Groningen levert de voorzitter van zowel het DB als het AB. Deze functie wordt ingevuld door een lid van het college.</p>		
Mogelijke risico's:	<p>Het beschikbare weerstandsvermogen van ODG bedraagt ultimo 2021 na aftrek van het negatieve resultaat € 742.000 (€ 642.000 Algemene reserve plus € 100.000 onvoorzien) en is voldoende ter dekking van de geïdentificeerde risico's ad € 562.500 (dekkingsgraad van 132%). Indien zich risico's voordoen die niet binnen de financiële mogelijkheden van ODG kunnen worden opgelost is men aangewezen op extra bijdragen van de deelnemers. Voor de provincie Groningen komt dit neer op circa 25%.</p> <p>In 2021 is door het Algemeen Bestuur van ODG reeds besloten over een aantal onttrekkingen uit de Algemene reserve in 2022 van in totaal € 500.000. Dit brengt de eindstand van de Algemene reserve in 2022 op € 142.000 en dat is samen met de post onvoorzien onvoldoende indien alle risico's uit de begroting 2022 (€ 375.000) manifest worden. ODG heeft nadrukkelijk aandacht voor dit onderwerp en zoekt op dit moment samen met de deelnemers naar oplossingen hiervoor.</p>		
Financiële kengetallen:	Per 31-12-2021:	Verwacht 1-1-2023:	Verwacht 31-12-2023:
- Eigen vermogen	€ 0,7 miljoen	€ 0,2 miljoen	€ 0,2 miljoen
- Vreemd vermogen	€ 3,9 miljoen	€ 3,2 miljoen	€ 5,8 miljoen
- Solvabiliteit	15%	5%	3%
- Resultaat	-/- € 0,3 miljoen	€ 0	€ 0

Provinciale bijdrage 2023:	VTH: € 3.596.000 BRZO: € 3.452.000	Programma: Milieu en energie Deelprogramma: Milieu
----------------------------	---------------------------------------	---

7.1.6. Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN)

Rechtsvorm:	Gemeenschappelijke regeling		
Vestigingsplaats:	Groningen		
Doelstelling:	Dit is een gemeenschappelijke regeling waaraan de provincies Fryslân, Groningen en Drenthe deelnemen. Vanaf 1 januari 2019 is de GR SNN gewijzigd en is de kerntaak van de GR SNN teruggebracht naar het uitvoeren van (Europese) subsidieprogramma's en regelingen.		
Ontwikkelingen:	Om de SNN-organisatie sterker, (financieel) gezond en toekomstbestendig is de organisatiekoers bijgewerkt. Dit heeft impact op de provinciale deelnemersbijdrage. De deelnemersbijdrage zal vanaf 2022 aanzienlijk stijgen. Met de stijging van de deelnemersbijdrage is al rekening gehouden in de provinciale begroting.		
Financieel belang:	De drie deelnemende provincies betalen elk een derde van de uitvoeringskosten SNN-algemeen.		
Bestuurlijk belang:	De organen van het samenwerkingsverband zijn het Algemeen Bestuur, het Dagelijks Bestuur en de voorzitter. Het voorzitterschap rouleert tussen de deelnemende provincies; vanaf 1 juli 2021 bekleedt de provincie Groningen het voorzitterschap. Met ingang van 1 januari 2019 is de gewijzigde GR SNN in werking getreden. In deze gewijzigde GR participeren leden van Provinciale Staten niet langer in het Algemeen Bestuur (AB). Het AB wordt nu gevormd door gedeputeerden en CdK's.		
Mogelijke risico's:	Indien zich risico's voordoen die niet binnen de financiële mogelijkheden van SNN kunnen worden opgelost, dan zal aan de deelnemers een extra bijdrage worden gevraagd. De bekostiging van het SNN is voor een belangrijk deel gekoppeld aan de uitvoering van het EFRO-programma. Dit programma loopt tot 2027. Het beschikbare weerstandsvermogen ultimo 2020 bedraagt € 4,0 miljoen.		
Financiële kengetallen:	Per 31-12-2021:	Per 1-1-2023:	Verwacht 31-12-2023:
- Eigen vermogen	€ 40,0 miljoen	€ 4,6 miljoen	€ 4,7 miljoen
- Vreemd vermogen	€ 278,5 miljoen	€ 660 miljoen	€ 560 miljoen
- Solvabiliteit	1,4%	0,7%	0,9 %
- Resultaat	€ 0	€ 0	€ 0
Provinciale bijdrage 2023: (uitvoeringskosten)	€ 1,8 miljoen	Programma: Openbaar bestuur Deelprogramma: Bestuurlijke samenwerking en toezicht	

7.1.7. Noordelijke Rekenkamer

Rechtsvorm:	Gemeenschappelijke regeling
Vestigingsplaats:	Assen
Doelstelling:	Om de controlerende rol van Provinciale Staten te ondersteunen is een rekenkamer(funcie) bij de provincies in de Provinciewet verplicht gesteld. In Groningen is gekozen om een onafhankelijke rekenkamer met de drie noordelijke provincies op te zetten. De Noordelijke Rekenkamer houdt zich bezig met het onderzoek naar de doelmatigheid, doeltreffendheid en rechtmatigheid van het gevoerde bestuur. Op 10 november 2004 is door de Staten besloten tot het instellen van de gemeenschappelijke regeling en de benoeming van de collegeleden. De Noordelijke Rekenkamer is sinds deze datum operationeel.
Ontwikkelingen:	-

Financieel belang:	De drie noordelijke provincies dragen ieder voor een derde bij in de kosten van de Noordelijke Rekenkamer.		
Bestuurlijk belang:	De collegeleden worden op basis van hun verschillende deskundigheden benoemd door de drie noordelijke Staten. Tevens is gekozen voor het instellen van een Raad van Advies, bestaande uit drie Statenleden per provincie. De Raad van Advies heeft tot taak suggesties aan te dragen aan de Noordelijke Rekenkamer voor te verrichten onderzoek. De Rekenkamer hoeft, door haar onafhankelijke positie, de suggesties van de Programmaraad niet over te nemen. Verder geeft de Raad van Advies gevraagd en ongevraagd advies aan de Noordelijke Rekenkamer over de uitvoering van haar taak en bevordert ze een gecoördineerde besluitvorming van de drie Provinciale Staten.		
Mogelijke risico's	-		
Financiële kengetallen:	Per 31-12-2021:	Per 1-1-2023:	Verwacht 31-12-2023:
- Eigen vermogen	€ 291.057	niet beschikbaar	niet beschikbaar
- Vreemd vermogen	€ 139.189	niet beschikbaar	niet beschikbaar
- Solvabiliteit	67,6%	niet beschikbaar	niet beschikbaar
- Resultaat	€ 247.806	niet beschikbaar	niet beschikbaar
Provinciale bijdrage 2023:	€ 319.000	Programma: Openbaar bestuur Deelprogramma: Provinciale Staten	

7.2. Vennootschappen en coöperaties

7.2.1. Blauwestad

Rechtsvorm:	Besloten vennootschap
Vestigingsplaats:	Groningen
Doelstelling:	<p>Blauwe Stad B.V. is opgericht om een aantal taken in het project Blauwestad uit te voeren. Die taken waren met name de coördinatie tussen het provinciebestuur en de besturen van de voormalige drie Blauwestad-gemeenten en de coördinatie tussen publieke en private partijen (t.b.v. de woningbouwontwikkeling) in het project.</p> <p>Inmiddels zijn de drie gemeenten samengevoegd tot de gemeente Oldambt en is de samenwerking met de private partijen beëindigd. Het grondareaal ten behoeve van de woningbouwontwikkeling is na het eindigen van de publiek-private samenwerking (weer) geheel in handen van de provincie.</p> <p>Blauwe Stad B.V. speelt in de (woningbouw)ontwikkeling geen coördinerende of andere rol meer, in feite is zij een 'slapende bv'.</p>
Ontwikkelingen:	-
Financieel belang:	De provincie Groningen is houder van 40% van de aandelen; de gemeente van 60%. De directie van de vennootschap bestaat op dit moment uit één directeur. Voor (eventueel) nodige financiering van de vennootschap put de provincie uit de voorfinanciering Blauwestad.
Bestuurlijk belang:	In de ava wordt bij meerderheid van stemmen beslist: daarin heeft de provincie een minderheidspositie. Hetzelfde geldt voor de raad van commissarissen: twee leden worden benoemd op voordracht van ons college, drie leden op voordracht van B en W. Ook daar wordt bij meerderheid beslist.
Mogelijke risico's:	<p>Ten behoeve van haar oorspronkelijke doelstelling en/of afwikkeling van daaruit (nog te) ontstane verplichtingen/rechten of anderszins is de vennootschap thans niet actief. Feitelijk gaat het om een 'lege bv', waarin alleen het gestorte aandelenkapitaal actief is. De vennootschap kan (op termijn) worden ontbonden/geliquideerd, na een gezamenlijk besluit daartoe van de aandeelhouders. Het 'Evaluatierapport verbonden partijen' d.d. 27 november 2017 bevat de conclusie en aanbeveling om de vennootschap te ontbinden, welke aanbeveling uw Staten hebben overgenomen. In 2018 zijn ter voorbereiding van de liquidatie en ontbinding van de vennootschap diverse activa overgedragen.</p> <p>In 2020 zijn de laatste activa overgedragen, in 2021 is de besluitvorming voor ontbinding en wijze van vereffening voorbereid. Voorafgaand aan de ontbinding keert de vennootschap het resterende vermogen (aandelenkapitaal) uit aan haar aandeelhouders (zie onder Financieel belang). Op het moment dat de ontbinding in werking treedt beschikt de vennootschap als gevolg daarvan niet meer over activa/baten, waarmee een formele vereffeningprocedure wordt vermeden. In lijn hiermee hebben de aandeelhouders bij besluit d.d. 22 maart 2022 besloten de vennootschap te ontbinden, waarmee per die datum de vennootschap werd opgeheven. Een vereffenaar is niet benoemd. Conform het bepaalde in artikel 2:24 lid 1 Burgerlijk Wetboek treedt de provincie op als bewaarder van de boeken, bescheiden en andere gegevensdragers van de ontbonden vennootschap.</p>
Financiële kengetallen:	
- Eigen vermogen	€ 18.000
- Vreemd vermogen	n.v.t.
- Solvabiliteit	n.v.t.
- Resultaat	nihil
Provinciale bijdrage 2023:	€ 0
	<p>Programma: Ruimte en water</p> <p>Deelprogramma: Ruimtelijke ontwikkeling</p>

7.2.2. De vennootschappen voortkomend uit de splitsing van de voormalige holding Essent en de verkoop van haar productie- en leveringsbedrijf

7.2.2.1. Enexis Holding N.V.

Rechtsvorm:	Naamloze vennootschap		
Vestigingsplaats:	's-Hertogenbosch		
Doelstelling:	<p>Onder Enexis Holding N.V. hangen een aantal vennootschappen waarin verschillende activiteiten zijn ondergebracht. Hiervan is Enexis Netbeheer de grootste en beheert het gas- en elektriciteitsnetwerk in Noord-, Oost-, en Zuid-Nederland voor ongeveer 2,7 miljoen huishoudens, bedrijven en overheden. De belangrijkste taak van een netbeheerder is het aanleggen en onderhouden van het energienetwerk in Nederland. Bovendien zorgt een netbeheerder voor het transport van energie. De ambitie van Enexis is het realiseren van de energietransitie in haar verzorgingsgebied in samenwerking met de stakeholders. Hiervoor focust Enexis op haar kerntaken die in drie doelen worden samengevat:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Mede richting geven aan maatschappelijke optimale keuzes voor een duurzaam, betrouwbaar en betaalbaar energiesysteem van de toekomst en een haalbare weg daarnaartoe. 2. Voor iedereen een toegankelijke, veilige energie-infrastructuur met behoud van een hoge leveringszekerheid en tegen de laagst mogelijke kosten. 3. Transparante, betrouwbare en efficiënte dienstverlening aan klanten en marktpartijen. 		
Ontwikkelingen:	<p>In 2022 is de nieuwe strategische koers van Enexis vastgesteld door haar aandeelhouders. In het nieuwe strategische plan ligt de focus volledig op de uitvoering van de energietransitie.</p> <p>In 2022 is het bedrijfsonderdeel Fudura dat gericht was op de zakelijke markt verkocht. Hiermee zodat kan worden gefocust op de kerntaken zoals geformuleerd in het strategische plan.</p> <p>Met de brief van 20 juli 2022 zijn de Staten geïnformeerd over het project Nachtwacht. In 2022 hebben meerdere gesprekken plaatsgevonden tussen de regionale netbeheerders Enexis, Alliander en Stedin, hun aandeelhouders en het Rijk over de vraag of en hoe het Rijk mede invulling kan geven aan de kapitaalbehoefte van de regionale netbeheerders. Inzet van de gesprekken is om te zorgen dat de regionale netbeheerders van voldoende financiering worden voorzien zodat de energietransitie succesvol kan worden gerealiseerd en Nederland de beschikking houdt over veilige, betrouwbare en betaalbare regionale energienetwerken.</p>		
Financieel belang:	6,57%		
Bestuurlijk belang:	Provincie Groningen is vertegenwoordigd in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders en in de Aandeelhouderscommissie.		
Mogelijke risico's:	<p>Risico's blijven beperkt tot de omvang van de kapitaalbreng. Het is de verwachting dat Enexis over enkele jaren de converteerbare hybride aandeelhouderslening zal converteren in aandelen. Hierdoor zal de jaarlijkse geraamde renteopbrengst verdwijnen en hiervoor ontvangt de provincie dan een iets hogere dividenduitkering naar rato van het aandelenbezit op dat moment.</p>		
Financiële kengetallen:	Per 31-12-2021:	Verwacht 1-1-2023:	Verwacht 31-12-2023:
- Eigen vermogen	€ 4.241 miljoen	niet beschikbaar	niet beschikbaar
- Vreemd vermogen	€ 5.154 miljoen	niet beschikbaar	niet beschikbaar
- Solvabiliteit	45%	niet beschikbaar	niet beschikbaar
- Resultaat	€ 199 miljoen	niet beschikbaar	niet beschikbaar

Provinciale bijdrage 2023:	€ 0	Programma: Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering Deelprogramma: Algemene dekkingsmiddelen
----------------------------	-----	---

7.2.2.2. PBE (Publiek Belang Elektriciteitsproductie)

Rechtsvorm:	Besloten vennootschap		
Vestigingsplaats:	's-Hertogenbosch		
Doelstelling:	Vanwege de voorlopige uitkomst van een juridische procedure ter zake is in september 2009 besloten tot een afsplitsing van het 50%-belang van Essent in het Zeeuwse elektriciteitsproductiebedrijf EPZ. Na onderbrenging van dat belang in de daartoe opgerichte, afzonderlijke houdstermaatschappij EPZ, is deze overgedragen aan de voormalige aandeelhouders van Essent. In 2011 is overeenstemming bereikt over een minnelijke oplossing van het geschil dat heeft geleid tot de genoemde juridische procedure, waarna het EPZ-belang alsnog is geleverd aan RWE. PBE heeft sinds 2011 nog taken bij de afwikkeling uit de verkoop EPZ. Daarnaast zijn er verplichtingen aangegaan in het kader van het Convenant Borging Publiek Belang Kerncentrale Borssele 2009. Ondanks dat het General Escrow-fonds in juni 2016 is geliquideerd, dient de vennootschap als gevolg van contractuele verplichtingen met betrekking tot het Convenant Borging Publiek Belang Kerncentrale Borssele uit 2009 nog in stand gehouden te worden.		
Ontwikkelingen:	Het bestuur van de vennootschap is in overleg met de andere contractuele partijen om na te gaan of deze contractuele verplichtingen voortijdig kunnen worden beëindigd en de vennootschap vervolgens kan worden ontbonden. Het doel is dat de vennootschap in 2022/2023 zal kunnen worden opgeheven en de resterende liquide middelen kunnen worden uitgekeerd aan de aandeelhouders naar rato van het aandelenbelang.		
Financieel belang:	Circa 6%		
Bestuurlijk belang:	Provincie Groningen is vertegenwoordigd in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders en in de Aandeelhouderscommissie.		
Mogelijke risico's:	Risico's blijven beperkt tot de omvang van de kapitaalbreng.		
Financiële kengetallen:	Per 31-12-2021:	Verwacht 1-1-2023:	Verwacht 31-12-2023:
- Eigen vermogen	€ 1,5 miljoen	niet beschikbaar	niet beschikbaar
- Vreemd vermogen	€ 0,01 miljoen	niet beschikbaar	niet beschikbaar
- Solvabiliteit	99%	niet beschikbaar	niet beschikbaar
- Resultaat	-/- € 37.321	niet beschikbaar	niet beschikbaar
Provinciale bijdrage 2023:	€ 0	Programma: Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering Deelprogramma: Algemene dekkingsmiddelen	

7.2.2.3. Claim Staat Vennootschap Amsterdam (CSV)

Rechtsvorm:	Besloten vennootschap		
Vestigingsplaats:	's-Hertogenbosch		
Doelstelling:	De CSV Amsterdam B.V. is verantwoordelijk geweest voor het vervolg van de lopende juridische procedure tegen de Staat, die eerder door Essent was opgestart in verband met de van rijkswege opgelegde verplichting tot afsplitsing van haar netwerkbedrijf en de daardoor door Essent geleden schade. Volgens de Hoge Raad is de zogenoemde Splitsingswet niet in strijd met het recht van de Europese Unie, in het bijzonder met het vrij verkeer van kapitaal en de vrijheid van vestiging. Met deze uitspraak van de Hoge Raad zijn de vorderingen van Essent op de Staat definitief afgewezen. In het kader van de verkoop van Attero aan Waterland hebben de verkopende aandeelhouders een aantal garanties en vrijwaringen gegeven aan Waterland. Het merendeel van deze garanties en vrijwaringen is door de Verkopende Aandeelhouders overgedragen aan		

	<p>CSV Amsterdam. Nadat in juni 2016 een compromis werd bereikt tussen CSV Amsterdam BV, Recycleco B.V. en Attero Holding B.V. over betwiste (fiscale) claims alsmede over een belastingteruggave is in april 2020 een tweede en finale compromis bereikt tussen voor de beëindiging van alle resterende geschillen met betrekking tot betwiste (fiscale) claims, alsmede over een belastingteruggave. Het resterend vermogen op de Escrow-rekening van ruim € 8 miljoen is in mei 2020 onder inhouding van € 150.000 voor aanvulling van het werkkapitaal uitgekeerd aan de aandeelhouders.</p>		
Ontwikkelingen:	<p>CSV zal voorlopig nog voortbestaan om op eigen kosten en risico namens Deponie Zuid B.V. (vennootschap onder Attero Holding B.V.), in overleg met de aandeelhouderscommissie, het bezwaar en/of beroep te voeren tegen de Belastingdienst ten aanzien van de naheffingsaanslag afvalstoffenbelasting. Na afwikkeling van deze bezwaar- en eventuele gerechtelijke procedure of eventuele voortijdige beëindiging van deze procedure (bijvoorbeeld door een mogelijk compromis tussen de Belastingdienst en CSV of een besluit van de Aandeelhouderscommissie de procedure niet verder voort te zetten) zal CSV kunnen worden opgeheven en de resterende liquide middelen kunnen worden uitgekeerd aan de aandeelhouders naar rato van het aandelenbelang.</p>		
Financieel belang:	Circa 6%		
Bestuurlijk belang:	Provincie Groningen is vertegenwoordigd in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders en in de aandeelhouderscommissie.		
Mogelijke risico's:	Risico's blijven beperkt tot de omvang van de kapitaalbreng.		
Financiële kengetallen:	Per 31-12-2021:	Verwacht 1-1-2023:	Verwacht 31-12-2023:
- Eigen vermogen	€ 312.379	niet beschikbaar	niet beschikbaar
- Vreemd vermogen	€ 22.664	niet beschikbaar	niet beschikbaar
- Solvabiliteit	93%	niet beschikbaar	niet beschikbaar
- Resultaat	-/- € 42.665	niet beschikbaar	niet beschikbaar
Provinciale bijdrage 2023:	€ 0	Programma: Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering Deelprogramma: Algemene dekkingsmiddelen	

7.2.3. Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij (NOM)

Rechtsvorm:	Naamloze vennootschap
Vestigingsplaats:	Groningen
Doelstelling:	<p>De N.V. NOM is opgericht met als doel de werkgelegenheid in Noord-Nederland te bestendigen en te ontwikkelen door het stimuleren van duurzaam winstgevendende activiteiten. De activiteiten waarmee de NOM haar doel wil bereiken is het verstrekken van risicodragend kapitaal (leningen, aandelenkapitaal) aan mkb-bedrijven, het bevorderen van investeringen door onder andere het acquireren van (buitenlandse) bedrijven en het initiëren en ontwikkelen van innovatieve projecten. De richting en inzet van de NOM is vastgelegd in een strategisch kader dat door de aandeelhouders is vastgesteld.</p>
Ontwikkelingen:	Geen bijzonderheden.
Financieel belang:	<p>De NOM is een overheidsvennootschap, waarvan het Rijk en de provincies Groningen, Fryslân en Drenthe aandeelhouders zijn. Het Rijk bezit 50% van de aandelen en de provincies ieder 16,67%. Jaarlijks kennen wij de NOM een subsidiebijdrage toe - gezamenlijk met de drie provincies in één beschikking - op basis van een werkplan, waarin prestatieafspraken worden gemaakt.</p>
Bestuurlijk belang:	De provincie Groningen is vertegenwoordigd in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders.

Mogelijke risico's:	Door de aankoop van de NOM-aandelen in 2016 en de agiostortingen in 2020 en 2021 loopt de provincie het risico dat de marktwaarde van de NOM (bepaald door de optelsom van de waarde van de NOM-participaties en het eigen vermogen van de NOM) fluctueert en mogelijk lager uitvalt dan de verkrijgingsprijs. Dit heeft als gevolg dat mogelijk een voorziening moet worden getroffen. In de provinciale jaarrekening van 2021 is hiervoor een bedrag van € 479.000 als voorziening opgenomen. De hoogte van het risico's is gemaximeerd en is maximaal gelijk aan de omvang van onze kapitaalbreng (€ 28,1 miljoen).		
Financiële kengetallen: - Eigen vermogen - Vreemd vermogen - Solvabiliteit - Resultaat	Per 31-12-2021: € 140,5 miljoen € 8,2 miljoen 0,94% € 40,2 miljoen	Per 1-1-2023: niet beschikbaar niet beschikbaar niet beschikbaar niet beschikbaar	Verwacht 31-12-2023: niet beschikbaar niet beschikbaar niet beschikbaar niet beschikbaar
Provinciale bijdrage 2023:	€ 0,65 miljoen ((exploitatiesubsidie Business Development en Acquisitie) Subsidieverlening vindt met de drie provincies plaats in één beschikking.		
		Programma: Economie Deelprogramma: Economie en werkgelegenheid	

7.2.4. Investeringsfonds Groningen (IFG)

Rechtsvorm:	Besloten vennootschap		
Vestigingsplaats:	Groningen		
Doelstelling:	Het Investeringsfonds Groningen heeft als doel de vestiging, groei en vernieuwing van ondernemingen in het midden- en kleinbedrijf in Groningen te stimuleren. Het investeringsfonds van € 40 miljoen neemt deel in andere fondsen voor het bedrijfsleven en een deel van de middelen is geormerkt voor het Acquisitiefonds Groningen dat ook rechtstreeks financieringen aan mkb-bedrijven verstrekt. In 2019 is het fondsvermogen van IFG tijdelijk uitgebreid met maximaal € 20 miljoen. Deze uitbreiding maakt het mogelijk dat IFG door kan gaan met het investeren/participeren in nieuwe doelfondsen. Het fonds is revolverend. Dat betekent dat de opbrengsten van de investeringen weer worden ingezet voor nieuwe aanvragen. Op deze manier willen we de economie in Groningen stimuleren.		
Ontwikkelingen:	Geen bijzonderheden.		
Financieel belang:	De provincie heeft een belang van 100% in het aandelenkapitaal.		
Bestuurlijk belang:	De provincie is vertegenwoordigd in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders.		
Mogelijke risico's:	Er bestaat een risico dat een deel van de gestorte middelen niet terugkomt. We gaan uit van een revolverendheid van 90% tot 100% maar het investeren in jonge, groeiende bedrijven brengt extra risico's met zich mee. Daarom wordt de Algemene reserve verhoogd met € 8 miljoen. Door tijdelijke uitbreiding van het fondsvermogen van IFG met € 20 miljoen hebben uw Staten ook ingestemd met een aanvullende risicoafdekking van maximaal € 4 miljoen vanuit het krediet Provinciale meefinanciering. In de periode 2019 tot en met 2025 zal dit bedrag toegevoegd worden aan de Algemene reserve.		
Financiële kengetallen: - Eigen vermogen - Vreemd vermogen - Solvabiliteit - Resultaat	Per 31-12-2021: € 21, miljoen € 0,1 miljoen 99% -/- € 314.051	Verwacht 1-1-2023: niet beschikbaar niet beschikbaar niet beschikbaar niet beschikbaar	Verwacht 31-12-2023: niet beschikbaar niet beschikbaar niet beschikbaar niet beschikbaar
Provinciale bijdrage 2023:	-	Programma: Economie Deelprogramma: Economie en werkgelegenheid	

7.2.5. Groningen Airport Eelde (GAE)

Rechtsvorm:	Naamloze vennootschap		
Vestigingsplaats:	Eelde		
Doelstelling:	<p>Groningen Airport Eelde N.V. houdt zich bezig met het beheer, de exploitatie en de verdere ontwikkeling van de luchthaven Eelde. De luchthaven is een belangrijk onderdeel van de publieke basis infrastructuur van Noord-Nederland. Het investeren in de concurrentiekracht van de luchthaven vergroot de aantrekkingskracht van de regio als vestigingslocatie voor bedrijven, wat een voorwaarde is voor verdere groei van de werkgelegenheid boven op de bestaande directe en indirecte werkgelegenheid die wij hiermee behouden.</p>		
Ontwikkelingen:	<p>Bij de besluitvorming over de Voorjaarsmonitor 2021 en de Kadernota 2021-2025 hebben uw Staten ingestemd met de 11^e wijziging van de Begroting 2021, waardoor wij als aandeelhouder in staat zijn GAE te ondersteunen bij het financieel overbruggen van 2021 en 2022. Het jaar 2021/2022 heeft in het teken gestaan van het uitvoeren van de toekomstvisie, waaronder:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zeker stellen van de langere termijn (continuïteit) door borgen van financiering; • Vooroplopen in duurzame en innovatieve luchtvaart; • Voor het vestigingsklimaat waardevolle lijndiensten en unieke bestemmingen voor de regio; • Verbreden van de maatschappelijke rol en dienstverlening (aanvullend op de stationering van de traumahelikopter en het Mobiel Medisch Team en de vluchten met donororganen ten behoeve van orgaantransplantatie in het UMCG); • Meer bedrijvigheid en verbreding van inkomsten door het benutten van commerciële kansen. <p>Doordat de vorming van een nieuw kabinet heel veel tijd gekost heeft, is de lobby om een additionele rijksbijdrage feitelijk pas een jaar later gestart dan wij hadden voorzien. Onze gezamenlijke lobby heeft tot nu toe in de Tweede Kamer wel geleid tot het aannemen van twee moties met betrekking tot GAE, maar zijn door het Rijk (nog) geen concrete financiële toezeggingen gedaan. Wel is de samenwerking tussen GAE en Schiphol ondertussen geïntensiveerd. Daarnaast onderzoeken wij samen met de andere aandeelhouders van GAE de financieringsopties voor 2023.</p>		
Financieel belang:	De aandelen in Groningen Airport Eelde N.V. worden gehouden door de provincies Groningen en Drenthe (ieder 30%), de gemeente Tynaarlo (14%) en FB Oranjewoud Participaties (26%).		
Bestuurlijk belang:	De provincie Groningen is vertegenwoordigd in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders.		
Mogelijke risico's:	Risico's blijven beperkt tot de omvang van de kapitaalbreng.		
Financiële kengetallen:	Per 31-12-2021:	Verwacht 1-1-2023:	Verwacht 31-12-2023:
- Eigen vermogen	€ 9,5 miljoen	niet beschikbaar	niet beschikbaar
- Vreemd vermogen	€ 3,6 miljoen	niet beschikbaar	niet beschikbaar
- Solvabiliteit	73%	niet beschikbaar	niet beschikbaar
- Resultaat	-/- € 977.739	niet beschikbaar	niet beschikbaar
Provinciale bijdrage 2023	NEDAB: € 0,9 miljoen	Programma: Economie Deelprogramma: Economie en werkgelegenheid	

7.2.6. Waterbedrijf Groningen (WbG)

Rechtsvorm:	Naamloze vennootschap		
Vestigingsplaats:	Groningen		
Doelstelling:	Het Waterbedrijf Groningen N.V. is een overheidsvennootschap met als belangrijkste doel het zorg dragen voor de drinkwatervoorziening (het produceren en leveren van drinkwater) in haar verzorgingsgebied. Daarnaast houdt het Waterbedrijf Groningen zich bezig met verschillende geliberaliseerde activiteiten op het gebied van industriewater (North Water B.V.) en watertechnologie (Waterlaboratorium Noord) en is actief op het gebied van Energie & Water (Waterbedrijf Duurzaam B.V) en Internationale Samenwerking.		
Ontwikkelingen:	Het Waterbedrijf heeft te maken met een verhoging van de (vervangings-)investeringen. In combinatie met een prijsstijging voor de uitvoering van de investeringen zal dit in 2023 leiden tot een relatief sterke stijging van de drinkwaterarieven.		
Financieel belang:	Alle aandelen worden gehouden door de provincie Groningen en de gemeenten die geheel of gedeeltelijk in het voorzieningsgebied liggen. De provincie Groningen heeft een aandelenbelang van circa 10%.		
Bestuurlijk belang:	De provincie Groningen is vertegenwoordigd in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders.		
Mogelijke risico's:	De geliberaliseerde activiteiten worden uitgevoerd door afzonderlijke vennootschappen, waardoor de risico's voor de provincie Groningen en de drinkwatervoorziening beperkt blijven. Risico's blijven beperkt tot de omvang van de kapitaalbreng.		
Financiële kengetallen:	Per 31-12-2021:	Verwacht 1-1-2023:	Verwacht 31-12-2023:
- Eigen vermogen	€ 88,9 miljoen	niet beschikbaar	niet beschikbaar
- Vreemd vermogen	€ 177,1 miljoen	niet beschikbaar	niet beschikbaar
- Solvabiliteit	39%	niet beschikbaar	niet beschikbaar
- Resultaat	€ 3,2 miljoen	niet beschikbaar	niet beschikbaar
Provinciale bijdrage 2023:	€ 0	Programma: Ruimte en water Deelprogramma: Waterbeheer	

7.2.7. Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)

Rechtsvorm:	Naamloze vennootschap
Vestigingsplaats:	Den Haag
Doelstelling:	De Bank Nederlandse Gemeenten (BNG) is de bank van en voor overheden en instellingen met een maatschappelijk belang. Met gespecialiseerde financiële dienstverlening draagt de BNG bij aan zo laag mogelijke kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger. Daarmee is de bank essentieel voor de publieke taak.
Ontwikkelingen:	In het voorjaar van 2022 heeft BNG Bank het besluit genomen om de eerste lening die wij hebben afgesloten in 2015 ad € 50 miljoen per 17 mei 2022 af te lossen, nadat in het voorjaar 2021 het besluit was genomen om de lening een jaar te verlengen. Tevens het is besluit genomen om de tweede lening die wij hebben afgesloten in 2016 ad € 50 miljoen op de eerste caldatum in 2022 met minimaal een jaar te verlengen.
Financieel belang:	De provincie Groningen bezit 75.250 aandelen à € 2,50. Dit is een belang van 0,135% in het totale aandelenkapitaal (55.690.720 aandelen à € 2,50). De provincie Groningen heeft in 2015 en 2016 aan de BNG achtergestelde hybride leningen verstrekt, beide groot € 50 miljoen (totaal € 100 miljoen).
Bestuurlijk belang:	Eind 1990 heeft de provincie Groningen aandelen gekocht van de BNG. Als mede-eigenaar van deze bank is de provincie Groningen betrokken bij de verdere ontwikkeling van de BNG en haar doelen.

Mogelijke risico's:	Risico's blijven beperkt tot de omvang van de kapitaalbreng. De uitkering van het dividend kan op aanbeveling van de ECB worden beperkt of opgeschort als gevolg van te nemen maatregelen in verband met de coronacrisis.		
Financiële kengetallen:	Per 31-12-2021:	Verwacht 1-1-2023:	Verwacht 31-12-2023:
- Eigen vermogen	€ 5.062 miljoen	niet beschikbaar	niet beschikbaar
- Vreemd vermogen	€ 143.995 miljoen	niet beschikbaar	niet beschikbaar
- Solvabiliteit	3,4%	niet beschikbaar	niet beschikbaar
- Resultaat	€ 236 miljoen	niet beschikbaar	niet beschikbaar
Provinciale bijdrage 2023:	€ 0	Programma: Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering Deelprogramma: Algemene dekkingsmiddelen	

7.2.8. GROElfonds

Rechtsvorm:	Besloten vennootschap		
Vestigingsplaats:	Groningen		
Doelstelling:	GROElfonds B.V. is in 2016 opgericht door stichting Economic Board Groningen (EBG) met als doel om uit hoofde van maatschappelijk belang de economie in het werkgebied van EBG te versterken en is door EBG gevoed met € 40 miljoen uit de beschikbare € 97,5 miljoen voor het verbeteren van het economisch perspectief. Het GROElfonds is een revolverend investeringsfonds en biedt (achtergestelde) leningen aan of neemt een aandeel in bedrijven die in Noord-Groningen gevestigd zijn, zich daar willen vestigen of plannen hebben met een aantoonbare economische impact in de regio.		
Ontwikkelingen:	Geen bijzonderheden.		
Financieel belang:	De provincie Groningen heeft eind 2021 33,33% in GROElfonds B.V. overgenomen van EBG. Het is de bedoeling dat op termijn de inbreng (€ 8 miljoen) terugvloeit naar de provincie.		
Bestuurlijk belang:	De provincie Groningen is vertegenwoordigd in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders.		
Mogelijke risico's:	Ons nominaal aandeel van € 8 miljoen kan minder waard worden als bedrijven niet of deels niet in staat zijn te voldoen aan hun financiële verplichtingen. Hiervoor zijn beheersmaatregelen getroffen.		
Financiële kengetallen:	Per 31-12-2021:	Verwacht 1-1-2023:	Verwacht 31-12-2023:
- Eigen vermogen	€ 26,3 miljoen	niet beschikbaar	niet beschikbaar
- Vreemd vermogen	€ 0,3 miljoen	niet beschikbaar	niet beschikbaar
- Solvabiliteit	99%	niet beschikbaar	niet beschikbaar
- Resultaat	-/- € 0,4 miljoen	niet beschikbaar	niet beschikbaar
Provinciale bijdrage 2023:	€ 0	Programma: Economie Deelprogramma: Economie en werkgelegenheid	

7.3. Stichtingen en verenigingen

7.3.1. Stichting Landinrichting en Bodemverontreiniging (SLB)

Rechtsvorm:	Stichting		
Vestigingsplaats:	Groningen		
Doelstelling:	Het verbeteren van de bodemkwaliteit in aangewezen landinrichtingsgebieden in het veenkoloniaal gebied van de provincie Groningen en Drenthe waar bodemverontreiniging, ontstaan door dempingen van wijken en sloten, risico's veroorzaakt en een belemmering vormt voor de landinrichting en de landbouw. Het beheren van fondsen voor het actief onderzoeken en bestrijden van risico's en voor het vrijwaren van grondeigenaren. Hiermee wordt bijgedragen aan de realisatie van provinciaal beleid - het realiseren van duurzaam bodembeheer en het geschikt maken van de bodem voor het gebruik dat maatschappelijk gewenst is.		
Ontwikkelingen:	-		
Financieel belang:	Per ultimo 2016: € 1,4 miljoen (60%)		
Bestuurlijk belang:	Deelname aan en stemrecht in de raad van toezicht.		
Mogelijke risico's:	-		
Financiële kengetallen:	Per 31-12-2021:	Per 1-1-2023:	Verwacht 31-12-2023:
- Eigen vermogen	€ 2,6 miljoen	€ 2,6 miljoen	€ 2,6 miljoen
- Vreemd vermogen	nihil	nihil	nihil
- Solvabiliteit	100%	100%	100%
- Resultaat	€ 103.180	€ 103.180	€ 103.180
Provinciale bijdrage 2023:	€ 0	Programma: Platteland en natuur Deelprogramma: Natuur en landschap	

7.3.2. Interprovinciaal Overleg (IPO)

Rechtsvorm:	Vereniging		
Vestigingsplaats:	Den Haag		
Doelstelling:	De vereniging heeft, evenals haar voorganger, de Gemeenschappelijke Regeling IPO, tot doel de belangen te behartigen van de provincies bij het Rijk en een effectief platform te vormen voor uitwisseling van kennis en ervaring tussen provincies.		
Ontwikkelingen:	In 2020 is de Begroting 2021 van het IPO geheel opnieuw opgezet volgens de uitgangspunten van zero-based budgeting. Via een bestuurlijk afwegingsproces zijn de keuzes over de beleidsopgaven van het IPO bepaald die hebben geleid tot de uiteindelijke IPO-begroting 2021.		
Financieel belang:	De provincie Groningen betaalt naar rato mee in de kosten van IPO.		
Bestuurlijk belang:	De twaalf provincies zijn lid van de vereniging. Het bestuur wordt gevormd door de voorzitter (apart gekozen) en een lid van elk college van GS. De vereniging kent een algemene ledenvergadering waarin vanuit elke provincie twee Statenleden participeren. Er zijn voor de behartiging van de provinciale belangen bestuurlijke commissies in het leven geroepen die elk een omschreven en afgebakend beleidsterrein behartigen. Deze commissies worden gevormd door leden uit de colleges van GS.		
Mogelijke risico's	-		
Financiële kengetallen:	Per 31-12-2021:	Per 1-1-2023:	Verwacht 31-12-2023:
- Eigen vermogen	€ 5,2 miljoen	nog niet bekend	nog niet bekend
- Vreemd vermogen	€ 27,8 miljoen		
- Solvabiliteit	14,1%		
- Resultaat	€ 3,0 miljoen		
Provinciale bijdrage 2023:	€ 1.010.000	Programma: Openbaar bestuur Deelprogramma: Bestuurlijke samenwerking en toezicht	

7.3.3. Stichting Fonds Nieuwe Doen Groningen

Rechtsvorm:	Stichting		
Vestigingsplaats:	Groningen		
Doelstelling:	De stichting Fonds Leefbaarheid, Zorg en Energie (actief onder de naam stichting Fonds Nieuwe Doen) heeft als doel maatschappelijke initiatieven op het gebied van leefbaarheid, zorg en energie te stimuleren en financieel te ondersteunen. De stichting ondersteunt (in financiële zin) activiteiten en projecten op het gebied van leefbaarheid, zorg en energie en doet dit door het verstrekken van leningen.		
Ontwikkelingen:	<p>In 2017 is het fonds van start gegaan. Het uitzetten van leningen verloopt goed.</p> <p>De stichting heeft per 31 december 2021 een bedrag van € 32,4 miljoen als lening verstrekt aan derde partijen (dit is inclusief het opnieuw inzetten van inkomsten ter hoogte van € 3,4 miljoen uit aflossingen en rente).</p> <p>De lening à € 2 miljoen aan het project Geothermie Warmtestad is komen te vervallen vanwege het niet realiseren van het project. Deze € 2 miljoen wordt eerst niet ingevuld, er is op dit moment geen noodzaak om dit te doen. In een latere fase kan dit eventueel alsnog actueel worden.</p> <p>In 2018 is het energiedeel van het fonds uitgebreid met € 25 miljoen. In 2019 is op verzoek van de stichting besloten om een budgetwijziging door te voeren. Deze wijziging betreft het ophogen van een budget van het Zorgfonds van € 5 miljoen naar € 10 miljoen en het verlagen van het budget van het Leefbaarheidsfonds van € 10 miljoen naar € 5 miljoen. Het Energiefonds blijft € 33 miljoen en de totale fondsomvang € 48 miljoen.</p> <p>In 2021 heeft de stichting samen met de provincie Groningen een nieuw fonds ontwikkeld: het Fonds Ontwikkelkosten Energiecoöperaties Groningen. Hiermee worden lokale energiecoöperaties ondersteund om er voor te zorgen dat rendementen van grootschalige energieparken voor een groot deel terecht komen bij omwonenden en andere direct betrokkenen. Op 1 januari 2022 is het fonds met een omvang van € 4,5 miljoen geopend.</p>		
Financieel belang:	De provincie heeft een belang van 100% in het uitgezette fondsvermogen.		
Bestuurlijk belang:	De provincie heeft de uitvoering van het revolverend fonds extern ondergebracht. Het stichtingsbestuur opereert onafhankelijk volgens de daarvoor opgestelde statuten. Indirect levert de stichting wel een essentiële bijdrage aan het uitvoeren van collegedoelen.		
Mogelijke risico's:	-		
Financiële kengetallen:	Per 31-12-2021:	Per 1-1-2023:	Verwacht 31-12-2023:
- Eigen vermogen	€ 0,9 miljoen	nog niet bekend	nog niet bekend
- Vreemd vermogen	€ 59,0 miljoen		
- Solvabiliteit	1,51%		
- Resultaat	€ 212.757		
Provinciale bijdrage 2023:	€ 0	Programma: Milieu en energie Deelprogramma: Energie en klimaat	

8. Nationaal Programma Groningen

8.1. Inleiding

Nationaal Programma Groningen is in het leven geroepen om Groningers perspectief te geven. In het programma werken inwoners, bedrijven, organisaties, gemeenten in het aardbevingsgebied, de provincie en het Rijk samen aan een bloeiende toekomst voor Groningen. Het structureel verbeteren van de Brede Welvaart van de Groninger en het imago van Groningen staan daarbij centraal.

Nationaal Programma Groningen bestaat uit verschillende onderdelen, waarbij de provincie verantwoordelijk is voor het thematisch programma. Om het overzicht te behouden wordt in deze paragraaf ingegaan op de algemene ontwikkelingen binnen Nationaal Programma Groningen, met een focus op het thematisch programma.

8.2. Algemene ontwikkelingen

In 2019 zijn de kaders voor Nationaal Programma Groningen vastgesteld door gemeenteraden en Provinciale Staten ([Programmakader Nationaal Programma Groningen](#) en de [financiële opbouw](#)). In navolging van de ontwikkeling van programmaplannen in 2020, wordt in de periode 2020-2023 aan de uitvoering. De provincie is daarbij primair verantwoordelijk voor het thematisch programma en de gemeenten voor hun lokale programma's. Daarnaast wordt in opdracht van het bestuur van Nationaal Programma Groningen gewerkt aan vier speciale programma's: het zorgprogramma, het erfgoedprogramma, het programma bewonersinitiatieven en [Toukomst](#) (eerder: Toekomstbeeld 2040).

Via Toukomst zijn in 2020 meer dan 900 ideeën bij inwoners opgehaald over de toekomst van Groningen. Dat heeft in 2021 geresulteerd in het [Toukomstbeeld](#): een visie op de toekomst van Groningen in woord en beeld. Daarnaast zijn de ideeën die zijn opgehaald, samen met inwoners gebundeld tot 59 projecten. Deze projecten zijn vervolgens beoordeeld door een inwonerspanel (Toukomstpanel) en dit heeft geleid tot het [programmaplan voor Toukomst](#), dat uw Staten op 30 juni 2021 hebben vastgesteld. Tot op heden zijn ruim 20 Toukomst-projecten toegekend en van start gegaan. In 2023 zal een flink deel van de andere Toukomst-projecten verder in uitvoering gaan, waaronder de paraplu-projecten Roemte en de Landschapswerkplaats.

8.3. Thematisch programmaplan

De provincie is binnen Nationaal Programma Groningen verantwoordelijk voor het thematisch programma, dat gaat over bovenlokale thema's. Met de kaders voor Nationaal Programma Groningen is hiervoor een budget vastgesteld van € 193,8 mln. voor de periode tot en met 2023.

In 2020 is voor het thematisch programma een [programmaplan](#) opgesteld, in nauwe samenwerking met (regionale) partners. Dit thematisch programmaplan is vastgesteld door GS, het bestuur van Nationaal Programma Groningen en vervolgens door uw Staten. Het programmaplan is opgebouwd aan de hand van de volgende zes programmalijnen:

- Toekomstbestendige economie
- Ons Groninger landschap
- Bereikbaarheid
- Van onderwijs naar kennis en vakmanschap
- Groningen als fijne leefomgeving (stads- en dorpsvernieuwing)
- Gezondheid: meer gezonde jaren

In 2018-2019 is parallel aan de ontwikkeling van Nationaal Programma Groningen (kaders, programmaplannen) een start gemaakt met 39 prioritaire projecten. Hiermee is € 39,3 mln. van het thematisch budget bestemd, zoals ook terug te vinden is in het thematisch programmaplan.

8.4. Uitvoering

Op basis van het vastgestelde thematisch programmaplan hebben wij samen met verschillende partijen gewerkt aan de verdere uitvoering van het thematisch programma. Dit heeft in de periode 2020-2022 geresulteerd in acht uitvoeringsparagrafen waarmee ons college projectaanvragen heeft ingediend bij Nationaal Programma Groningen. Na een positief advies van de onafhankelijke beoordelingscommissie heeft het bestuur van Nationaal Programma Groningen tot op heden 31 aanvragen toegekend. Hier zijn uw Staten via verschillende informerende brieven over geïnformeerd. ¹

De 31 projecten vallen onder de volgende programmalijnen: 'Toekomstbestendige Economie', 'Ons Groninger landschap', 'Bereikbaarheid', 'Van onderwijs naar kennis en vakmanschap' en 'Gezondheid: meer gezonde jaren'. Hieronder staat een overzicht van de desbetreffende projecten. Met deze toekenningen is een bedrag van € 101,7 miljoen gemeoid.

Nr.	Titel aanvraag	Provinciaal deelprogramma	Bedrag (in € mln.)
1	HEAVENN - Hydrogen Valley	2.2 Energie en klimaat	6,3
2	Warmte Transitie Centrum Groningen	2.2 Energie en klimaat	0,8
3	Financieringsregeling Warmte Transitie Projecten Groningen	2.2 Energie en klimaat	4,0
4	Investeringsregeling Toekomstbestendige Industrie Groningen	5.1 Economie & werkgelegenheid	20,5
5	Innovatieve fabriek Avantium Renewable Polymers	5.1 Economie & werkgelegenheid	7,5
6	Duurzame industriewatervoorziening Delfzijl	5.1 Economie & werkgelegenheid	6,5
7	Proeftuin 5Groningen	5.1 Economie & werkgelegenheid	1,2
8	GroBusiness (Ondernemersportaal)	5.1 Economie & werkgelegenheid	2,0
9	REGAIN	5.1 Economie & werkgelegenheid	1,8
Totaal programmalijn Toekomstbestendige Economie			50,6
10	Waterwerken Zoutkamp en koppelkansen	1.2 Waterbeheer	1,8
11	FASCINATING (Food Agro Sustainable Circular Nature Technology in Groningen)	3.2 Landbouw	10,1
12	Regiomarketing Oost-Groningen	5.2 Vrijtijdseconomie	0,6
13	Impuls Vrijtijdseconomie & Gebiedsontwikkeling	5.2 Vrijtijdseconomie	0,3
Totaal programmalijn Ons Groninger landschap			12,7
14	Waterstof(-batterij) treinen	4.2 Openbaar vervoer	7,0
15	Qliners naar waterstof-elektrisch	4.2 Openbaar vervoer	1,6
16	8-persoons OV-bus en taxibus op waterstof	4.2 Openbaar vervoer	0,2
17	Hive Mobility Center	4.2 Openbaar vervoer	1,8
18	Field Labs Autonoom Vervoer	4.2 Openbaar vervoer	6,1
19	ZESS hub Groningen	4. Bereikbaarheid	1,0
Totaal programmalijn Bereikbaarheid			17,8

¹ Zie hiervoor de informerende brieven van 8 december 2020 (2020-113679), 30 maart 2021 (2021-023961), 28 september 2021 (2021-085504), 12 oktober 2021 (2021-089444), 30 november 2021 (2021-104717), 9 maart 2022 (2022-017075) en 29 juni 2022 (2022-060125).

20	Scholingsalliantie Noord: kansen voor vakmanschap	5.1 Economie & werkgelegenheid	0,5
21	Kansrijke Groningers	5.1 Economie & werkgelegenheid	2,1
22	Talent in de Regio	5.1 Economie & werkgelegenheid	2,2
23	Digitale Academie	5.1 Economie & werkgelegenheid	0,9
24	Kansrijk Opleiden	5.1 Economie & werkgelegenheid	4,6
25	Verbindingsfonds	5.1 Economie & werkgelegenheid	1,0
26	Pilot Tijd voor Toekomst (Verrijkte Schooldag fase I)	6.4 Versterking Leefbaarheid	0,8
27	Waterstof Werkt	5.1 Economie & werkgelegenheid	3,0
28	Venturelab North	5.1 Economie & werkgelegenheid	1,5
29	Innovatiehub Oost-Groningen	5.1 Economie & werkgelegenheid	1,0
Totaal programmalijn Van onderwijs naar kennis en vakmanschap			17,7
30	Verbetering mentale gezondheid in Groningen	6.4 Versterking Leefbaarheid	0,9
31	Vervolgaanvraag Tijd voor Toekomst	6.4 Versterking Leefbaarheid	2,0
Totaal programmalijn Gezondheid: meer gezonde jaren			2,9
Totaal			101,7

(bedragen x € 1 miljoen)

Voor de gehele periode van 2018 t/m 2022 vallen daarmee in totaal 70 projecten onder het thematisch programma van Nationaal Programma Groningen. Het beschikbare thematisch budget voor de huidige periode het programma komt daarmee uit op € 52,8 mln. Nadere informatie over alle projecten die onder het thematisch programma vallen, kunt u vinden op de [website van Nationaal Programma Groningen](#).

In het komende jaar werken we samen met onze partners verder aan de uitvoering van het thematisch programma. Daarbij ligt de focus op de programmalijnen 'Ons Groninger landschap', 'Groningen als fijne leefomgeving' en 'Gezondheid: meer gezonde jaren' omdat daar nog de meeste ontwikkelruimte zit. Tevens zal een deel van de meerjarige projecten in 2023 afgerond worden, met name de projecten die in de jaren 2018-2019 gestart zijn. Ten slotte wordt in 2023 nagedacht over de vormgeving van de tweede helft van Nationaal Programma Groningen (2024-2029). Daarin zullen we uw Staten betrekken vanuit uw kaderstellende rol voor het nationaal programma.

8.5. Verantwoording

Omdat de verschillende onderdelen van Nationaal Programma Groningen één geheel vormen, wordt op overkoepelend niveau over de voortgang van de lopende projecten gerapporteerd. Dit gebeurt via de jaarverslagen van Nationaal Programma Groningen die in opdracht van het bestuur van Nationaal Programma Groningen worden opgesteld. In juli 2022 is het [Jaarverslag Nationaal Programma Groningen 2021](#) gepubliceerd, waarin een overzicht is gegeven van de voortgang van toegekende projecten. Omdat het vaak gaat om meerjarige initiatieven is een deel van die projecten inmiddels afgerond en een is een deel nog in uitvoering. In het tweede kwartaal van 2023 zal het jaarverslag over 2022 gepubliceerd worden met daarin de meest recente stand van zaken over de voortgang.

Daarnaast worden de behaalde resultaten van Nationaal Programma Groningen op overkoepelend niveau gemonitord en geëvalueerd. Dit om te kunnen beoordelen of de projecten en programma's het beoogde effect hebben en of daarmee de doelstellingen en ambities uit het programmakader worden

waargemaakt. Gedurende de looptijd van het programma tot 2030 wordt daarom jaarlijks een zogenaamde 'monitor' opgesteld voor Nationaal Programma Groningen, in opdracht van het bestuur van Nationaal Programma Groningen. In die monitor wordt nader ingegaan op de brede welvaart, het imago en de vier ambities inclusief de onderliggende indicatoren.

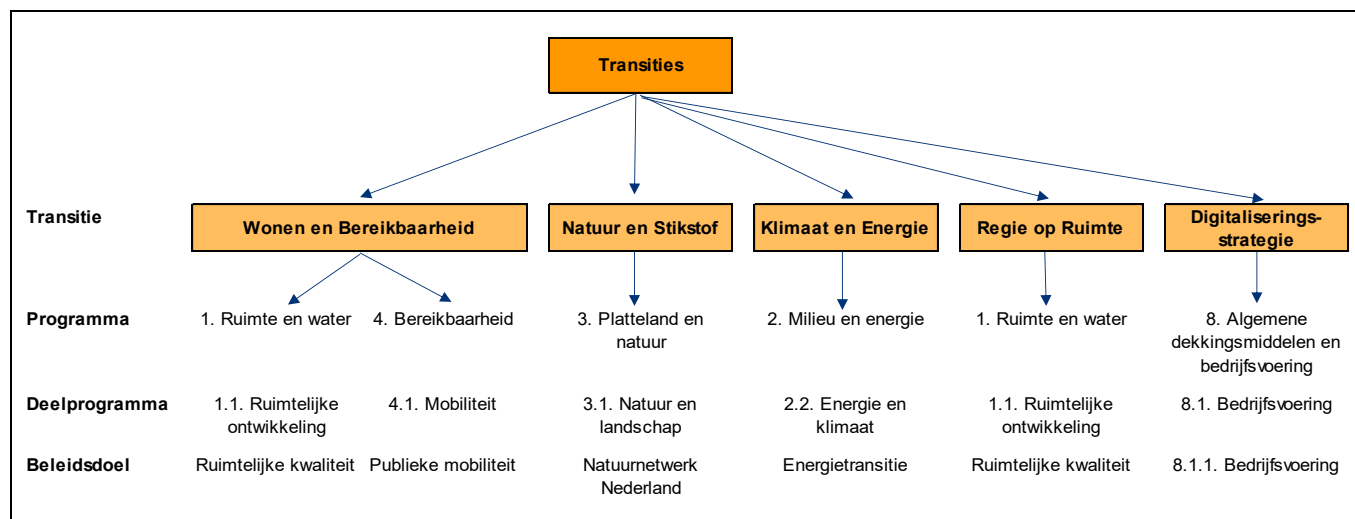
In het eerste kwartaal van 2021 is de [nulmeting](#) voor de monitoring en evaluatie van Nationaal Programma Groningen gepubliceerd als basis voor de jaarlijkse monitors. Vervolgens is in november 2022 de eerste [Monitor 2021](#) gepubliceerd, die met uw Staten is gedeeld. De volgende monitor wordt in november 2023 verwacht. Om het imago van de provincie goed te kunnen monitoren, is in opdracht van het nationaal programma een [imagomonitor](#) voor de provincie ontwikkeld. De uitkomsten daarvan worden benut voor de jaarlijkse monitors. Op basis van deze monitoring en evaluatie kan het bestuur Nationaal Programma Groningen indien nodig bijsturen.

9. Grote transities

9.1. Inleiding

In deze paragraaf worden de grote transities in samenhang weergegeven. Het betreft een opgave die op diverse plekken in de Begroting 2023 is verwerkt. Onderstaand schema geeft de onderlinge samenhang weer.

Vervolgens wordt per transitie ingegaan op de doelen en op de activiteiten die in 2023 ter hand zullen worden genomen. In de Perspectiefnota 2023 hebben we de grote transities benoemd, Begroting 2023 is hiervan de uitwerking.

9.2. Grote transities

9.2.1 Wonen en Bereikbaarheid

In de nationale Woon -en Bouwagenda zet het Rijk nadrukkelijk in op het versnellen van de woningbouw en geeft daarin de provincies een belangrijke rol. Voor 1 oktober 2022 dient de provincie zogenaamde prestatieafspraken t.a.v. haar provinciale bijdrage aan het realiseren van in totaal 900.000 woningen in 2030 in. Dit provinciale bod is gebaseerd op input van de gemeenten en woningcorporaties. De grootste woningbouwopgave in onze provincie zal in de regio Groningen-Assen gerealiseerd worden, maar ook de regio's Oost-Groningen en Eemsdelta kennen een woningbouwopgave. Voor 1 januari 2023 sluit de provincie samen met het Rijk woondeals met haar regio's t.b.v. het realiseren van het provinciale bod. Daarna is een belangrijke rol voor de provincie weggelegd in het ondersteunen en monitoren van de realisatie, verdiepend onderzoek ten behoeve van vraagstukken die spelen, en jaarlijkse update van de afspraken. Via de aangekondigde wet, Regie op de Volkshuisvesting gaan de provinciale taken op het gebied van woningbouw uitgebreid worden. De provincies krijgen ook een nadrukkelijkere rol in het bouwen voor aandachtsgroepen, het toezien op

het maken van woonzorgvisies door gemeenten en klimaatadaptatief bouwen. De woningbouwlocaties dienen daarnaast betrokken te worden in de zogenaamde gebiedspuzzels die de provincie gaat maken voor de zomer van 2023.

Voor wonen en bereikbaarheid is goed openbaar vervoer essentieel. Met de Lelylijn, als onderdeel van het Deltaplan, wordt een snelle, comfortabele en hoogwaardige treinverbinding met de Randstad gerealiseerd. Het doel is om nog in 2022 samen met het Rijk een projectorganisatie Deltaplan op te zetten. Binnen het Deltaplan zetten wij in op de Lelylijn, het versnellen van bestaand spoor en de Nedersaksenlijn. De projectorganisatie moet gaan toewerken naar een startbeslissing door:

- Meer zicht te krijgen op de benodigde middelen en de daadwerkelijke kosten.
- Een nauwkeurige planning op te stellen voor de komende jaren met mijlpalen/tussenstappen voor de realisatie van het project.
- Een eerste globale tracéverkenning te doen.

- Woningbouwopgave/gebiedsontwikkeling rondom de OV-knooppunten inzichtelijk te maken.
- Het vinden van middelen voor de volledige dekking voor de startbeslissing.
- Te lobbyen richting EU voor de benodigde cofinanciering vanuit de EU.

De projectorganisatie plus alle onderzoeken en werkzaamheden die verricht moeten worden om tot een project te komen met volledige dekking waarvoor een startbeslissing genomen kan worden, kost ook een grote inspanning vanuit de regio. Zeker wanneer wij er zeker van willen zijn dat onze belangen binnen de projectorganisatie ook goed geborgd zijn en blijven.

Voor onze inspanning verwachten wij voor 2022 en 2023 - naast de middelen die het Rijk voor de komende jaren reeds beschikbaar heeft - in ieder geval € 1,5 miljoen aan extra middelen nodig te hebben. Deze € 1,5 miljoen voor deze twee jaren is bedoeld voor onderzoek (€ 0,25 miljoen in 2022 en € 0,5 miljoen in 2023) en personele inzet ((€ 0,25 miljoen in 2022 en € 0,5 miljoen in 2023). De extra personele inzet (5 fte) is nodig om bij te kunnen dragen aan de gezamenlijke projectorganisatie van het rijk en de regio, zodat we samen met het rijk een spoedige start kunnen maken dat moet resulteren in een startbeslissing voor de Lelylijn. De personele inzet geschiedt vanuit verschillende beleidsvelden, zoals wonen, mobiliteit, economie, ruimte en leefbaarheid. Uitgangspunt van onze bijdrage is dat onze andere regionale partners een vergelijkbare inzet vanuit de regio zullen doen.

In het regeerakkoord wordt tevens gesproken over medefinanciering vanuit de regio en Europese fondsen. Hoeveel deze medefinanciering uit de regio moet en kan bedragen zal in deze kabinetsperiode moeten worden uitgezocht. Onze bijdrage van € 1,5 miljoen voor de jaren 2022 en 2023 is daarvan ons inziens een eerste bijdrage. Voor de jaren 2024 t/m 2027 is in het Uitvoeringsprogramma Mobiliteit Provincie Groningen een bedrag van 4,5 miljoen per jaar opgenomen voor de uitwerking van het Deltaplan.

Uitwerking doelen 2023

- In 2023 is het MIRT-onderzoek Lelylijn gestart. De projectorganisatie zal daarbij werken aan de volgende onderdelen:
 - Schetsontwerp en gevoeligheidsanalyse van varianten van mogelijke varianten van de Lelylijn
 - Ontwerp en kostenraming inclusief gevoeligheidsanalyse
 - Realistisch woningbouwprogramma gekoppeld aan de Lelylijn. Dit maakt daarbij onderdeel uit van de Nationale Omgevingsvisie Extra (NOVEX) aanpak voor het NOVEX-gebied Lelylijn.
 - Economisch ontwikkelperspectief inclusief internationale vergelijkend onderzoek (ook onderdeel van de NOVEX-aanpak)
 - Verkennen van de (technische) eisen om in aanmerking te komen voor Europese financiering.
 - Uitvoeren van een stakeholderanalyse en het opstellen van participatieplan
- Naast de gezette stappen voor de Lelylijn worden er binnen het Deltaplan ook stappen gezet met de Nedersaksenlijn en de verbetering van het bestaande spoor tussen de Randstad en Groningen:
 - Het ontwikkelingsperspectief woningbouw en economie voor de Lelylijn zal in samenhang met de Nedersaksenlijn en maatregelen voor het bestaande spoor worden onderzocht.
 - Ook het mobiliteitssysteem van deze spoorlijnen gezamenlijk worden bekeken en daarbij worden er 'no-regret'-maatregelen voor het bestaande spoor geïdentificeerd.
 - Voor het bestaande spoor worden de benodigde maatregelen onderzocht voor het mogelijk maken van een derde en vierde intercity tussen Groningen en Zwolle.
 - Het opstellen van een stappenplan om te komen tot een mogelijke fasering van de Nedersaksenlijn.
- In het najaar van 2023 vindt het Bestuurlijk Overleg Deltaplan plaats. Tijdens dit overleg worden er tussen Rijk en regio afspraken gemaakt op basis van de uitkomsten van bovenstaande onderzoeken en ontwikkelperspectieven.

9.2.2 Natuur en Stikstof

Door een te grote stikstofbelasting op de natura 2000 gebieden is de Nb-wetvergunningverlening voor stikstof teruggedraaid en is Nederland op slot gegaan. Daarnaast is de nutriëntenbelasting van het (grond)water te hoog waardoor de Kaderrichtlijn water (KRW)- doelen niet gehaald kunnen worden en is er sprake van een grote CO₂-uitstoot in de veenweidegebieden (klimaat). Het Kabinet Rutte IV heeft het Nationaal Programma Landelijk Gebied opgestart naar aanleiding van de problemen die (zijn) ontstaan en heeft daar een landelijk budget van € 25 miljard voor de komende 13 jaar aan toegevoegd.

Wij hebben - samen met onze provinciale netwerkpartners - sinds drie jaar een beleid ingezet waarbij stimulering van de landbouwtransitie, een urgente stikstofaanpak en het bevorderen van de biodiversiteit centraal staan in het landelijk gebied. Onze partners hebben ons in een manifest opgeroepen om nog meer de regie te pakken en voortvarend aan de slag te gaan. Nu het Rijk een stevig budget heeft vrijgemaakt voor de transitie in het landelijk gebied, kunnen wij onze ambities ook waarmaken.

Het Rijk zal de provincies vragen om de regie te nemen in deze transitie via een gebiedsgerichte aanpak. Wij vermoeden dat de opgave voor Groningen tussen de € 0,5 - € 1,5 miljard zal liggen voor de periode tot 2035. Het zal hier onder andere gaan om het uitkopen van landbouwbedrijven. Omdat Groningen vrijwel geen stikstofgevoelige N2000-gebieden kent, is het nog onvoldoende duidelijk welke omvang het project daadwerkelijk krijgt. We zijn een project Transitie Landelijk Gebied/Stikstof gestart om de opgave van het Rijk te verkennen en fasegewijs ter hand te nemen. Wij hebben drie fases onderscheiden:

- Fase I: Definiëren-Voorbereiden; 'grip krijgen' (maart - mei 2022 (afgerond)).
- Fase II: Ontwerpen (juni 2022 - april 2023); Opstellen gebiedsplan voor provincie Groningen, kwartiermaken organisatie en een aanvang maken met quick-winmaatregelen.
- Fase III: Uitvoeren (mei 2023 - 2035); met Prolander en partners gebiedsgerichte projecten starten en uitvoeren.

De minister van LNV heeft erkend dat de provincies niet eigenstandig in staat zijn om een opgave van € 25 miljard te bemensen. Voor de inzet van extra personeel en proceskosten (gebiedsprocessen en planvoorbereiding) zal het Rijk circa 12% van de middelen beschikbaar stellen.

Voor fase II (planvoorbereiding) is personele inzet nodig vanuit nagenoeg alle provinciale beleidsterreinen. Daarbij maken wij zo goed mogelijk gebruik van de medewerkers die al met dit werk annex zijn. De opgaaf is echter zo groot dat het verstandig is - vooruitlopend op de middelen die gaan komen van het rijk - voor de uitvoering 6,0 fte extra personeel aan te trekken.

Daarnaast voorzien wij dat ongeveer € 150.000 aan procesgeld nodig is voor de jaren 2022 en 2023 voor de planvoorbereiding (fase I en II). In totaal betreft het voorstel voor aanvullende middelen voor zover wij nu kunnen overzien voor het jaar 2022 € 0,5 miljoen en 2023 € 0,75 miljoen. Wij verwachten dat fase III een hogere inzet van mensen en middelen zal vragen, afhankelijk van de keuzes die het Rijk hierin met ons gaat maken.

Wij zullen ernaar streven dat de met de Perspectiefnota 2023 gevraagde middelen met terugwerkende kracht bij het Rijk kunnen worden opgevoerd. Tevens zullen we met het oog op krapte op de arbeidsmarkt nagaan of de aan te trekken medewerkers langduriger ingezet kunnen worden. Wij gaan er namelijk vanuit dat in de fase na 2023 het Rijk zal voorzien in de bekostiging van de circa 50 fte extra benodigde inzet bij provincie, Prolander, waterschappen, collectieven en ingenieursbureaus.

Uitwerking doelen 2023

- Voor 1 juli 2023 zullen wij een Gebiedsplan inleveren bij LNV. Het Gebiedsplan is besproken in 7-10 deelgebieden met boeren en andere relevante betrokkenen. Het Gebiedsplan zal voor de deelgebieden omschrijven welke maatregelen wij op het gebied van Stikstof/biodiversiteit, Kaderrichtlijn Water en Klimaat (veenoxidatie/methaan) wij voornemens zijn. Tevens zullen wij in dit Gebiedsplan aspecten als Klimaatadaptatie, landschap, infra, erfgoed etc. meenemen. Het Programma moet zicht geven op de uitvoering in de periode tot 2030-2035, de kosten daarvan en de sociaal-economische impact daarvan. Onze verwachting is dat dit resulteert in een reservering van LNV van honderden miljoenen euro's voor de uitvoering in Groningen. De vervolgstap, welke nu is voorzien vanaf 1 juli 2023, is dat we per deelgebied deze gebiedsplannen gaan uitwerken en daarmee concreet invulling gaan geven aan de gestelde doelen. Wij zullen enkele herinrichtingsprojecten gaan starten om complexe inrichtingsvraagstukken met een gebiedscommissie en een wettelijk instrument ter hand te nemen.
- Per januari 2023 stellen wij via SNN een subsidieregeling open voor agrariërs om relatief eenvoudige stikstofmaatregelen te nemen om op deze manier de uitstoot van stikstof ook op korte termijn al te kunnen reduceren.
- Wij zullen voorbereidingen treffen om provinciale doelen, waarvoor geen rijksbudget beschikbaar is maar die wel passen in de integrale aanpak, in de vorm van nadere uitwerkings- en/of uitvoeringsplannen;

- Een Uitvoeringsplan voor de bemensing van de uitvoeringsfase wordt opgesteld en vanaf september 2023 uitgevoerd. Gelet op de krapte van de arbeidsmarkt zal veel aandacht besteed worden aan de samenwerking met Prolander, Provincie Drenthe, interne werving/prioritering en de samenwerking met partners en adviesbureaus.

9.2.3 Klimaat en Energie

De uitvoering van het nationaal Klimaatakkoord (2019) begint op stoom te komen. In dit akkoord is een duidelijke rol voor de provincies gedefinieerd, waaraan wij ons hebben gecommitteerd. Dit gaat gepaard met langjarige verplichtingen, voorbij de huidige collegeperiode. Deze zijn nu geborgd tot en met 2023. Ondanks dat dit een zorgpunt is voor de langere termijn, zijn hiervoor bij de Perspectiefnota 2023 geen voorstellen gedaan. Om hiervoor op de langere termijn wel capaciteit beschikbaar te hebben, worden hierover gesprekken gevoerd tussen de provincies en het Rijk.

Afhankelijk van het resultaat van deze gesprekken dient een nieuw college dan te besluiten over het vervolg.

Via de ambitie windenergie op zee kan onze provincie een significante en zichtbare bijdrage waarmaken in het realiseren van het nationaal Klimaatakkoord. Dit door de realisatie van 4,7 GW wind boven de Wadden rond 2030 en het verkennen van routes voor de aanlanding van meer wind op zee in de periode daarna.

Om een bijdrage te kunnen leveren aan de nationale klimaatdoelstelling en tegelijkertijd onze eigen windambities op zee te bedienen is een robuuste uitvoeringsorganisatie van essentieel belang. De organisatorische capaciteit is vooralsnog ontoereikend om onze ambities op het gebied van windenergie op zee werkelijk gestand te kunnen doen. De uitdaging is erin gelegen de uitvoeringscapaciteit dermate op sterkte te brengen dat het realiseren van deze ambities een reële aangelegenheid wordt met een gedegen en professionele planmatige aanpak. Voor het op sterkte brengen van de uitvoeringscapaciteit is circa 4 fte (verdeeld over verschillende disciplines) benodigd. De totale lasten (bestaande uit personeelslasten en procesmiddelen) zijn circa € 0,4 miljoen voor 2022 en € 0,5 miljoen voor 2023.

Uitwerking doelen 2023

Wind op zee:

- Het borgen van de provinciale inzet (energie, economie, ecologie) bij het Programma Aansluiting Wind op Zee Eemshaven (PAWOZ), met als resultaat het opleveren van een gedragen tracékeuze voor aansluiting van offshore windparken boven de Wadden op de Eemshaven.
- Hier geven we invulling aan door samen met regiopartners het rijk te ondersteunen en inhoudelijk en procesmatig te adviseren bij het doorlopen van en de besluitvorming in de noodzakelijke ruimtelijke procedures, het afstemmen van PAWOZ op andere ruimtelijke trajecten (zoals ontwikkeling Oostpolder), het creëren van draagvlak en het omgevingsmanagement.
- Nog in 2022 verwacht het Rijk de Notitie Reikwijdte en Detailniveau te kunnen vaststellen. In 2023 worden de onderzoeken in het kader van de milieueffectrapportage en integrale effectanalyse uitgevoerd om daarmee het programma te kunnen vaststellen, zodat in 2024 de projectenfase kan starten
- Tevens zetten we in op de uitbreiding van locaties voor windenergie op zee na 2031 waarvan de aanlanding zowel in de vorm van elektriciteit als mogelijk waterstof in de Eemshaven plaats vindt. Tenslotte draagt deze opgave bij aan een verbeterde samenwerking rond het Waddendossier. Deze opgave draagt daarmee bij aan de beleidsthema's klimaat, waterstof, economie, Wadden en landbouw.

9.2.4 Regie op Ruimte

De provincie Groningen is een krachtige provincie die werkt aan de toekomst. Er komen grote opgaven op ons af, zoals de klimaatverandering, die noodzaken tot aanpassen van de ruimtelijke inrichting.

Daarbij heeft de provincie kansen en grote ambities: versterken van de brede welvaart, CO₂-neutraal worden, circulair worden, steden en landelijk gebied klimaatrobuust maken. Dat zijn langetermijndoelen uit Europees en nationaal beleid, maar die nu om actie vragen. En dat met een wereldwijze energiecrisis, zeespiegelstijging en overstromingsrisico's, verzilting en droogte, woningtekort, sociale ongelijkheid tussen stad en krimpgebieden.

De grenzen van bestaande systemen zijn bereikt. Een beetje herschikken helpt niet meer. De opgave is om oplossingen te ontwikkelen die bijdragen aan meerdere doelen tegelijk. Dit is ook wat de Omgevingswet van ons vraagt. Dat vraagt een andere manier van werken dan we gewend zijn.

- We streven en handelen vanuit waardecreatie voor de langere termijn; We hebben visie, ontwikkelen scenario's en strategieën om kansen te benutten die meerwaarde voor het geheel bieden.
- Wij gaan de voorkant van beleidsontwikkeling, sectorale nota's en programma adviseren hoe deze kunnen bijdragen aan de waarde van het geheel voor nu en de lange termijn.
- Wij werken vanuit onze visie, vastgelegd in het koersdocument actief samen met gemeenten, waterschappen en het Rijk aan de regionale en nationale opgaven.

Uitwerking doelen 2023

- We leveren in januari 2023 een tussenrapportage aan het Rijk en komen in juni 2023 met ons Plan van Aanpak voor de door het rijk gevraagde inzet op de Nationale Programma's. We zorgen dat dit Plan van Aanpak goed aansluit bij ons Koersdocument als voorloper op de Omgevingsvisie.
- We hebben medio 2023 een operationeel systeem van afstemming met de gemeenten, waterschappen en belangenorganisaties, als onderdeel van deze aanpak. Zo borgen we een evenwichtige ruimtelijke agenda die de belangen van de provincie en de nationale belangen dient en die zo integraal mogelijk gefundeerde, overkoepelende ruimtelijke afwegingen faciliteert.

9.2.5 Digitaliseringsstrategie

Met het vaststellen van de Groningse Digitaliseringsstrategie door uw Staten eind 2021, heeft de provincie haar digitale ambitie uitgesproken. Aan de hand van drie programmalijnen is een start gemaakt met de eerste gedefinieerde fase 0, genaamd 'repareren'. Tijdens deze fase 0 zijn inmiddels de eerste projecten gestart uit programmalijn 1 in het kader van wet- en regelgeving en een aantal projecten uit programmalijn 2 om het digitale fundament van de toekomst vorm te geven.

Voor de uitvoering van de digitaliseringsstrategie zijn middelen beschikbaar gesteld. Met deze middelen kan de inhaalslag worden gemaakt. In de afgelopen periode zijn we als provincie daarnaast geconfronteerd met actuele impactvolle ontwikkelingen waaronder de oorlog in Oekraïne, hierdoor zien we over de hele linie een sterke toename van risico's op het gebied van digitale veiligheid.

Om gehele fase 0 van de digitaliseringsstrategie te realiseren én de actuele impactvolle ontwikkelen te kunnen borgen is het dus noodzakelijk dat de middelen structureel zijn gemaakt.

In een sterk veranderende omgeving waarin een steeds hogere mate van afhankelijkheid ontstaat van digitale dienstverlening & interactie nemen de risico's op het gebied van informatiebeveiliging en bedrijfscontinuïteit in een steeds hoger tempo toe. Transparantie en open data hebben direct gevolgen voor de veiligheid. Het inzicht geven in ons handelen en het transparant maken van besluitvormingsprocessen stelt hogere eisen op het gebied van digitale veiligheid. Deze digitalisering zorgt echter ook voor een toename van bedreigingen van de digitale veiligheid. Jaarlijks neemt cybercrime en gedigitaliseerde criminaliteit met ruim 25% toe. Als organisatie moeten we dan ook blijvend investeren in een veilige verdere digitalisering van de informatiehuishouding en invulling geven aan het uitvoeren van onze missie om een gedreven, betrouwbare en vernieuwende organisatie te zijn, maar ook te blijven.

Binnen de organisatie kan hier tot nu toe adequaat op gehandeld worden, maar over de hele linie legt dit additioneel beslag op mensen en middelen en zorgt hiermee voor extra werkdruk binnen de ICT-organisatie. Procedures en werkinstructies zijn (en worden continue) aangescherpt en het beheersen van security- en cyberrisico's vormt hierdoor meer en meer een integraal onderdeel van de dagelijkse operatie binnen de provincie Groningen. Het niet adequaat acteren kan leiden tot grote risico's voor bedrijfscontinuïteit, risico's op het gebied van informatiebeveiliging & privacy. Deze ontwikkelingen leidt tot extra inzet van mensen en middelen en heeft impact op de beschikbare capaciteit voor andere trajecten.

Bij het in kaart brengen van de beschikbare ICT-verandercapaciteit is duidelijk geworden dat er sprake is van een significante en structureel oplopende vraag naar verandercapaciteit. Het beschikbaar hebben van structurele middelen is dus noodzakelijk om de realisatie van de ambities vanuit de Digitaliseringsvisie verder gestalte te geven en adequaat te blijven handelen op de actuele ontwikkelingen zoals hierboven genoemd. Deze structurele financiering is hiermee ook bepalend voor

het realiseren van de digitaliseringsstrategie, de wetgevingsprojecten, data gestuurd werken, maar ook specifiek om de huidige dienstverlening te kunnen continueren en huidige (en mogelijke toekomstige) risico's te beheersen. In de afgelopen jaren is sprake geweest van een te sterke afhankelijkheid van incidentele financiering. De huidige structurele financiering maakt het nu dus mogelijk om de afhankelijkheid van externe capaciteit te verminderen, opgebouwde expertise kan hiermee voor een langere periode voor de organisatie worden behouden, daarnaast biedt de inzet van interne capaciteit een financieel voordeel ten opzichte van externe inzet. In de huidige arbeidsmarkt wordt het steeds lastiger om flexibele capaciteit te alloceren, deze trend is ook bij andere organisaties in het Noorden (maar ook de rest van Nederland) duidelijk waarneembaar. De krapte op de arbeidsmarkt is voelbaar en ook zichtbaar bij de werving en selectie voor nieuwe medewerkers. Vanuit oogpunt van continuïteit geniet het de voorkeur om een keuze te maken voor een structurele uitbreiding van de formatie waarmee de afhankelijkheid van externe expertise kan worden verminderd maar met name ook een instroom van nieuw talent in een juiste balans kan plaatsvinden.

Uitwerking doelen 2023

- **Uitvoering van de Digitaliseringsstrategie**
Verschillende doelen uit het Uitvoeringsprogramma van de Groningse digitaliseringsstrategie zijn terug te vinden onder bestaande prioriteiten met daarbij de resultaten voor 2023. Waaronder meer werken met data waaronder een datalab en speciale datateams en implementeren van nieuwe wetten zoals de Wet open overheid.

Vanuit het Uitvoeringsprogramma willen we bovendien onderstaande resultaten behalen in 2023. De indeling van deze resultaten in drie programmalijnen is gebaseerd op de Groningse digitaliseringsstrategie.

Resultaat 2023

Programmalijn 1 (Werken aan het realiseren van opgaven met data en digitale technologie):

- Vaststellen en implementeren IMI (Interne Markt Informatie systeem). Dit is een landelijke voorziening voor het berichtenverkeer tussen (Europese) overheden
- Aanschaf van een nieuwe tool om het lakken (onleesbaar maken van informatie) te vergemakkelijken en betrouwbaarder te maken.
- Verkenning innovatie 'digital twin' ('digital twins' gebruiken onder andere data en 'machine-learning' om bedrijven en overheden te helpen te optimaliseren, innoveren en nieuwe services te bieden).
- Op basis van de nieuw vast te stellen solution-architectuur werken naar het standaardiseren van het applicatielandschap.

Programmalijn 2 (Bouwen aan een flexibel en robuust digitaal fundament):

- Diverse ICT-aanbestedingen waarmee het fundament wordt gelegd voor het verder ontwikkelen van datagedreven werken;
- Impact van digitaliseringsambitie bepalen en bijpassende solution-architectuur maken met IT-gerelateerde oplossingen. Dus op gebied van software, applicaties, systeemintegratie en infrastructuur.
- Inrichten T-shaped testen. Dat houdt in dat we nieuwe functionaliteiten voor implementatie goed kunnen testen met specialistische kennis op het eigen vakgebied (de verticale poot van de T) en basiskennis van naastgelegen technologische terreinen of meer algemene disciplines als bijvoorbeeld bedrijfskunde (de horizontale poot van de T).
- Opstellen en vaststellen van diverse strategische ICT-beleidsdocumenten.
- Implementeren nieuwe netwerkvoorziening waarbij voorzieningen worden getroffen voor het informatieveilig werken.
- Opstellen kaders voor de 'moderne werkplek'.
- Opstellen van data-integratiebeleid.

Programmalijn 3 (De ontwikkeling naar digitaal en datagedreven werken):

- Opstellen competentieprofiel digitaal vaardige medewerker.
- Integreren van een Digitale Academie binnen het aanbod van interne opleidingen.
- Opstellen vaardigheden datateams binnen de verschillende domeinen in de organisatie.

Deel 4

Financiële begroting

1. Overzicht van lasten en baten

In deel 2 (Programmaplan) hebben wij aan het slot van elk programma de lasten, de baten en het saldo weergegeven en de belangrijkste verschillen ten opzichte van de Begroting 2022 toegelicht. In dit deel vatten wij in hoofdstuk 1 die gegevens samen en gaan wij in hoofdstuk 2 in op de financiële positie.

1.1 Lasten, baten en saldo per programma

In tabel 1 geven wij een overzicht van de geraamde lasten, baten en saldo per programma voor de jaren 2023 tot en met 2026. De autorisatie door uw Staten heeft betrekking op de jaarschijf 2023, de meerjarenramingen 2024-2026 hebben een informatief karakter. Voor een uitgebreider overzicht van de lasten en baten per programma verwijzen wij naar het Programmaplan in deel 2.

Tabel 1. Lasten en baten 2023-2026 per programma

Programma	2023			2024			2025			2026		
	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo
1. Ruimte en water	18.777	11.606	7.171	12.205	8.089	4.116	10.136	6.006	4.131	9.331	5.346	3.985
2. Milieu en energie	37.992	15.959	22.034	26.677	14.296	12.381	21.009	9.264	11.745	13.416	1.360	12.057
3. Platteland en natuur	86.878	35.307	51.571	54.473	12.091	42.383	50.273	7.279	42.994	45.471	3.876	41.595
4. Bereikbaarheid	234.159	114.579	119.580	221.813	110.280	111.533	150.805	39.178	111.627	128.091	12.684	115.407
5. Economie	44.667	28.399	16.268	25.711	9.039	16.673	19.455	5.484	13.971	15.063	1.525	13.538
6. Cultuur en maatschappij	53.789	24.471	29.318	29.351	5.826	23.525	23.269	2.896	20.373	21.735	1.147	20.588
7. Openbaar bestuur	13.756	753	13.004	12.256	310	11.946	12.403	310	12.093	12.316	185	12.131
8. Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering	66.652	329.463	-262.812	58.665	298.212	-239.547	64.407	299.148	-234.741	66.148	306.155	-240.007
Totaal incl. verrekening met reserves	556.670	560.537	-3.866	441.152	458.142	-16.991	351.758	369.565	-17.807	311.570	332.278	-20.708

Bedragen x € 1.000

De lasten, de baten en het saldo voor 2023 tot en met 2026 zijn geraamd op basis van de huidige inzichten (Perspectiefnota 2023, de ontwikkelingen die zich sindsdien hebben voorgedaan, voorstellen waarover tot nu toe een besluit is genomen en de voorstellen die in deze begroting voorgelegd worden). De daarbij door ons gehanteerde uitgangspunten hebben wij samengevat in bijlage 1. De vergelijking van de baten en lasten voor de periode 2021-2026 hebben wij in bijlage 2 opgenomen en verbijzonderd op productgroepniveau.

1.1.1 Lasten

De provinciale middelen worden voor een belangrijk deel besteed in de programma's Platteland en natuur, Bereikbaarheid, Economie en Cultuur en maatschappij.

Het aandeel van het programma Bereikbaarheid is fors, mede vanwege de taken met betrekking tot het Openbaar Vervoer (OV). Tegenover de uitgaven voor het OV staan de middelen Verkeer en vervoer (als onderdeel van de uitkering uit het Provinciefonds). De uitgaven voor het OV bestaan ongeveer 47% van het totale budget ten behoeve van verkeer en vervoer.

1.1.2 Baten

In onderstaande tabel geven wij per inkomstenbron een samenvatting van de geraamde baten 2023-2026.

Tabel 2. Herkomst middelen 2023-2026

Omschrijving	2023		2024		2025		2026	
	abs.	perc.	abs.	perc.	abs.	perc.	abs.	perc.
1. Uitkering Provinciefonds	209.019	37,29%	219.972	48,01%	223.892	60,58%	218.223	65,67%
2. Specifieke uitkeringen	118.273	21,10%	76.778	16,76%	31.877	8,63%	4.254	1,28%
3. Opcenten motorrijtuigenbelasting	64.443	11,50%	64.578	14,10%	64.578	17,47%	64.578	19,43%
4. Leges en andere heffingen	1.776	0,32%	1.776	0,39%	1.776	0,48%	1.776	0,53%
5. Bespaarde rente/dividenden	31.302	5,58%	11.315	2,47%	8.825	2,39%	7.701	2,32%
6. Overige baten	59.460	10,61%	33.769	7,37%	23.612	6,39%	15.582	4,69%
7. Reserves	76.265	13,61%	49.954	10,90%	15.005	4,06%	20.163	6,07%
Totaal	560.537	100,00%	458.142	100,00%	369.565	100,00%	332.278	100,00%

De provincie Groningen is ook in de komende jaren voor het verkrijgen van middelen voor een belangrijk deel (58%) afhankelijk van de rijksoverheid. Daarbij gaat het om de inkomsten die wij van het Rijk verkrijgen via onze uitkering uit het Provinciefonds en een aantal specifieke uitkeringen.

Provinciefonds

In onze meerjarenramingen volgen wij ten aanzien van de raming Provinciefonds een behoedzaam scenario. In dat behoedzame scenario houden wij jaarlijks structureel € 0,5 miljoen als buffer aan. Dit betekent dat wij de uitkering uit het Provinciefonds in de begroting met deze buffer verlagen.

Ten opzichte van de Perspectiefnota 2023, waarbij de uitkering uit het Provinciefonds is gebaseerd op de Meicirculaire 2022, zien wij nu op basis van de septembercirculaire 2022 een positieve ontwikkeling van de uitkering uit het Provinciefonds.

De provincies hebben niet ingestemd met het voorstel van het Rijk om het volumedeel van het accres 2022-2025 vast te zetten op de stand van de Voorjaarsnota 2022 van het Rijk. Het accres, de jaarlijkse toe- of afname van het Provinciefonds voortvloeiend uit de normeringssystematiek, wordt daarom tot en met 2025 op de reguliere wijze berekend.

Als gevolg van de directe koppeling van het Provinciefonds aan de uitgaven van het Rijk neemt de uitkering uit het Provinciefonds in de periode 2023-2025 toe. Met name 2023 laat ten opzichte van de meicirculaire een toename zien van 2,3%.

Ingaande 2026 is de uitkering gebaseerd op een vast volumedeel en wordt de uitkering alleen bijgesteld als gevolg van loon- en prijsontwikkelingen. In de aanloop naar de nieuwe financieringssystematiek is door het Rijk voor 2026 € 100 miljoen extra beschikbaar gesteld. Van dit bedrag is € 80 miljoen toegevoegd aan het provinciefonds en € 20 miljoen aan het BTW-compensatiefonds. Op basis van de maartbrief/meicirculaire is voor de periode tot en met 2025 de opschalingskorting (minder provincies) door het Rijk geschrapt. Met ingang van 2026 wordt de opschalingskorting weer toegepast. Ten opzichte van 2025 zien wij een structurele terugval van circa € 10 miljoen in de uitkering uit het Provinciefonds. Voor het zogenaamde ravijnjaar 2026 is het nadelig effect als gevolg van de incidentele extra bijdrage van € 4,3 miljoen van het Rijk lager. Voor 2026 hebben we per saldo dan een negatief effect van circa € 5,7 miljoen.

Veranderingen in de uitgaven van het Rijk werken vanwege de vrij directe koppeling van het Provinciefonds aan de rijksuitgaven in belangrijke mate door in de financiële speelruimte van onze provincie.

Opcenten motorrijtuigenbelasting

In 2023 wordt circa 11,5% en in de periode 2024-2026 ongeveer 14% tot 19% van de provinciale middelen verkregen uit de opcentenheffing op de motorrijtuigenbelasting. Een verhoging van één opcent betekent een extra opbrengst van € 674.800. Een verhoging van één opcent betekent voor de houder van een motorvoertuig een lastenverzwaring van gemiddeld € 2,30 per jaar. Per 1 januari 2023 zal het aantal opcenten op basis van de gebruikelijke indexering worden verhoogd met 1,2 punten naar 95,7 opcenten. Het gemiddelde gewicht van een voertuig in de provincie is 1.100 kg. De houder van een dergelijk voertuig betaalt in 2023 bij een tarief van 95,7 opcenten op jaarbasis € 220 aan provinciale opcenten motorrijtuigenbelasting. Dit is een stijging van € 2,76 ten opzichte van 2022.

In de paragraaf Lokale heffingen bij deze begroting wordt eveneens ingegaan op de opcenten motorrijtuigenbelasting. Daar wordt tevens inzicht gegeven in de hoogte van de opcenten ten opzichte van de andere provincies.

1.1.3 Begrotingsruimte 2023-2026

De begrotingsruimte die resulteert uit de confrontatie van lasten en baten (zie tabel 1) hebben wij samengevat in tabel 3.

Tabel 3. Financieel perspectief 2023-2026

Financieel perspectief 2023-2026	2023	2024	2025	2026
Begrotingsruimte (naerschikking van de middelen)	3.366,2	14.990,5	15.807,1	18.707,5
Flexibel budget	500,0	2.000,0	2.000,0	2.000,0
Financieel perspectief na voorstellen	3.866,2	16.990,5	17.807,1	20.707,5

bedragen x € 1.000

Daarnaast is in de post onvoorzien € 250.000 opgenomen voor 2023 en voor de jaren daarna € 500.000 per jaar.

Onze ramingen zijn omgeven met de nodige onzekerheden met betrekking tot een aantal mogelijke externe ontwikkelingen, zoals macro-economische ontwikkelingen, financieringssystematiek van het Rijk en de nog onzekere gevolgen van de huidige crises.

1.2 Toelichting op ontwikkelingen en voornaamste verschillen

In het Programmaplan 2023-2026 (deel 2) geven wij in de middelenblokken inzicht in de belangrijkste verschillen tussen de Begroting 2022 en de Begroting 2023.

In paragraaf 1.2.1 laten wij op hoofdlijnen zien welke ontwikkelingen zich hebben voorgedaan vanaf de Begroting 2022 (stand Perspectiefnota 2023) tot aan de Begroting 2023.

1.2.1 Ontwikkelingen in het financieel perspectief sinds de Begroting 2022

In tabel 4 geven wij een overzicht van de ontwikkelingen in het financieel perspectief sinds de Begroting 2022, zoals deze op 10 november 2021 door uw Staten is vastgesteld. De ontwikkelingen sinds de Begroting 2022 zijn verdeeld naar externe ontwikkelingen, bestedingsvoorstellen aanvaard beleid en nieuw beleid.

Tabel 4. Wijzigingen in het financieel perspectief sinds de Begroting 2022

Omschrijving	2022	2023	2024	2025	2026	opmerkingen
Perspectief volgens Begroting 2022 incl. amendementen	1.589,1	1.589,1	3.089,0	3.089,1	362,0	
<u>Opgetreden wijzigingen sinds presentatie Begroting 2022</u>						
A. Externe/autonome ontwikkelingen:						
1. Provinciefonds:						
a. VJM2022/PN2023, meircirculaire 2022	10.786,5	17.643,9	25.749,4	25.012,7	11.605,5	zie Statenbesluit 2022-27
c. NJM2022/BG2023, correctie meircirculaire 2022	-171,6					zie paragraaf 2.1.1
c. NJM2022/BG2023, septembercirculaire 2022	1.479,2	1.841,1	2.680,3	3.321,8	6.365,6	zie paragraaf 2.1.1
subtotaal	12.094,0	19.485,0	28.429,7	28.334,5	17.971,1	
2. Opcenten motorrijtuigenbelasting:						
a. VJM2022/PN2023	264,7	902,5	88,5	-784,7	-1.707,0	zie Statenbesluit 2022-27
b. NJM2022/BG2023	424,2	637,2	638,5	638,5	638,5	zie paragraaf 2.1.1
subtotaal	688,9	1.539,7	727,0	-146,2	-1.068,5	
3. Personeelskosten:						
a. NJM2022/BG2023	-19,9	-11,4	-12,4	-6,8	-1,0	zie paragraaf 2.1.1
subtotaal	-19,9	-11,4	-12,4	-6,8	-1,0	
4. Kapitaallasten:						
a. VJM2022/PN2023	1.340,9	6.988,1	758,9	754,2	162,6	zie Statenbesluit 2022-27
b. NJM2022/BG2023	1.608,2	1.842,8	1.421,5	1.366,0	942,9	zie paragraaf 2.1.1
subtotaal	2.949,1	8.830,9	2.180,4	2.120,2	1.105,5	
5. Ontwikkeling lonen en prijzen:						
a. VJM2021/KN2021-2025	-1.243,0	-2.482,5	-2.752,6	-3.084,5	-3.521,8	zie Statenbesluit 2022-27
subtotaal	-1.243,0	-2.482,5	-2.752,6	-3.084,5	-3.521,8	
6. Verdeling apparaatskosten begroting 2022/2023:						
a. NJM2021/BG2021	-394,6	-793,7	43,8	30,2	-247,7	zie paragraaf 2.1.1
subtotaal	-394,6	-793,7	43,8	30,2	-247,7	
7. Overige ontwikkelingen:						
a. VJM2022/PN2023	-2.966,6	1.317,5	-280,8	-78,3	-15,8	zie Statenbesluit 2022-27
b. NJM2022/BG2023	-2.320,8	-3.267,0	-1.305,2	-1.382,8	-1.099,8	zie paragraaf 2.1.1
subtotaal	-5.287,4	-1.949,5	-1.586,0	-1.461,1	-1.115,6	
8. Dekkingsmaatregelen/aanvullen flexibel budget:						
a. VJM2022/PN2023	7.659,1	-6.288,7	-6.999,7	-5.389,7	12.389,5	zie Statenbesluit 2022-27
b. NJM2022/BG2023	-2.992,8	2.992,8				zie paragraaf 2.1.1
subtotaal	4.666,3	-3.295,9	-6.999,7	-5.389,7	12.389,5	
Totaal externe/autonome ontwikkelingen	13.453,4	21.322,6	20.030,3	20.396,6	25.511,6	
B. Bestedingsvoorstellen aanvaard beleid:						
a. 1e t/m 7 wijziging 2022	-637,8	-967,9	-476,5	-447,5	-445,5	betreft diverse voordrachten
b. NJM2022/BG2023						
Totaal bestedingsvoorstellen aanvaard beleid	-637,8	-967,9	-476,5	-447,5	-445,5	
C. Nieuw beleid 2022-2026:						
a. VJM2022/PN2023	-14.071,8	-15.480,8	-3.270,2	-3.165,2	-2.923,5	zie Statenbesluit 2022-27
b. NJM2022/BG2023	-333,0	-2.596,8	-2.382,1	-2.065,9	-1.797,1	zie paragraaf 2.1.2
Totaal Nieuw beleid 2022-2026	-14.404,8	-18.077,6	-5.652,3	-5.231,1	-4.720,6	
Perspectief volgens Begroting 2023	0,0	3.866,2	16.990,5	17.807,1	20.707,5	

Bedragen x € 1.000

Voor een verdere toelichting op de in tabel 4 aangegeven ontwikkelingen volstaan wij met een verwijzing naar de betreffende Statenvoordracht. In paragraaf 2.1 lichten wij de ontwikkelingen in het financieel perspectief sinds de Perspectiefnota 2023 toe.

1.3 Incidentele baten en lasten

In de meerjarenramingen 2023-2026 worden incidentele baten en lasten en structurele baten en lasten onderscheiden. Onder incidentele baten en lasten worden in principe verstaan de voor maximaal drie jaren geraamde baten en lasten. Lasten en baten met langere looptijd zijn in principe structureel. Deze incidentele baten en lasten hebben wij, per programma samengevat weergegeven in tabel 5.

Tabel 5. Incidentele baten en lasten

Programma	2022 na wijziging	2023	2024	2025	2026
1 Saldo baten en lasten	-	3.866	16.991	17.807	20.708
2 Incidentele baten					
1. Ruimte en water	6.835	5.584	584	-	-
2. Milieu en energie	14.864	6.941	5.274	-	-
3. Platteland en natuur	28.265	22.097	3.631	-	-
4. Bereikbaarheid	37.257	33.874	29.425	-	-
5. Economie	20.497	18.181	2.573	204	-
6. Cultuur en maatschappij	21.908	18.911	2.412	-	-
7. Openbaar bestuur	1.077	442	-	-	-
8. Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering	13.434	20.086	2.222	892	909
Totaal incidentele baten	144.138	126.117	46.121	1.096	909
3 Incidentele lasten					
1. Ruimte en water	3.419	4.444	4.347	2.852	2.798
2. Milieu en energie	15.032	7.876	1.548	147	13
3. Platteland en natuur	25.387	22.165	3.806	-	-
4. Bereikbaarheid	77.730	63.057	54.661	-1.463	-1.220
5. Economie	29.565	21.681	5.742	204	-
6. Cultuur en maatschappij	24.194	23.585	3.010	-	-
7. Openbaar bestuur	1.594	1.654	30	17	50
8. Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering	21.948	7.485	552	162	131
Totaal incidentele lasten	198.870	151.947	73.696	1.919	1.772
4 Saldo incidentele baten en lasten (2-3)	-54.732	-25.831	-27.575	-823	-863
5 Saldo structurele baten en lasten (1-4)	54.732	29.697	44.566	18.630	21.570

De incidentele baten en lasten voor de periode 2022 tot en met 2024 zijn relatief hoog. Dit is het gevolg van afloop meerjarige projecten die nu nog maximaal 3 jaar lopen en hierdoor als incidenteel worden aangemerkt.

Het financiële perspectief is positief (zie onderdeel 1 in tabel 5) en de geraamde incidentele lasten groter zijn dan de geraamde incidentele baten (zie onderdeel 4 in tabel 5), hierdoor concluderen wij dat in deze begroting sprake is van een structureel evenwicht. Dat wil zeggen dat de structurele lasten volledig uit de structurele baten kunnen worden bekostigd.

2. Uiteenzetting van de financiële positie

In dit hoofdstuk gaan wij in op de financiële positie. Daarvoor gaan wij eerst in op de ontwikkelingen van het financieel perspectief sinds de Perspectiefnota 2023 (hoofdstuk 2.1). Daarna gaan wij in op hoe wij omgaan met financiële mee- en tegenvallers (hoofdstuk 2.2). Hoofdstuk 2.3 gaat in op de overige aspecten rondom de financiële positie. Deze aspecten betreffen de gevolgen van de meerjarenramingen tot en met 2026. Deze zijn verwerkt in de geprognosticeerde meerjarenbalans, deze balans biedt inzicht in de ontwikkeling van bezittingen en schulden. De cijfers in de meerjarenbalans worden gebruikt voor de financiële kengetallen die op hun beurt gebruikt worden om duiding te geven aan onze financiële positie.

Conclusie over financiële positie

De provinciale financiële positie is solide. De Begroting 2023 is structureel sluitend en het vermogen is zodanig dat in de komende periode geen leningen hoeven te worden aangegaan voor de geplande uitgaven.

Het structureel sluitend zijn, blijkt uit het financieel perspectief. Dat deze bedragen in de jaren 2023-2026 positief zijn, laat zien dat de begroting structureel sluitend is. De solide positie blijkt tevens uit de berekening van de financiële kengetallen. Wij zien daarom geen aanleiding om ons financieel beleid, dat wij als prudent beschouwen, aan te passen.

2.1 Ontwikkelingen financieel perspectief sinds de Perspectiefnota 2023

Sinds de Perspectiefnota 2023 heeft een aantal ontwikkelingen in het financieel perspectief plaatsgevonden. Per saldo is sprake van een toename van de begrotingsruimte. Tabel 6 geeft de vergelijking tussen het nu berekende financieel perspectief en het in de Perspectiefnota 2023 gepresenteerde perspectief (zie [Perspectiefnota 2023](#)). Deze verschillen lichten wij toe in paragraaf 2.1.1. In paragraaf 2.1.2. hebben wij de onontkoombare voorstellen per programma opgenomen.

Tabel 6. Ontwikkelingen in het financieel perspectief sinds de Perspectiefnota 2023

Ontwikkeling Financieel Perspectief	2022	2023	2024	2025	2026	Totaal 2022-2026
Begrotingsruimte na Perspectiefnota 2023	2.721,1	2.721,1	13.906,1	13.906,1	13.906,1	47.160,6
Flexibel budget		500,0	2.000,0	2.000,0	2.000,0	6.500,0
A: Financieel Perspectief na Perspectiefnota 2023	2.721,1	3.221,1	15.906,1	15.906,1	15.906,1	53.660,6
Autonome ontwikkelingen Begroting 2023						
1. Correctie meicirculaire - compensatie Cultuursector 2021	-171,6					-171,6
2. Gevolgen septembercirculaire	1.479,2	1.841,1	2.680,3	3.321,8	6.365,6	15.688,0
3. Motorrijtuigenbelasting	424,2	637,2	638,5	638,5	638,5	2.976,9
4. Actualisatie investeringen	635,7	624,8	187,9	177,1	-201,2	1.424,3
5. Actualisatie IBOI - deel dekken uit risicoreservering van € 10 mln. voor prijsstijging a.g.v. ontwikkelingen Wereldeconomie (bestemmingsreserve Risico's uitvoering infrastructurele projecten)	-3.694,0	-3.904,0	-235,0	-298,0		-8.131,0
6.a. Actualisatie apparaatskosten	-136,6	-387,6	43,8	30,2	-247,7	-697,9
6.b. Gevolgen verdeling apparaatskosten - Te dekken uit programma's en exploitatieprojecten	-258,0	-406,1	-1.498,0	-1.463,1	-1.219,9	-4.845,1
7. Actualisatie personele kosten	-19,9	-11,4	-12,4	-6,8	-1,0	-51,5
8. Rente en dividend	972,5	1.218,0	1.233,6	1.188,9	1.144,1	5.757,1
9. Indexering OV bureau	26,2	40,5	50,2	60,1	70,3	247,3
10. ODG	-300,0	-580,5	-537,5	-549,9	-562,6	-2.530,5
11. Prolander		-200,0	-92,1	-94,2	-96,4	-482,7
12. IPO/BIJ12		-225,0	-133,8	-136,7	-139,7	-635,2
13. Accountantskosten	-200,0	-350,0	-357,0	-364,1	-371,4	-1.642,5
B: Totaal autonome ontwikkelingen	604,7	249,0	3.466,5	3.966,9	6.598,5	14.885,6
Financieel Perspectief na autonome ontwikkelingen	3.325,8	3.470,1	19.372,6	19.873,0	22.504,6	68.546,2

bedragen x € 1.000

Sinds de Perspectiefnota 2023 hebben uw Staten geen begrotingswijzigingen vastgesteld die gevolgen hebben voor het financieel perspectief.

2.1.1 Toelichting op autonome ontwikkelingen

1. Correctie meicirculaire - compensatie cultuursector 2021

Bij de Meicirculaire 2022 is een bedrag van € 338.600 toegevoegd aan coronaschade cultuur. Deze uitkering bestaat uit een aantal componenten. Naast de uitkering voor de instandhouding van de regionale cultuursector 2021, compensatie voor de geleden coronaschade, is er ook nog een correctie doorgevoerd in de verdeelmaatstaven en de uitkeringsfactor van de algemene uitkering. Op basis van deze correctie komt de toevoeging aan coronaschade cultuur uit op € 510.200. Daarom wordt het verschil van € 171.600 wat ook toegevoegd had moeten worden nu toegevoegd

2. Gevolgen septembercirculaire

In tabel 7 hebben wij aangegeven welke veranderingen er in onze uitkering uit het Provinciefonds zullen optreden in vergelijking met de ramingen in de Perspectiefnota 2023. De bijstelling van de nieuwe ramingen is gebaseerd op de Septembercirculaire 2022.

Tabel 7. Wijzigingen in de uitkering Provinciefonds

	2022	2023	2024	2025	2026
Stand Perspectiefnota 2023	197.950	207.566	218.792	222.570	214.358
Wijzigingen door septembercirculaire					
A. ten gunste van Algemene middelen	1.479	1.841	2.680	3.322	6.366
B. ten gunste van sectorale middelen	1.326	612			
Stand Begroting 2023	200.756	210.019	221.472	225.892	220.723

In het navolgende worden de wijzigingen in de uitkering Provinciefonds afzonderlijk toegelicht.

A. Wijzigingen ten gunste of ten laste van de Algemene middelen

Aanpassing accressen 2022-2026

De provincies hebben niet ingestemd met het voorstel van het Rijk om het volumedeel van het accres 2022-2025 vast te zetten op de stand van de Voorjaarsnota 2022 van het Rijk. Het accres, de jaarlijkse toe- of afname van het Provinciefonds voortvloeiend uit de normeringssystematiek, wordt daarom tot en met 2025 op de reguliere wijze berekend.

Als gevolg van de directe koppeling van het Provinciefonds aan de uitgaven van het Rijk neemt de uitkering uit het Provinciefonds in de periode 2023-2025 toe. Met name 2023 laat ten opzichte van de meicirculaire een toename zien van 2,3%. Voor 2022 is het accres negatief, maar als gevolg van een toename in de verwachte ruimte onder het plafond BTW-compensatiefonds, ontstaat er toch een positieve ontwikkeling in de uitkering 2022.

Eenmalige rijksbijdrage

In de aanloop naar de nieuwe financieringssystematiek is door het Rijk voor 2026 € 100 miljoen extra beschikbaar gesteld. Van dit bedrag is € 80 miljoen toegevoegd aan het Provinciefonds en € 20 miljoen aan het BTW-compensatiefonds. Dit betekent dat wij in 2026 circa € 4,3 miljoen ontvangen.

B. Wijzigingen ten gunste of ten laste van sectorale middelen

Taakmutatie programma natuur

Compensatie van de hogere kosten die de uitvoering van het Subsidiestelsel Natuur- en Landschapsbeheer (SNL) met zich meebrengt. De beheervergoeding is met ingang van het beheerjaar 2021 verhoogd van 75% naar 84%. Voor de jaren 2022 en 2023 ontvangen wij in totaal € 1,4 miljoen van de resterende gereserveerde middelen voor de beheervergoeding uit fase 1 (2021-2023).

Decentralisatie-uitkeringen

In 2022 ontvangen wij in totaal € 525.000 voor een drietal decentralisatie-uitkeringen. Om de weerbaarheid van met name kleinere gemeenten te vergroten ontvangen wij eenmalig € 400.000. Voor de aanpak van de problematiek op vakantieparken is € 100.000 beschikbaar gesteld en voor de opgaven landelijk gebied (financiële bijdrage drie agrarische collectieven in Noord-Nederland is € 25.000 toegevoegd aan de uitkering Provinciefonds.

3. Opbrengst opcenten motorrijtuigenbelasting

Periodiek ontvangen wij van de Belastingdienst gegevens over de werkelijke ontwikkeling van het wagenpark, op basis waarvan we onze ramingen bijstellen. De raming opbrengst opcenten mrb is gebaseerd op de werkelijke aantallen per medio 2022. Ten opzichte van de Perspectiefnota 2023 doen zich de volgende ontwikkelingen voor (tabel 8).

Ontwikkelingen in de omvang en samenstelling van het voertuigenpark zorgen voor een voordeel van € 2,98 miljoen in de periode 2022-2026.

Wij zien dat het autobezit nog steeds toeneemt. Dit resulteert in een toename van de verwachte opbrengst opcenten Motorrijtuigenbelasting ten opzichte van de Perspectiefnota 2023. Overigens zal die groei, door substitutie van fossiel aangedreven auto's door elektrische voertuigen en door verzadiging, uiteindelijk stagneren. Om die reden prognosticeren we met ingang van 2023 geen groei meer in het aantal voertuigen

Tabel 8. Wijzigingen in de opbrengsten opcentenheffing mrb

Opbrengst opcenten MRB	2023	2024	2025	2026
Begroting 2023	64.443,2	64.578,1	64.578,1	64.578,1
Perspectiefnota 2023	63.806,0	63.939,6	63.939,6	63.939,6
Vershil	637,2	638,5	638,5	638,5
Verklaring verschil				
Omvang en samenstelling van het wagenpark	637,2	638,5	638,5	638,5
	637,2	638,5	638,5	638,5

4. Actualisatie investeringen

De ontwikkelingen in de post Investeringen gaat over de jaarlijkse actualisatie van de investeringsprojecten. Investeringsprojecten worden geactualiseerd naar onder andere opleverdatum en uitgaven. Omdat projecten later opgeleverd worden dan verwacht, vallen afschrijvingslasten - voor zover ze niet gedekt worden uit de reserves - vrij in de begrotingsruimte. Als afschrijvingslasten gedekt worden uit reserves, worden deze afschrijvingslasten toegevoegd aan de betreffende reserves.

5. Actualisatie IBOI

De actualisatie van de IBOI gaat over de indexering van het RSP-krediet zoals dat met Rijkswaterstaat is afgesproken. De indexering is hoger dan wij vorig jaar verwachtten, dit komt door hogere prijzen. Tot nu toe werd rekening gehouden met 1,5% voor de jaren 2023 en verder. Gezien de gevolgen van de oorlog in Oekraïne is het reëel te veronderstellen dat het IBOI-percentages hoger zal zijn dan de IBOI 2022. Voor de begroting 2023 is uitgegaan van een IBOI van 7,5%. Dit leidt tot een extra indexeringslast van € 8,1 miljoen voor de periode 2022 tot en met 2025. De hogere indexeringslasten voor de jaren 2022 en 2023 van in totaal € 7,6 miljoen worden voor de helft (€ 3,8 miljoen) gedekt uit de risicoreservering van € 10 miljoen voor prijsstijging als gevolg van ontwikkelingen wereldeconomie. Deze reservering is bij de Perspectiefnota 2023 opgenomen.

6.a. Actualisatie apparaatskosten

Onze personeelsbegroting is geactualiseerd, gaat hierbij slechts om een geringe wijziging.

6.b. Gevolgen verdeling apparaatskosten

Deze bedragen betreffen de gevolgen van de toerekening van de apparaatskosten (inzet personeel) naar de programma's en investeringen. Als er meer kosten naar de investeringen toegerekend worden, levert dat een voordeel op voor de Algemene middelen. In 2022 verwachten we minder

apparaatskosten aan de investeringen toe te rekenen. Vanaf 2023 en in de jaren daarna nog minder. Deze verschuiving van inzet van personeel op investeringsprojecten naar inzet op exploitatieprojecten is ook zichtbaar bij het programma Mobiliteit provincie Groningen. Vanaf 2024 en in de jaren daarna worden de minder toe te rekenen apparaatskosten niet gedekt uit de Algemene middelen, maar uit programma's en exploitatieprojecten.

7. Actualisatie personele kosten

Deze post betreft de geactualiseerde personele kosten van de commissaris van de Koning, Gedeputeerde Staten en oud-gedeputeerden.

8. Rente en dividend

In de eerste helft van 2022 zijn de kapitaalmarktrentes fors gestegen waardoor wij als provincie in 2022 een aantal geldleningen hebben verstrekt aan medeoverheden. Als gevolg van het afsluiten van deze leningen stijgen onze rentebaten in de jaren 2023 en verder met jaarlijks circa € 1,2 miljoen.

9. Indexering OV-bureau Groningen-Drenthe

Dit betreft een jaarlijkse vrijval in de begroting aangezien onze bijdrage in de apparaatskosten van het OV-bureau niet wordt geïndexeerd door het OV-bureau. In onze begroting werd hiermee wel rekening mee gehouden.

10. Omgevingsdienst Groningen (ODG)

a. Deelnemersbijdrage:

De gemeenschappelijke regeling ODG heeft te maken met diverse ontwikkelingen die op termijn een opwaartse druk zullen geven op hun begroting en daarmee ook op de deelnemersbijdrage die de Provincie Groningen doet. ODG kampt met een krappe arbeidsmarkt en een hoog ziekteverzuim. Er zijn nauwelijks ervaren medewerkers beschikbaar en ervaren externen kunnen nauwelijks worden ingehuurd. Als ze wel worden ingehuurd zijn ze relatief duur. De kosten van vervanging betekenen een zware last voor de begroting van ODG. Daarnaast constateren wij dat de geraamde indexatie voor loon- en prijsstijgingen in de begroting van ODG te laag is ingeschat om trend te houden met de huidige inflatie en cao-stijgingen. Om deze stijgingen op te vangen zal onze deelnemersbijdrage aan ODG structureel dienen te worden opgehoogd met € 215.000.

b. VTH op Brzo-inrichtingen:

Het aantal Brzo-inrichtingen blijft gestaag stijgen binnen onze provincie. Deze aanwas van bedrijvigheid betekent ook meer werk op het gebied van vergunningverlening, toezicht en handhaving. Op dit moment is de inschatting dat er vijf inrichtingen meer zijn in 2023 dan waarmee rekening is gehouden in de vastgestelde Begroting 2023 van ODG. De gemiddelde jaarlijkse kosten van VTH op Brzo-inrichtingen bedragen circa € 60.000 per jaar. Bij een stijging van 5 inrichtingen zal onze deelnemersbijdrage met € 300.000 moeten worden opgehoogd. Ook in 2022 is het aantal inrichtingen gestegen ten opzichte van het aantal dat begroot is. Aangezien bij Brzo wordt afgerekend op basis van gerealiseerde kosten verwachten wij een afrekening voor 2022 van circa € 300.000.

c. Aanvullen Algemene reserve:

Bij de ODG is de algemene reserve onvoldoende om geïdentificeerde risico's op te vangen. Een aanvulling van het minimaal benodigd weerstandsvermogen is dan ook noodzakelijk. Voor de ODG gaat het om een bedrag van € 55.000.

11. Prolander

De gemeenschappelijke regeling Prolander heeft te maken met diverse ontwikkelingen die op termijn een opwaartse druk zullen geven op hun begroting met als gevolg dat de deelnemersbijdrage die de Provincie Groningen doet, structureel dient te worden verhoogd. Daarnaast is een aanvulling van het minimaal benodigde weerstandsvermogen noodzakelijk omdat de Algemene reserve onvoldoende is om de geïdentificeerde risico's op te vangen.

12. IPO/BIJ12

Door gevolgen van de nieuwe cao neemt onze bijdrage aan het IPO en BIJ12 vanaf 2023 structureel toe met € 131.000. Daarnaast neemt onze bijdrage voor BIJ12 in 2023 incidenteel toe met € 94.000, doordat in de Begroting 2023 van BIJ12 een extra budget opgenomen is voor de rationalisatie van de applicaties.

13. Accountantskosten

In 2022 zien we dat de kosten voor accountantscontrole vooral als gevolg van de sterke toename van SiSa en meerwerk (zowel de afrekening over boekjaar 2020 als die van 2021) met bijna € 200.000 overschreden is.

Voor 2023 en de jaren daarna is structureel € 50.000 extra benodigd voor de controle van de jaarrekening. Belangrijkste reden is dat we bijna jaarlijks te maken krijgen met nieuwe, extra eisen vanuit wet- en regelgeving en dat leidt meestal één tot twee jaar tot meerwerk als gevolg van onbekendheid en of onduidelijkheid in de uitwerking van die strengere regels, waardoor de accountant extra werkzaamheden moet verrichten om tot een goed oordeel te kunnen komen.

Daarnaast zien we de afgelopen jaren een toename van het aantal SiSa-verantwoordingen (van vier stuks in 2019 naar veertig stuks in 2021). We verwachten dat we de komende jaren zeker op een niveau van 60 SiSa-verantwoordingen gaan uitkomen en zien nog geen aanleiding te veronderstellen dat dit aantal op korte termijn gaat dalen. De gemiddelde kosten per SiSa-verantwoording bedragen circa € 5.000. Totaal is dus € 300.000 aan extra budget nodig voor deze extra verbijzonderde controles.

2.1.2 Onontkoombare en noodzakelijke voorstellen

In tabel 9 geven wij een overzicht van de voorstellen die wij onontkoombaar en noodzakelijk achten. De voorstellen worden na de tabel toegelicht.

Tabel 9. Overzicht voorstellen Begroting 2023

Voorstellen begroting 2023	2022	2023	2024	2025	2026	Totaal 2022-2026
Onontkoombare voorstellen (te dekken uit financieel perspectief)						
Programma 1: Ruimte en water						
Onderzoek waterhuishouding	83,0	191,0	191,0	191,0	171,0	827,0
Programma 2: Milieu en energie						
Uitvoeringsprogramma Milieu			200,0	200,0	200,0	600,0
Gevolgen prijsstijgingen (o.a. energie)	pm					pm
Programma 3: Platteland en natuur						
Landelijke aanvalsplan Grutto		750,0	500,0	500,0	250,0	2.000,0
Programma: 4 Bereikbaarheid						
Motie 415 - Busje komt zo?		462,5	462,5	462,5	462,5	1.850,0
Programma 5: Economie						
Cofinancieringsplan Europees programma LEADER		500,0	500,0	500,0	500,0	2.000,0
Programma 6: Cultuur en maatschappij						
A. en b. Leefbaarheid - Wettelijke taak vergunninghouders/asielzoekers		242,3	pm	pm	pm	242,3
Programma 7: Openbaar bestuur						
Deskundige Adviezen	250,0					250,0
Audiovisuele ondersteuning: Hybride vergaderen Provinciale Staten		30,0	30,6	31,2	31,8	123,6
Lobby Den Haag		150,0	150,0	150,0	150,0	600,0
Programma 8: Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering						
Audiovisuele ondersteuning & capaciteit Filmstudio						
a. Uitbreiding formatie		241,0	317,4			558,4
b. Onderhoud AV-apparatuur		30,0	30,6	31,2	31,8	123,6
Totaal onontkoombare voorstellen	333,0	2.596,8	2.382,1	2.065,9	1.797,1	9.174,9

bedragen x € 1.000

Toelichting:

Programma 1. Ruimte en water

Onderzoek waterhuishouding

Sinds de start van het deltaprogramma heeft de provincie Groningen, net als andere provincies, bijgedragen aan het deltaprogramma. De komende jaren wordt voor de regionale uitwerking van het deltaprogramma een bijdrage gevraagd van de provincie Groningen. Het gaat om onderzoeken, regionale vertalingen van landelijke kennisprogramma's, vertegenwoordiging in regionale organisatie en het organiseren van evenementen. De verwachting is dat de droogte van afgelopen jaren (en dit jaar) en recente wateroverlast een versnelling van het proces en de onderzoeken tot gevolg heeft. Dit wordt ook bevestigd vanuit, met name, het Deltaprogramma IJsselmeer (waaruit de wateraanvoer

voor Groningen komt). Wij stellen voor om voor de periode 2022-2026 in totaal € 827.000 beschikbaar te stellen vanuit de Algemene middelen.

Programma 2. Milieu en energie

Uitvoeringsprogramma Milieu

De uitvoering van het milieubeleid is een wettelijke taak. We hebben vastgesteld dat wij in onze begroting voor deze wettelijke taak geen structurele middelen beschikbaar hebben. Dit is het geval bij de taken die annex zijn met recente ontwikkelingen zoals monitoring, gevaarlijke stoffen (Zeer Zorgwekkende Stoffen), Omgevingsveiligheid, het Schone Lucht Akkoord, gebiedsgericht beleid en gezondheid. Het gaat om een structureel bedrag van € 200.000 per jaar vanaf 2024. Wij stellen voor dit te dekken vanuit de Algemene middelen.

Gevolgen prijsstijgingen (onder andere energie)

We hebben te maken met een hoge inflatie. Denk hierbij bijvoorbeeld aan de extreem gestegen energieprijzen. Dit raakt niet alleen onze eigen begroting, maar ook die van onze partners en subsidierelaties. Op dit moment inventariseren wij waar en in welke omvang dit precies speelt. Ook zijn wij in afwachting van wat het Rijk hier aan compenserende maatregelen voor gaat treffen. Een nadere uitwerking zal op korte termijn door ons worden gemaakt en aan uw Staten worden voorgelegd. Wij stellen voor om voor nu een p.m.- raming op te nemen.

Programma 3. Platteland en natuur

Landelijk Aanvalsplan Grutto

Het Aanvalsplan Grutto is een initiatief van oud-minister Winsemius en wordt mede ondersteund door het Rijk en de Tweede Kamer. Provincies zijn gevraagd om hiervoor gebieden op te geven en vanuit Groningen hebben we twee gebieden aangemeld. In deze gebieden zien we mogelijkheden om op grotere schaal het weidevogelbeheer te stimuleren. Hiervoor is het noodzakelijk dat de beheervergoeding van deze activiteiten wordt geregeld en om de gebieden hiervoor geschikt te maken zijn investeringen noodzakelijk. Het beheerverhaal wordt meegenomen bij de openstelling van het agrarisch natuurbeheer. Voor het investeringsgedeelte staat de provincie aan de lat. Bestuurlijk is uitgedragen dat we dit plan ondersteunen. Daarnaast zijn we voor de transitie in de landbouw, en voor de stikstofproblematiek op zoek naar nieuwe verdienmodellen voor agrariërs waarbij voor maatschappelijk diensten een vergoeding wordt geboden. Het Aanvalsplan Grutto biedt deze mogelijkheid. Wij stellen voor om voor de periode 2023 tot en met 2026 in totaal € 2,0 miljoen beschikbaar te stellen en dit te dekken uit de Algemene middelen.

Programma 4. Bereikbaarheid

Motie 415 - Busje komt zo?

De begroting 2023 van het OV-bureau is behandeld door uw Staten. Motie M415 'Busje komt zo?' is daarbij door uw Staten tijdens uw vergadering op 6 juli 2022 aangenomen. Hierdoor zijn in de hoofdlijnen van de dienstregeling 2023 de eerder voorgestelde bezuinigingen op de lijnen 45 Spijk-Loppersum, 139 via Enumatil en 637 Zoutkamp-Zuidhorn vervallen en blijven deze lijnen op kosten van de provincie Groningen rijden tot en met 2026, het moment dat we verwachten dat de reizigersaantallen weer op het niveau van pre-corona liggen. Als gevolg van het niet kunnen doorvoeren van de voorgenomen bezuiniging zal naar verwachting aanvullend € 1,85 miljoen benodigd zijn. Wij stellen voor het bedrag van € 1,85 miljoen te dekken uit de Algemene middelen. Hiermee blijven de middelen (zijnde € 6,6 miljoen) die u eerder reeds beschikbaar heeft gesteld in de vorm van een risicoreservering exploitatie openbaar vervoer beschikbaar om eventuele toekomstige tegenvallers binnen het openbaar vervoer op te vangen.

Programma 5. Economie

Cofinancieringsplan Europees programma LEADER

Op 1 januari 2023 start het nieuwe Europese landbouwprogramma, het GLB-NSP 2023-2027. Een onderdeel van dit programma is de gebiedsgerichte bottom-upregeling LEADER. In de huidige periode tot 2022 verliep de cofinanciering voor het programma in Oost-Groningen vanuit het programma landelijk gebied (PLG3), onderdeel cofinanciering SEV. In de nieuwe periode komt meer Europees geld beschikbaar. Om hier aanspraak op te maken, is meer cofinanciering nodig.

LEADER levert een bijdrage aan sociaal-economische versterking, passend bij de uitgangspunten van 'Groningen werkt', 'Groningen doet mee' en 'Groningen groeit'. Waar het programma in de huidige periode met name gericht is op sociaal-economische versterking, wordt in de nieuwe periode behalve dit thema extra aandacht gevestigd op klimaat en wordt extra Europees geld uitgetrokken om ook via LEADER een bijdrage te leveren aan klimaatdoelstellingen, passend bij 'Groningen groeit'.

Het nieuwe programma wordt opgezet middels een gebiedsproces onder regie van de provincie in samenwerking met gemeenten en andere betrokkenen in het gebied. De start van het nieuwe programma wordt voorzien vanaf januari 2023. De inhoud van dit programma zal het resultaat zijn van het gebiedsproces wat in 2022 zal worden voltooid.

Wij stellen voor € 500.000 per jaar (in totaal € 2,5 miljoen voor de periode 2023-2027) te dekken vanuit de Algemene middelen. De overige cofinanciering wordt gedekt uit het PLG3.

Programma 6. Cultuur en maatschappij

a. en b. Leefbaarheid - Wettelijke taak vergunninghouders/asielzoekers

Wij verwachten een uitbreiding van wettelijke taken op het gebied van vergunninghouders/asielzoekers/andere vluchtelingen (zoals nu uit Oekraïne). Binnen de huidige formatie is hiervoor geen ruimte.

a: Toezicht taakstelling huisvesting vergunninghouders

Voor de huidige kerntaak toezicht op de realisatie taakstellingen huisvesting vergunninghouders is te weinig formatie beschikbaar om de wettelijke taak te kunnen uitvoeren en om daarnaast gemeenten te ondersteunen, in IPO-verband te overleggen en de IBT-werkzaamheden uit te voeren.

Daadwerkelijk kost het uitvoeren van deze toezichtstaak meer tijd. Het merendeel van de inzet gaat naar asielzaken (breed), aangezien gemeenten meer ondersteuning nodig hebben ten aanzien van huisvesting vergunninghouders, er een indeplaatsstellingsbesluit in een gemeente loopt en omdat het Rijk versnellingsacties voor uitplaatsing van vergunninghouders pleegt.

Kortgezegd zijn wij als provincie ook in het voorproces rondom het brede asielvraagstuk betrokken. Ook de komende tijd verwachten wij dat meer ondersteuning voor gemeenten vanuit de provincie gewenst is. Daarnaast helpen wij tijdelijk de Veiligheidsregio, waarbij het niet alleen gaat om vergunninghouders, maar ook om asielzoekers en Oekraïners.

b: Realisatie opvangplekken voor vluchtelingen

Naast de huidige formele provinciale toezichtstaak krijgen de provincies zeer waarschijnlijk een nieuwe taak. Naar verwachting wil het Rijk de provincies verantwoordelijk maken voor de verdeling van de locaties waar asielopvang moet plaatsvinden. Daarnaast komt zeer waarschijnlijk ook het toezicht op de realisatie van de afgesproken plekken bij de provincies te liggen.

Voor beide taken gaat het om een formatie-uitbreiding van in totaal 2,5 fte (€ 242.300 voor 2023). Wij stellen voor dit bedrag te dekken vanuit de Algemene middelen. Wij merken op dat wij ervan uitgaan dat het Rijk dit uiteindelijk zal compenseren.

Programma 7. Openbaar bestuur

Deskundige advisering

Stappen van Koersdocument naar Omgevingsvisie:

Het Koersdocument is reeds vastgesteld door uw Staten. Het kernteam Omgevingsvisie gaat samen met inhoudelijke collega's aan de slag met het opstellen van een ontwerp-Omgevingsvisie en plan-MER. De ontwerp-Omgevingsvisie moet in het vierde kwartaal van 2023 gereed zijn. Streven is om begin 2023 een tussenproduct 'concept-ontwerp' op te leveren. De bedoeling is om daarin de volgende onderwerpen uit te werken: Energielandschappen, Reitdiep, Kernenbeleid, Economische kernzones / Smart mobility, Wonen en Water en Bodem als leidend principe. We hebben middelen nodig voor ondersteunende werkzaamheden en het schets- en schrijfwerk. Wij stellen voor om voor 2022 en uitloop naar 2023 in totaal een bedrag van € 200.000 beschikbaar te stellen vanuit de Algemene middelen.

Daarnaast hebben wij voor het jaar 2022 meer kosten voor externe juridische advisering moeten maken dan aanvankelijk begroot. Het gaat hierbij om complexe juridische vraagstukken die wij extern hebben moeten beleggen. Wij stellen voor om voor het jaar 2022 een bedrag van € 50.000 te dekken vanuit de Algemene middelen.

Audiovisuele ondersteuning - hybride vergaderen Provinciale Staten

Het is van belang om middelen beschikbaar te hebben voor hybride vergaderingen van Provinciale Staten. Wij stellen voor om vanaf 2023 hiervoor € 30.000 per jaar beschikbaar te stellen vanuit de Algemene middelen.

Lobby Den Haag

Wij werken als provincie aan de toekomst van Groningen. Dit kunnen we niet alleen, maar doen we samen met onze partners, hier in Groningen, het Noorden maar ook in Den Haag. Belangrijke beslissingen die impact hebben voor onze Groningse inwoners worden vooral in Den Haag genomen en daarom is de inzet daar ook een belangrijke speerpunt van onze Public Affairs- en lobbystrategie. We willen ons vanuit Groningen positioneren en profileren naar Den Haag als regio waarmee goede zaken zijn te doen en waarbij wij een bijdrage kunnen verlenen aan nationale uitdagingen en beleid. De bovengenoemde zichtbaarheid in Den Haag krijgt vooral door aanwezigheid daar ter plekke vorm.

We willen graag gebruik maken van opgedane kennis en kunde en ervaringen in Den Haag van september 2022. We stellen voor dat te doen door jaarlijks een aantal inhoudelijke en netwerkbijeenkomsten te organiseren, waarbij we nog sterker aansluiten bij (nog te ontwikkelen) rijksbeleid in relatie tot onze provinciale prioritaire thema's (bijvoorbeeld thema's Strategische Toekomstagenda en lobbyprioriteiten) en doelgroepen.

We stellen voor om het krediet Public Affairs (incl. lobby) structureel op te hogen vanaf 2023 met een bedrag van € 150.000 en dit te dekken uit de Algemene middelen.

Programma 8. Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering

Audiovisuele ondersteuning & capaciteit Filmstudio

De afgelopen jaren zijn de audiovisuele producties en online of hybride bijeenkomsten behoorlijk toegenomen. In de Perspectiefnota 2023 is geld beschikbaar gesteld voor de realisatie van een filmstudio. Er is sterk behoefte aan online of hybride bijeenkomsten met share- en stakeholders; belanghebbenden, medebestuurders. Beeldcommunicatie is hierbij van groot belang. Denk hierbij aan een webinars, online bewonersbijeenkomsten en informatieavonden, streaming en podcastuitzendingen of het produceren van een video voor onder andere social media (YouTube, Twitter, Instagram en TikTok.). De vraag naar deze audiovisuele producties en online of hybride bijeenkomsten zal alleen nog maar toenemen. Wanneer wij de mogelijkheden in huis professionaliseren, kunnen we de organisatie beter ondersteunen, leveren we betere producten en hoeven we minder gebruik te maken van externe inhuur. Wat daarvoor wel nodig is, zijn mensen met specialistische kennis en kunde hoe een productie moet worden ontworpen, geregisseerd, ondersteund en geplaatst of uitgezonden. Wij stellen voor om voor 2 jaar personeel uit te breiden (2023 en 2024) ten laste van de Algemene Middelen. Voor het jaar 2023 gaat het om een bedrag van € 241.000 (3 fte) en voor het jaar 2024 om een bedrag van € 317.400 (4 fte). Vanaf 2025 lossen we dit op via natuurlijk verloop. Het is van belang om een inhaalslag te maken in het moderniseren van communicatie.

Daarnaast is het van belang om middelen beschikbaar te hebben voor onderhoud van apparatuur. Wij stellen voor om vanaf 2023 € 30.000 per jaar beschikbaar te stellen vanuit de Algemene middelen.

Cofinancieringsfonds

In 2021 hebben uw Staten ingestemd met de instelling van het Cofinancieringsfonds. Voor de voeding van dit fonds is via de Begroting 2022 (€ 10 miljoen) en via de Perspectiefnota 2023 (€ 5 miljoen) in totaal € 15 miljoen beschikbaar gesteld. Voor een goede wijze van besteding van het fonds hebben uw Staten kaders en criteria vastgesteld. Op basis hiervan beoordelen wij de voorstellen tot cofinanciering.

In het kader van de Perspectiefnota 2023 heeft een eerste beoordeling plaatsgevonden en hebben uw Staten ingestemd om 2 voorstellen te dekken uit het Cofinancieringsfonds (1. Aan- en uitschakelen

van obstakelverlichting windturbines ad € 0,4 miljoen en 2. Vitale kust/ Investeringskader waddengebied ad € 5,5 miljoen). Dit betekent dat - bij de Perspectiefnota 2023 -een totaalbedrag van € 5,9 miljoen uit het Cofinancieringsfonds is aangewend en dat er een bedrag van € 9,1 miljoen resteert.

Drie voorstellen uit het Cofinancieringsfonds

In de Begroting 2023 hebben wij drie voorstellen opgenomen die we willen dekken uit het Cofinancieringsfonds. Deze 3 voorstellen zijn annex aan de grote transities. Hieronder worden de voorstellen samengevat weergegeven.

1. *Veenoxidatie*

Op 30 september 2020 hebben uw Staten de Klimaatagenda 2030 vastgesteld. Eén van de opgaven is het tegengaan van veenoxidatie. Naast onze eigen ambitie heeft het Rijk de veenweideprovincies opdracht gegeven om met een Regionale Veenweidestrategie (RVS) te komen. Samen met de waterschappen wordt gewerkt aan de RVS. Diverse stakeholders zoals LTO en Natuur en Milieufederatie geven hun input op ons werk. Ook verkennen we samen met de provincie Drenthe en de Drentse waterschappen de kansen om ook buiten de traditionele veenweidegebieden veenpakketten te beschermen tegen oxidatie en dus het terugdringen van CO₂-uitstoot. Voor het uitvoeren van de RVS willen wij € 0,62 miljoen beschikbaar stellen.

Toetsing aan kaders en criteria

Het project scoort vanwege de bijdrage aan onder andere klimaatadaptatie en reductie CO₂ goed op de criteria duurzaamheidsontwikkeling (op drie P's: People, Planet en Profit/Prosperity) en transitie/ innovatie.

2. *Investerings o.b.v. klimaatadaptatie/klimaatcrisis.*

Op basis van de onlangs vastgestelde Klimaatadaptatiestrategie (RAS) wordt in 2022 een aanvraag gedaan door circa 20 samenwerkende overheden in de regio Groningen - Noord-Drenthe voor de Impulsregeling van het Rijk. Er is € 13,6 miljoen rijksgeld beschikbaar. Medefinanciering is nodig voor projecten die passen binnen de strategie. Hiervoor willen wij € 1 miljoen beschikbaar stellen uit het Cofinancieringsfonds. Daarmee zetten we eerste stappen in klimaatbestendig inrichten, voor een belangrijk deel in het bebouwd gebied. In 2023 kan een (vervolg) aanvraag worden ingediend bij het Rijk voor de periode 2024-2027.

Toetsing aan kaders en criteria

Vanwege de bijdrage aan onder andere klimaatadaptatie/Klimaatcrisis scoort het voorstel goed op de criteria duurzaamheidsontwikkeling (op 3 P's: People, Planet en Profit/Prosperity) en transitie/ innovatie.

3. *Hydrohub MW-testcentrum*

Het project Hydrohub is gestart in 2019 en loopt door tot 2023. Daarna is het doel om de 'setup' te gebruiken als testbed voor vervolgonderzoek, het doen van trainingen en opleidingen nieuw human capital en het testen van diverse innovatieve sleutelcomponenten van elektrolyzers en randapparatuur (de ontwikkelingen gaan immers door). Het in Noord-Nederland hebben van deze testfaciliteit, van dit Hydrohub MW-testcentrum met zijn belangen en potentieel naar de toekomst, is van grote waarde voor onze regio.

Het Hydrohub MW-testcentrum wordt ontwikkeld en gerealiseerd door een consortium onder leiding van ISPT-Amersfoort met de partijen TNO, Hanze, RUG, HyCC, GSP, Yokogawa, Plugpower, Shell, Gasunie en Yara. Hanzehogeschool is binnen het project verantwoordelijk voor de benodigde infrastructuur in de proeftuin van EnTranCe en alle benodigde voorzieningen zoals koeling, stikstof, elektriciteit, demi-water, netstabilisatie en diverse veiligheids-voorzieningen. Wij stellen voor om voor het testcentrum € 445.000 beschikbaar te stellen uit het fonds.

Toetsing aan kaders en criteria

Een bijdrage aan het Hydrohub MW-testcentrum voldoet aan onze belangrijkste criteria. Er is sprake van een transitie/innovatie en het draagt bij aan de versnelling van de energietransitie. Het scoort ook goed op de criteria duurzaamheidsontwikkeling; de multiplier van onze bijdrage is als hoog te kwalificeren.

Met de drie hierboven genoemde voorstellen wordt voor een totaalbedrag van € 2,1 miljoen uit het Cofinancieringsfonds aangewend. Binnen het fonds sparen we ook voor Deltaplan/Lelylijn. Daarmee is het fonds grotendeels ingezet. Bij de aanvang van een volgend college en de Perspectiefnota 2024 dient te worden bezien of en hoe we verder willen met het Cofinancieringsfonds.

2.1.3 Herschikking begrotingsruimte 2022-2026

Gebruikelijk is om bij de najaarsmonitor van het lopende jaar de resterende begrotingsruimte via een herschikking volledig door te schuiven naar de volgende jaren. Deze herschikking verloopt via de Algemene reserve en is over de gehele periode bekeken volledig budgettair neutraal. Door de voor 2022 resterende begrotingsruimte van € 2,99 miljoen naar 2023 door te schuiven, wordt na herschikking de resterende begrotingsruimte 2022 nihil en wordt de begrotingsruimte 2023 aangevuld tot € 3,87 miljoen (inclusief € 0,5 miljoen flexibel budget).

Het financieel perspectief ziet er na verwerking van de Najaarsmonitor 2022 als volgt uit:

Tabel 10 Financieel perspectief na voorstellen

Financieel perspectief na voorstellen	2022	2023	2024	2025	2026	Totaal 2022-2026
Financieel Perspectief na autonome ontwikkelingen	3.325,8	3.470,1	19.372,6	19.873,0	22.504,6	68.546,2
Totaal onontkoombare voorstellen	333,0	2.596,8	2.382,1	2.065,9	1.797,1	9.174,9
Financieel perspectief na voorstellen	2.992,8	873,3	16.990,5	17.807,1	20.707,5	59.371,3
Te splitsten in:						
Begrotingsruimte, na herschikking van de middelen	-	3.366,2	14.990,5	15.807,1	18.707,5	52.871,3
Flexibel budget	-	500,0	2.000,0	2.000,0	2.000,0	6.500,0

bedragen x € 1.000

2.2 Omgaan met financiële mee- en tegenvallers

Sinds de Najaarsnota 2017 hanteren wij de volgende werkwijze, die wij in ons Coalitieakkoord 2019-2023 hebben herbevestigd:

1. Wij voeren een behoedzaam en toekomstbestendig financieel beleid.
2. Wij werken met een sluitende meerjarenbegroting waarbij de structurele lasten structureel worden gedekt. Daarbij gaan wij uit van een flexibel budget van € 2,0 miljoen per jaar en een budget voor onvoorziene uitgaven van € 0,5 miljoen per jaar.
Bij de Begroting 2021 hebben uw Staten ingestemd met het verlagen van het flexibel budget in de jaren 2022 en 2023 naar € 0,5 miljoen per jaar en het bedrag voor onvoorzien naar € 250.000.
3. Het beschikbare weerstandsvermogen moet van voldoende niveau zijn om de risico's op te kunnen vangen.
4. Tegenvallers dienen in principe gedekt te worden binnen de bestaande middelen van de programma's.
5. Er kunnen zich onverhoopt knelpunten voordoen in de opgaven en majeure taken waar wij als provincie fors op inzetten. Indien dit aan de orde is, kan overwogen worden om bij de kadernota (nu: perspectiefnota) hier extra middelen op in te zetten.
6. In het kader van de besluitvorming rondom Groningen Airport Eelde en het daarmee annex zijnde compensatiepakket is in de Voorjaarsnota 2017 een bedrag van € 14,83 miljoen onttrokken uit het stamkapitaal. Conform eerdere besluitvorming dient het stamkapitaal weer aangevuld te worden vanuit toekomstige meevallers. Conform eerdere afspraken wordt het moment van de jaarrekening hiervoor benut.
7. Uit de Kadernota 2020-2024
Bij de inzet voor de voorstellen Stikstof biodiversiteit en Provinciale Meefinanciering, hanteren wij in deze collegeperiode de volgende beleidslijn:
 - 25% van de (structurele) meevallers, met een maximum van € 5,6 miljoen, zal worden ingezet voor de verdere aanvulling van het budget voor Stikstof biodiversiteit (€ 6 miljoen als rekening wordt gehouden met de € 400.000 die nu al voor 2020 beschikbaar wordt gesteld);
In de Kadernota 2021-2025 en in deze begroting is € 5,6 miljoen opgenomen. Daarmee is deze afspraak nagekomen.
 - 25% van de (structurele) meevallers, met een maximum van € 5,9 miljoen, zal worden ingezet voor de verdere aanvulling van het budget Provinciale Meefinanciering (specifiek gelabeld voor Just Transition Fund (JTF)).
In de Kadernota 2021-2025 en in deze begroting is € 5,9 miljoen opgenomen. Daarmee is deze afspraak eveneens nagekomen.
 - Voor Bos en Hout stellen wij middelen beschikbaar vanuit toekomstige rekeningresultaten. Bij de Jaarstukken 2020 en 2021 is in totaal een bedrag van € 3,4 miljoen beschikbaar gesteld. De resterende benodigde € 2,4 miljoen is geregeld bij de Perspectiefnota 2023. Daarmee is deze afspraak nagekomen.

2.3 Overige aspecten omtrent financiële positie

Om een goed beeld te krijgen van de financiële positie gaan wij in onderstaande paragrafen in op een aantal aspecten.

- 2.3.1. Geprognosticeerde begin- en eindbalans 2022-2026 en het EMU-saldo 2022-2026
- 2.3.2. Financiële kengetallen
- 2.3.3. Arbeidskosten gerelateerde verplichtingen
- 2.3.4. Investerings
- 2.3.5. Financiering
- 2.3.6. Stand en verloop van de reserves en voorzieningen

2.3.1 Geprognosticeerde begin- en eindbalans 2021-2026 en EMU-saldo 2021-2026

Met de meerjarig geprognosticeerde balans, gebaseerd op de Jaarstukken 2021, de Begroting 2023 en de meerjarenraming 2024-2026, ontstaat inzicht in de financiële positie van de provincie op langere termijn. Door middel van de kengetallen wordt het mogelijk om een oordeel te vormen over de gezondheid van de financiële positie van de provincie en over de richting waarin de financiële positie zich ontwikkelt.

Tabel 11. Geprognosticeerde balans 2021-2026

Activa	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023	31-12-2024	31-12-2025	31-12-2026
Materiële vaste activa (*1)	171.149	217.738	259.323	279.656	310.272	312.592
Financiële vaste activa: Kapitaalverstrekkingen	85.416	85.416	85.416	85.416	85.416	85.416
Financiële vaste activa: Leningen (*2)	391.342	320.687	280.284	154.184	98.838	78.838
Financiële vaste activa: Uitzettingen > 1 jaar	76.438	76.438	76.438	76.438	76.438	76.438
Totaal vaste activa	724.345	700.279	701.461	595.694	570.964	553.284
Voorraden: Onderhanden werk, waaronder bouwgronden in exploitatie	49.888	49.888	49.888	49.888	49.888	49.888
Voorraden: Gereed product en handelsgoederen	18.634	18.634	18.634	18.634	18.634	18.634
Uitzettingen < 1 jaar (*3)	697.984	646.108	593.808	669.392	699.834	719.843
Liquide middelen	115	115	115	115	115	115
Overlopende activa	58.390	58.390	58.390	58.390	58.390	58.390
Totaal vlottende activa	825.011	773.135	720.835	796.419	826.861	846.870
Totaal activa	1.549.356	1.473.414	1.422.296	1.392.113	1.397.825	1.400.155
Passiva	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023	31-12-2024	31-12-2025	31-12-2026
Eigen Vermogen (*4)	767.018	691.152	635.367	605.351	611.225	613.684
Voorzieningen (*5)	40.497	40.421	45.088	44.921	44.759	44.630
Vaste schuld	5	5	5	5	5	5
Totaal vaste passiva	807.520	731.578	680.460	650.277	655.989	658.319
Vlottende schuld	211.246	211.246	211.246	211.246	211.246	211.246
Overlopende passiva	530.590	530.590	530.590	530.590	530.590	530.590
Totaal vlottende passiva	741.836	741.836	741.836	741.836	741.836	741.836
Totaal passiva	1.549.356	1.473.414	1.422.296	1.392.113	1.397.825	1.400.155

bedragen x € 1.000

De geprognosticeerde balans is in vergelijking met de Begroting 2022 niet heel anders. Net als in de geprognosticeerde balans uit de Begroting 2022 verandert ook nu een aantal posten niet in de komende jaren. Dit zijn de overlopende posten, waarvan de post overlopende passiva opvalt. In deze post zijn bedragen opgenomen die wij vooruit ontvangen hebben en af te rekenen subsidies en inkomensoverdrachten. Een voorbeeld van een groot vooruit ontvangen bedrag betreft RSP-gelden, die wij ook voor gemeenten ontvangen hebben. Omdat het moeilijk te rammen is wanneer deze middelen uitgegeven worden, is het advies van de Commissie BBV om dit bedrag gelijk te laten aan de meest recent opgemaakte jaarrekening en niet aan te passen voor de geprognosticeerde

begrotingen. Dit geldt ook voor de posten liquide middelen, overlopende activa (vooruit betaald) en vlottende schuld (waaronder crediteuren).

Een andere functie van de meerjarig geprognosticeerde balans is de berekening van het EMU-saldo. Het EMU-saldo is het saldo van inkomsten en uitgaven van de overheid op transactiebasis in een bepaalde periode. Over de hoogte van het EMU-saldo zijn in Europees verband afspraken gemaakt. De reden hiervoor is het robuust houden van de overheidsfinanciën op Europees niveau.

Het verloop van het EMU-saldo staat in tabel 12. Het EMU-saldo zal naar verwachting de komende jaren negatief zijn door investeringen in de provinciale infrastructuur, het Meerjarenprogramma Infrastructuur en Transport (MIT) en investeringen in het kader van het Regiospecifiek Pakket (RSP).

Tabel 12. EMU-saldo 2021-2026

	Mutatie 2021	Mutatie 2022	Mutatie 2023	Mutatie 2024	Mutatie 2025	Mutatie 2026
Materiële vaste activa	24.474	46.589	41.585	20.333	30.616	2.320
Financiële vaste activa	7.766	-70.655	-40.403	-126.100	-55.346	-20.000
Voorraden	-6.487	0	0	0	0	0
Uitzettingen < 1 jaar	168.430	-51.876	-52.300	75.584	30.442	20.009
Liquide middelen	-81	0	0	0	0	0
Overige vlottende activa	-6.791	0	0	0	0	0
	187.311	-75.942	-51.118	-30.183	5.713	2.329
Eigen vermogen	-4.057	-75.866	-55.785	-30.016	5.874	2.459
Voorzieningen	2.713	-76	4.667	-167	-161	-130
Vaste schulden >1 jaar	0	0	0	0	0	0
Vlottende schuld	65.804	0	0	0	0	0
Vlottende passiva <1 jaar	122.851	0	0	0	0	0
	187.311	-75.942	-51.118	-30.183	5.713	2.329
EMU saldo	-19.331	-122.531	-92.703	-50.516	-24.904	9

bedragen x € 1.000

2.3.2 Financiële kengetallen

In tabel 13 is het verloop van de financiële kengetallen opgenomen, met daarna een toelichting. De financiële kengetallen geven duiding aan de financiële positie. In vergelijking met de Begroting 2022 zijn de kengetallen marginaal veranderd.

Het vergelijken van de kengetallen met andere provincies of een gemiddelde van provincies is moeilijk gebleken omdat de waarden van de verschillende provincies ver uiteenliepen. Het ministerie van Binnenlandse Zaken heeft een duiding aangegeven in de trant van "hoe hoger/ lager het percentage hoe beter".

Wij merken op dat de kengetallen voor 2022 aangepast zijn aan de gewijzigde begroting. Dit verklaart waarom de kengetallen in dat jaar afwijken van de getallen in de Begroting 2022.

Tabel 13. Financiële kengetallen 2021-2026

Kengetallen	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2021	2022	2023	2024	2025	2026
1 A. Netto schuldquote	-22%	-9%	3%	-15%	-26%	-36%
B. Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	-114%	-82%	-55%	-53%	-54%	-61%
2 Solvabiliteitsratio	48%	47%	45%	43%	44%	44%
3 Structurele exploitatieruimte	13%	13%	6%	11%	5%	7%
4 Grondexploitatie	12%	11%	10%	12%	14%	16%
5 Belastingcapaciteit	112%	113%	113%	112%	112%	111%

- 1A. De nettoschuld weerspiegelt het niveau van de schuldenlast ten opzichte van de eigen middelen. Dit kengetal geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en aflossingen op de exploitatie. Hoe lager dit percentage hoe beter. De waarden fluctueren in de loop van de jaren, maar zijn wel steeds negatief. Dit wordt veroorzaakt doordat de provincie Groningen geen schuldenlast heeft.
- 1B. Om inzicht te verkrijgen in hoeverre sprake is van doorlenen wordt de nettoschuldquote zowel in- als exclusief doorgeleende gelden weergegeven (nettoschuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen). Op die manier wordt duidelijk in beeld gebracht wat het aandeel van de verstrekte leningen is en wat dit betekent voor de schuldenlast. Hoe lager dit percentage hoe beter. Hiervoor geldt ook dat de waarden negatief zijn omdat de provincie Groningen geen schuldenlast heeft.
2. Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin wij in staat zijn aan onze financiële verplichtingen te voldoen. Onder dit kengetal wordt verstaan het eigen vermogen als percentage van het balanstotaal. Hoe hoger dit percentage hoe beter. Het percentage neemt licht af.
3. De structurele exploitatieruimte wordt bepaald door het saldo van structurele baten en lasten en het saldo van de structurele onttrekkingen en toevoegingen aan reserves gedeeld door de totale baten. Een begroting waarvan de structurele baten hoger zijn dan de structurele lasten is meer flexibel dan een begroting waarbij structurele baten en lasten in evenwicht zijn. Hoe hoger dit percentage hoe beter. De percentages zijn positief hetgeen betekent dat de structurele baten hoger zijn dan de structurele lasten. De verwachte ruimte van rond de 4% geeft de mate van flexibiliteit aan.
4. De grondexploitatie kan een forse impact hebben op de financiële positie. De boekwaarde van de voorraden grond is van belang, omdat deze waarde moet worden terugverdiend bij verkoop. Voor de berekening van dit kengetal worden de niet in exploitatie genomen gronden en de bouwgrond in exploitatie bij elkaar opgeteld en gedeeld door de totale baten. Hoe lager dit percentage hoe beter.
5. Een provincie heeft de mogelijkheid om het aantal opcenten te verhogen tot het maximaal te heffen opcenten zoals dat door het Rijk wordt bepaald. Geen van de provincies maakt gebruik van dit maximale tarief. De belastingcapaciteit van provincies wordt daarom berekend door het aantal opcenten in jaar t te vergelijken met het gemiddelde van het aantal opcenten van alle provincies in jaar t-1 en uit te drukken in een percentage. Hoe lager dit percentage hoe beter. Dit percentage is hoog omdat het aantal opcenten van de provincie Groningen boven het landelijk gemiddelde ligt.

2.3.3 Arbeidskosten gerelateerde verplichtingen

In onderstaande tabel hebben wij een overzicht voor de jaren 2023-2026 opgenomen van de arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van een jaarlijks vergelijkbaar volume. Deze bedragen zijn op basis van aanvaard beleid.

Tabel 14. Arbeidskosten gerelateerde verplichtingen 2023-2026

Omschrijving	2023	2024	2025	2026
IKB	10.207	10.253	10.299	10.345
Werkloosheidsuitkeringen	125	125	125	125
Totaal	10.332	10.378	10.424	10.470

Bedragen x € 1.000

Bovenstaande cijfers zijn gebaseerd op het voor 2022 berekende loonpeil rekening houdend met de in de laatst vastgestelde cao aangegeven salarisverhogingen.

De verwachting is dat het risico op werkloosheidsuitkeringen constant blijft. Door een actief personeelsbeleid proberen wij dit risico tot een minimum te beperken.

2.3.4 Investerings

In tabel 15 zijn de investeringsuitgaven, uitgesplitst naar maatschappelijk en economisch nut opgenomen. Daarbij is rekening gehouden met bijdragen van derden. Investerings met een economisch nut zijn alle investeringen die bijdragen aan de mogelijkheid middelen te verwerven en/of verhandelbaar zijn.

Investerings met een maatschappelijk nut genereren geen middelen, maar vervullen wel duidelijk een publieke taak. Het betreft investeringen in bijvoorbeeld wegen en waterwegen.

Tabel 15. Investeringsuitgaven 2022-2026 uitgesplitst naar nut

(Netto) Investerings	2022	2023	2024	2025	2026
Maatschappelijk nut	43.878	45.526	26.149	36.128	11.063
Economisch nut	7.193	3.515	3.609	5.708	3.992
Totaal	51.071	49.041	29.758	41.836	15.055

Bij deze bedragen past de kanttekening dat - naarmate de verwachte ontwikkeling verder in de tijd ligt - de cijfers met een grotere onzekerheid zijn omgeven.

In bijlage 3 hebben wij de investeringen opgenomen die wij in 2023 willen uitvoeren en nog niet eerder aan uw Staten zijn voorgelegd ter besluitvorming. Conform de nota Investerings wordt voor deze investeringen geen apart voorstel voorgelegd.

2.3.5 Financiering

De uitgaven aan investeringen doen een beroep op de liquide middelen van de provincie. Van belang voor de financiële positie is of de provincie moet lenen om de uitgaven voor investeringen te kunnen doen. In tabel 16 hebben wij de financieringsbehoefte opgenomen. Zoals uit de paragraaf financiering reeds blijkt, is het niet nodig om te lenen omdat er voldoende middelen beschikbaar zijn. Dit blijkt uit de hoeveelheid middelen die wij in het kader van verplicht schatkistbankieren hebben ondergebracht bij het Rijk en als gevolg van vrijval van huidige lang uitgezette middelen.

Tabel 16. Financieringsverloop

Financieringspositie	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Financieringsmiddelen:						
- Reserves	767.018	691.152	635.367	605.351	611.225	613.684
- Voorzieningen	40.497	40.421	45.088	44.921	44.759	44.630
- Aangegane geldleningen	5	5	5	5	5	5
Totaal financieringsmiddelen	807.520	731.578	680.460	650.277	655.989	658.319
Totaal geïnvesteerd per 31 december inclusief bouwgronden in exploitatie	774.233	750.167	751.349	645.582	620.852	603.172
Financieringssaldo per 31 december	33.287	-18.589	-70.889	4.695	35.137	55.146

bedragen x € 1.000

2.3.6 Stand en verloop van de reserves en voorzieningen

Op 29 juni 2022 hebben uw Staten de Kaderstellende nota Reserves en voorzieningen vastgesteld. In deze nota zijn de beleidskaders rondom reserves en voorzieningen opgenomen. Aan de hand van deze beleidskaders is de toelichting op reserves en voorzieningen in de begroting 2023 weergegeven.

De bestemmingsreserves bereikbaarheid zijn teruggebracht naar een viertal reserves. De middelen van de vervallen reserves (gekenmerkt met een *) zijn herverdeeld naar de vier nieuwe reserves bereikbaarheid. Dit heeft geen effect op het begrotingsaldo gehad. Daarnaast is in 2022 een nieuwe bestemmingsreserve gevormd voor het Cofinancieringsfonds.

De voorzieningen behoren tot het vreemd vermogen van de provincie en zijn gebaseerd op de verplichting of voorzienbare verlies ter hoogte van het aangegeven bedrag. Er zijn zes voorzieningen:

1. Nazorg stortplaatsen;
Voorziening voor de eeuwigdurende nazorg van gesloten stortplaatsen
2. Nazorg baggerspeciedepots;
Voorziening voor de eeuwigdurende nazorg van baggerspeciedepots
3. Grondwaterheffing;
Voorziening voor schommelingen in de kosten en opbrengsten
4. Ontgrondingen;
Voorziening voor schommelingen in de kosten en opbrengsten ontgrondingenheffing
5. Appa;
Voorziening voor pensioenen van gedeputeerden
6. North Refinery;
Voorziening voor verwachte kosten met betrekking tot handhaving bij North Refinery.

Conform de vigerende systematiek worden de voorzieningen periodiek beoordeeld, de noodzaak en hoogte bepaald en eventueel nieuwe gevormd o.b.v. wijzigingen ten aanzien van de verplichtingen en/of verliezen die onzeker doch onafwendbaar zijn en die wel redelijkerwijs te schatten zijn.

Voor de financiering van de uitgaven zijn beschikbaar de middelen uit onderstaande reserves en voorzieningen.

Tabel 17. Overzicht reserves en voorzieningen per 31 december

	Stand 31-12-2021	Mutatie 2022	Stand 31-12-2022	Mutatie 2023	Stand 31-12-2023	Mutatie 2024	Stand 31-12-2024	Mutatie 2025	Stand 31-12-2025	Mutatie 2026	Stand 31-12-2026
Algemene reserve											
1. Algemene reserve	59.401	-1.906	57.496	-11.483	46.013	22.941	68.954	18.986	87.940	6.969	94.909
Bestemmingsreserves											
2. Compensatie dividend Essent	147.403	-15.249	132.155	1.621	133.775	-5.999	127.776	-650	127.126	-650	126.476
3. Leefbaarheid krimpgebieden	712	-175	537	-240	297	297	297	297	297	297	297
4. Programma Landelijk Gebied (PLG)	51.371	-5.704	45.667	-4.144	41.523	-673	40.849	-758	40.091	-758	39.333
5. Bodem en ondergrond (voorheen bodemsanering)	9.448	-910	8.538	-155	8.383	-155	8.228	-155	8.073		8.073
6. Wabo	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
7. Provinciale Meefinanciering	12.587	1.414	14.001	-1.057	12.944	-271	12.673	-66	12.608		12.608
8. Overboeking kredieten	14.528	-6.854	7.674	-5.015	2.660	-2.600	60	60	60		60
9. Afschrijvingen	83.097	6.186	89.283	-1.899	87.383	-2.563	84.820	-3.205	81.615	-3.205	78.410
10. Automatisering	2.482	616	3.098	-156	2.942	-426	2.516	-507	2.010	-945	1.064
11. Apparaatskosten personeel (AKP)	8.255	-642	7.613	-456	7.156	-456	6.701	-455	6.245	-455	5.791
Reserves bereikbaarheid											
12. Risico's bij uitvoering van infrastructurele projecten		40.013	40.013	-1.952	38.061		38.061		38.061		38.061
13. Exploitatie openbaar vervoer, innovatieve en overige maatregelen		30.096	30.096	-1.048	29.048	-7.500	21.548	-1.000	20.548		20.548
14. Investerings en infrastructuur		238.097	238.097	-25.429	212.668	-32.314	180.355	-6.316	174.039	1.503	175.542
15. Beheer en onderhoud wegen en waterwegen		5.481	5.481		5.481		5.481		5.481		5.481
Beheer wegen en kanalen *	2.927	-2.927	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Decentralisatie-uitkering Verkeer en vervoer (DuVV) *	78.059	-78.059	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Afkoopsom (water)wegen *	66.103	-66.103	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Afkoop vervanging kunstwerken Winschoterdiep *	14.530	-14.530	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Regio Specifiek Pakket Zuiderzeelijn (RSP-ZZL) *	109.132	-109.132	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Meerjarenprogramma Infrastructuur en Transport (MIT) *	79.566	-79.566	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Economische, Sociale en Fysieke Infrastructuur (ESFI) *	5.735	-5.735	0	0	0	0	0	0	0	0	0
16. Cofinancieringsfonds		11.405	11.405	-4.373	7.033		7.033		7.033		7.033
Totaal bestemmingsreserves	685.935	-52.279	633.656	-44.302	589.354	-52.957	536.397	-13.112	523.285	-4.510	518.774
Totaal reserves	745.336	-54.184	691.152	-55.785	635.366	-30.016	605.350	5.874	611.224	2.459	613.683
Voorzieningen											
1. Nazorg stortplaatsen	30.958	-105	30.853	4.665	35.518	-308	35.210	-314	34.896	-295	34.601
2. Nazorg baggerspeciedepots	1.218	-6	1.212	-6	1.206	-3	1.203	-3	1.200	-2	1.198
3. Grondwaterheffing	949	-62	887	-167	720	-42	679	-42	637	-42	595
4. Ontgronding	646	-73	573	-5	568	-5	563	-5	558	-5	553
5. Appa	6.418	169	6.587	179	6.766	191	6.957	202	7.159	214	7.373
6. North Refinery	309		309		309		309		309		309
Totaal voorzieningen	40.498	-77	40.421	4.667	45.088	-167	44.921	-162	44.759	-130	44.630
Totaal reserves en voorzieningen	785.834	-54.261	731.573	-51.119	680.454	-30.183	650.271	5.712	655.984	2.329	658.312

bedragen x € 1.000

Toelichting op het verloop van de reserves tot 2026

Hierna volgt per reserve een toelichting. Er wordt onderscheid gemaakt tussen de algemene reserve (I) en de bestemmingsreserves (II). Op 29 juni 2022 heeft u de Kaderstellende nota Reserves en voorzieningen vastgesteld. De toelichtingen op deze reserves zijn conform de vastgestelde Kaderstellende nota Reserves en voorzieningen.

I. Algemene reserve

De Algemene reserve is een verplichte reserves en dient als buffer voor financiële tegenvallers waarvoor de risico's in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing opgenomen zijn.

1. Algemene reserve	
Ingesteld per	Niet exact bekend
Soort	Algemene reserve (verplicht)
Functie	(risico)buffer, jaarrekeningresultaten vóór bestemming en egalisatie
Doel / Nut en Noodzaak	<p><i>Risicofunctie:</i> Het doel van deze reserve is onder andere om middelen te reserveren ter dekking van risico's (het incidenteel beschikbare weerstandscapaciteit). Conform de Kadernota Risicomanagement inventariseren, kwalificeren en kwantificeren wij twee keer per jaar de risico's ter bepaling van het minimaal benodigde weerstandsvermogen (jaarstukken en begroting). Tevens heeft de reserve als doel middelen te reserveren voor het eigen risico WAO.</p> <p><i>Jaarrekeningresultaten:</i> Vóór bestemming en besluitvorming hierover wordt het resultaat 'geparkeerd' in de Algemene reserve.</p> <p><i>Egalisatiefunctie:</i> Het schuiven van budgettaire ruimte over de jaren heen.</p>
Voorwaarden voor aanwending	<p><i>Risicofunctie:</i> Deze reserve heeft als belangrijkste functie het vormen van een buffer voor financiële tegenvallers in relatie tot de risico's die opgenomen zijn in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing. Jaarrekeningresultaten komen ten laste van respectievelijk ten gunste van deze reserve.</p> <p><i>Egalisatiefunctie:</i> Activiteiten waarvoor bij afzonderlijk besluit tijdelijk middelen zijn toegevoegd aan deze reserve (overboeking kredieten, herschikking begrotingsruimte, reserveringen uit rekeningresultaat).</p>
Bestedingsplan	<p><i>Risicofunctie:</i> n.v.t.</p> <p><i>Egalisatiefunctie:</i> n.v.t.</p>
Ontwikkelingen	<p><i>Risicofunctie:</i> De ontwikkelingen worden kwalitatief en kwantitatief weergegeven in de Jaarrekening en de Begroting (in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing).</p> <p><i>Egalisatiefunctie:</i> De mutaties op de Algemene reserve bestaan voornamelijk uit overboeking en herschikkingen van de begrotingsruimte. De mutaties zijn conform de begroting.</p>
Saldo ultimo 2021 inclusief de verwerking van mutaties Kaderstellende nota Reserves en voorzieningen vastgesteld in 2022	€ 68.451.832 ((risico)buffer: € 26.745.656; egalisatiefunctie: € 41.706.176 - onder andere doorschuiven begrotingsruimte bij najaarsmonitor)
Verplichtingen	€ 300.073 (egalisatiefunctie)
Gelabeld	€ 68.151.759 ((risico)buffer € 26.745.656; egalisatiefunctie € 41.406.103 - onder andere doorschuiven begrotingsruimte bij najaarsmonitor)
Toets labeling	Voor risicofunctie: Betreft de gelabelde reservering middelen WAO eigen risico. Vrijval niet aan de orde.
Vrije ruimte ultimo 2021	€ 0
Minimum - maximum standen	<i>(risico)buffer:</i> Het minimumbedrag en het maximumbedrag worden bepaald op basis van de inventarisatie van de risico's welke staan opgenomen in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing in de jaarstukken en de begroting. <i>Egalisatiefunctie:</i> De minimale omvang van de reserve kan op nul gesteld worden omdat een reserve niet negatief mag en kan zijn. De reserve wordt gebruikt bij het schuiven van budgettaire ruimte over de jaren heen. Voor de egalisatiefunctie hanteren we geen maximum.

II. Bestemmingsreserves

Een bestemmingsreserve is een reserve waaraan uw Staten een bepaalde bestemming hebben gegeven. Deze reserves kunnen als gebonden worden beschouwd. De bestemmingsreserves zijn zoveel mogelijk per beleidsprogramma opgenomen.

2. Compensatie dividend Essent	
Ingesteld per	Jaarrekening 2010
Soort	Bestemmingsreserve
Functie	Sparen
Doel / Nut en Noodzaak	<i>Spaarfunctie:</i> De reserve Compensatie dividend Essent is na de verkoop van de aandelen Essent in 2009 ingesteld ter compensatie van het weggefallen dividend. Bij de verkoop van de aandelen Essent is afgesproken dat een bedrag van € 100 miljoen eeuwigdurend in stand moest blijven zodat de rente over dit 'stamkapitaal' als compensatie van het dividend kon dienen.
Voorwaarden voor aanwending	<i>Spaarfunctie:</i> Bij de Kadernota 2021-2025 hebben uw Staten besloten voor deze reserve een minimum bedrag van € 100 miljoen vast te stellen. Hierbij hebben PS tevens criteria vastgesteld om middelen te kunnen onttrekken. Het gaat hierbij om criteria die gericht zijn op het leveren van een bijdrage aan een langjarig en duurzaam effect voor de toekomst van Groningen.
	<i>Inhoudelijke criteria:</i>
	<ul style="list-style-type: none"> • Moet passen in het beleid van de provincie Groningen • Moet bijdragen aan het realiseren van duurzame en toekomstbestendige provinciale doelen met een aantoonbaar langjarig rendement • Heeft tot doel de negatieve effecten van majeure onvoorziene gebeurtenissen (vergelijkbaar met corona), die substantieel impact hebben op de realisatie van provinciale doelen, te mitigeren • Wordt ingezet op initiatieven die robuust zijn • Wordt ingezet op initiatieven met een bovenlokaal karakter • Wordt niet ingezet voor personele knelpunten, maximaal 5% van benodigde bedrag is voor personele kosten • Wordt niet ingezet voor bijdragen in exploitaties (dit om bijdragen met een structureel karakter te voorkomen)
	<i>Financiële criteria:</i>
	<ul style="list-style-type: none"> • Wordt als cofinanciering ingezet om (meer) bijdragen van derden te genereren • Wordt ingezet ter dekking van incidentele kosten en dus niet voor structurele kosten • Het dient te gaan om substantiële kosten met een ondergrens van € 1,0 miljoen • Kan niet uit reguliere budgetten uit de begroting of uit de reserves gedekt worden • Uitnamen worden getoetst aan twee parameters, te weten omvang van de uitname en het dan geldende rentepercentage. Op basis hiervan wordt aan PS per uitname een onderbouwd voorstel voorgelegd.
Bestedingsplan	<i>Spaarfunctie:</i> n.v.t.
Ontwikkelingen	<i>Spaarfunctie:</i> <ul style="list-style-type: none"> • In de Voorjaarsnota 2016 is besloten om de voorziening Blauwestad te dekken uit deze reserve. Tevens is besloten dat de vrijval van de voorziening vanuit de toekomstige Grondexploitatie Blauwestad terug gaat naar de reserve. Hetgeen betekent dat de aankomende jaren nog ruim € 20 miljoen terug vloeit naar de reserve. • Ook zijn voor de zogenaamde marketingkosten Blauwestad tijdelijke middelen onttrokken uit deze reserve. Hiervan moet nog € 3,8 miljoen worden teruggestort. • In de Voorjaarsnota 2017 is de dekking van de investering in de toekomst van Groningen Airport Eelde en het bijbehorende compensatiepakket vastgesteld. Hierbij is besloten om een bedrag van € 14,8 miljoen voor te financieren vanuit deze reserve. Het grootste gedeelte van dit bedrag is reeds onttrokken. Een bedrag van ca. € 2,6 miljoen wordt in de jaren 2023-2026 nog onttrokken. Met uw Staten is tevens afgesproken om de bijdrage uit het stamkapitaal weer aan te vullen uit toekomstige rekeningresultaten. Tot en met 2022 is € 8,4 miljoen

	<p>teruggestort. Er resteert dan nog een aan te vullen bedrag van ca. € 6,3 miljoen.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bij de besluitvorming over het investeringskrediet aankoop gronden uitbreiding Eemshaven is ingestemd om het afwaarderingsrisico voor een bedrag van € 9 miljoen voor te financieren uit deze reserve (voordracht: 2021-067945). Dit gelabelde bedrag zit nog in de reserve. Bij de Kaderstellende nota Reserves en voorzieningen is besloten om de labeling van € 5 miljoen vanuit de voormalige reserve Afkoopsom Wegen en waterwegen, onderdeel van de reserve Risico's bij uitvoering van infrastructurele projecten, om te zetten naar een labeling binnen de reserve Compensatie dividend Essent. In totaal is nu € 14 miljoen gelabeld binnen deze reserve. • Bij de Begroting 2022 is besloten om een bedrag van € 5 miljoen te labelen voor het volgende college. Ook dit bedrag zit nog in de reserve. • Op basis van de Kadernota 2020-2024 en de Begroting 2021 wordt in de periode 2023 tot en met 2024 nog ongeveer €5,4 miljoen onttrokken aan deze reserve. Dit ter compensatie van lagere dividendinkomsten Enexis. De dividendinkomsten Enexis 2022 en 2023 zijn € 3,6 miljoen hoger dan begroot. Bij de Perspectiefnota 2023 is besloten dit bedrag terug te storten in deze reserve.
Saldo ultimo 2021	€ 147.404.346 (spaarfunctie)
Verplichtingen	€ 26.642.235 (spaarfunctie)
Gelabeld	€ 114.000.000 (spaarfunctie)
Toets labeling	Is voor langere tijd gelabeld omdat het stamkapitaal in principe eeuwigdurend beschikbaar moet blijven om met de hoofdsom inkomsten (lees: rendement) te genereren.
Vrije ruimte ultimo 2021	€ 6.762.111 ultimo 2021. Op basis van de besluiten bij de Jaarstukken 2021, Kaderstellende nota Reserves en voorzieningen en de Perspectiefnota 2023 resteert eind 2023 een vrije ruimte van ca. € 7,5 miljoen.
Minimum - maximum standen	<i>Spaarfunctie:</i> € 100 miljoen wordt als ondergrens aangehouden, conform besluitvorming Kadernota 2021-2025. Een maximum stand is niet opportuun omdat de gedachte is ruimte te hebben door het surplus op de ondergrens van € 100 miljoen in te kunnen zetten voor bijdragen aan een langjarig en duurzaam effect voor de toekomst van Groningen. Rekenkundig is de stand van de reserve op de lange termijn € 151,7 miljoen. Dit is berekend op basis van de stand ultimo 2021 en de bedragen die de aankomende jaren nog worden onttrokken en terugvloeien op basis van bestaande afspraken (zie ontwikkelingen).

3. Leefbaarheid krimpgebieden

Ingesteld per	2011
Soort	Bestemmingsreserve
Functie:	Egalisatie
Doel / Nut en Noodzaak	<p><i>Egalisatiefunctie:</i> Aanleiding om in het jaar 2011 de reserve Leefbaarheid Krimpgebieden in het leven te roepen was om voor de periode 2011-2020 een egalisatiemiddel te hebben voor de uitvoering van de Subsidieregeling Leefbaarheid Krimpgebieden 2011-2020 (het voorkomen en oplossen van de negatieve effecten van bevolkingsdaling). De egalisatie betrof ten eerste de in 2011 ontvangen middelen van het Rijk. In één bedrag van € 14,75 miljoen hebben we die ontvangen als bijdrage in Financieel Arrangement Eemsdelta. Ten tweede betrof het ISV3-budgetten tot en met 2014 ten behoeve van datzelfde financieel arrangement. Al deze middelen moesten beschikbaar worden voor de gehele duur van de subsidieregeling en dat is gebeurd door middel van de reserve. Lopende de subsidieregeling is de reserve tevens benut om het grillig verloop van de uitgaven behorende bij de opgave (het voorkomen en oplossen van de negatieve effecten van bevolkingsdaling) te egaliseren. Het gaat om vraagstukken op het terrein van wonen, onderwijs, zorg, cultuur, gezondheid, sociaal economische vitalisering, kwetsbare groepen en voorzieningen. Deze reserve is enerzijds ter ondersteuning van de uitvoering van de woon- en leefbaarheidsplannen die door de regio's zijn opgesteld. Anderzijds door het stimuleren en ondersteunen van innovatieve projecten en experimenten. Deze moeten gerelateerd zijn aan de krimp en worden aangedragen vanuit de samenleving. Ook dragen ze bij aan de doelen zoals genoemd in de Agenda Krimpbeleid Provincie Groningen 2015-2020. In jaren van onderbesteding voegden we het restant toe aan de reserve. De</p>

	onderliggende subsidieregeling Leefbaarheid krimpgebieden is per eind 2020 afgelopen en het actieplan is afgerond. Met de adviezen uit de evaluatie is een van de pijlers van het Leefbaarheidsprogramma opgebouwd en opgenomen in het huidige Leefbaarheidsprogramma 2020-2023.
Voorwaarden voor aanwending	<i>Egalisatiefunctie:</i> Voorwaarde voor aanwending is dat de middelen worden ingezet voor het bereiken van doelen van de subsidieregeling en het behalen van de beleidsdoelen inzake Leefbaarheid Krimpgebieden.
Bestedingsplan	<i>Egalisatiefunctie:</i> Voor 2022 hebben we voor € 175.000 aan bestedingen begroot en voor 2023 € 240.000. Een bedrag van € 41.000 is meegenomen in de begroting voor eventueel niet aan ons terugbetaalde leningen. De begroting en wijzigingen daarop vormen het bestedingsplan.
Ontwikkelingen	<i>Egalisatiefunctie:</i> De reserve heeft nog steeds een egalisatiefunctie. De subsidieregeling Leefbaarheid Krimpgebieden is geïncorporeerd in het huidige Leefbaarheidsprogramma 20-23t. De nu nog in de reserve aanwezige middelen betreffen voor een deel de dekking voor nog lopende verplichtingen van de subsidieregeling en voor het toevoegen van middelen aan beleidskredieten. Wij zien reden om de reserve aan te houden. Wij zien het behoud van de leefbaarheid in gebieden met bevolkingsdaling als een majeure opgave, die de komende jaren extra inzet vereist omdat de huishoudingsdaling en vergrijzing verder gestalte krijgen in onze krimpregio. De middelen in deze reserve kunnen in dit kader als labeling worden gezien om de opgave inzake leefbaarheid in krimpgebieden te realiseren zoals verwoord in het uitvoeringsprogramma Leefbaarheid 2020-2023.
Saldo ultimo 2021	€ 713.576 (egalisatiefunctie)
Verplichtingen	€ 415.000
Gelabeld	€ 298.576 (egalisatiefunctie)
Toets labeling	Een bedrag van € 41.000 is voor langere tijd gelabeld. Het gaat hier om leningen.
Vrije ruimte ultimo 2021	€ 0
Minimum - maximum standen	<i>Egalisatiefunctie:</i> De minimale omvang van de reserve kan op 0 gesteld worden omdat een reserve niet negatief mag en kan zijn. Voor de egalisatiefunctie hanteren we geen maximum.

4. Programma Landelijk Gebied (PLG)

Ingesteld per	2013
Soort	Bestemmingsreserve
Functie:	Egalisatie
Doel / Nut en Noodzaak	<i>Egalisatiefunctie:</i> Het meerjarenprogramma PLG3 heeft jaarlijkse kredieten die aangewend worden voor het bereiken van onze beleidsdoelen. Met het meerjarenprogramma landelijk gebied geven we invulling aan onze provinciale kerntaak op het gebied van natuur en landschap. In jaren waarin deze kredieten niet toereikend zijn voor de bestedingen onttrekken we middelen aan de reserve PLG, overschotten storten we in de reserve. Het PLG richt zich op de volgende thema's: <ul style="list-style-type: none"> • Behoud en ontwikkeling landschap; • Behoud en ontwikkeling natuur (o.a. realiseren Natuurnetwerk Nederland); • Beleven en bijdragen aan natuur en landschap; • Versterken van de sociaaleconomische vitaliteit van het landelijk gebied (LEADER).
Voorwaarden voor aanwending	<i>Egalisatiefunctie:</i> Voorwaarde voor aanwending is dat de middelen worden ingezet voor het bereiken van PLG-doelen. Deze doelen/voorwaarden zijn vastgelegd in 'Mooi Grunn - programma landelijk gebied 3 2017-2027'. Het gaat om financiering van met name: <ul style="list-style-type: none"> • Verwerven en inrichten • Natuur en Landschapsbeheer • Monitoring natuur en landschap • Natura 2000 • Biodiversiteit en Faunafonds • LEADER-programma.
Bestedingsplan	<i>Egalisatiefunctie:</i> Het 'Mooi Grunn - programma landelijk gebied 3 2017-2027' is de basis voor het bestedingsplan. Van invloed zijn de Beleidsnota's Natuur, de

	Natuurvisie Groningen en de jaarlijkse Kadernota's.
Ontwikkelingen	<i>Egalisatiefunctie:</i> Het saldo van de reserve gaat hoofdzakelijk ingezet worden voor het realiseren van het Natuurnetwerk (NNN). Op dit moment zien wij druk op de grondmarkt en stijging van de grondprijzen, ook de inrichtingskosten nemen fors toe. De inschatting in 2021 was dat nog ca. € 10 miljoen niet gedekt was en dat we deze nog moesten invorderen. De komende tijd maken wordt samen met Prolander een nieuwe inschatting op basis van de actuele prijsontwikkelingen. Als de ontwikkelingen zich doorzetten dan is een forse stijging van de invorderingsopgave niet ondenkbaar.
Saldo ultimo 2021	€ 51.371.877 (egalisatiefunctie)
Verplichtingen	€ 24.434.929 (egalisatiefunctie)
Gelabeld	€ 26.936.948 (egalisatiefunctie)
Toets labeling	Bij de overdracht van de verantwoordelijkheid van rijk naar provincies voor het realiseren van het NNN hebben we budget en gronden overgekregen van het rijk. Dit is meer dan vijf jaren geleden maar het spreekt voor zich dat we deze budgetten en gronden nodig hebben. Het programma landelijk gebied loopt t/m 2027. In principe vallen de resterende middelen dan vrij ten gunste van de Algemene middelen.
Vrije ruimte ultimo 2021	€ 0
Minimum - maximum standen	<i>Egalisatiefunctie:</i> De minimale omvang van de reserve kan op € 0 gesteld worden omdat een reserve niet negatief mag en kan zijn. Voor de egalisatiefunctie hanteren we geen maximum. De egalisatiefunctie wordt gebruikt bij het schuiven van budgettaire ruimte over de jaren heen, daarbij gaat het om het grillig verloop van de uitgaven te egaliseren. De middelen zijn benodigd voor het realiseren van PLG3 in de periode tot en met 2027. Hierbij wordt opgemerkt dat meer middelen zijn benodigd dan nu reeds beschikbaar zijn in de reserve. Er wordt vanuit gegaan dat met de voeding vanuit de budgetten als gevolg van incidentele overschotten en uit de verkoop opbrengst gronden, de benodigde middelen beschikbaar zullen zijn.

5. Bodem en ondergrond (voorheen: Bodemsanering)

Ingesteld per	Begin jaren '90
Soort	Bestemmingsreserve
Functie	Egalisatie
Doel / Nut en Noodzaak	<i>Egalisatiefunctie:</i> Het betreft het volledige Meerjarenprogramma Ondergrond & Bodem 2020-2025. Dit betreft dus alle bodemsaneringsactiviteiten zoals voormalige gasfabrieken, spoedlocaties, waterbodems, stortplaatsen en overige locaties. Daarnaast heeft de provincie in het Meerjarenprogramma Ondergrond & Bodem 2020-2025 de volgende ambitie uitgesproken: " <i>Efficiënt en duurzaam bodembeheer in de provincie Groningen te realiseren. Duurzaam bodembeheer is het zodanig beheren en gebruikmaken van de bodem dat de gezondheid van mens, dier en plant worden beschermd en de functionele eigenschappen van de bodem blijven behouden, terwijl er tegelijkertijd ruimte is voor maatschappelijke ontwikkelingen</i> ". De provincie is wettelijk bevoegd gezag voor de Wet bodembescherming (Wbb) als het gaat om bodemsaneringen van spoedlocaties en is daarom verplicht om maatregelen te nemen zodra er risico's (humane-, ecologische- en of verspreidingsrisico's) aan de orde zijn. Deze reserve is daarvoor het vangnet. Daarnaast worden uit de reserve bodemsanering projecten vanuit de ondergrond gefinancierd zoals het stimuleren van projecten op het gebied van bodemenergie.
Voorwaarden voor aanwending	<i>Egalisatiefunctie:</i> Middelen worden aangewend in het kader van wet- en regelgeving (Wet bodembescherming) en/of Meerjarenprogramma Bodem & Ondergrond 2020-2025 (MJP).
Bestedingsplan	<i>Egalisatiefunctie:</i> De volgende bestedingen zijn begroot: - € 2,1 mln. voor de sanering van De Eendracht Appingedam; - € 0,85 mln. voor PFAS; - € 0,58 mln. voor de sanering van de voormalige gasfabriek Winschoten; - € 0,5 mln. bijdrage access; - € 0,37 mln. personele kosten Milieuprogramma; - € 0,25 mln. voor de sanering van de voormalige gasfabriek Stadskanaal; - € 0,23 mln. voor het uitvoeren van het programma 2020-2025;

	<ul style="list-style-type: none"> - € 0,17 mln. voor de sanering van de voormalige gasfabriek Pekela; - € 0,13 mln. voor grondwatermonitoring; - € 0,5 mln. aan overige onttrekkingen.
Ontwikkelingen	<p><i>Egalisatiefunctie:</i> De verplichtingen betreffen toezeggingen tot bijdragen in project in relatie tot bodem- en ondergrond. Aangezien de uitvoering van deze projecten over het algemeen veel voorbereiding vergt vindt de uitvoering en daarmee de besteding vaak in latere jaren plaats. In 2021 is er meer onttrokken dan begroot als gevolg van hogere kosten bij de bodemsanerings-projecten. Op het moment dat de Omgevingswet van kracht wordt (waarschijnlijk per 1 januari 2023) zal de Wet bodembescherming vervallen. De taken van het bevoegd gezag voor Bodem zullen worden overgedragen aan de gemeenten en de provincie blijft bevoegd gezag voor grondwater en de zogenaamde overgangslocaties en de adviesrol behouden inzake de activiteiten in de diepe ondergrond. De provincie is in overleg de gemeenten en de omgevingsdienst om deze taken vanaf de invoeringsdatum van de Omgevingswet tot en met 2025 uit te voeren. Hiervoor wordt een dienstverleningsovereenkomst opgesteld. Het ministerie is momenteel met VNG en IPO in discussie over de verdeling van de gelden. De provincie zal in ieder geval minder financiële middelen ontvangen dan voorgaande jaren. In 2022 worden aanvragen gedaan voor middelen van het rijk voor bodemsaneringsprojecten, welke nu in voorbereiding zijn.</p>
Saldo ultimo 2021	€ 9.448.631 (Egalisatiefunctie)
Verplichtingen	€ 3.938.475 (Egalisatiefunctie)
Gelabeld	€ 5.510.156 (Egalisatiefunctie)
Toets labeling	De gelabelde middelen zijn onderdeel van de uitvoering van het totale meerjarenprogramma Bodem & Ondergrond 2020-2025 en het bestedingsplan. Daarnaast zijn middelen gereserveerd voor algemene opkomende saneringen. Als gevolg van de complexiteit van de bodemsaneringsactiviteiten en procedures daaromtrent zijn bedragen voor langere tijd gelabeld, bijvoorbeeld de sanering van 'De Eendracht Appingedam'. In 2020 is de landelijke afspraak gemaakt dat de start van de bekende (aankomende) saneringen dient te zijn gemaakt (tijdelijke beveiligingsmaatregelen). De daadwerkelijke sanering van een locatie kan dan wel verder in de tijd zijn gepland, maar de toekomstige sanering is dan voorzien.
Vrije ruimte ultimo 2021	€ 0
Minimum - maximum standen	<i>Egalisatiefunctie:</i> De minimale omvang van de reserve kan op 0 gesteld worden omdat een reserve niet negatief mag en kan zijn. Voor de egalisatiefunctie hanteren we geen maximum. De egalisatiefunctie wordt gebruikt bij het schuiven van budgettaire ruimte over de jaren heen, daarbij gaat het om het grillig verloop van de uitgaven te egaliseren.

6. Wabo	
Ingesteld per	2010
Soort	Bestemmingsreserve
Functie	Egalisatie
Doel / Nut en Noodzaak	<i>Egalisatiefunctie:</i> Het doel van de reserve is het egaliseren van tekorten en overschotten van de heffing van de leges Wabo.
Voorwaarden voor aanwending	<i>Egalisatiefunctie:</i> Voor zover de kosten van uitvoering aan de Wabo-leges gerelateerd zijn, kunnen deze worden verrekend met de ontvangen leges. Het verschil tussen leges gerelateerde kosten en legesopbrengsten zal jaarlijks worden verrekend met de egalisatiereserve.
Bestedingsplan	<i>Egalisatiefunctie:</i> Niet van toepassing. Betreft een egalisatie voor Wabo-leges.
Ontwikkelingen	<p><i>Egalisatiefunctie:</i> De jaarlijkse opbrengsten uit de Wabo-leges blijven afhankelijk van de vraag naar vergunningen vanuit de markt. Hierdoor zijn de opbrengsten moeilijk in te schatten. We gaan er vooralsnog van uit dat de opbrengsten en kosten budgettair neutraal zijn. Mocht er een structureel overschot ontstaan in de legesopbrengsten ten opzichte van de gemaakte kosten, is dit in eerste instantie aanleiding om de legestarieven te herzien. Dit zal dus niet leiden tot een grote groei van de egalisatiereserve. Naar verwachting zal per 1 januari 2023 de Omgevingswet in werking treden. De Wabo wordt hierin opgenomen. Aanvragers van een omgevingsvergunning als bedoeld in artikel 5.1 eerste lid onder a en artikel 5.1 tweede lid, onder a, van de</p>

	Omgevingswet, voor het bouwen van een bouwwerk, zullen op gelijke wijze als nu in de Wabo worden belast tegen een tarief afhankelijk van de bouwsom. Hierdoor verandert de werking van deze reserve niet. Wel zullen we na invoering voorstellen de naam van de reserve te wijzigen in reserve Omgevingswet.
Saldo ultimo 2021	€ 0
Verplichtingen	€ 0
Gelabeld	€ 0
Toets labeling	Niet van toepassing
Vrije ruimte ultimo 2021	€ 0
Minimum - maximum standen	De minimale omvang van de reserve kan op 0 gesteld worden omdat een reserve niet negatief mag en kan zijn. Voor de egalisatiefunctie hanteren we geen maximum. De egalisatiefunctie wordt gebruikt bij het schuiven van budgettaire ruimte over de jaren heen, daarbij gaat het om het grillig verloop van de uitgaven te egaliseren.
Ontwikkelingen	<i>Egalisatiefunctie:</i> De reserve is noodzakelijk om mee te kunnen financieren aan belangrijke Europese programma's zoals het Europees Fonds voor de Regionale Ontwikkeling (EFRO), Just Transition Fund (JTF), Interreg, POP3, Europese kaderprogramma's, het landelijke topsectorenbeleid en regionale economische programma's zoals het Waddenprogramma en mogelijk in de komende jaren het Nationaal Programma Groningen. REP-projecten RSP zijn projecten in het kader van economische structuurversterking. Het provinciaal aandeel in de financiering hiervan is daarom niet ondergebracht in de reserve investeringen in infrastructuur, maar in de reserve Provinciale Meefinanciering.
Saldo ultimo 2021	€ 14.935.850 (egalisatiefunctie)
Verplichtingen	€ 2.184.990 (egalisatiefunctie)
Gelabeld	€ 12.750.860 (egalisatiefunctie)
Toets labeling	De gelabelde bedragen hebben met name betrekking op reeds toegekende middelen aan programma's, zoals voor cofinanciering voor Europese Fondsen (POP, Veenkoloniën), Groninger Ondernemersregeling en de Verordening Innovatieve Ambities (VIA), waarbij de komende jaren vanuit deze programma's daadwerkelijk middelen aan subsidieprojecten worden toegekend.
Vrije ruimte ultimo 2021	€ 0
Minimum - maximum standen	<i>Egalisatiefunctie:</i> De minimale omvang van de reserve kan op 0 gesteld worden omdat een reserve niet negatief mag en kan zijn. Voor de egalisatiefunctie hanteren we geen maximum. De egalisatiefunctie wordt gebruikt bij het schuiven van budgettaire ruimte over de jaren heen, daarbij gaat het om het grillig verloop van de uitgaven te egaliseren.

7. Provinciale Meefinanciering

Ingesteld per	2007
Soort	Bestemmingsreserve
Functie	Egalisatie
Doel / Nut en Noodzaak	<i>Egalisatiefunctie:</i> Het provinciaal ruimtelijke-economisch stimuleringsbeleid heeft als doel het realiseren van een versterkte duurzame groei van economie en werkgelegenheid. Uitgangspunt daarbij is dat dit plaatsvindt in combinatie met het behoud of het verbeteren van de fysieke (leef)omgeving. Met betrekking tot de invulling van het stimuleringsbeleid wordt een voorkeur uitgesproken voor projecten met een aantoonbare spin-off richting het regionale mkb, voor projecten die bijdragen aan de regionale kennisinfrastructuur of voor projecten die bijdragen aan de versterking van de kwaliteit van het landelijk gebied. Het gaat bijvoorbeeld om mee te kunnen financieren aan belangrijke Europese programma's zoals het Just Transition Fund (JTF, Fonds voor een rechtvaardige transitie), Europees Fonds voor de Regionale Ontwikkeling (EFRO), Interreg, POP3, Europese kaderprogramma's en landelijke topsectoren beleid en regionale programma's zoals het Waddenprogramma en mogelijk in de komende jaren het Nationaal Programma Groningen. Overeenkomstig de systematiek van provinciale meefinanciering vindt een storting in de reserve plaats indien het jaarlijkse krediet niet volledig besteed wordt. Indien het jaarkrediet ontoereikend is, vindt een aanvulling plaats vanuit de reserve. In de tienjarige prognose van de reserve wordt ervan uitgegaan dat het

	krediet provinciale meefinanciering jaarlijks volledig ingezet gaat worden. Doel van het egalisatiedeel is het opvangen van het grillig verloop van de uit deze reserve toegekende middelen.
Voorwaarden voor aanwending	<i>Egalisatiefunctie:</i> Het dient in beginsel te gaan om projecten die ruimtelijke-economische ontwikkelingen in de provincie duurzaam versterken en die ook uit een van de volgende subsidiekaders worden gefinancierd (en dus passen binnen/voldoen aan doelstellingen/criteria die voor een belangrijk deel ook door ons zijn onderschreven): <ul style="list-style-type: none"> • JTF, OP EFRO, MKB Innovatie en Topsectoren (MIT); • Interregprogramma's; • Waddenprogramma's; • EU-POP; • RSP-Ruimtelijk Economisch Programma (REP) • Europese Visserijprogramma; • Eventuele nieuwe ruimtelijk-economisch relevante subsidieprogramma's. <p>Op programmaniveau is een minimum bijdrage uit de regio verplicht, op projectniveau geldt dit niet altijd. Projecten die het best passen binnen de provinciale beleidsdoelen en voldoen aan de criteria die uw Staten in uw vergadering van 24 juni 2009 voor kennisgeving hebben aangenomen (brief en nota). Het betreft de volgende criteria: effectiviteit, 'value for money', kostenefficiëntie, marktfalen, risico's en legitimiteit. Deze criteria gelden voor zowel materiële kosten als voor proceskosten.</p>
Bestedingsplan	<i>Egalisatiefunctie:</i> Bestedingsplan wordt gevormd door de 10-jarige prognose van de reserve waarbij ervan uitgegaan wordt dat het jaarlijks beschikbare krediet volledig wordt ingezet. De meefinanciering vindt plaats aan die programma's en projecten die voldoen aan de vastgestelde voorwaarden voor aanwending.
Ontwikkelingen	<i>Egalisatiefunctie:</i> De reserve is noodzakelijk om mee te kunnen financieren aan belangrijke Europese programma's zoals het Europees Fonds voor de Regionale Ontwikkeling (EFRO), Just Transition Fund (JTF), Interreg, POP3, Europese kaderprogramma's, het landelijke topsectorenbeleid en regionale economische programma's zoals het Waddenprogramma en mogelijk in de komende jaren het Nationaal Programma Groningen. REP-projecten zijn projecten in het kader van economische structuurversterking. Het provinciaal aandeel in de financiering hiervan is daarom niet ondergebracht in de reserve investeringen in infrastructuur, maar in de reserve Provinciale Meefinanciering.
Saldo ultimo 2021 inclusief de verwerking van mutaties Kaderstellende nota Reserves en voorzieningen vastgesteld in 2022	€ 14.935.850 (egalisatiefunctie)
Verplichtingen	€ 2.184.990 (egalisatiefunctie)
Gelabeld	€ 12.750.860 (egalisatiefunctie)
Toets labeling	De gelabelde bedragen hebben met name betrekking op reeds toegekende middelen aan programma's, zoals voor cofinanciering voor Europese fondsen (POP, Veenkoloniën), Groninger Ondernemersregeling en de Verordening Innovatieve Ambities (VIA), waarbij de komende jaren vanuit deze programma's daadwerkelijk middelen aan subsidieprojecten worden toegekend.
Vrije ruimte ultimo 2021	€ 0
Minimum - maximum standen	<i>Egalisatiefunctie:</i> De minimale omvang van de reserve kan op 0 gesteld worden omdat een reserve niet negatief mag en kan zijn. Voor de egalisatiefunctie hanteren we geen maximum. De egalisatiefunctie wordt gebruikt bij het schuiven van budgettaire ruimte over de jaren heen, daarbij gaat het om het grillig verloop van de uitgaven te egaliseren.

8. Overboeking kredieten

Ingesteld per	2013
Soort	Bestemmingsreserve
Functie	Egalisatie
Doel / Nut en Noodzaak	<i>Egalisatiefunctie:</i> Het waarborgen van kredieten na de jaarovergang voor de continuïteit in de uitvoering van beleid en het realiseren van de maatschappelijke ambities

Voorwaarden voor aanwending	<i>Egalisatiefunctie:</i> <ul style="list-style-type: none"> Niet bestede eenmalige middelen die beschikbaar zijn gesteld via het Provinciefonds voor een specifiek doel c.q. beleidsterrein, de zogenaamde decentralisatie-uitkeringen (DU's). Capaciteitskredieten die meerjarig beschikbaar blijven ter realisatie van een programma, project of activiteit.
Bestedingsplan	<i>Egalisatiefunctie:</i> Voor deze reserve is geen bestedingsplan. De reserve dient voor het borgen van kredieten bij de jaarovergang.
Ontwikkelingen	<i>Egalisatiefunctie:</i> Verreweg het grootste deel van het saldo zal in 2022 en 2023 worden onttrokken, alleen voor regiodeal natuur inclusieve landbouw is doorloop naar 2024. Het betreft allemaal decentralisatie-uitkeringen (DU's). Ten aanzien van de capaciteitskredieten geldt dat nog niet alle middelen die hiervoor in de reserve gestort zijn inmiddels zijn aangewend. De capaciteitskredieten zijn ingesteld voor dekken van kosten voor voorbereiding, administratie en het toezicht behorende bij infrastructurele projecten. De voeding wordt verkregen door een deel van het projectbudget beschikbaar te stellen voor deze kosten. Omdat deze kosten geactiveerd zullen gaan worden zal uiteindelijk dit ook uit deze reserve verdwijnen. De onderbestedingen op diverse budgetten leidt tot een storting in deze reserve. De onttrekkingen zijn het gevolg van middelen die in eerdere jaren aan de reserve zijn toegevoegd en in de latere jaren tot besteding komen.
Saldo ultimo 2021	€ 14.527.922 (Egalisatiefunctie)
Verplichtingen	€ 12.768.500 (Egalisatiefunctie, betreft DU's)
Gelabeld	€ 1.759.422 (Egalisatiefunctie, betreft capaciteitskrediet)
Toets labeling	De capaciteitskredieten maken sinds jaarafsluiting 2013 deel uit van deze reserve. Van de in de reserve aanwezige gelabelde middelen met betrekking tot de capaciteitskredieten is de verwachting dat dit in 2022 voor het grootste deel zal worden aangewend.
Vrije ruimte ultimo 2021	€ 0
Minimum - maximum standen	<i>Egalisatiefunctie:</i> Minimale omvang is nul, reserve mag niet negatief zijn. Voor de egalisatiefunctie hanteren we geen maximum. De egalisatiefunctie wordt gebruikt bij het schuiven van budgettaire ruimte over de jaren heen, daarbij gaat het om het grillig verloop van de uitgaven te egaliseren.

9. Afschrijvingen

Ingesteld per	2017
Soort	Bestemmingsreserve
Functie	Egalisatie
Doel / Nut en Noodzaak	<i>Egalisatiefunctie:</i> Egaliseren van afschrijvingslasten van investeringen waarbij op basis van de raming van het investeringswerk of de aanschafwaarde van een actief middelen zijn toegevoegd aan deze reserve
Voorwaarden voor aanwending	<i>Egalisatiefunctie:</i> De afschrijvingslasten van de geactiveerde investeringen worden onttrokken uit deze reserve met ingang van het jaar na ingebruikname voor de looptijd van de afschrijving.
Bestedingsplan	<i>Egalisatiefunctie:</i> Bestedingsplan is de afschrijvingsstaat zoals opgenomen in de begroting. Het betreft die afschrijvingen op de investeringen waarvoor een afstorting vanuit de reserves heeft plaatsgevonden.
Ontwikkelingen	<i>Egalisatiefunctie:</i> Na gereedkomen van het werk wordt het werkelijke bedrag, waarover wordt afgeschreven vastgesteld en vindt indien nodig een verrekening plaats met de oorspronkelijke dekkingsbron. Door de verplichting van activeren vanuit de BBV regelgeving sinds 2017 zal voeding van deze reserve afnemen.
Saldo ultimo 2021	€ 83.097.583 (Egalisatiefunctie)
Verplichtingen	€ 0
Gelabeld	€ 83.097.583 (Egalisatiefunctie)
Toets labelingen	De middelen zijn benodigd voor het dekken van de afschrijvingslasten gedurende de afschrijvingstermijn.
Vrije ruimte ultimo 2021	€ 0

Minimum - maximum standen	<i>Egalisatiefunctie:</i> Minimale omvang is nul, reserve mag niet negatief zijn. Voor de egalisatiefunctie hanteren we geen maximum. De egalisatiefunctie wordt gebruikt bij het schuiven van budgettaire ruimte over de jaren heen, daarbij gaat het om het grillig verloop van de uitgaven te egaliseren.
---------------------------	--

10. Automatisering

Ingesteld per	1998
Soort	Bestemmingsreserve
Functie	Egalisatie
Doel / Nut en Noodzaak	<i>Egalisatiefunctie:</i> Het egaliseren van de lasten en baten in verband met de aanschaf, beheer en onderhoud van ICT-voorzieningen, projectresultaat en overlopende saldo's van projecten tussen boekjaren.
Voorwaarden voor aanwending	<i>Egalisatiefunctie:</i> Binnen de exploitatiebegroting ICT wordt jaarlijks rekening gehouden met beheer, onderhoud en vervangingsinvesteringen van ICT-voorzieningen (hardware, software, communicatie). Tevens wordt het projectresultaat en overlopende saldo's van lopende projecten geboekt op de post automatiseringsreserve. Middelen uit deze reserve worden aangewend voor het egaliseren van de exploitatie van ICT of voor ICT projecten.
Bestedingsplan	<i>Egalisatiefunctie:</i> De exploitatiebegroting en de vervangings- en projectplannen vormen het bestedingsplan.
Ontwikkelingen	<i>Egalisatiefunctie:</i> Ten grondslag aan de gelabelde bedragen ligt een bestedingsplan. De dotaties in 2021 aan deze reserve hebben betrekking op de beschikbaar gestelde middelen voor "werkplek van de toekomst" en "Algemene verordening gegevensbescherming (AVG)". Verloop van de reserve is afhankelijk van het jaarlijkse exploitatie resultaat welke vooral terug zal lopen door toename aan afschrijvingslasten.
Saldo ultimo 2021	€ 2.481.555 (egalisatiefunctie)
Verplichtingen	€ 0
Gelabeld	€ 2.481.555 (egalisatiefunctie)
Toets labeling	De reserve als geheel is gelabeld en hangt samen met exploitatie van ICT en de project- en vervangingsplannen.
Vrije ruimte ultimo 2021	€ 0
Minimum - maximum	<i>Egalisatiefunctie:</i> Minimale omvang is nul, reserve mag niet negatief zijn. Voor de egalisatiefunctie hanteren we geen maximum. De egalisatiefunctie wordt gebruikt bij het schuiven van budgettaire ruimte over de jaren heen, daarbij gaat het om het grillig verloop van de uitgaven te egaliseren.

11. Apparaatskosten personeel (AKP)

Ingesteld per	2004
Soort	Bestemmingsreserve
Functie	Egalisatie
Doel / Nut en Noodzaak	<i>Egalisatiefunctie:</i> Doel is het gedurende een collegeperiode beschikbaar houden van de budgetten Apparaatskosten personeel (AKP). De eventuele jaarlijkse over- en onderschrijdingen op de AKP-budgetten worden via deze reserve meegenomen naar een volgend jaar. De afspraak is dat eind 2022 de reserve AKP afgerekend wordt.
Voorwaarden voor aanwending	<i>Egalisatiefunctie:</i> Uitgaven voor AKP.
Bestedingsplan	<i>Egalisatiefunctie:</i> Bestedingsplan zijn de exploitatie begrotingen voor de duur van de coalitieperiode.
Ontwikkelingen	<i>Egalisatiefunctie:</i> Ultimo 2022 wordt de AKP afgerekend.
Saldo ultimo 2021	€ 8.252.300
Verplichtingen	€ 0
Gelabeld	€ 8.252.300
Toets labeling	N.v.t. De afspraak is gemaakt ultimo 2022 de AKP af te rekenen.
Vrije ruimte	€ 0

Minimum - maximum standen	<i>Egalisatiefunctie:</i> Minimale omvang is nul, reserve mag niet negatief zijn. Voor de egalisatiefunctie hanteren we geen maximum. De egalisatiefunctie wordt gebruikt bij het schuiven van budgettaire ruimte over de jaren heen, daarbij gaat het om het grillig verloop van de uitgaven te egaliseren
---------------------------	---

Reserves Bereikbaarheid

12. Risico's bij uitvoering van infrastructurele projecten	
Ingesteld per	2021
Soort	Bestemmingsreserve
Functie	(risico)buffer
Doel / Nut en Noodzaak	<i>(risico)buffer:</i> Opvangen van tegenvallers bij uitvoering van projecten
Voorwaarden voor aanwending	<i>(risico)buffer:</i> Project is in uitvoerende fase, m.a.w. er is een contract met een (onder)aannemer en een go/no-go besluit genomen (realisatiefase).
Bestedingsplan	<i>(risico)buffer:</i> Op basis van het risicopercentage op de lopende projecten van 28% is hier het bedrag bepaald welke opgenomen kan worden in deze reserve. Jaarlijks vindt herijking plaats op basis van de projectenportefeuille.
Ontwikkelingen	<i>(risico)buffer:</i> Verwachte ontwikkelingen m.b.t. de risico's zitten bij projecten uit het lopende RSP, MIT en het nog op te stellen uitvoeringsprogramma Mobiliteit, zoals o.a. Spoorzone, spoorlijn Stadskanaal - Veendam en andere projecten met risico's na aanbesteding. De reserve Afkoopsom Wegen en waterwegen is voor een groot deel opgegaan in deze reserve. De verplichtingen in de reserve Afkoopsom Wegen en waterwegen (bijv. voorfinanciering bijdrage Wunderline) zijn uiteraard meegekomen.
Saldo ultimo 2021 inclusief de verwerking van mutaties Kaderstellende nota Reserves en voorzieningen vastgesteld in 2022	€ 42.640.300
Verplichtingen	€ 0
Gelabeld	€ 5 miljoen. Bij de besluitvorming over het investeringskrediet aankoop gronden uitbreiding Eemshaven is ingestemd om het afwaarderingsrisico voor een bedrag van € 5 miljoen voor te financieren uit deze reserve (voordracht: 2021-067945). Dit gelabelde bedrag wordt conform besluit toegevoegd aan deze reserve vanuit de reserve Investerings in Infrastructuur. € 10 miljoen ter afdekking van het risico prijsstijgingen wereldeconomie. Dit is een voorstel bij de Perspectiefnota 2023.
Toets labeling	De reserve is gelabeld en hangt samen met de ontwikkeling van de risico's gerelateerd aan infrastructurele projecten.
Vrije ruimte	€ 0
Minimum - maximum standen	<i>(risico)buffer:</i> De minimale omvang betreft 28% procent van de verplichtingen in de reserve Investering infrastructuur na aanbesteding. Het percentage is gebaseerd op het verslag van het onderzoek uitgevoerd door de Tijdelijke Commissie Infrastructuurprojecten (29 283 <i>Onderzoek naar infrastructuurprojecten uit 2003</i>). Bij een huidige investeringsportefeuille is de minimaal gewenste omvang van de risicoreserve € 38 mln. Het totale risico ligt hoger doordat er middelen gelabeld zijn voor de projecten en doordat de provincie ook budgetverantwoordelijk is voor de bijdragen van het rijk voor de RSP projecten. Uitgangspunt is dat risico's eerst moeten worden gedekt uit de risicoreservering van de projecten en uit de middelen van de bovenliggende programma's. Het maximum bedrag is voorlopig gesteld op de stand ultimo 2021 (€ 42,6 miljoen). De minimum en de maximum standen zullen worden betrokken bij het extern onderzoek naar het zgn. benodigde weerstandsvermogen.
Opheffing criteria	<i>(risico)buffer:</i> Het is opportuun te veronderstellen dat er altijd projecten zijn in de uitvoeringsfase en de reserve nooit kan worden opgeheven.

13. Exploitatie openbaar vervoer, innovatieve en overige maatregelen	
Ingesteld per	2021
Soort	Bestemmingsreserve
Functie	Sparen/ besteding, egalisatie
Doel / Nut en Noodzaak	<i>Spaarfunctie:</i> Sparen voor dekking van OV-projecten, innovatieve en overige maatregelen zoals bijvoorbeeld gedragsbeïnvloeding. De projecten zullen benoemd worden in het nog vast te stellen uitvoeringsprogramma mobiliteit. <i>Egalisatiefunctie:</i> In jaren van onderbesteding voegen we het restant van de jaarlijks begrote middelen voor de exploitatie van openbaar vervoer en de innovatieve en overige maatregelen toe aan de reserve.
Voorwaarden voor aanwending	<i>Spaarfunctie:</i> Sparen voor de projecten openbaar vervoer en de innovatieve en overige maatregelen. De projecten zullen benoemd worden in het nog vast te stellen uitvoeringsprogramma Mobiliteit. <i>Egalisatiefunctie:</i> Lasten en baten moeten vallen binnen de door uw Staten vastgestelde reikwijdte van de in de begroting middelen voor de exploitatie van openbaar vervoer en de innovatieve en overige maatregelen.
Bestedingsplan	<i>Spaarfunctie:</i> Sparen voor de projecten openbaar vervoer en de innovatieve en overige maatregelen. De projecten zijn de thans lopende projecten en de vanuit het programma mobiliteit af te leiden en op te starten projecten. <i>Egalisatiefunctie:</i> Het bestedingsplan is de jaarlijkse begroting waarin de middelen ten behoeve van de exploitatie van openbaar vervoer en de innovatieve en overige maatregelen zijn opgenomen.
Ontwikkelingen	Het saldo in de reserve Verkeer en Vervoer was bestemd voor de hierin opgenomen infrastructurele en OV-projecten en taken met een meerjarig karakter. De infrastructurele projecten zijn overgeheveld naar de reserve Investerings in infrastructuur (onder andere Ringweg stad Groningen, Spoor Groningen-Winschoten, N33 Zuidbroek-Appingedam, N366 Veendam-Ter Apel en N355 Zuidhorn-Groningen). De OV-projecten en de innovatieve mobiliteitsprojecten (ERTMS, waterstoffreinen, ketenmobiliteit e.d.) worden samen met de eventuele vrije ruimte onderdeel van deze reserve.
Saldo ultimo 2021 inclusief de verwerking van mutaties Kaderstellende nota Reserves en voorzieningen vastgesteld in 2022	€ 44.844.110 (spaarfunctie € 40.652.788; egalisatiefunctie € 4.191.321)
Verplichtingen	€ 16.464.663 (spaarfunctie)
Gelabeld	€ 28.379.446 (spaarfunctie € 24.188.125; egalisatiefunctie € 4.191.321)
Toets labeling	De grootste gelabelde bedragen zijn gelabeld voor waterstoffreinen, verkeersveiligheid, exploitatie OV en het waterstofproject HEAVENN. Deze middelen zijn een aantal jaren gelabeld binnen de reserve.
Vrije ruimte 2021	€ 0
Minimum - maximum standen	<i>Spaarfunctie:</i> De minimale omvang is gelijk aan het verplichte bedrag van afgerond € 16,1 miljoen. De maximale omvang is afhankelijk van de benodigde budgetten voor de projecten waarvoor gespaard wordt binnen deze reserve. € 45 miljoen (excl. indexatie/IBOI) wordt op dit moment gezien als toegestaan maximum. Bij dat niveau is de reserve voldoende op pijl is voor voeding aan de projecten. <i>Egalisatiefunctie:</i> Minimale omvang is nul, reserve mag niet negatief zijn. Voor de egalisatiefunctie hanteren we geen maximum. De egalisatiefunctie wordt gebruikt bij het schuiven van budgettaire ruimte over de jaren heen, daarbij gaat het om het grillig verloop van de uitgaven te egaliseren.
Opheffing criteria	<i>Spaarfunctie:</i> De reserve kan worden opgeheven wanneer er geen OV-projecten en taken en/of innovatieve mobiliteitsprojecten worden uitgevoerd binnen de provincie of wanneer de reserve onder het minimum zakt. In dat laatste geval zullen middelen die annex zijn met de ov-taken en/of innovatieve mobiliteitsprojecten in de reguliere begroting opgenomen worden. <i>Egalisatiefunctie:</i> De reserve vervult geen egalisatiefunctie meer wanneer er niet langer sprake is van een grillig verloop van de uitgaven.

14. Investerings in infrastructuur	
Ingesteld per	2021
Soort	Bestemmingsreserve
Functie	Sparen/ besteding
Doel / Nut en Noodzaak	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Vervanging kunstwerken Winschoterdiep</i>; In 2011 is met het Rijk een overeenkomst gesloten omtrent de overdracht van het beheer en onderhoud van het Winschoterdiep/Rensel naar de provincie Groningen per 1 januari 2012. Onderdeel van de overeenkomst is een afkoopsom van € 22 miljoen voor de vervanging van de kunstwerken Winschoterdiep. Deze afkoopsom is gebaseerd op de destijds berekende contante waarde van de toekomstige vervangingskosten. Om te borgen dat de hoogte van de reserve voldoende is om de toekomstige vervangingen te financieren wordt de reserve tot en met 2024 jaarlijks gevoed met rente (Voorjaarsnota 2018). Het zwaartepunt van de vervanging van de kunstwerken ligt rond de jaren 2030-2040. In de Kadernota 2019-2023 zijn de aanvullende benodigde middelen voor de vervanging opgenomen. Deze vervangingsopgave is toen deels door deze reserve gedekt en deels vanuit de Algemene middelen. • <i>Cofinanciering van projecten in het Regiospecifiek pakket Zuiderzeelijn (RSP-ZZL)</i>: De totale cofinanciering voor RSP-ZZL bedraagt € 325 miljoen. Het aandeel van de provincie bedraagt € 245 miljoen. De overige € 80 miljoen is door de gemeente Groningen beschikbaar gesteld (prijspeil 2007) en maakt derhalve geen onderdeel uit van de reserve RSP. In het kader van het convenant tussen Rijk en noordelijke regio is het programma voor RSP op te delen in drie deelprogramma's: Ruimtelijk Economisch Programma (REP), Concrete projecten en projecten Regionaal Mobiliteitsfonds. De invulling van de projecten Regionaal Mobiliteitsfonds is aan de regio overgelaten. De mobiliteitsprojecten uit het RSP komen in het provinciale MIT tot uitdrukking. • Dekking van projecten en activiteiten uit het provinciaal MIT. (Dit programma liep tot en met 2020). • Dekking van projecten uit het nog vast te stellen Uitvoeringsprogramma Mobiliteit welke wordt opgesteld in het kader van het Programma Mobiliteit Provincie Groningen.
Voorwaarden voor aanwending	<p><i>Spaarfunctie voor:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Vervanging kunstwerken Winschoterdiep (op basis van de in 2011 met het Rijk gesloten overeenkomst). • Projecten die zijn vastgelegd in het MIT-programma tot en met 2020. • Voor de projecten in het kader van het (nog vast te stellen) Uitvoeringsprogramma Mobiliteit vanaf 2022 geldt het Programma Mobiliteit Provincie Groningen als basis. • Daarnaast dient bij overdracht van areaal naar derden (veelal gemeenten) een afkoopsom beheer en onderhoud meegegeven te worden. Deze reserve dient ook ter dekking van dergelijke afkoopsummen (op basis van Life Cycle Costing). De afkoopsummen zijn gekoppeld aan de reserve Investerings in infrastructuur en zijn een besparing op toekomstige investeringen.
Bestedingsplan	<p><i>Spaarfunctie:</i> Het bestedingsplan wordt gevormd door het vervangingsplan infrastructurele werken en de projectenportefeuille Deze zijn onderdeel van en worden opgenomen in het uitvoeringsprogramma mobiliteit.</p>
Ontwikkelingen	<p><i>Spaarfunctie:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • In 2012 is besloten om de reserve afkoopsom vervanging kunstwerken Winschoterdiep in te zetten om het project 'Bediening op afstand Provincie Groningen' voor te financieren ter hoogte van maximaal € 8,8 miljoen. De besparingen als gevolg van de realisatie van dit project worden ingezet om de voorfinanciering in te lopen. • In de Kadernota 2019-2023 zijn middelen opgenomen voor de vervanging van kunstwerken in de periode 2021-2035. Dekking vindt deels plaats uit deze reserve, waardoor deze in 2028 besteed zijn en deels zijn de kosten gedekt vanuit de Algemene middelen. • Bij de Rekening 2019 is € 0,1 miljoen aan deze reserve onttrokken om de reserve beheer Wegen en kanalen aan te vullen (aangezien deze niet negatief mag staan), bij de Jaarstukken 2020 is daarvoor € 0,9 miljoen onttrokken. • Het huidige MIT liep tot en met 2020. Niet alle projecten waren eind 2020 afgerond. De in de reserve opgenomen middelen (voor onder andere de Westelijke Ringweg en de verdubbeling van de N33 Midden) blijven

	<p>beschikbaar voor de financiering en financiële afwikkeling van de in het huidige MIT-programma opgenomen projecten. De vrije ruimte in deze reserve is nodig voor eventuele tegenvallers bij de afrekening van afgeronde projecten en indexering.</p> <ul style="list-style-type: none"> • De middelen voor investeringen worden in het Uitvoeringsprogramma Mobiliteit nader uitgewerkt passend binnen de beschikbare middelen. • Alle beschikbare RSP-middelen zijn gelabeld of verplicht. Ook de nog overige verplichte bedragen en verrekeningen RSP brengen we onder in deze reserve. Als voorbeeld de aflossing van de voorfinanciering Wunderline van € 14,1 miljoen welke in geval van vrijval RSP-middelen zal worden vereffend binnen deze reserve.
Saldo ultimo 2021 inclusief de verwerking van mutaties Kaderstellende nota Reserves en voorzieningen vastgesteld in 2022	€ 251.685.002 (spaarfunctie) -
Verplichtingen	€ 112.319.433 (spaarfunctie)
Gelabeld	€ 139.365.569 (spaarfunctie)
Toets labeling	De middelen voor 'sparen ringwegen' zijn voor langere tijd gelabeld. Hetzelfde geldt voor de middelen N33 en de vanuit de reserve duVV overgekomen middelen voor N366.
Vrije ruimte 2021	€ 0
Minimum - maximum standen	<i>Spaarfunctie:</i> De minimale omvang van de reserve is € 22 miljoen. het bedrag wat als afkoopsom is ontvangen voor de vervangingsopgave Winschoterdiep (de verwachting is dat vanaf 2030 vervangingsinvesteringen aan de orde zijn). Op dit moment is er maximaal € 301 miljoen. benodigd voor de in de projectenportefeuille opgenomen projecten en de spaarbedragen zoals die nu in de meerjarenbegroting zijn opgenomen. Jaarlijks vindt herijking plaats op basis van de (benodigde) vulling van de projectenportefeuille.
Opheffing criteria	<i>Spaarfunctie:</i> De reserve kan worden opgeheven wanneer er geen infrastructurele projecten meer worden uitgevoerd binnen de provincie.

15. Beheer en onderhoud wegen en waterwegen

Ingesteld per	2021
Soort	Bestemmingsreserve
Functie	Egalisatie
Doel / Nut en Noodzaak	<i>Egalisatiefunctie:</i> Het egaliseren van de lasten en baten van het beheer en onderhoud van wegen en waterwegen.
Voorwaarden voor aanwending	<i>Egalisatiefunctie:</i> Lasten en baten moeten vallen binnen de door uw Staten vastgestelde reikwijdte van het lopende Meerjarenprogramma Beheer en onderhoud provinciale infrastructuur 2021-2024. De resultaten van de jaarschijven van het vierjarig onderhoudsprogramma worden via de egalisatiereserve per jaar afgewikkeld.
Bestedingsplan	Het bestedingsplan is het meerjarenprogramma Beheer en onderhoud 2021-2024. Het meerjarenprogramma Beheer en Onderhoud zal onderdeel worden van Uitvoeringsprogramma Mobiliteit..
Ontwikkelingen	Per 31 december 2020 is het saldo in de reserve nihil. Vanaf 2021 wordt gewerkt met een nieuw meerjarenprogramma, waarvoor de besluitvorming in november 2020 plaats heeft gevonden. De afsluiting van het vorige meerjarenprogramma Beheer en Onderhoud willen wij verrekenen, zodat wij met een schone lei kunnen starten.
Saldo ultimo 2021 inclusief de verwerking van mutaties Kaderstellende nota Reserves en voorzieningen vastgesteld in 2022	€ 5.481.040 (egalisatiefunctie)
Verplichtingen	€ 0
Gelabeld	€ 5.481.040 (egalisatiefunctie)
Toets labeling	Middelen zijn in de reserve gestort vanaf 2021, de start van het Meerjarenprogramma Beheer en Onderhoud 2021-2024. Het meerjarenprogramma Beheer en Onderhoud zal onderdeel worden van het Uitvoeringsprogramma Mobiliteit.

Vrije ruimte 2021	€ 0
Minimum - maximum standen	<i>Egalisatiefunctie:</i> Minimale omvang is nul, reserve mag niet negatief zijn. Voor de egalisatiefunctie hanteren we geen maximum. De egalisatiefunctie wordt gebruikt bij het schuiven van budgettaire ruimte over de jaren heen, daarbij gaat het om het grillig verloop van de uitgaven te egaliseren.
Opheffing criteria	<i>Egalisatiefunctie:</i> De reserve kan worden opgeheven wanneer de wettelijke taak voor instandhouding van de provinciale infrastructuur vervalt of wanneer de uitgaven geen grillig verloop meer kennen. Thans is de instandhouding provinciale infrastructuur opgenomen in het meerjarig uitvoeringsprogramma voor het beheer en onderhoud.

Bestemmingsreserve Cofinancieringsfonds

16. Cofinancieringsfonds	
Ingesteld per	2022
Soort	Bestemmingsreserve
Functie	Sparen en besteden
Doel / Nut en Noodzaak	<i>Spaarfunctie:</i> Gebruik kunnen maken van de financiële mogelijkheden over een breed spectrum van beleidsthema's van het Rijk en Europa, die forse regionale cofinanciering (van provincie of stakeholders) met zich meebrengen.
Voorwaarden voor aanwending	<p><i>Spaarfunctie:</i></p> <p>Kaders:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Het fonds moet dusdanig van omvang zijn en een brede scope hebben zodat er daadwerkelijk iets te besluiten/ te kiezen valt. • Met gebruik maken van rijks- en Europese middelen realiseren we onze eigen ambities - deze staan voorop. • De opbouw van het fonds bestaat uit middelen vanuit het Stamkapitaal/ reserves Mobiliteit (lange termijn) evt. aangevuld met bestaande beleidskredieten. • Het fonds wordt gebruikt voor wensen/ambities vanuit verschillende beleidsthema's (energie, klimaat, mobiliteit, economie etc.). • De voorbereiding en advisering over voeding, inzet en keuzes verloopt via het Programmaberaad. • Het fonds is bedoeld als breed beleidskrediet voor cofinanciering waar de provincie over beslist. Het is niet bedoeld om een (subsidie)regeling uit te werken waar partijen van buiten direct op in kunnen schrijven. • Cofinanciering zal in de meeste gevallen nationaal (Rijk en/of gemeenten) of Europees zijn. <p>Belangrijkste (rangschikkings)criteria:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Iedere euro uit het fonds dient minimaal 2 euro cofinanciering uit een ander programma/ fonds op te leveren (harde eis). Een hogere bijdrage uit andere programma's/ fondsen draagt bij aan een positievere beoordeling. • Mate waarin wordt bijgedragen aan brede welvaart. Hierbij wordt gekeken naar de impact van een project op het gebied van onder andere welvaart, welzijn, veiligheid, gezondheid en leefbaarheid voor burgers • Mate waarin sprake is van transitie/innovatie. Hierbij wordt gekeken naar de bijdrage van het project aan de versnelling van de voor Groningen belangrijke transities, zoals energie, gezondheid, digitalisering, circulaire economie en duurzame voedselsystemen. • Mate waarin sprake is van duurzaamheidsontwikkeling. Hierbij wordt gekeken naar de duurzaamheid van het project aan de hand van een integrale afweging tussen de zogenaamde drie P's: People, Planet en Profit/Prosperity.
Bestedingsplan	Niet van toepassing
Ontwikkelingen	Bij de Begroting 2022 is besloten om vanuit de reserve Compensatie dividend Essent (stamkapitaal) € 10 miljoen beschikbaar te stellen voor het Cofinancieringsfonds. Vanuit bestaande middelen is hier € 5 miljoen aan toegevoegd.
Saldo ultimo 2021	€ 0
Verplichtingen	€ 0

Gelabeld	Bij de Perspectiefnota 2023 is besloten om € 5,9 miljoen beschikbaar te stellen voor Vitale kust/IKW en Aan- en uitschakelen van obstakelverlichting windturbines. Bij deze Begroting 2023 wordt voorgesteld om middelen beschikbaar te stellen voor: Veenoxidatie (€ 622.500), Investerings Klimaatadaptatie/Klimaatcrisis (€ 1 miljoen) en Hydrohub - MW testcentrum (€ 445.000). Per saldo resteert dan nog een bedrag van ca. € 7 miljoen. Hiervan hebben wij € 5 miljoen gelabeld voor Deltaplan/Lelylijn.
Toets labeling	N.v.t.
Vrije ruimte 2021	€ 0
Minimum - maximum standen	<i>Spaarfunctie:</i> Voor de start van het fonds geldt een minimum bedrag van € 15 miljoen. Vooralsnog is het streven er op gericht om toe te weken naar een fonds van in totaal € 30 miljoen.
Opheffing criteria	<i>Spaarfunctie:</i> Dit is afhankelijk van het succes van dit fonds. Bij de aanvang van een volgend college en de Perspectiefnota 2024 dient te worden bezien of en hoe we verder willen met het Cofinancieringsfonds.

Bijlagen

1. Uitgangspunten meerjarenramingen 2022-2026

Accessen/omschrijving	2022	2023	2024	2025	2026
LASTEN					
1. Apparaatskosten:	2,41%	4,40%	4,28%	4,28%	4,28%
<u>Waarvan:</u>	<u>in %</u>				
Personele kosten, incl. sociale lasten en incidentele looncomponent	92,3%	2,50%	4,60%	4,50%	4,50%
Goederen en diensten ^{1) en 2)}	6,5%	1,50%	2,30%	2,00%	2,00%
Kapitaallasten	1,2%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
2. Exploitatie-/budgetsubsidies (incl. cultuurnota):	1,80%	3,50%	2,30%	2,30%	2,30%
3. Vaste bijdragen	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
4. Goederen en diensten:					
- Meerjarenprogramma Beheer en Onderhoud provinciale infrastructuur	1,50%	2,30%	2,00%	2,00%	2,00%
- decentralisatie-uitkering Verkeer en vervoer (i.v.m. OV)	1,67%	2,35%	2,41%	2,48%	2,68%
- ten laste van heffingen/ overig ²⁾	0,00%	0,00%	2,00%	2,00%	2,00%
- uitzonderingen	1,50%	2,30%	2,00%	2,00%	2,00%
- overig ²⁾	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
5. Belastingen:					
- Meerjarenprogramma Beheer en Onderhoud provinciale infrastructuur	1,50%	2,30%	2,00%	2,00%	2,00%
- overig ²⁾	0,00%	0,00%	2,00%	2,00%	2,00%
6. Inkomensoverdrachten:					
- Meerjarenprogramma Beheer en Onderhoud provinciale infrastructuur	1,50%	2,30%	2,00%	2,00%	2,00%
- overig ²⁾	0,00%	0,00%	2,00%	2,00%	2,00%
7. Vermogensoverdrachten:					
- Meerjarenprogramma Beheer en Onderhoud provinciale infrastructuur	1,50%	2,30%	2,00%	2,00%	2,00%
- overig ²⁾	0,00%	0,00%	2,00%	2,00%	2,00%
8. Te betalen rente:					
- kortlopende leningen	0,00%	0,00%	0,25%	0,25%	0,25%
- langlopende leningen	2,54%	8,87%	2,39%	1,01%	2,05%
- eigen vermogen	2,50%	2,50%	2,50%	2,50%	2,50%
- rente-omslagpercentage via berekening	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
BATEN					
11. Vergoeding personeelskosten, excl. incidenteel	1,50%	3,60%	2,50%	2,50%	2,50%
12. Vergoeding apparaatskosten	2,41%	4,40%	4,28%	4,28%	4,28%
13. Vergoeding goederen en diensten					
- Meerjarenprogramma Beheer en Onderhoud provinciale infrastructuur	1,50%	2,30%	2,00%	2,00%	2,00%
- overig ²⁾	0,00%	0,00%	2,00%	2,00%	2,00%
- vaste vergoeding	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
13. Legestarieven	1,30%	1,30%	0,00%	0,00%	0,00%
14. Groei voertuigenpark	0,25%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
15. Tarieven opcenten mrb per 1 januari	1,30%	1,30%	0,00%	0,00%	0,00%
16. Accres Provinciefonds ³⁾	8,40%	6,70%	6,70%	5,90%	2,00%

1) In principe geldt hier voor vanaf 2021 de nullijn. Echter in sommige gevallen zijn de uitgaven niet beïnvloedbaar en krijgen wij met kostenstijgingen te maken. Dit betreft ook de materiële apparaatskosten beheer en onderhoud wegen en kanalen.

Het weergegeven percentage is een gewogen gemiddelde van deze drie componenten.

2) In het kader van het Coalitieakkoord 2019-2023 worden de accessen van kredieten en materiële apparaatskosten vanaf 2021 op 0% per jaar gesteld.

3) Het accres Provinciefonds wordt vanaf 2018 gebaseerd op de verwachte ontwikkeling van de totale rijksuitgaven onder het uitgavenplafond.

2. Productenraming

De cijfers in dit overzicht hebben betrekking op:

- a. Jaarstukken 2021;
- b. Begroting 2022 na 8^e wijziging (incl. financiële gevolgen Septembercirculaire 2022);
- c. Begroting 2023;
- d. Meerjarenraming 2024-2026

De uitgangspunten, die zijn gehanteerd bij het opstellen van de ramingen voor 2022-2026, zijn terug te vinden in bijlage 1.

Programma, deelprogramma en productgroep	Rekening 2021		Begroting 2022 na w ijziging		Begroting 2023		Begroting 2024		Begroting 2025		Begroting 2026	
	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten
1. Ruimte en water												
1.1 Ruimtelijke ontwikkeling												
8100 Ruimtelijk beleid en ontwikkeling	15.760	15.409	-351	18.461	13.410	-5.051	13.445	8.825	-4.620	9.302	6.793	-2.509
8200 Wonen	360	28	-332	590	332	-258	676	0	-676	176	0	-176
subtotaal	16.120	15.437	-683	19.051	13.742	-5.309	14.121	8.825	-5.296	9.478	6.793	-2.685
1.2 Waterbeheer												
3100 Waterkeringen en waterberging	708	14	-694	763	0	-763	807	0	-807	709	0	-709
3300 Grondwater	451	367	-84	415	422	7	505	527	22	380	402	22
3900 Waterhuishouding	1.375	225	-1.150	1.645	549	-1.096	3.344	407	-2.937	1.639	670	-969
subtotaal	2.534	606	-1.928	2.823	971	-1.852	4.656	934	-3.722	2.728	1.072	-1.656
Reservemutaties programma 1												
0801 Mutaties reserves PO1	3.390	1.212	-2.178	0	2.095	2.095	0	1.848	1.848	0	225	225
subtotaal	3.390	1.212	-2.178	0	2.095	2.095	0	1.848	1.848	0	225	225
Totaal 1. Ruimte en water	22.044	17.255	-4.789	21.874	16.808	-5.066	18.777	11.607	-7.170	12.206	8.090	-4.116
2. Milieu en energie												
2.1 Milieu												
4100 Bodemsanering	3.682	122	-3.560	1.220	150	-1.070	1.514	1.105	-409	491	82	-409
4101 Avalen duurzaam bodembeheer	3.831	383	-3.448	810	389	-421	5.544	389	-5.155	574	369	-185
4102 Gaswinning	5.809	6.601	792	11.536	13.269	1.733	11.508	12.049	541	11.541	12.008	467
4400 Vergunningverlening, toezicht en handhaving	10.155	812	-9.343	11.098	727	-10.371	10.720	955	-9.765	10.411	955	-9.456
4500 Ontgrondingen	55	12	-43	198	83	-115	78	15	-63	78	15	-63
4600 Duurzame ontwikkeling	333	0	-333	207	0	-207	198	0	-198	198	0	-198
4900 Milieubeeld	1.535	43	-1.492	2.201	57	-2.144	3.217	0	-3.217	1.894	0	-1.894
subtotaal	25.400	7.973	-17.427	27.270	14.675	-12.595	32.779	14.513	-18.266	25.187	13.449	-11.738
2.2 Energie en klimaat												
4601 Energie en klimaat	520	2	-518	797	0	-797	222	0	-222	222	0	-222
4602 Energetransitie	5.030	2.313	-2.717	10.474	4.622	-5.852	4.992	1.291	-3.701	1.268	692	-576
subtotaal	5.550	2.315	-3.235	11.271	4.622	-5.649	5.214	1.291	-3.923	1.490	692	-798
Reservemutaties programma 2												
0802 Mutaties reserves PO2	272	4.165	3.893	0	5.281	5.281	0	155	155	0	155	155
subtotaal	272	4.165	3.893	0	5.281	5.281	0	155	155	0	155	155
Totaal 2. Milieu en energie	31.222	14.453	-16.769	38.541	24.578	-13.963	37.993	15.959	-22.034	26.677	14.296	-12.381
Totaal	53.266	31.708	-21.558	60.415	41.386	-19.277	56.770	27.566	-29.204	38.883	22.386	-7.097

Programma, deelprogramma en productgroep	Rekening 2021		Begroting 2022 na wijziging		Begroting 2023		Begroting 2024		Begroting 2025		Begroting 2026	
	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten
5. Economie												
5.1 Economie en werkgelegenheid												
6200 Fysieke bedrijfsomgeving	-23	0	23	30	0	-30	25	0	-25	25	0	-25
6300 Regioprogramma's	1.121	88	-1.033	9.211	24	-9.187	11.130	2.020	-9.110	10.410	20	-10.390
6301 Provinciale bedrijven	4.915	2.786	-2.129	9.090	3.703	-5.387	828	114	-714	1.338	114	-1.224
6302 Marktsectoren	13.176	7.558	-5.618	19.593	12.521	-7.072	20.168	15.960	-3.208	6.964	5.693	-1.271
6303 Circulaire economie	370	59	-311	686	192	-494	448	0	-448	273	0	-273
6900 Promotie en acquisitie	4.406	4.001	-405	323	0	-323	265	0	-265	165	0	-165
6901 Arbeidsmarktbeleid	5.574	1.892	-3.682	5.711	4.526	-1.185	8.373	7.009	-1.364	3.700	2.744	-956
subtotaal	29.539	16.384	-13.153	44.644	20.966	-23.678	41.237	26.103	-15.134	22.875	8.571	-14.304
5.2 Recreatie en toerisme												
6400 Recreatie en toerisme	2.086	10	-2.076	2.926	659	-2.267	2.392	208	-2.184	1.778	196	-1.582
subtotaal	2.086	10	-2.076	2.926	659	-2.267	2.392	208	-2.184	1.778	196	-1.582
5.3 Grensoverschrijdende samenwerking												
6902 Grensoverschrijdende samenwerking	524	1	-523	698	201	-497	540	0	-540	310	0	-310
subtotaal	524	1	-523	698	201	-497	540	0	-540	310	0	-310
Reservemutaties programma's												
0805 Mutaties reserves PO5	5.581	5.406	-175	500	3.592	3.092	500	2.087	1.587	750	271	-479
subtotaal	5.581	5.406	-175	500	3.592	3.092	500	2.087	1.587	750	271	-479
Totaal 5. Economie	37.730	21.801	-15.929	48.768	25.418	-23.350	44.669	28.398	-16.271	25.713	9.058	-16.675
6. Cultuur en maatschappij												
6.1 Cultuur												
7100 Cultuur	7.885	1.162	-6.723	12.132	4.222	-7.910	7.730	1.325	-6.405	7.243	1.175	-6.068
subtotaal	7.885	1.162	-6.723	12.132	4.222	-7.910	7.730	1.325	-6.405	7.243	1.175	-6.068
6.2 Erfgoed en archeologie												
7101 Culturelerfgoed	3.627	200	-3.427	4.115	149	-3.966	4.846	151	-4.695	4.341	151	-4.190
7102 Erfgoed, Ruimtelijke kwaliteiten Landschap	13.887	9.132	-4.755	18.541	10.989	-7.552	17.005	13.086	-3.919	3.198	0	-3.198
subtotaal	17.514	9.332	-8.182	22.656	11.138	-11.518	21.851	13.237	-8.614	7.539	151	-7.368
6.3 Maatschappij												
7200 Biobieden	2.292	0	-2.292	2.351	0	-2.351	2.404	0	-2.404	2.440	0	-2.440
7202 Welzijnsoeiden	1.444	0	-1.444	1.521	0	-1.521	1.016	0	-1.016	732	0	-732
7203 Sportoeliden	830	0	-830	741	0	-741	667	0	-667	313	0	-313
7901 Arbeiders	47	0	-47	42	0	-42	285	0	-285	42	0	-42
7902 Stichting Provinciale Groninger Studiefonds	179	0	-179	235	0	-235	228	0	-228	228	0	-228
7904 Zorgen hulpverlening	814	0	-814	889	0	-889	910	0	-910	929	0	-929
subtotaal	5.606	0	-5.606	5.779	0	-5.779	5.510	0	-5.510	4.684	0	-4.684
6.4 Versiering leefbaarheid												
8101 Gebiedsgericht werken	3.672	723	-2.949	3.721	720	-3.001	3.223	418	-2.805	3.230	418	-2.812
8102 Sociaal-economische vitalisering	3.144	2.325	-819	10.897	10.009	-888	6.593	5.781	-812	4.509	3.697	-812
8103 Leefbaarheid (goeden klimaat)	3.960	161	-3.819	6.966	2.233	-4.733	8.882	3.86	-8.496	2.145	386	-1.759
subtotaal	10.796	3.209	-7.587	21.584	12.962	-8.622	18.698	6.585	-12.113	9.884	4.501	-5.333
Reservemutaties programma's												
0806 Mutaties reserves PO6	1.821	6.697	4.876	0	5.440	5.440	0	3.326	3.326	0	0	0
subtotaal	1.821	6.697	4.876	0	5.440	5.440	0	3.326	3.326	0	0	0
Totaal 6. Cultuur en maatschappij	43.522	20.400	-23.222	62.151	33.762	-28.389	53.789	24.473	-29.316	29.350	5.827	-23.523
										23.270	2.897	-20.373
										21.735	1.147	-20.588

Programma, deelprogramma en productgroep	Rekening 2021		Beegroting 2022 na w/jzging		Beegroting 2023		Beegroting 2024		Beegroting 2025		Beegroting 2026						
	Laasten	Baten	Laasten	Baten	Laasten	Baten	Laasten	Baten	Laasten	Baten	Laasten	Baten					
7. Openbaar bestuur																	
7.1 Provinciale Staten	2.728	24	-2.704	3.291	0	-3.291	3.395	0	-3.395	3.267	0	-3.267					
1100 Provinciale Staten	2.728	24	-2.704	3.291	0	-3.291	3.395	0	-3.395	3.267	0	-3.267					
subtotaal																	
7.2 Overige bestuursorganen	2.174	695	-1.479	2.435	184	-2.251	2.192	184	-2.008	2.222	184	-2.038					
1200 Gedeputeerde staten	306	0	-306	274	0	-274	274	0	-274	274	0	-274					
1300 Kabinetssalen	2.480	695	-1.785	2.709	184	-2.525	2.466	184	-2.282	2.496	184	-2.312					
subtotaal																	
7.3 Bestuurlijke samenwerking	652	119	-533	1.312	275	-1.037	1.851	125	-1.726	478	125	-353					
1400 Bestuurlijke organisatie	295	0	-295	384	0	-384	384	0	-384	384	0	-384					
1500 Interbestuurlijk en financieel toezicht	96	0	-96	20	0	-20	92	0	-92	49	0	-49					
1600 Openbare orde en veiligheid	11	0	-11	24	0	-24	24	0	-24	25	0	-25					
1900 Uitvoering van wettelijke regelingen	1.634	0	-1.634	2.734	0	-2.734	3.030	0	-3.030	3.105	0	-3.105					
1901 Bestuurlijke samenwerking	467	0	-467	391	0	-391	396	0	-396	402	0	-402					
1908 Aronierinspectie	3.155	119	-3.036	4.865	275	-4.590	5.777	125	-5.652	4.443	125	-4.318					
subtotaal																	
7.4 Communicatie	1.516	0	-1.516	1.722	1	-1.721	1.573	1	-1.572	1.500	1	-1.499					
1902 Communicatie	190	0	-190	707	298	-409	547	0	-547	551	0	-551					
1903 Promotie en relatiebeheer	1.706	0	-1.706	2.429	299	-2.130	2.120	1	-2.119	2.051	1	-2.050					
subtotaal																	
Reservemutaties programma 7	21	648	627	430	629	199	0	442	442	0	0	0					
0807 Mutaties reserves PO7	21	648	627	430	629	199	0	442	442	0	0	0					
subtotaal																	
Totaal 7. Openbaar bestuur	10.050	1.486	-8.504	13.724	1.387	-12.337	13.758	752	-13.006	12.257	310	-11.947					
8. Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering																	
8.1 Bedrijfsvoering																	
0501 Steposten bedrijfsvoering	0	0	0	3.494	0	-3.494	5.126	0	-5.126	7.492	0	-7.492					
0600 Toegerichte overheid	38.947	2.884	-36.063	43.347	1.408	-41.939	47.497	1.294	-46.203	44.230	714	-43.516					
1904 Voorzieningen personeel	55	1	-54	120	24	-96	120	24	-96	122	25	-97					
1905 Verhuur gebouwen	3	0	-3	0	0	0	0	0	0	0	0	0					
1906 Diensten voor ordenen	2.208	781	-1.427	2.226	383	-1.843	1.352	330	-1.022	874	57	-817					
1909 Diverse lasten en baten	40	0	-40	0	0	0	0	0	0	0	0	0					
subtotaal	41.253	3.666	-37.587	49.187	1.815	-47.372	54.095	1.648	-52.447	52.718	796	-51.922					
8.2 Algemene dekkingsmiddelen																	
0100 Uitkering provincieronds	278	183.716	183.438	280	200.594	200.314	280	209.019	208.739	280	219.972	219.692					
0200 Openerig provinciale belastingen	0	61.269	61.269	0	63.347	63.347	0	64.443	64.443	0	64.578	64.578					
0300 Geleendingen en uitkeringen	174	14.995	14.821	201	12.137	11.936	683	29.615	24.932	375	7.929	7.554					
0400 Deelname	428	13.084	12.656	0	6.706	6.706	0	5.687	5.687	0	3.386	3.386					
0500 Omvoeren	0	498	498	1.503	110	-1.393	2.057	110	-1.947	3.725	110	-3.615					
0900 Resultaat	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0					
subtotaal	880	273.562	272.562	1.984	282.884	280.910	3.020	304.874	301.854	4.380	295.975	291.595					
Reservemutaties programma 8																	
0808 Mutaties reserves PO8	28.969	29.649	680	29.691	39.288	9.597	9.538	22.942	13.404	1.567	1.441	-126					
subtotaal	28.969	29.649	680	29.691	39.288	9.597	9.538	22.942	13.404	1.567	1.441	-126					
Totaal 8. Algemene dekkingsmiddelen en bedrijf	71.102	306.877	335.775	80.862	323.997	243.135	68.653	329.464	262.811	58.665	298.212	239.547					
493.547	515.932	21.685	549.588	549.589	1	556.678	560.539	3.861	441.154	458.144	16.990	351.750	369.567	17.807	311.575	332.280	20.705

3. Overzicht investeringsprojecten

Overzicht te starten investeringswerken 2023											
	Partijen die bijdragen	Totaal investeringsovereenkomst	Bedrag van derden	Provinciale bijdrage	Jaar van oplevering	Uitgaven in 2023	Uitgaven in 2024 en verder	Reserve	Altoesamenvatting	Toeslagen in onderhoud en reparaties	Dekking afschrijvingen e.v.l. toegevoegd
Aanleg en reconstructie van provinciale wegen											
Makering provinciale bescheiden	Provincie/Rijk	546.875	546.875	0	2023	546.875	0	0	0		
N666 Staatsaal-Comberg (M.O.P. 2021-2024)	Provincie	354.950		354.950	2023	354.950			11.832		Uit bestaande middelen
	subtotaal wegen	901.825	546.875	354.950		901.825	0	0	11.832	0	
Aanleg en reconstructie van provinciale waterwegen (inclusief kunstwerken en aanpalende objecten)											
Beoordelingskosten M.O.P. 21-24	Provincie	2.884.545		2.884.545	2023	2.884.545			75.447		
	subtotaal waterwegen	2.884.545		2.884.545		2.884.545	0	0	75.447	0	
Investeren met betrekking tot hulpmiddelen, installaties en machines en automatisering											
Investering subsidie VTH en frontoffice	Provincie	410.000		410.000		160.000	250.000	0	61.250		Uit bestaande middelen
Verhuigen en materieel	Provincie	1.499.500		1.499.500	2023	1.499.500			163.250		Uit bestaande middelen
Vervanging hardware voor werkplekken en netwerk (2023)	Provincie	253.000				253.000			64.500		Uit bestaande middelen
	subtotaal hulpmiddelen, installaties en machines	2.162.500		1.909.500		1.912.500	250.000	0	279.000	0	
TOTAAL projecten											
		6.862.870	648.875	6.148.866		6.768.870	260.000	0	388.279	0	

4. Subsidiestaat

(bedragen in euro's)

Programma	Deelprogramma	Product-groepnr.	Omschrijving	Raming 2022	Raming 2023
Milieu en energie	Milieu	4400	<u>Vergunningverlening, toezicht en handhaving</u> Omgevingsdienst Groningen (ODG)	8.070.300	7.793.400
			subtotaal	8.070.300	7.793.400
		4900	<u>Milieubeleid</u> Stichting Milieufederatie Groningen Consulentschap NME (Stichting IVN)	249.200 123.400	257.900 127.700
			subtotaal	372.600	385.600
Platteland en natuur	Natuur en landschap	5200	<u>Natuurbeheer</u> Stichting Het Groninger Landschap Stichting Landschapsbeheer Groningen	455.700 381.500	471.600 394.900
			subtotaal	837.200	866.500
			5201	<u>Landschap</u> Nationaal Park Lauwersmeer	50.000
		subtotaal		50.000	50.000
		5300	<u>Beheer flora en fauna</u> Faunabeheereenheid (FBE)	150.000	150.000
			subtotaal	150.000	150.000
Bereikbaarheid	Openbaar vervoer	2300	<u>Collectief personenvervoer</u> Exploitatiebijdrage busvervoer (via OV-bureau) Exploitatiebijdrage regionale treindiensten	41.516.300 23.002.000	43.266.100 23.677.800
			subtotaal	64.518.300	66.943.900
			6301	<u>Provinciale bedrijven</u> NOM (clusterorganisaties)	812.973
subtotaal	812.973	750.000			
Cultuur en maatschappij	Cultuur	7100	<u>Cultuur</u> Exploitatie- en budgetsubsidies <i>Kunstinstellingen</i> Groninger Forum Groninger Museum Noorderlicht Noorderzon Eurosonic/Noorderslag De Noordelingen Jonge Harten Urban House Noord Nederlands Orkest Noordpool Orkest Club Guy & Roni Het Houten Huis Noord Nederlands Toneel Grasnapolsky Festival Stichting Theater En Educatie Groningen Zomer Jazz Fietstour Terug Naar Het Begin Poëziepaleis Jazz te Gast Noordwoord Stichting Beeldlijn	60.600 1.096.900 124.100 119.700 119.100 106.900 36.500 32.100 53.400 29.000 42.500 36.500 43.900 36.500 9.400 26.200 26.200 10.500 9.400 32.100 21.900	62.700 1.135.300 128.400 123.900 123.300 110.600 37.800 33.200 55.300 30.000 44.000 37.800 45.400 37.800 9.700 27.100 27.100 10.900 9.700 33.200 22.700
			subtotaal kunstinstellingen	2.073.400	2.145.900
			<i>Steuninstellingen</i> VRIJDAG K&C Cultuuronderwijs Centrum Groninger Taal en Cultuur	375.300 427.400 374.000	388.400 442.400 387.100
			subtotaal steuninstellingen	1.176.700	1.217.900
			<i>Overige instellingen</i> Kunstraad	156.700	162.200
			subtotaal overige instellingen	156.700	162.200

(bedragen in euro's)

Programma	Deelprogramma	Product-groepnr.	Omschrijving	Raming 2022	Raming 2023	
Cultuur en maatschappij	Cultuur	7100	<u>Cultuur</u>			
			Vaste bijdragen			
			<i>Overige middelen</i>			
			Professionele kunsten	266.600	266.600	
			Cultuureducatie	278.626	278.626	
				<i>subtotaal overige middelen</i>	545.226	545.226
				<i>subtotaal Cultuur</i>	3.952.026	4.071.226
	Erfgoed en archeologie	7101	<u>Cultureel erfgoed</u>			
			Exploitatie- en budgetsubsidies			
			<i>Erfgoedinstellingen</i>			
			Oorlogs- en Verzetscentrum Groningen (OVCG)	16.000	16.600	
			Veenkoloniaal Museum	158.700	164.300	
			Museum Stad Appingedam	64.100	66.300	
			Openluchtmuseum Het Hoogeland	134.000	138.700	
			GRID	17.700	18.300	
			Stichting Oude Groninger Kerken (SOGK)	104.800	108.500	
			Borg Verhildersum	176.300	182.500	
			Fraeylemaborg	176.300	182.500	
			Menkemaborg	195.400	202.200	
			Klooster Ter Apel	129.300	133.800	
Folkingestraat Synagoge			10.700	11.100		
Stichting Het Groninger Landschap			42.800	44.300		
Museum Nienoord	125.300	129.700				
Museum Wierdenland	31.400	32.500				
Museum aan de A	122.900	127.200				
			<i>subtotaal erfgoedinstellingen</i>	1.505.700	1.558.500	
			<i>Steuninstellingen</i>			
			Libau Steunpunt	214.100	221.600	
			Monumentenwacht	229.800	237.800	
			Erfgoedpartners (Museumhuis + Molenhuis)	454.100	470.000	
			<i>subtotaal steuninstellingen</i>	898.000	929.400	
			<i>subtotaal Cultureel erfgoed</i>	2.403.700	2.487.900	
Maatschappij	7200	<u>Bibliotheken</u>				
		Biblionet Groningen	1.389.100	1.437.700		
				<i>subtotaal</i>	1.389.100	1.437.700
	7202	<u>Welzijnsbeleid</u>				
		CMO STAMM	572.900	593.000		
				<i>subtotaal</i>	572.900	593.000
	7904	<u>Zorg en hulpverlening</u>				
		Stichting Zorgbelang Groningen	653.900	676.800		
		Patiënten- en cliëntenorganisaties	145.000	150.100		
				<i>subtotaal</i>	798.900	826.900
Versterking leefbaarheid	8101	<u>Gebiedsgericht werken</u>				
		Vereniging Groninger Dorpen	248.600	257.300		
			<i>subtotaal</i>	248.600	257.300	
Openbaar bestuur	Provinciale Staten	1100	<u>Ondersteuning Provinciale Staten</u>			
			Noordelijke Rekenkamer	308.200	319.000	
				<i>subtotaal</i>	308.200	319.000
	Bestuurlijke samenwerking en toezicht	1901	<u>Bestuurlijke samenwerking</u>			
			Bijdrage IPO	970.137	946.478	
			Bijdrage SNN	1.699.965	1.760.000	
			<i>subtotaal</i>	2.634.983	2.706.478	
			totaal	84.325.309	89.638.904	

5. Afkortingenlijst

AB	Algemeen Bestuur
AKP	Apparaatskosten Personeel
Appa	Algemene pensioenwet politieke ambtsdragers
ASV	Aanvullende Strategische Voorraden
ATO	Automatic Train Automation
ava	algemene vergadering van aandeelhouders
AVG	Algemene verordening gegevensbescherming
B-AKWA	Beleidsanalyse kwantitatief waterbeheer
B en W	Burgemeester en Wethouders
BBV	Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten
Bibob	bevordering integriteitsbeoordelingen door het openbaar bestuur (Wet)
BIO	Baseline Informatiebeveiliging Overheid
BNG	Bank Nederlandse Gemeenten
BO	Bestuurlijk Overleg
BOW	Bestuurlijk Overleg Wadden
BRP	Bruto Regionaal Product
BRZO	Besluit risico's zware ongevallen
btw/BTW	belasting over de toegevoegde waarde
BVOV	Beschikbaarheidsvergoeding Openbaar Vervoer (BVOV)
BZK	Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (ministerie)
cao	collectieve arbeidsovereenkomst
CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek
CdK	commissaris van de Koning
CE	Circulaire Economie
CROW	Centrum voor Regelgeving en Onderzoek in de Grond-, Water- en Wegenbouw en de Verkeerstechniek
CSV	Claim Staat Vennootschap Amsterdam
DB	Dagelijks Bestuur
DSO	Digitaal Stelsel Omgevingswet
DT	Directieteam
DU/du	Decentralisatie-uitkering
DVvG	De Verhalen van Groningen (stichting)
EBG	Economic Board Groningen
E&E	Economie en Ecologie in balans
EFRO	Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling
EMU	Europese Monetaire Unie
EPZ	Elektriciteits-Productiemaatschappij Zuid-Nederland
ERL	Erfgoed, Ruimtelijke kwaliteit en Landschap
ERTMS	European Rail Traffic Management System
Euribor	Euro Interbank Offered Rate
EV	Elektrisch Vervoer
fido	financiering decentrale overheden (wet)
fte	fulltime-equivalent
GAE	Groningen Airport Eelde
GCA	Global Center on Adaptation
GD	Groningen Drenthe
GLB	Gemeenschappelijk landbouwbeleid
GO	Groninger Ondernemersregeling
GOP	Geregelde oversteekplaats
GOP	Gemeenschappelijk operationeel programma
GR	Gemeenschappelijke Regeling
GREX	Grondexploitatie

GRRG	Groot Onderhoud en Restauratie Rijksmonumenten Groningen (subsidie)
GS	Gedeputeerde Staten
GSP	Groningen Seaports
GVT	Gericht verkeerstoezicht
GWW	Grond-, Weg- en Waterbouw
ha	hectare
HOV	Hoogwaardig Openbaar Vervoer
HR(M)	Human Resources Management
HVO	Hydrotreated Vegetable Oil
IBOI	Index Bruto Overheidsinvesteringen
IBP	Interbestuurlijk Programma
IBT	Interbestuurlijk Toezicht
ICT	Informatie- en communicatietechnologie
IDA	Interprovinciale Digitale Agenda
lenD	Innovatie en Duurzaamheid
IFG	Investeringsfonds Groningen
IKB	Individueel Keuzebudget
IMG	Instituut Mijnbouwschade Groningen
Interreg	Interregionaal (Europees subsidieprogramma)
IPO	Interprovinciaal Overleg
ISV	Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing
IT	informatietechnologie
Iv3	Informatievoorziening derden
KLOV	Kleinschalig Openbaar Vervoer
KOB	Kwaliteit Openbaar Bestuur
KRW	Kaderrichtlijn Water
LEADER	Liaison Entre Action de Développement de l'Economie Rurale
LNV	Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (ministerie)
MaaS	Mobility as a Service
Mer/m.e.r.	Milieueffectrapportage
MIT	Meerjarenprogramma Infrastructuur en Transport
MIRT	Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport
MJOP	Meerjarenonderhoudsplan
mkb	midden- en kleinbedrijf
mrb	motorrijtuigenbelasting
MVI	Maatschappelijk Verantwoord Inkopen
MW	megawatt
MWp	megawattpiek
NCG	Nationaal Coördinator Groningen
NDFF	Nationale Databank Flora en Fauna
NEDAB	Niet-economische diensten van algemeen belang
NEN	Nederlands Normalisatie Instituut
NJM	Najaarsmonitor
n.n.b.	nog niet bekend
NNN	Natuurnetwerk Nederland
NOA	Nationaal Onderzoek Arbeidsmarkt
NPG	Nationaal Programma Groningen
NSP	Nationaal Strategisch Plan
n.v.t.	niet van toepassing
NWB	Nederlandse Waterschapsbank
NWO	Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek.
ODG	Omgevingsdienst Groningen
OV	Openbaar Vervoer

OZG	Ommelander Ziekenhuis Groningen
PA	Public Affairs
PAS	Programma Aanpak Stikstof
PAWOZ	Programma Aansluiting Wind Op Zee
PBE	Publiek Belang Elektriciteitsproductie
P&C	Planning & Control
PJ	PetaJoule
PLG	Programma Landelijk Gebied
POP3	Plattelandsontwikkelingsprogramma 2014-2020
PS	Provinciale Staten
PV	Photo Voltaic
RAL	Regionale Agenda Laadinfrastructuur
RAS	Regionale Adaptatiestrategie
R&D	Research and Development
REP	Ruimtelijk-economisch programma (onderdeel RSP-ZZL)
RES	Regionale Energiestrategie
RHC	Regionaal Historisch Centrum
RIE	Richtlijn industriële emissies
RIG	Regionale Investeringssteun Groningen
RIS	Regionale Innovatiestrategie
RISM	Road Infrastructure Safety Management
RMP	Regionaal Mobiliteitsplan
ROR	Richtlijn Overstromingsrisico's
RORG	Regulier Onderhoud Rijksmonumenten Groningen (subsidie)
RSP(-ZZL)	Regiospecifiek Pakket (Zuiderzeelijn)
RWS	Rijkswaterstaat
SEV	Sociaal-economische Vitalisering
SISA	Single Information Single Audit
SITI	Subsidie Investeren in Toekomstbestendige Industrie (SITI)
SNN	Samenwerkingsverband Noord-Nederland
SNL	Subsidiestelsel Natuur en Landschap
SPUK	Specifieke uitkering
SPV	'special purpose'-vennootschap
TEN-T	Trans-European Transport Network
TVOV	Transitievergoeding Openbaar Vervoer
UMCG	Universitair Medisch Centrum Groningen
VIA	Verordening Innovatieve Ambities
VJM	Voorjaarsmonitor
VLOED	Verbetering Landbouwgronden door Ophoging met slib uit de Eems-Dollard (IBP)
VORB	Voorlopige Overstromingsrisicobeoordeling
VRI	verkeersregelinstallatie
VSK	verplicht schatkistbankieren
VTH	Vergunningverlening, Toezicht, Handhaving
VVB	Verkeer- en Vervoerberaad
Wabo	Wet algemene bepalingen omgevingsrecht
Wbb	Wet bodembescherming
WHO	World Health Organization
Wnb	Wet natuurbescherming
(p)ZZS	(potentieel) Zeer Zorgwekkende Stoffen